

İHSAN OKTAY ANAR

EFRÂSİYÂB'IN HİKÂYELERİ

iletişim

EFRÂSİYÂB'IN HİKÂYELERİ İHSAN OKTAY ANAR

Çok uzak zamanlarda değil, günümüzün otuz, bilemediniz elli yıl öncesinde, üstelik hep "ülkemizde" geçiyor *Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri*. Ancak... Sanki o zamanlardan ve o mekânlardan değil de, başka zaman ve mekânlardan, hatta başka dillerden aşina olduğumuz iç içe geçmiş, birbirlerinden örülmüş hikâyeler... Yani, *Puslu Kıtalar Atlası*'nı ve *Kitab-ül Hiyel*'i, okumuş olanların tahmin edebilecekleri gibi, üzerine söz söylemesi zor, "içine dalması" keyif verici kitaplardan: Estetik'le oyun'un, mizah'la felsefe'nin, tarih'le mistisizm'in edebî bir buluşması...

THG 0705374 TKI

iletişim

ISBN-13: 978-975-470-648-2

KDV'DEN MUAFTIR

İHSAN OKTAY ANAR • **Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri**

İHSAN OKTAY ANAR 1960 doğumlu. Felsefe bölümünü bitirdi. Öğretim üyeliği yaptı. 2011 yılında emekli oldu. Yayımlanan kitapları: *Puslu Kıtalar Atlası* (1995), *Kitab-ül Hiyel* (1996), *Efrasiyâb'ın Hikâyeleri* (1998), *Amat* (2005), *Suskunlar* (2007), *Yedinci Gün* (2012), *Galiz Kahraman* (2014).

İletişim Yayınları 456 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 68
ISBN-13: 978-975-470-648-2
© 1998 İhsan Oktay Anar
© 1998 İletişim Yayıncılık A. Ş. / 1. BASIM
1-36. Baskı 1998-2020, İstanbul
37. Baskı 2021, İstanbul

KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Necati Tunerkan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İHSAN OKTAY ANAR

Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri

iletişim

Nilsen'e

Çok değil, bundan otuz yıl kadar önce, Anadolu'nun orta yerindeki bir kasabada, kestiği raconla nâm salmış bir kabadayı vardı. İnce beyaz çizgili lacivert takım elbisesinin ceketini, her an çıkabilecek bir kavgayı dikkate alarak omuzlarına şöyle bir atar, yengeç gibi yampiri yampiri cadde sokak yürüyüp bela arardı. Her gece devirdiği bir büyük rakının kan çanağına döndürdüğü gözleriyle gelip geçene dik dik bakan bu bitirime tesadüf edenler, onun göbeğine kadar açık gömleğini, göğsündeki muskayla iki falçata izini, yeleğindeki saldırmanın ucunu ve serçe parmağında parıldayan şövalye yüzüğünü gördüklerinde derhal sıvışırlardı. Meyhanede yarenleriyle içtiği rakının ruhuna saldığı melankoli, gam ve coşku, gözlerindeki kılcal damarları patlattığı için genellikle baygın baygın bakar, sımsıkı kenetli dudaklarının arasından, içki sohbeti dışında pek bir laf çıkmazdı. Bu sessizliği ve ciddîyeti, fiyakalı efe görüntüsüne halel getirmemek içindi. Racon kesmek uğruna çalımından böylece fazla taviz vermediği için, keder ve kıvancını içine akıtır, bu tutumu da onu adamakıllı asabî kılardı. Hatta öyle ki, içki sof-

rasında kendisini pohpohlayan yarenlerinin sözleri, hakkında çıkarılıp ona bir şekilde aktarılan dedikodular meyhane çıkışında aklına geldikçe, kâh kibirden kâh öfkeden gözleri yanıp yanıp söner, işte buna rağmen fiyakasını bozmamak için tam bir sokak boyunca kendini tutardı. Ancak sonunda olan olur, kafasında kura kura bıçak kemiğe artık dayandığı için, bir köşedeki sokak lambasının altında, "Yi-eeeyt!" diye bir nara koparıverir, ardından da, belasını arayan var mı diye o baygın gözleriyle sağı solu süzerdi. Böyle biri elbette çıkmadığından gecenin o vakti sendeleye sendeleye eve gelir, kapıda bekleyen karısı ve kuması, kollarına girerek kabadayıyı sedire oturturlardı. Adamın topuklarına bastığı yüksek ökçeli ve sivri burunlu pabuçlarını, beyaz ve temiz çamaşırlarını çıkarıp çizgili mavi pijamasını getirirler, dişlerinin arasından nefretle fısıldanan küfürlere aldırmadan, bir tas içinde ılık suyla ayaklarını yıkarlardı. Sabah oldu mu, pijaması ve atletiyle külhanbeyi kahvaltı sofrasına oturur, gece içilen büyük rakıdan sonra başağrısı tuttuğu için, zavallılara iki küfür savurup üstüne bir de tokat çarptığı olurdu. Az buçuk bir şey yedikten sonra eline tespihini alır, radyoda çalan oyun havası ne kadar neşeli olursa olsun suratındaki vakur ifadeyi bozmadan bir cıgara tellendirirdi. Öğle vakti yine karısı ve kumasının yardımlarıyla giyinir, tespihini afili bir şekilde şakırdata şakırdata kahveye yollanırdı. O içeri girer girmez, belaya bulaşmamak için kahve ahalisi saygıyla derhal ayağa kalkar, ocakçı ise az şekerli kahvesini yanında bir bardak suyla, o söylemeden hemen masasına getirirdi. Muhitinde himayesine aldığı o kadar çok kişi vardı ki, bu da elbette racon gereğiydi. Himayesindekilere zaman zaman dayıca nasihatler verir, eğer kendilerine çekidüzen vermez ve bir baltaya sap olmazlarsa, hatırlı kişilerle konuşup onlara iş miş bulamayacağını söylerdi. Nasıl ağır, afili ve fiyakalı bir dayı olduğunu muhitindekilerden dinlemeyi pek sev-

diğinden, etrafında kılbazlar ve yardakçılar da çoktu. Bu kişiler onun sunî ipek gömleğinin ne kadar görkemli, tespih şaklatışının ne kadar şaşaalı olduğunu söyler ve rica minnet, çıkardığı hadiseleri anlatmasını istirham ederlerdi. Kabadayı, feleğin çemberinden defalarca nasıl geçtiğini sayıp dökerken, söylediklerinin bir kısmının fasarya olduğunu bilir, kendisini sözüm ona hayranlıkla dinleyen ahaliyi bu yüzden küçümser, onlara fazla değer vermezdi. Derdini ve bağrını açtığı, gerçekten güvendiği yegâne kişi ise elbette yirmi yıllık kankardeşiydi. Bu kişiye o kadar çok güveniyordu ki, rakı sofrasında yeterince içtiği bir gece gözyaşlarıyla, kuşunun tam beş yıldır ötmediğini bile ona söylemişti.

İşte bu külhanbeyi günün birinde, rakı almak için bakkala gittiği vakit ölümün soğuk nefesini ensesinde hissetti. Arkasındaki esrarengiz biri ensesine soğuk soğuk üflüyordu. Önce geriye dönüp bu densize haddini bildirmeye yeltendi. Fakat yan gözle şöyle bir baktığında, bu kişinin adamakıllı cüsseli, boylu poslu olduğunu farketti. Kafası, üfleyen kişinin ancak göğsüne kadar gelebiliyordu. Adam tıpkı bazı tarikat üyeleri gibi, dizlerine kadar inen kara bir cübbe giymişti. Kabadayı başını kaldırıp adamın yüzüne bakamadı. İçi ürpererek rakının parasını ödedi ve dükkândan çıktı. Aksi gibi, ensesinin üflenen yeri hâlâ soğuk soğuktu. Bu his ertesi sabah da geçmeyince, usturasıyla şöhret salmış Okkalı lâkabıyla çağrılan bir fennî sünnetçiye gidip ensesindeki garipliği anlattı. O güne kadar yüzlerce hastaya iğne vurup binlerce çocuğu da usturasıyla sünnet ederek âh aldığı için sağlık konusunda tartışılmaz bir tecrübeye vâkıf olan bu sıhhiyeci, külhanbeyinin ensesini inceleyince şöyle kestirip attı:

– "Ensende, tıpkı ihtiyarların elindekiler gibi tam yedi ölüm lekesi var. Kusura bakma ama, bunlar benim bilgimi ve görgümü aşıyor. Yine de sana, içkiyi ve cıgarayı azaltmanı, sağa sola çatıp belaya girmemeni tavsiye ederim. Çünkü

ensene üfleyen adam her kim ise, tekin birine pek benzemiyor. Eğer bir de tabiatüstü bir hassası varsa onunla ilim ve irfan yoluyla pek başedilemez; böyle bil."

Bu sözleri işiten külhanbeyi tam bir hafta evinden dışarı çıkmadı. Gelgelelim, bu süre içinde rakısı bitmişti. Bir kaçamak yapıp bakkala gittiğinde onun soğuk nefesini ensesinde yine hissetti. Dönüp baktığında, Ölüm'le karşı karşıya olduğunu anladı: Bu kara cübbeli ve uzun boylu şahıs, başına, üstelik simsiyah bir namaz takkesi ya da ona benzer bir şey giymişti. Elli yaşlarında görünüyordu. Uzunca bir siyah sakalı, soğuk, içe işleyen mavi gözleri vardı. Kısacası Ölüm, kara giysileri ve ifadesiz bakışlarıyla, masallarda anlatıldığı kadar korkunçtu. Onun kim olduğunu farkeden kabadayı, yüreği hop etmesine rağmen, yılların verdiği bir alışkanlıkla, bakkalın önünde küçük düşmek istemedi. Vakur bir edâ ve külhani bir üslupla, "Neden benim peşimde dolaşıyorsun? Benimle bir alıp veremediğin mi var?" diye sordu. Ölüm, kendisi kadar soğuk, ama davudî bir sesle, "Tahmin ettiğin gibi, ben Ölüm'üm. Vaden dolduğu için seni almaya geldim. Hazır mısın?" diye karşılık verdi. Kabadayının çenesi titreyip dişleri birbirine vurmaya başlamıştı. Yine de kendisini toparlayıp, istifini bozmamaya çalışarak, ama kekeleye kekeleye şunları söyledi:

– "Ama henüz 43 yaşındayım. Hem, sağlığım da fena sayılmaz. Üstelik yapacak daha çok işim var. Haydi, diyelim ki bana acımadın ve aldın canımı; karım ve kumam, o iki zavallı kadın ne yapacaklar bensiz? Ya himayemdeki biçareler ben olmadan nasıl yaşayacaklar bu dünyada? Ben mühim bir adamım ve birçok kişi benim elime bakıyor. Farzedelim ki bana acımadın, ya o zavallılara da mı hiç üzülmüyorsun? Ne kadar zalim birisin sen!"

Çaresizlikten gözleri buğulanan kabadayı, lafı bitince şöyle bir yutkundu. Çünkü Ölüm'e adeta yalvarırcasına dil dök-

mesi, kendilerini çaktırmadan süzen bakkal karşısında fiyakasını bozar gibi olmuştu. Üstelik, elindeki bir bezle tezgâhı silen bu adamın, sanki hiçbir şey görmüyor ya da duymuyormuş gibi numara yapması, her şeye tuz biber ekiyordu. Külhanbeyinin afisini çepelleyen bu manzarayı, adamın kahvede yarenlerine anlatacağı gün gibi açıktı. Bu yüzden kabadayı, omuzlarını geriye çekip boynunu ileri uzatarak racon kesmeyi uygun gördü. O güne dek içtiği şişelerce rakının kan çanağına döndürdüğü baygın ve metelik vermeyen gözleriyle Ölüm'e bakıp şöyle dedi:

– "Bak, yanlış anlama: Müşkül durumda olduğum için söylemiyorum ama, yine de delikanlı birine benziyorsun. Yeminler olsun samimiyim. Vade gelmiş, ömür bitmiş; can, hayat, bütün bunlar fasa fiso. Bak, menfaat için demiyorum. Bir baktım mı, ben adamın ruhunu beynini okurum. O yüzden senin kuru gürültüye pabuç bırakmadığını söylüyorum. Mesela kavgadan ve mücadeleden kaçmazsın, değil mi? Biri sana meydan okudu mu, boynunu büküp gitmezsin herhalde?"

Bu lafları eden kabadayının kanlı ve baygın gözlerinde hinlik parıltıları yanıp yanıp sönüyordu. Hatta sözlerinin hedefini bulup rakibini canevinden vurduğunu sandığı için, memnun memnun, bir ara bıyığını bile burdu. Galiba bir filmden ilham alarak şöyle bir teklifte bulundu:

– "Senin oyuna düşkün olduğunu biliyorum. Mesela şöyle erkek erkeğe, var mısın bir oyuna! Heyecan katmak için bir şeyine oynasak iyi olur; kazanırsam bana 100 sene vereceksin; nasıl? İyi mi?"

Ölüm ise, soğuk gözlerini kurbanından ayırmadan şunları söyledi:

– "Hep böyle derler. Şimdiye kadar hemen hiçbir kimse, yaşadığı ömrü yeterli görmedi ve birçoğu beni oyuna davet etti. Ama haklısın; oyuna düşkünüm. Ayrıca senin de-

diğin gibi, mücadeleden kaçacak biri değilim. Kabul ediyorum teklifini. Söyle bakalım, hangi oyunu oynayacağız? Satranca ne dersin?"

Sanki Ölüm ayıp bir şey söylemiş gibi yüzünü buruşturan kabadayı, "Bırak o fasarya oyunu!" diye cevapladı, "Aklıyla değil, şansıyla oynayana erkek derler. Yoksa kumarda kaybetmeden aşkta nasıl kazanırsın başka? Bir kahvehane oyununa ne dersin? Mesela kozlu bir oyuna?"

Bunun üzerine Ölüm, "Doğrusu bu, pek de alışık olduğum bir şey değil. Ama böylesi oyunlar dört kişiyle oynanır; diğer kişileri nereden bulacaksın?" diye sordu, "Hem, kazanırsan sana 100 sene vereceğim, kabul; ama kaybedersen senden ne alacağım?"

Kabadayı bir süre duraksadı. Sanki gönlü kararmış gibiydi. Fakat çok geçmeden gözleri yine parıldamaya başladı. Ölüm'e, "Dört kişi oynayacağız ya! Kaybedersem hem benim, hem de eşimin canını alırsın. Böylece bir taşla iki kuş vurursun," dedi.

Bu elbette, Ölüm'ün reddedebileceği bir teklif değildi. Kendisine bir eş bulması için kabadayıya tam yedi saat, yani gece yarısına kadar süre tanıdı. Önünde uzun sayılabilecek bir zaman olduğu için, Ölüm mesaisini sürdürebilir, can borcu olanlardan alacağını tahsil edebilirdi. Nitekim, kara kaplı defterini açıp baktığında, sıradaki zavallının yakında bir yerde oturduğunu gördü. Bu zât Cezzar Dede adında, yetmişlik bir ihtiyardı. Yaşı bu kadar ilerlemiş birinin, canını teslim konusunda pek fazla bir müşkül çıkarabileceği kolay kolay söylenemezdi. Çünkü ihtiyarlar zaten, evlatlarının mürüvvetini görüp Hac farızalarını yerine getirmiş, ona buna borçlarını ödeyip kefen paralarını biriktirmiş olduklarından, Ölüm'le karşılaştıklarında gençler gibi mazeret beyan etmezlerdi.

Güneş battıktan hemen sonra, Cezzar Dede'nin kaldığı

evin kapısını çaldığı vakit, Ölüm'ü bir velet karşıladı. İhtiyar adamın torunlarından biri olduğu anlaşılan çocuğa Ölüm, "Git, haydi dedene haber ver. Bir borcu var. Onu almaya geldim," dedi. Misafirin soğuk görüntüsünden oldukça etkilenmişe benzeyen çocuk, doğruca salona koşturdu ve orada, torunlarına hikâye anlatmakta olan dedesine heyecanla, "Dede! Dede! Acayip bir adam geldi. Ona borcun varmış; ama bakkala çakkala hiç benzemiyor!" diye haber verdi. İhtiyar ise, "Bütün borçlarımı ödedim. Sadece bir can borcum kaldı. Buyur et adamı içeri. Bakalım kimmiş?" dedi. Çocuk bir koşu yine kapıya giderek misafiri içeri aldı. Ölüm gelip Cezzar Dede'nin yanında, sedirin üzerine çöküp bir bağdaş kurdu. Yaşları beş ile sekiz arasında görünen tam on bir torun, garip görünüşlü misafiri büyük bir dikkatle inceliyorlardı. Onların içinde uluorta konuşmak istemeyen Ölüm, ihtiyarın kulağına kim olduğunu fısıldayınca, zavallı, gayet insanî bir şekilde, ürpermeden edemedi. Cezzar Dede, insanlık hali gereği bu şekilde renk verince, gelen misafirin onun kulağına çok heyecanlı bir şey fısıldadığını düşünen torunlar da, adamakıllı meraklanıp, "Dede! Dede! Adam ne fısıldadı kulağına? Haydi söyle!" diye üstelemeye başladılar. Gelgelelim bu elbette, çoluk çocuğa dobra dobra söylenecek bir şey değildi. İhtiyar bu yüzden, "I-ıh! Demedi bir şey! Önemli değil," diye kıvırmaya çalıştıysa da, torunların hepsi birden dedelerinin ellerine ayaklarına yapışıp, "Yoo! Kandırıyorsun bizi. Sana önemli bir şey söyledi, sen de heyecanlandın. Baksana, betin benzin attı. Haydi, bize de söyle!" diye bağırıp tepinmeye giriştiler. Bir yandan döşemede zıplayıp, elleriyle de tempo tutan torunların hepsi, "Söyle! Söyle! Söyle!" diye bağırıyorlardı. Hatta içlerinden azgın biri sedire çıkıp orada zıplamayı ve ihtiyarın kulağı dibinde, onu iyice rahatsız edecek bir şekilde el çırpmayı bile akıl etti. Kısacası, çocukların dayatıp tutturması bitecek gibi değildi. İşte belki de bu ne-

denle, misafir geldiği sırada çocuklara zaten bir masal anlatmakta olan ihtiyar, muhayyilesinin tesiri altında kalarak bir palavra sıkmak zorunda kaldı ve torunlarına, "Peki, söyleyeceğim. Bana Efrâsiyâb'ın hazinesinin yerini fısıldadı! Ondan heyecanlandım," deyiverdi. Bu sözleri duyar duymaz çocukların aklı başından gitti. Hepsinde ses soluk kesilmişti. Cezzar Dede yaramaz torunlarını susturabildiğine memnundu. Fakat iş henüz bitmiş gibi görünmüyordu. Nitekim bir velet, "Efrâsiyâb'ın hazinesi neredeymiş dede?" diye sorunca, ihtiyar, sanki çok yakındaymış gibi pencereden dışarıda rastgele bir yeri gösterip, "Nah işte! Kaf Dağı'nda bir mağarada saklıymış meğerse!" diye cevapladı. Ortalık böylece yatıştığına göre, artık Ölüm'le evden çıkıp ebediyete yolculuk etmesinde bir sakınca kalmamış gibiydi. Bu yüzden, misafire kalkmalarını işaret etti. Ölüm'le birlikte salondan çıkıp sokak kapısının önüne geldiğinde pabuçlarını giyip bağlamaya başladı. Ancak Ölüm sağa sola bakınıyor, çünkü pabuçlarını bir türlü bulamıyordu. Tam bu sırada torunlardan beş yaşlarında bir kız, nazlı bir edâ ve işveyle, "Dede! Bizi de götür!" deyince iş anlaşıldı. Misafirin ve dedelerinin, Efrâsiyâb'ın hazinesini kendileri olmaksızın aramaya gideceklerini düşünen çocuklar, Ölüm'ün pabuçlarını saklamışlar, ihtiyarın ebediyete intikalini de böylece engellemişlerdi. Cezzar Dede önce tatlılıkla, sonra da gözdağı vererek misafirin pabuçlarını derhal getirmelerini ne kadar tenbih ettiyse de, torunlar bildiklerini okumaya devam ediyorlardı. Hatta o âna dek susan bir oğlan, haksızlığa uğramış gibi gözlerinden yaşlar aktığı halde, "Kandırma bizi dede! Bilmiyor muyuz sanki! Kalıbımı basarım, adamla şimdi hazineyi aramaya gidiyorsunuz. Bizi de götür! Yoksa adamın pabuçlarını vermeyiz," diye bas bas bağırıyordu. Bunun üzerine ihtiyar, o anda kendisine şüpheyle kulak kabartan torunlarının duyamayacağı bir şekilde Ölüm'e, "Bana birkaç saat izin ver. Çocuklar az

sonra radyoda masal dinleyip yatar uyurlar. Onlar sızdığında ben çıkar, senin yanına gelirim," diye fısıldadı. Ardından çocuklara, tekliflerini kabul ettiğini, ertesi sabah erkenden hep birlikte yola çıkıp hazineyi arayacaklarını söyleyince, ev sevinç çığlıklarıyla çınladı. Pabuçlarına kavuşan Ölüm de evden çıkıp, kabadayıyla buluşacağı sabahçı kahvesine yollandı. Ayrıca, az sonra oynanacak oyunda, dördüncü oyuncu da böylece bulunmuştu. Büyük bir ihtimalle sözünü tutacak olan Cezzar Dede, Ölüm'ün eşi olacaktı.

Geceyarısına doğru gerçekten de, sabahçı kahvesine yanında biriyle gelen kabadayı, oyun masasında kendisini bekleyen Ölüm'ün karşısında oturan bir ihtiyar gördü. Kabadayı, oyunda kendisine eş olarak elbette yirmi yıllık kankardeşini seçmişti. Ne var ki bu adama işin aslını anlatmış değildi. Ölüm'le aynı masada oyun oynayacağından habersiz olan zavallıya, enayinin birini adam başı birer takım elbisesine oyuna razı ettiği palavrasını sıkmıştı. Yeşil çuha kaplı masaya, takım elbise sevdasıyla yanıp tutuşan kankardeşiyle birlikte oturduktan sonra kabadayı, kahveci çırağından oyun takımlarını istedi. Karılıp dizildikten sonra taşlardan biri koz olarak seçildi. Ardından bütün oyuncular, Cezzar Dede'nin dağıttığı taşları tahtalarına yerleştirdiler. Saatler geceyarısını vurduğunda oyun başladı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Ölüm'e meydan okuyan kabadayının eli hiç de iç açıcı değildi. Daha da kötüsü, vakit ilerlemesine rağmen eline uygun taş da gelmiyordu. Ayrıca yüzü bir kızarıp bir morarıyor, yanağı titreyip kaşı gözü seğiriyordu. Çünkü hiçbir şeyden haberi olmayan ve takım elbise sevdasıyla oyuna oturan kankardeşinin, elini açıp kazanmalarını sağlayacakken bunu yapmadığını, çünkü kozu dışarı koyup iki misli puan almak için tam dört eldir döndüğünü farketmişti. Sonunda olan oldu ve Ölüm, soğuk, beyaz elleriyle tahtasını açıp taşları diğerlerine gösterdi. Bütün serileri tamam-

layıp oyunu kazanmıştı. Böylece kabadayıda şafak attı. Kaşı gözü seğirip dişleri takırdadığı halde, bu vahim durumu kankardeşine açıklamak için münasip kelimeleri arıyordu. Fakat Ölüm onu bu zahmetten kurtardı. Kankardeşine yaklaşıp acı gerçeği onun kulağına fısıldar fısıldamaz, o âna kadar takım elbise için yanıp tutuşan zavallı, beyninden vurulmuşa dönüp hayatının neredeyse bir hiç uğruna bittiğini idrak ederek tabancasını çekti. Kabadayıya öfkeyle, "Beni de kaderine ortak ettin Apturrahman Ağbi! Yirmi yıllık kankardeşim bana böyle yamuk yapacak ha! Al!" diye feryad edip tetiğe tam dört kez asıldı. Kanlar içinde yere yuvarlanan kabadayı da silahını çekip, yine baygın bakışlarla kankardeşine baktıktan sonra, "Anca beraber, kanca beraber, teres seni!" diye haykırarak silahını ateşledi. Sonunda, yerde iki ceset vardı. Kahvedekiler dehşet içinde, cesetlerin başına toplanmışlardı. Onlarla bir işi kalmadığına göre Ölüm artık gidebilirdi. Bu yüzden Cezzar Dede'ye başıyla, dışarı çıkabileceklerini işaret etti. Güneşin doğmasına az bir zaman kalmıştı.

Cezzar Dede karanlık sokaklarda Ölüm'ün peşi sıra yürürken, o saatte yataklarında hiçbir şeyden habersiz mışıl mışıl uyuyan torunlarını düşündü. Kim bilir, belki de hepsi rüyalarında Efrâsiyâb'ın hazinesini görüyordu. İhtiyarın aklına, sabah kendisini bulamadıklarında çocukların ne kadar üzülecekleri geldi. Hayattan çok, onlardan ayrılmak zor gibiydi. Adam bunları düşünürken, önü sıra giden Ölüm, sanki onun kafasından geçenleri okumuş gibi dönüp baktı. Bir şey söylemeye hazırlandığı belliydi. Nitekim çok geçmeden, o soğuk ve kararlı sesiyle, "Oyunda benim eşim olduğun için sana borcum var," dedi, "Ayrıca, onlara verdiğim şansı sana da tanımak isterim."

İhtiyar, bu sözlere fazla itibar etmemiş görünüyordu. Belki de kendisini Ölüm'le rekabet edebilecek biri olarak düşünmekte zorlanmaktaydı. Bu yüzden ona, "Senin oyuna

düşkün olduğunu biliyorum," dedi, "Ama ben, bugüne kadar kazanmak için oynamadım hiç. Oyunun bana verdiği zevkle yetindim."

Ölüm, cevaptan çok, ihtiyarın böyle düşündüğüne şaşırmış gibiydi. Sessizce bir süre daha yürüdükten sonra, "Haklısın. Sonuçta her oyunu ben kazanırım," dedi, "Aldıkları zevk de oyuncuların yanına kâr kalır. Ama bu gerçeği çoğu bilmez. Bu yüzden benimle iddiaya girer ve kaybederler. Senin anlayacağın, oyundan yanlış bir şey isterler. Her şeye rağmen sana yine de bir şans vermek istiyorum. Çünkü böylesi daha adil olacak bana kalırsa."

Cezzar Dede bir süre düşündükten sonra, "Peki, hangi oyunu oynayacağız?" diye sorunca, Ölüm ona şunları söyledi:

– "Seninle, verdiği zevk dışında hiçbir amacı, kuralı ve şartı olmayan bir oyun, yani gerçek bir oyun oynayacağız. Torunlarına destanlar, masallar ve hikâyeler anlattığını bildiğim için, senin buna hazır olduğuna inanıyorum. Bir konu seçip, birbirimize hikâyeler anlatacağız. Kazanma amacıyla değil, sadece anlatmanın zevki uğruna. Her hikâyen için senin bir saat yaşamana izin vereceğim. Ne dersin?"

İhtiyar ona şöyle cevap verdi:

– "Madem öyle, anlatacağımız ilk iki hikâyenin konusunu ben seçmek isterim. Çünkü, üzerimde yetkin olduğuna göre bana karşı tartışılmaz bir üstünlüğün var; hem ne yalan söylemeli, haliyle biraz korkuyorum. Bu nedenle anlatacaklarımızın ilk ikisi birer korku hikâyesi olsun. Ölüm'le yeni tanışan biri kalkıp aşk hikâyesi anlatacak durumda olmaz herhalde. Ayrıca kendimi toparlamak için oyuna senin başlamanı arzu ederim."

Ölüm bu sözlerin hiçbirine hayır demedi. Gün doğarken kasabanın Selam Mahallesi'ne doğru yola koyuldular. Anlaşılan burada birini bulmaları gerekiyordu. Kara kaplı defter-

de yazılanlar doğruysa, adamın adı Uzun İhsan'dı. Oturduğu yer epeyce uzakta olduğu için vakitleri çoktu. Adımlarını saklıştırdıklarında, tepenin ardında doğan güneşin ilk ışıkları yüzlerine vurdu. Artık nedense, sanki günışığı kendisinde ebedî bir aydınlanmaya yol açmış gibi bir an duraksayan Ölüm, oyuna başladı.

Anlattığı şu hikâyenin adı *"Güneşli Günler"* idi:

Çok değil, günümüzden sadece yarım asır kadar önce, yani cumhuriyetin yirminci yıllarının sonuna doğru, Anadolu'nun orta yerindeki bir köyün hemen dışında, hapishane misali dört katlı devasa bir taş bina vardı. Tepesindeki rüzgâr gülünde bir bayrağın dalgalandığı kulesi, perdeleri sımsıkı kapalı küçük pencereleri, geçende eziklik ve hiçlik duygusu uyandıran âbidevî kapısı ile bu bina bir yatılı okuldu. O günlerdeki tabiri ile "talebeler", buraya girmek için o muazzam kapının tam tepesindeki kartal heykelinin altından geçmek zorundaydılar. Akademiden belgelenip kovulduğu için simetri duygusu hakkıyla gelişmeyen heykeltıraşın ihmali sonucu, bu heykel aşağıdakilere daima yan yan bakar, talebeleri dehşete düşürürdü. Kapı, yüksek tavanlı ve alabildiğine geniş, duvarları kirli sarı badanalı bir salona açılırdı. Yatılı okulda şimdiye kadar saltanat sürmüş müdürlerden altısının fotoğrafları ve ikisinin yağlıboya portresi bu salonun duvarlarından birine asılıydı. Müdürlerin resimlerinin altında muavinlerin daha küçük fotoğrafları vardı. Ancak bu küçük resimlerdeki şahıslar da nemrutlukta müdürlerden geri kalmıyor, tokat, cetvel, değnek gibi silahlar aracılığıyla cehaletle yıllardır savaştıklarından olsa gerek, gözlerinde bir öfke ateşi ışıl ışıl parıldıyordu. Kısacası bu duvarda gülen ya da tebessüm eden, Allah'ın bir tek kulu bile

yoktu. Ayrıca, müdürler ve muavinlerin suratlarından pek farklı olmayan duvarlar da, yüksek ve yüce, çirkin, kirli bir renkteydi. Çirkinliğe büyüklük eklendiğinde tiksinme duygusunun korkuya dönüşeceğini bilen devlet, okulların böyle bir renge boyanmasını uygun görmüştü. Zaten korku, bu binada hüküm süren neredeyse yegâne hayaletti. Yetmiyormuş gibi, yatılı okulun dış görünüşü de o muhitte yaşayanlara pek itimat telkin etmez, hava karardıktan sonra binanın çevresinden gelip geçen olmazdı. Hatta soğuk kış gecelerinde kurtlar ve vahşi köpekler, bu kasvetli binanın ayışığı altındaki siluetine bakar, gönlü hoş etmeyen şeyler hissettiklerinden midir, sabaha kadar ulurlardı.

Yatılı okuldaki üç yüze yakın erkek talebenin hali ise bir başkaydı. Yaşları on iki ile on altı arasında değişen bu zavallılar biraz da, sabaha karşı gördükleri kâbusların etkisiyle, kasvetli bir hayata gözlerini açarlardı. Çünkü okulun nizam ve intizamı oğlanlara hayatı zindan etmek için kurulmuştu: Bunun için oğlanlar, sanki yangın varmış gibi aceleyle yataklarını talimatnameye uygun bir şekilde düzelttikten sonra doğruca helâlara koşarlardı. Çok ucuz kumaştan, son derece kötü dikilmiş formalarını giyer giymez üç yüz kişilik dev yemekhaneye hücum ederler, süt, zeytin, peynir ve ekmekten ibaret kahvaltılarını mideye indirirlerdi. Nöbetçi muallimin düdüğünden canhıraş bir feryat kopunca kahvaltı biter, bağırış çağırış, gürültü ve patırtı ile sınıflar istila edilir, muallimlerin geleceğini bildiren elektrik zili koridorları çın çın çınlattığında ise ses soluk kesilirdi. İşte bu, en beter, en lanet an olurdu: Günün ilk dersi olduğu için sabahın o saatinde uyku sersemi, huysuz ve asabî olan muallim, elinde cetvelle sınıfa girer, kurbanlık koyun gibi bekleyen zavallılar ise hürmeten paldır küldür ayağa kalkarlardı. Hocanın elindeki cetvel metrik taksimatlı olur, ama çoğu zaman üzerinde bir "DÖV BENİ ADAM OLAYIM" ibaresi göze çarpardı.

Talebelerin "Haydar" dediği bu hendese âletiyle hoca, çoğu zaman onların boyunun ölçüsünü alır, kabahat işlemiş bir oğlana cetveli gösterip üstündeki yazıyı bağırarak okumasını isterdi. Zavallı ise âkibetini bile bile, "Döv beni adam olayım!" ibaresini yüksek sesle telaffuz eder, hoca da sanki yanlış işitmiş yahut talebe kendisinden garip bir şey talep etmiş gibi anlamazlıktan gelerek, "Ha! Ne dedin, anlayamadım?" derdi. Oğlan ise cetvelin üzerindeki yazıyı tekrar okuyunca, muallim bu ricayı emir telakki ederek biçarenin arzusunu derhal infaz ederdi.

Hele hele dersin hocası, cebinden kara kaplı not defterini çıkarınca, zavallılarda şafak atardı. İşin kötüsü hoca, sözlüye kaldıracağı kurbanını hemen seçmez, adeta Kuran okur gibi sayfaları yavaş yavaş çevirerek işkence faslını uzatırdı. Bu arada talebelerin yüzlerine kan hücum eder, güm güm atan yürekleri iman tahtalarını zorlardı. Not defterinin sayfaları azar azar çevrildikçe numarası küçük olanlar huzur bulur gibi olsalar da, hoca ansızın yine ilk sayfalara döner dönmez biçarelerin yürekleri hop ederdi. Sonunda piyangonun vurduğu talebe, beti benzi atmış bir halde tahtaya kalkar, havsalasını adamakıllı zorlayıp artık Allah ne verdiyse şişirerek, hocasının sorularını cevaplamaya bakardı. O ana kadar nefeslerini tutup kaderlerini bekleyen oğlanlar için teneffüs zili adeta bir kurtuluş müjdesiydi. Zil boş koridorlarda çınlar çınlamaz gözleri parlar, yanaklarına kan gelir, sanki düğün bayram ederlerdi. Derhal bahçeye hücum ederler, bazıları ise helâlara koşup açılmak için yüzlerini yıkarlardı. Sözlüden zayıf alanların ise kendilerini teselli etmeye gelen yarenleriyle birlikte, efkâr dağıtmak için erkete nezaretinde birer cıgara yakıp tüttürmeleri görülmedik şeylerden değildi. Gerçekten de tütün, bu yatılı okuldaki en değerli şeylerden biriydi. Çünkü onu elde etmek için binadan kaçıp civar köylere gitmek gerekiyordu. Kimse bu işi tek başına yap-

maya kalkmaz, muhakkak surette bir suç ortağı arardı. Artık bu, insan ruhunda tecelli eden nasıl bir hassaysa, mutlak bir yalnızlık içinde aynı cezayı tek başlarına çekmek talebelere ölüm gibi gelir, suçu ve heyecanı, dolayısıyla muhtemel bir cezayı paylaşmaları için arkadaşlarına bir yalvarmadıkları kalırdı. Sonuçta, hafta sonu iki kafadar ilk fırsatta okul duvarını aşar, bir koşu köye varıp cıgara kâğıdı ve en iyisinden tütün alırlar, yine aynı yoldan okula dönerlerdi. Ne var ki oğlanların tütün alışkanlığı bilindiğinden, nöbetçi muallimlerden kurulu inzibat ekipleri yatakhanelere ve koğuşlara âni baskınlarla kâbus gibi girerler, zavallılar da uykularında gördükleri karabasanların bu kez sahicilerine maruz kalırlardı. Cepler, dolaplar, çekmeceler aranırken, tütün denilen zararlı madde yanısıra, yarı çıplak ya da anadan doğma kadın fotoğraflarına, iskambil kâğıtları ve oyun zarlarına, müstehcen kitaplar ve aşk mektuplarına da tesadüf edilir, boş koridorlar, çarpılan tokatların şaklamaları, aman dileyen feryatlar ve yemin billahlarla inlerdi. İşin kötüsü, geceden zaptedilen tütün, iskambiller ve fotoğraflar, sabah vakti okul avlusunda yakılırdı. Bunun için talebeler, sanki askerî birliklermiş gibi sınıf sınıf avluda içtima eder, muzır madde ve yayınlarla yakalananlar ise, suçları hakkında tutulan zabıtlar göğüslerine idamlıklar gibi iğneyle asılı bir halde, ibret olsun diye arkadaşlarına teşhir edilirlerdi. Bu suçlu ve günahkâr oğlanların cezaları daima beden eğitimi hocası tarafından infaz edilir, tokadı çarpmadan önce adam, boynu incinmesin diye bir eliyle oğlanın kulağını kavrayıp, darbeyi yediği anda kafanın savrulmasını önlerdi. Hele böyle bir anda okul müdürünün oğlanlara diskur geçme fırsatını kaçırması görülmüş şey değildi. Adam, Romalı bir hatip edâsıyla kürsüye çıkar, savaş narası atar gibi bağırarak verir veriştirir, talebelere duman attırırdı. Bu merasim tütün ve iskambil yığınlarının ateşe verilmesiyle son bulur, o güzelim tütünle

birlikte, elli ikilik desteler, aslar, papazlar, valeler, kızlar ve sinema artistlerinin resimleri alevler arasında kül olurken, oğlanlar dumanı koklayıp adeta yasak güzelliklerin kokusunu ve kayıp cennetlerin bulutlarını ciğerlerine çekerlerdi. Sınıflara girdiklerinde bu yetmiyormuş gibi, bir de din dersi hocasının nasihat ve gözdağı faslı başlardı. Adam, iskambil destesindeki papazların onları dinden imandan çıkarıp kafir yapacağını, çıplak kadın fotoğraflarına bakıp çavuşu tokatlamaya devam ederlerse tez zamanda süngülerinin düşeceğini, tütün içenleri ise, ateşten yaratılan cinlerin er geç çarpacağını anlatırdı. Ön sıralardan bir sivri akıllı, "Hocam, cin nasıl çarpar?" diye sorduğunda ise, adam tokadını oğlanın suratına şaklatır, "Al işte, böyle çarpar!" diye cevap verirdi.

Gel zaman git zaman, günün birinde işte bu yatılı okulda bazı garip değişiklikler oldu: Dışarıdaki cennetin ışığını zaten zor sızdıran küçük pencerelere, kalın, siyah perdeler takıldı. Bu yetmiyormuş gibi, her sınıfta ikişer tane bulunan kırk mumluk lambalardan biri söküldü, diğeri ise yirmi beş mumlukla değiştirildi. Söylentiye bakılırsa bu tadilatın sebebi, yeni gelen müdürün porfiria hastalığından mustarip olması, değil günışığının, lambaların bile adamın cildinde esrarengiz bir şekilde derin yaralar açmasıydı. Zaten müdürü ilk gören talebelerin dudakları uçuklamıştı: Güneşe hiç çıkmaması sonucu adamın beti benzi kül gibiydi ve herhalde hastalığı nedeniyle dişetleri çekilmişti. Aksi gibi bir de siyah elbiseler giymiş, hatta ellerini ışıktan korumak için olsa gerek, siyah eldiven bile takmıştı. Bu kılık kıyafeti, oğlanların ona "Kont" lâkabını yakıştırmalarına yol açacaktı. Yemekhanede yeni müdür, diğer hocalar gibi oğlanlara çıkan yemekten yemiyor, ahçıbaşına dalak yaptırıyordu. Bu tercihi galiba, ışığa maruz kalınca cildinde açılan yaralardan akıp giden kanı telafi etmek içindi. Gerçekten de bir öğle yemeği öncesi, arkadaşının çelme taktığı bir oğlan düşmemek için siyah

perdelerden birine tutununca korniş yerinden söküldü; böylece açılan pencereden içeri giriveren günışığı Kont'un yüzüne vurur vurmaz adam çığlık atıp yere kapandı. Talebeler Kont'un yüzünde açılan yaralardan ve çekilen dişetlerinden oluk gibi kan aktığını gördüklerinde dehşet içinde kaldılar. Adamın kanaması iki gün sürmüştü. Bu nedenle okulun hekimi ona kan yapıcı gıdalar, yani dalak, kuru üzüm, pekmez, hatta kırmızı şarap tavsiye etti. Olaya sebebiyet veren oğlanlar da ağır bir cezaya çarptırıldılar. Herhalde bu duruma tekrar düşmemek için olsa gerek yeni müdür, yatılı okula kendisiyle birlikte gelen ve yakın arkadaşı olduğu her halinden anlaşılan resim hocasını ışık sorumlusu olarak tayin etti. Bu adam odalara, sınıflara, yemekhaneye, kısacası her yere Kont'tan önce giriyor, kapılardan ve pencerelerden ışık sızıp sızmadığını denetliyordu.

Onun daha önce görev yaptığı yerden bir talebenin, hayır işlemek maksadıyla bu okuldaki arkadaşlarına yolladığı mektupta yazılanlar doğruysa, yeni müdürün ahbabı olan resimci eline ağır biriydi. Lâkabı "Sağır"dı: Bir resim hocası sıfatıyla hassas ruhlu olan bu adam, pek nefret ettiği için vaktiyle derste çingene pembesi kullanılmasını yasaklamış, gel gör ki isyankâr oğlanlardan biri bu yasağı çiğnemişti. Talebenin yaptığı resimde bu rengi gören adam, küplere binerek oğlana bir tokat çarpmış, ancak beriki de altta kalmayarak hocasına el kaldırıp resimcinin kulağına bir Osmanlı tokadı oturtmuştu. İşte o günden itibaren hocanın sol kulağı ağır işitir olmuş, nâmı ve lâkabı Sağır'a çıkmıştı. Bu ünvan, yatılı okulda derhal yayılıverdi. Koğuşlarda yatan, helâlarda cıgara tellendiren, teneffüslerde konuşan, mutfakta yemek yiyen talebelerin, her fırsatta kendisini eski ünvanıyla yâdettiklerini ve lâkabının bir sabıka kaydı gibi oğlanların gayrı resmî siciline bir kez işlendiğini hisseden adam gerçekten de vurdu mu oturtan biriydi. Ne var

ki zayıf ve kısa boyluydu; cildi ise soluk ve kırışıktı. Kırklı yaşların bir belirtisi olarak, kaşlarının altındaki deri pörsüyüp sarkmış, üst gözkapaklarını örtmüştü. Bakışlarındaki anlam ve derinlik, gerçekten de sanatçı ruhlu olduğunu, resim sanatının onun için çok şey ifade ettiğini gösteriyordu. Ancak sanat yoluyla ideal güzelliğe âşina olması, sanki çirkinlikleri başka insanlardan çok daha kolay teşhis etmesine, nasıl söylemeli, adeta sadece onları görmesine yol açmış gibiydi. Güzellikle oynayacak ve onun zevkini çıkaracak kadar değil, ancak onu tanıyıp teşhis edebilecek kadar yetenekli olduğu için, çirkinlik ile bunun getirdiği ıstırap, nefret ve aşağılama, Sağır'ın hayatının temeli olmuştu. Çirkinliği gördüğü dünyanın tersine, Güzelliği ancak, hayran olduğu dâhi ressamların tablolarında buluyor, oysa bu sanatçıların, kendisinin çirkinlik bulduğu dünyada güzelliği gördüklerini kafası pek almıyordu. Bu haliyle o, Tanrı'nın insanlara öğrettiği iyiyi tanıyan, fakat iyiliğin tadını çıkarmak yerine başkalarını kötülükle itham eden bir ahlâkçı gibiydi. Kısacası Güzellik, adamın içine bir türlü girmemişti. Gerçi Güzelliğe âşıktı, ama vâsıl olamamıştı. Kavuşunca meşk, kavuşamayınca aşk olduğu galiba doğruydu.

Artistik ve ahlâkî değerlere asırlar boyu bir türlü erişemedikleri için bunlar uğruna bir ömür harcamayı enayilik olarak gören ve güzelliği üretmek yerine onu para, şiddet ya da kurnazlıkla elde etmeyi fazilet sayan insanların ülkesindeki okullarda, en az rağbet gören ve pek ciddîye alınmayan bir ders de resimdi. Hakikaten, oğlanların en çok korktukları dersler, matematik, fizik ve kimyaydı. Bu dersleri veren hocaların kibirden burunları harman yeli savurur, afur tafurlarından yanlarına varılmazdı. Bu yüzden attıkları tokatlar bile talebeler için bir anlam taşırdı. Matematik ve fizik gibi dersler, ayakları yere sağlam basan, oturaklı, gerçekçi, yani hesabını kitabını bilen insanların işiydi. Oysa resim, fuzulî

bir meşgale, gergefle nakış işlemek gibi kadın harcı beyhude bir çaba, hayalperest bir serseri mesleğiydi. İşin doğrusu, Sağır'ın o güne dek gördüğü ve tanıdığı insanların neredeyse tümü, hesap kitap işlerini erkeğe, güzelliği ve onu üretmeyi de kadına yakıştırır, ikincisini aşağılamak bir yana, üstelik onu kirletmeyi ve lekelemeyi de marifet sayarlardı. Belki de güç tutkusunun insanı vardıracağı yegâne yer, erkeklik ve onu kullanmanın en kaba yolu olan şiddetti. Gel gör ki şiddetin en yalın biçimi, güzel olan, belki de dişil bir şeyi parçalamak ya da kirletmekti; bu da elbette insanda güçlü olduğu duygusu uyandırırdı. Bütün bunların farkında olan Sağır'ın hiç evlenmemiş olması, belki Kont'un, yani şu yeni müdürün lehine, bir kadına gerek bırakmayacak şekilde, erkekliğin aşırı bir tarzına eğilim duymasının bir sonucuydu: Şiddetin yöneldiği yer bu kez, güzellik değil, çirkinlikti.

Sağır, ümmetine hakikati değil de, haliyle, güzelliği getiren bir peygamber edâsıyla sınıfa girer, hava perspektifi, insan vücudunun oranları, ana renkler ve türevleri hakkında bildiklerini adeta ahretten sır veriyormuş gibi oğlanlara anlatırdı. Sözgelimi altın kesimi tarif ederken, coşkusunun zirveye erdiği o kaleme gelmez vecd anlarında kelimeler, ona değil de sanki bir başka varlığa aitlermiş gibi dudaklarından dökülür, gözbebekleri tarife gelmeyecek kadar irileşir, bakışları boşluğa, belki de kendi içinde bir yere dönerdi. Bu esnada oğlanlar iyice şaşırır, kıkırdayıp dayak yememek için dudaklarını ısırırlar, ancak sinirleri zaten keman teli gibi gerilmiş olan birkaçı kendini tutamazdı. İlk kıkırtıyla Sağır gerçek dünyaya döndüğünde, densizlikleri karşısında kan beynine sıçrayan hocalarının kinden küçülmüş gözbebeklerini gören oğlanlarda bet beniz atardı. Az önce bir sanat peygamberinin veciz sözlerinin çınladığı sınıfta böylece, çarpılan tokatlar ve acılı feryatlar duyulurdu. Güzelliğin, inceliğin ve zerafetin gazabı gerçekten de büyüleyici ve

gösterişli olur, tokatlar fiyakalı şaplatılır, tekmeler afili oturtulurdu. Hele hele Sağır, oğlanların yaptıkları resimlere not verirken daha bir zarif olur, renk armonisi kuramayan oğlanın bir kulağını mengene gibi kavradıktan sonra, dişlerinin arasından, "sana 'armoniyi' öğreteceğim," diye fısıldardı. Bu sözden sonra, belki de kontrpuan olsun diye zavallının diğer kulağına da asılır, biçare talebe ise her iki kulağından böylece bir ıstırap senfonisini dinlerdi. Bu evrensel musiki koda yerine, talebenin kuyruk sokumuna indirilen esaslı bir diz darbesiyle nihayet bulurdu.

Zerafetten, güzellikten ve sanattan anlamadıkları için Sağır, talebelerden nefret ederdi. Gelgelelim, yatılı okulda göreve başlamasının daha on günü dolmadan, içlerinden birine kafayı fena takmıştı: Daha birinci sınıfta olan bu oğlanın resme adamakıllı yeteneği vardı. Ucuz suluboya fırçasını, üstadlık payesindeki yetmiş yaşında bir Çinli mürekkep ressamı kadar iyi kullanıyor, kâğıt üzerinde kıvrak ve zarif danslar yaptırıp, harikalar ortaya çıkarıyordu. Ancak yeteneği matematik veya kimya konusunda olmadığı için asla takdir edilmiyor, ama sürekli gülümsediğine bakılırsa bundan o da pek şikâyetçi görünmüyordu. Hakikaten oğlanın gülümsemesi dur durak bilmezdi. Hatta Sağır, derste onu ilk gördüğünde, "Hayırdır! Ne sırıtıyorsun pişmiş kelle gibi!" diye bağırmış, fakat çocuklar, "Hocam o hep güler; yüzü öyle," diye cevap vermişlerdi. Taş çatlasa on üçündeki bu oğlanın adı Bora Mete'ydi; ama kanlı canlı olması ve kırmızı yanakları nedeniyle arkadaşları ona Alyanak diye hitap ediyorlardı. Resim yaparken dudaklarındaki tebessüm sanki daha bir ısınır, yüzü adamakıllı pembeleşir, anlaşılan bu işten büyük keyif alırdı. Oğlanı günlerce göz hapsine alan Sağır, onun tek eksiğinin, resim sanatını ciddîye almaması olduğuna hükmetti. Bu sanat ciddîyet isterdi: Çünkü kitaplarda gördüğü bütün dâhi ressamlar, onların portrelerini her

ne kadar daha az yetenekli olanlar yaptılarsa da, asık suratlı ve nemrut görünüşlülerdi. Nihayet Sağır, kırmızı yanaklı oğlanın ileride kendisi kadar başarılı olabileceğini düşündü. Ama yanılıyordu işte; sınıfa verdiği manzara ödevlerini toplarken, oğlanın resmini gördüğünde anlamıştı hatasını. Bu gülümseyen çocuk, nasıl söylemeli, basbayağı dâhiydi.

Resim hocası aynı akşam Kont'un odasına gitti. İçeride sadece bir mum yanıyordu. Yeni müdürün odasının duvarlarında, hepsi de Sağır tarafından yapılmış yağlıboya tablolar vardı. Neredeyse tümü, kulağını kesip bir aşifteye hediye eden şu ünlü ressamınkiler gibi güneşli kır manzaralarıydı. Gerçekten de hepsinde güneş vardı ama, doğrusunu söylemek gerekirse bu krom sarısı güneşler pek sönük duruyorlardı. Çünkü Sağır, cafcaflı renkleri kullanmayı çocuk işi sayardı. Renkleri palet üzerinde bir simyacı titizliğiyle ne kadar ince hesaplarsa hesaplasın, resim tekniğinin bütün nimetlerinden bu şekilde yararlanmasına rağmen eserinin neden güzel olmadığına zaten kendisi de şaşardı. Bu, çok üzücü bir şeydi: Çünkü asla güneşe çıkmayan Kont'a, resimlerde de olsa, günışığını armağan etmek için hayatını resme adamıştı. Fakat Tabiat Ana'nın paletinde herhalde başka renkler de olmalıydı ki, Sağır'ın resimlerindeki güneş ve onun aydınlattığı buğday tarlaları, balmumu sarısından öteye gidemiyordu. Kısacası bu ciddî ressam, sadece çıplakken güzel olan Tabiat Ana'ya, rengi sanatın inceliğiyle kirlenmiş bir elbise giydirerek, nü yerine adeta natür mort yapmıştı. Paletinde ve tuvalinde onun güneşin rengine bir türlü erişememesi, ağırbaşlı ama zayıf renklere anlamsız sadakatinden kaynaklansa gerekti. Sonuçta, tutkulu bir sevdayla yanan resim hocasının sönük tabloları Kont'un gözünü pek okşamıyor, onu ne heyecanlandırıyor ne de sevince boğuyordu. Üstelik Kont, yaraları nedeniyle iki gündür yataktan çıkmamıştı. Kaybettiği kan o kadar fazlaydı ki, pekmez, kuru üzüm ve

kırmızı şarap gibi kan yapıcılar artık pek fayda vermiyordu. Bu durum elbette, Sağır için fazlasıyla üzücüydü. Bir gece, Kont'un yatağının başucundaki gramofonu kurup *İkarus'un Yükselişi* adlı bir eserin taş plağını yerleştirdi. Sevdiğinin başını okşadıktan sonra, "Üzülme. Yakında güneşi göreceksin!" diye mırıldandı.

Ertesi sabah talebeler akşam yemeklerini daha bitirmeden, Alyanak'a sınıf mümessili, müdürün odasından çağrıldığını bildirince arkadaşları irkildiler: Besbelli ki bu, hayırlı bir iş için değildi. Yüzünde aynı ezelî tebessümle oğlan, istifini bozmadan odaya yollandı. İşin garibi müdürün masasına Sağır kurulmuştu. Ayakta bekleyen ve neden çağrıldığını bilmeyen oğlanla uzun süre konuşmadı. Belirsiz bir durum insanda ancak korku uyandıracağından, elbette bu sessizlik, çocuğa otoritesini hissettirmek içindi. Gel gör ki oğlan, konuşmadığı için sanki onu hoşgörüyormuş gibi gülümsemeye devam ediyordu. Bu nedenle, afallayan Sağır oldu. Belki biraz da içindeki karanlık duygulardan, kekeleyerek Alyanak'a, "Resme yetenekli olduğunu görüyorum," dedi, "Bu yüzden seninle biraz uğraşacağım. Şunu bilmen gerekir: Her şeyden önce yetenek, sen çalışmadıkça bir hiçtir. İşte bu nedenle artık çok çalışman gerekiyor. Bak! Bunlar senin." Sağır masanın üzerindeki ahşap kutuyu açtı: Palet, boyalar, gode, bezir yağı, spatula ve fırçalarla, muhteşem bir yağlıboya takımıydı bu. Alyanak'ın gözleri parladı. Yüzü sanki daha bir güler oldu. Üstelik Sağır ona bir de portatif şövale veriyordu. Her şey bir yana, adamın kendisinden istediği yegâne şey, işi gücü bırakıp sadece resim yapmasıydı. İşin en sevindirici yanı ise, güneşli havalarda derse girme derdinden kurtulacak olmasıydı. Çünkü Sağır, o günlerde yağmurlu olan hava açar açmaz, şövalesi ve takımlarıyla derhal kırlara çıkmasını ve güneşli manzaralar yapmasını şart koşmuştu. Zaten bu, oğlanın canına minnetti. Böylece güle oynaya yatak-

haneye koştu ve takımlarını dolabına yerleştirdi. Olanları anlatınca arkadaşları inanamadılar. Ama o, derse girmeyeceğinden çok resim yapacağına seviniyordu. Gece arkadaşları uyurken, onun gözüne heyecandan pek uyku girmedi. Allah vere de, bari sabah hava açsaydı! Ne var ki şafak söktüğünde gökyüzünde koyu yağmur bulutlarını gördü. İçi pek buruk olarak kahvaltısını yaptı. Derse girmek üzereyken mümessil ona, müdürün odasında yine beklendiğini haber verdi. Heyecanla müdürün odasına koştu; belki de, hava kapalı olduğu günlerde ona natür mort falan yaptıracaklardı. Odaya girdiğinde irkildi: Çünkü Sağır'ın yanında, korkunç, bembeyaz yüzü, çekilmiş dişetleri ile Kont oturuyordu. Fakat konuşan yine Sağır oldu: "Seni bu kez resim yapman için çağırmadım" dedi, "Biliyorsun ki müdürümüz hasta. Kana ihtiyacı var. Sen de pek gürbüz, kanlı canlı bir çocuksun. Yaptığımız iyiliğe karşılık, sen de bize kan verirsin herhalde."

Sanki oğlanın bu işe razı olmaması için hiçbir sebep yokmuş gibi Sağır, oldu bitti yaparak çenesiyle kanapeyi işaret etti. Hayatta gördüğü çirkinliğin içinde doğurduğu nefreti hayat kadar doğal karşıladığı için, kötülüğü ve merhametsizliği yine temel ilkeler olarak gören adam, sanki haklı bir intikam alıyormuş gibi hiç duraksamadan oğlanın kolunu sıvadı. Dolabı açıp, ağzına ince bir hortum bağlı bir şişe çıkardı. Zavallının koluna lastik bağlayıp sıktıktan sonra, beliren damarlardan birine hortumun ucundaki iğneyi sapladı. Şişe atardamardan akan kanla doluyordu. Kendi kanını görünce oğlanın gönlü daraldı. Şişeyi elinde tutup dolmasını bekleyen hocasının kararlılığı ve doğallığı onu şaşırtıyordu. Zaten bu da, adamın yanlış ve kötü bir iş yapmadığının açık bir delili sayılmalıydı. Şişe dolunca Sağır iğneyi çekti. Dinlenmesine izin vermeye bile gerek duymadan, oğlana artık gidebileceğini söyledi. Çocuğun başı dönüyordu. Derste ise kulakları uğuldamaya başlamıştı. Öğle yemeğine otur-

duklarında, hocaların masasının tam ortasında Kont'u gördü. Sağır, kırmızı şarap şişesini uzatmış, Kont'un bardağını dolduruyordu. Kırmızı yanaklı oğlan, içinden, "Benim kanımı içiyor," diye geçirdi. Adam, kristal kadehinden biraz alıp dilini şaklatarak yudumu ağzında gezdiriyor, damağında tadını aldıktan sonra nefasetini ve kokusunu genzinde adamakıllı hissetmek için de nefesini burnundan veriyordu. Herhalde zihni ağzındaki lezzette yoğunlaşmıştı ki, gözleri boşlukta sabitleşmiş, bakışları içe dönmüştü.

Aksi gibi hava ertesi gün de açmadı; üstelik tam bir hafta sürecek sağanak da o gün başlamıştı. Bunda şaşacak bir şey olduğu söylenemezdi; çünkü kış başlamak üzereydi. Yatılı okulun bahçesindeki yaprakları dökülmüş ağaçların çıplak dalları, mezarlarında rahat edemeyen ölülerin kemikli elleri gibi kara bulutlarla kaplı kasvetli gökyüzüne yükseliyordu. Yağmurla birlikte başlayan sert rüzgâr okulun tahta pancurlarını gıcırdatıp çarparken, gecenin bir vakti çakan şimşek, yatakhanede yatan zavallıların korkulu çehrelerini aydınlatmaktaydı. Büluğ çağındaki talebelerin gerçeklik duyguları henüz tam anlamıyla oturmadığı için, bu dehşetli tabiat olayları biçarelerin akıllarını başlarından alıyor, gök gürleyip boş koridorlar muazzam bir velveleyle inlediğinde yataklarında hepsi tekbir ve salavat getiriyor, battaniyelerine daha bir sarılıp sabahı iple çekiyorlardı. Kısacası yağmuru, fırtınası, şimşeği, uğultusu, gök gürültüsüyle tabiatın bütün kuvvetleri, sanki elbirliği etmişlercesine, karanlıktan ucubeler ve umacılar yontan düşgücünün mayasının kolayca tutabileceği, gam, kasvet, hafakan ve dehşet dolu kapkara, yapışkan bir sisi her yana üflüyorlardı. O esnada yataklarında olan talebelerin aklına, dededen nineden dinlenen, hortlaklı, cinli perili hikâyeler geliyor; her ne kadar battaniyeye iyice sarsalar da, bu hayaletlerden biri maazallah ayaklarına dokunacak diye biçarelerin ödü kopuyordu.

Yatak nispeten emniyetli bir yerdi. Ama gecenin o vakti karanlık koridorları geçip helâya gitmek adeta ölümdü. Bu ihtiyacı hissedip kıvranan zavallılar, ana baba sözü dinlemeyip geceden fazla çay içtikleri için pişman olurlardı. O gökgürültülü, şimşekli ve dehşetli havada, saatler tam da geceyarısını vurduğu anda, artık kendini zaptedemeyen kısmetsiz bir talebe ise Allah'a emanet sayılırdı: Ranzasından iner ve o âna kadar kalın battaniyesinin sağladığı emniyetten artık mahrum biri olarak karanlıkta el yordamıyla önce masayı bulmaya çalışırdı. Masadaki kibrite erişip mumu yakmayı başardığında, elbette en azından iki duayı bitirmiş olurdu. Derken koridora çıkar, mumun titreyen alevi duvardaki heybetli müdür resimlerini aydınlattığında, bu felekzedenin yüreği ağzına gelir, beti benzi atardı. Bedbaht talebe, maceralı ve tüyler ürpertici bu helâ yolculuğunda sık sık, arkasında biri olduğu vehmine kapılır, gelgelelim eğer dönüp bakarsa dehşetengiz bir manzara göreceğinden korktuğu için bunu yapmaya çekinirdi. En büyük felaket ise mumun sönmesiydi: Mumu tekrar yakmaya çalışırken aksi gibi o karanlıkta çakan bir şimşek koridoru ve içindekileri çok kısa bir süre aydınlattığı an, talebede daima birini gördüğü hissi uyanır; yetmiyormuş gibi, gök gürler gürlemez zavallının dudağı uçuklayıverirdi. Helâya eriştiğinde uçkurunu çözer, işini görürken sağı solu kollamayı ihmal etmezdi. Ne var ki, artık rahatlamış bir halde yatakhaneye geri dönmesi gerekirdi: Gökgürültüsü, yağmur şakırtısı, fırtına uğultusu ve pancur gıcırtılarının sürüp gittiği o koridorları, kaderine bu kez boyun eğmiş olarak koşaradım kateder, çok geçmeden yatakhaneye kapağı atardı. Uçarcasına ranzasına tırmanır, hortlağın biri tam bu anda onu ayağından yakalayacak diye ödü kopardı. Nihayet talebe, battaniyesini kulaklarına kadar çektiğinde bu Odisseus yolculuğu tamamlanmış olurdu.

İşte bu günlerde, müspet ilimlerle pek haşır neşir olduğu için hortlak hayalet gibi tabiatüstü mahlûkların varlığına pek inanmak istemeyen deliduman bir talebe, fen tahsiline katkıda bulunması için bu asılsız korkularını yenmeye yemin etti ve gece vakti ıssız koridorlarda tek başına şöyle bir dolaşacağına dair kitaba el bastı. Zaten bu iş için, pille çalışan bir el feneri tedarik etmişti. Saatler geceyarısını vurmaya başladığında, bu delifişek oğlan ranzasından inip ileride kahramanlığına şahit olacak arkadaşlarını uyandırdı. Beklenildiği gibi, şimşekler çakıp çakıp gök gürlüyor, yağmur şakır şakır yağıyor, üstelik çatıda bir yerlerde birkaç baykuş ötüyordu. Maceraperest talebe, bir deste iskambil kâğıdına bahse tutuştuğu arkadaşlarına dediği gibi, bütün koridorları ve merdivenleri geçip o yağmurda bahçeye çıkacak ve yatakhanenin penceresine doğru feneri yakıp söndürerek, görevini ifa ettiğini oğlanlara ispatlayacaktı. Bu gözüpek talebe, sessiz olmak için koridorlarda yalınayak ilerlemeye başladı. Merdivenlerin nispeten aydınlık olduğunu farkedince fenerini söndürdü ve zemin kata indi. Nihayet hademelerin kapısından bahçeye çıktı ve yağmur altında yürüyüp yatakhane penceresinde kendini seyreden arkadaşlarına fenerle işaret verdi. Bunu yaptıktan sonra koşaradım kapıya ilerledi ve binaya girdi. Feneri tam yakmak üzereydi ki, koridorun diğer ucunda ince uzun, kapkara bir siluet görünce yüreği ağzına geldi. Derhal bir köşeye sindi ve yüreği güm güm ata ata beklemeye başladı. Gariptir, siluet yaklaşmasına rağmen kulağa ayak sesi gelmiyordu. Bu duruma bir anlam veremeyen oğlan, köşeden başını uzatıp bakar bakmaz dehşete düştü: Kanlı dişetleri ve bembeyaz suratıyla, kara elbiseli canavar, tabiatüstü bir şekilde adeta uçarcasına alt sınıfların yatakhanesine doğru gidiyordu. Tüyleri ürperen talebe bağırıp yardım istemeye çalıştı, ama sesi çıkmıyordu. Dizlerinin bağı çözüldü ve oracığa çöküverdi. Neden sonra kendisini topar-

lamaya çalışarak, yardım isteyebileceği ilk yere erişmeyi kafasına koydu: Birinci sınıfların yatakhanesine giderek herkesi uyandıracaktı. Bir koşu yatakhanenin kapısına erişti. Kapı aralıktı. Önce içeri bakmayı akıl ettiğinde, şimşek çakıverdi: Böylece, alyanaklı bir çocuğun boynuna eğilmiş, şahdamarına sapladığı ucu iğneli bir hortumdan zavallının kanını iştahla emen canavarı yine gördü. Aklı giden oğlan, deli gibi merdivenlere atıldı. Üst katta koridoru koşarak geçti ve yatakhaneye girdiğinde, arkadaşları saçlarının bembeyaz kesildiğini gördüler. Yeni saç rengi nedeniyle arkadaşları tarafından artık "Dede" lâkabıyla anılacak olan bu talebe, cesaretini ve pervasızlığını cümle âleme ispat ettiği için girdiği bahsi kazanmış ve elli ikilik bir iskambil destesinin sahibi olmuştu. Her ne kadar o anda korkudan titrese de, arkadaşlarının kendisine uzattığı desteyi aldığı an, aslında hayatının dönüm noktası sayılmalıydı. Çünkü fazlasıyla isyankâr olduğu için okuldan atıldıktan birkaç yıl sonra, dört kasaba tüccarını kumar masasında bu kartlarla söğüşleyecek ve bir dükkân açabilmesi için gerekli sermayeyi böylece elde edecekti.

Bir hafta sonra fırtına ve yağmur, gecenin bir vakti ansızın kesildi. Günün doğmasına az bir zaman kala, karanlık devlere benzeyen bulutlar gökkubbeden çekildi ve günlerce süren yağmurun izlerini taşıyan ıslak yeryüzüne bu kez, sessiz bir çağlayandan akan gümüş rengi bir ırmak gibi, ayın soğuk ışığı dökülmeye başladı. Önceki fırtınanın uğultusu yerini, ağaç dallarından damlayan suyun şıpırtısına, uzaklardaki bir çakalın vadide yankılanan çığlığına ve gece kuşlarının kanat seslerine bırakmıştı. Sabaha karşı gök, doğuda kızıl bir renk aldığında, yuvalarında uyanan kuşlar bir ağızdan ötmeye başladılar. Bütün bunlar elbette, günler süren kâbuslu bir uykudan uyanan tabiatın doğudan gelen kralı, yani güneşi, karşılama hazırlığıydı. Bu karanlık ve kasvetli dünya, nihayet doğu ufkunda gülümsedi: Yüzen, uçan ve yürüyen, acı

çeken, sevinen ve ölümü bekleyen her mahlûkun beklediği Mesih artık gelmiş, hayat veren ışınlarıyla dokunduğu tabiatı uyandırıyor, hüznü ve yeisi kovup sevinç ve coşku saçıyor, körlerin gözünü açarak hastaları iyileştiriyordu. Işığın ve mutluluğun saltanatı böylece başlayınca, şarkılarında bu mesihin görkem ve ihtişamını anlatsınlar diye, Tabiat Ana bütün kuşlarını gökyüzüne saldı. Daha bir gün önce yeryüzüne karabasan gibi çöken devasa kara bulutların surat astığı gökyüzünde, artık sadece mavilik değil, üstelik kuşlar da vardı. Böylece kutsanan güneş yükseldikçe yükseldi ve nihayet, göğün tam tepesine, Dünya'nın şanı ve görkeminin mührünü vurdu: Ölümün ve karanlığın son parçaları olan gölgelerin, ışığın saltanatıyla küçülüp sonunda yok olduğu bu an, belki de geçici bir ölümsüzlüğün yaşandığı bir andı. Evet, bir pagan cennetiydi bu. Güneşin açtığı her gün, dünyada gerçeği değil güzelliği arayanların bayramıydı. Bu bayram üç gün devam etti. Üç güneşli günün sonunda bir akşamüstü, yine bardaktan boşanırcasına bir yağmur başladı.

Sabah olduğunda arkadaşları kırmızı yanaklı çocuğu boş yere uyandırmaya çalıştılar. On gündür her gece kanı emildiği için ölmüştü. Yüzü bembeyazdı ama hâlâ gülümsüyordu. Nöbetçi muallimler ve müdür muavini gelip zabıt tuttular. Elbette hiç kimse zavallının boynundaki iğne izi üzerinde durmadı. Ölüm nedeni sözüm ona, iştahsızlığın ve mızmızlığın yol açtığı anemiydi. Olayı duyar duymaz yatakhaneye heyecanla gelen Sağır, çocuğun dolabına baktığında aradığını buldu: Hava açtığı zaman kırlara yolladığı çocuğun üç güneşli günde yaptığı resim oradaydı. Sağır büyülenmiş gibiydi. Kendisinin asla sahip olmadığı ve olamayacağı bir yeteneğin ürününe bakıyordu: Bu, tekniğin değil, güzelliği görebilme becerisinin bir eseriydi. Canavarın her gece kendisini ziyaretinden sonra çocuk, yatağından kalkıp kırlara giderek güneşin doğuşunu izlemiş olmalıydı. Çün-

kü tuvalde bir gündoğumu manzarası vardı: Güneşin ve ışığın resmini görmeye can atan Kont'u hayal kırıklığına uğratacak şekilde, güneş resmedilmemişti. Bu şafak manzarasında, güneşin henüz doğmadığı, ama onun ilk ışıklarının göründüğü ufukların gerisindeki yeşilimsi sarı gökyüzü ve bu ışığın aydınlattığı tabiat yanısıra, çocuk kendisini de çizmişti: Ağaçların hemen yanında, elinde palet, şövalesinin başında resim yapan, kırmızı, kısa pantolonlu bir oğlan da vardı. Sanki güneşin doğmasını ve kâbusun bitmesini bekliyordu. Resimde bu kadar az ışık ve bu kadar çok güzellik olması şaşırtıcıydı. Belki de Kont, çocuğun kanını değil, bu resimdeki ışığı emmişti. Evet, resmi on bir yaşında bir dâhi yapmıştı. Şu anda ölü bedeninde bir damla kan yoktu belki; ama o kana değil, ışığa ve hayata susamıştı. Bu yüzden hayatı her gece şah damarından emildikten sonra, kim bilir, gözünden yaş akıtarak, doğruca kıra, belki de doğan güneşi, yani hayatı karşılamaya gitmişti. Ama resimde de görüldüğü gibi, güneş doğmamıştı.

Sağır resmi Kont'un odasına götürdü. Öfkeli olmaktan çok sanki umutsuz gibiydi. Resmi Kont'a uzatırken şunları söyledi:

– "Sana güneşi ve ışığı vaat etmiştim. Üzgünüm, kanı ışığa tercih eden sen oldun. Böylece hayat senin için ışık değil, kanın ta kendisi oldu. Şüphe yok, ölümün de ışık olacak. Al bu resmi! Ölümün ufkun ardında olduğu için dua et."

Kont resmi aldı; daha iyi görmek için şifonyerin üzerine koydu. Hayatı boyunca asla görmediği güneş yine doğmamıştı. Kendisine güneşi vaat eden dostuna baktı. Yüzündeki anlamı biliyordu: Sağır, şifonyerin çekmecesini açıp revolveri aldı ve Kont'un arkasındaki yatağa çöktü. Gramofonda *İkarus'un Yükselişi* çalıyordu. Kont, dostunun ne yaptığından emindi. Revolver horozunun tıkırtısını duyduğunda, sesini çıkarmadı. Silah patladığında da istifini bozmuş değildi.

Loş odada müzik, kreşendo ile sürüyordu. Kont resme baktı ve orada, güneşin doğmasını bekleyen, kısa, kırmızı pantolonlu çocuğu gördü: Güneş doğuyordu. Günün ilk ışıkları dağlara, ağaçlara ve bütün tabiata vurup aydınlattı. Canavar hayatında ilk kez güneşi ve ışığı, yani ölümünü gördü. Emdiği hayat, açılan yaralarından boşalmaya başlamıştı.

Kısa pantolonlu çocuk, tuvaline güneşi de çizdikten sonra, paletini de bırakıp ışığın ülkesine doğru yürümeye başladı. Resim artık bitmişti. Hayata yürüyen çocuk dağların ardında kaybolunca, resimde bir daha görünmedi.

Zaten bu resim, sonradan okulun yemekhanesine asıldı. Talebelerden biri çerçevenin altına, "Güneşli Günler" yazmayı akıl etmişti. Resim, en karanlık, en yağmurlu, sözlülerin en yoğun ve derslerin en ağır olduğu kasvetli günlerde bile, ona bakmayı aklına getirenlerin içlerini ferahlatıyordu. Öyle ki, yemekten sonra gireceği yazılıyı düşünen bir alt sınıf talebesinin, o tatsız tuzsuz şehriye çorbasını içerken gözü bu güneşli manzaraya takıldı mı, artık nedendir bilinmez, yüzüne bir tebessüm yayılıveriyordu. İnsanın içindeki ışığı söndürmeye and içmiş zalim müdürlerin yönettiği yatılı okulun, yaşça büyük talebelerinden muhayyilesi kuvvetli olanlar, işte bu resmin hikâyesini, kırmızı yanaklı oğlanı, gaddar resimciyi ve kan içen zalim müdürü gelene geçene anlatır, onların akıllarını başlarından alırlardı. Bu okuldan mezun olup şimdi yaşı elliyi bulanlar, o karanlık okuldaki tek ışığın, "Güneşli Günler" olduğunu daima hatırlayacaklardı.

Ölüm, hikâyesini bitirdiğinde kasabanın Selam Mahallesi'ne gelmişlerdi. Kasabanın çarşısı da zaten buradaydı. Ortalık iyice aydınlanmış, dükkânlarını çoktan açan çarşı es-

nafı, ilk müşterileri kollamaya başlamışlardı. Ölüm'ün, aradığını söylediği Uzun İhsan, hesaba göre buralarda bir yerde olmalıydı. Sıra kendisinde olduğu için az sonra anlatacağı hikâye üzerinde kafa yoran Cezzar Dede, bu haleti ruhiye ile sağa sola pek dikkat etmese de, aslında çarşı, satışa arzedilen mal ve eşya itibariyle son derece zengin ve göz alıcıydı. Çarşının kapalı bölümüne girip bir süre yürüdükten sonra, kalabalık adamakıllı arttı. Kara kaplı defterini açıp adrese bir kez daha göz atan Ölüm'ün dediğine bakılırsa, Uzun İhsan'ın çok yakınlarda bir dükkânda olması gerekiyordu. Ancak bu dükkâna erişmek, bir mertebeden sonra neredeyse imkânsız gözükmeye başladı. Çünkü, artık hangi akla hizmetse, ahali buraya birikip yığılmış, bütün yolu kapatmıştı. Öyle ki, kalabalık arasına sıkışıp kalan Ölüm ve ihtiyar, değil ilerlemek, sağa sola ya da geriye bile dönemez hale gelmişlerdi. Gariptir, görkemli ve pahalı malların satıldığı bu çarşıda toplanan cehennemî kalabalığın üyeleri, her nedense fakir fukara, üstü başı perişan, pasaklı şahıslardı. Ayrıca hoyrat el kol hareketleri ile birbirlerini itip kakmaları, bir menfaat ya da avanta uğruna burada toplanıp izdiham doğurduklarını akla getiriyordu. Gerçekten de, ceplerinde para olduğu söylenemese de ellerinde sürgülü hesap cetvelleri ve abaküslerle kalabalıktan bazı insanların birtakım yatırım hesapları yaptıkları, gözlerindeki ışıltıdan seziliyordu. Sonunda, onca bağırış çağırış, mırıltı ve fısıltıdan, bunca insanın buraya, malını mülkünü zebuna zelile dağıtmaya karar veren hayırsever bir tüccar dolayısıyla biriktiği anlaşıldı. İşin kötüsü, dağıtım geciktiğinden midir, kalabalık homurdanmaya başlamıştı. Gelgelelim, hayırsever tüccar ortada gözükür gözükmez homurtu kesiliverdi ve bu kez fısıltılar başladı. İşte tam bu sırada Ölüm, avını gören bir avcı gibi irkiliverdi; çünkü aradığı Uzun İhsan, tüccarın hemen arkasında, kalabalığı seyrediyordu. Adamakıllı heyecanlanmı-

şa benzeyen Ölüm, parmağıyla onu işaret ederek, "İşte! İşte! Orada!" diye bağırıyor, bir yandan da ahaliyi kâh eliyle dürtüp kâh koluyla yararak, arkasında Cezzar Dede olduğu halde, hedefine yaklaşmaya çalışıyordu. Onu bu kez elinden kaçırmamak istediği apaçıktı. Ne var ki adam, onları farketmiş değildi; kim bilir, belki de görmezlikten ve duymazlıktan geliyordu. Kısmen haklı olarak böyle bir şeye zaten ihtimal veren Ölüm de, adamın vurdumduymazlığı karşısında enikonu öfkelenmişti. Uzun İhsan böylece, hiç istifini bozmadan hayırsever tüccarın yanından ayrılıp kalabalığa karıştı ve çok geçmeden gözden kayboldu. Onu elinden kaçırdığı için Ölüm, kendisinden hiç beklenmeyecek bir şekilde, öfkesinden kızarıp bozarmıştı; vazifesini ifadaki başarısızlığının sebebi de belki bu duygusal taşkınlıktı. Fakat sağına soluna bakındığına göre umudunun henüz tam anlamıyla kırılmadığı belliydi. Nitekim bir an, Uzun İhsan'la gözgöze geliverdi. Bununla birlikte, adam artık çok uzaktaydı ve bu bakışma ânından sonra yüzünü hemen çeviriverdi. Evet, onun görmezlikten geldiği kesindi. Alabildiğine köpüren Ölüm, arkasından, "Uzun İhsan!" diye bağırdı. Gel gör ki, başını alıp giden adamın aldırdığı yoktu. Kısacası hem görmezlikten hem duymazlıktan geliyordu. Aradıkları kişinin gözler önünde elini kolunu sallayarak çekip gitmesi yetmiyormuş gibi Ölüm ve Cezzar Dede kalabalık içinde kısılıp kalmışlardı. Bileğe kuvvet onu itip bunu kakarak kendilerine yol açıp kaldırıma nihayet vâsıl olduklarında rahat bir nefes aldılar. Kara kaplı defterini açıp baktıktan sonra Ölüm, ihtiyara şunları söyledi:

– "Şimdi elimizden kaçtı, ama onun Aden Mahallesi'ne gittiğini biliyorum. Orası buraya oldukça uzak. Fakat oyunumuza devam edeceğimize göre herhalde yol boyunca canımız sıkılmayacak. Doğrusu, bu kez senin anlatacağın korku hikâyesini pek merak ediyorum. İsmi ne?"

Cezzar Dede, *"Bidaz'ın Laneti"* diye cevap verdi ve hikâyesini anlatmaya başladı:

Anadolu köylerinde gecelerin, özellikle çocuklar için çok uzun, çok zevkli ve biraz "ürpertici" geçmesinin sebeplerinden biri de, dedelerin ve ninelerin anlattığı şu cinli perili masallardı. Sinilerde yemek yendikten sonra torun tosun, doğruca ninenin yanına gelir, o sırada kahvesini içen kadından masal anlatmasını istirham ederlerdi. Rahmetli kocasıyla didişmeleri, konu komşuyla yaptığı dedikodular, çekiştirmeler ve çektiği zılgıtlar sonucu, kelimelerin insan üzerindeki güçlü etkisi konusunda adeta bir mütehassıs kesilmiş olan kadın da zavallıların ricasını kırmaz, bir gece öncekinden çok daha korkunç bir hikâye anlatırdı. Böylece çoluk çocuk, sabi sübyan hep birlikte, ana baba sözüne kulak asmayıp dereye yıkanmaya giden kırk yaramaz veledin şöhretli dev İsfendiyar tarafından bir bir enselenerek tandırda kebab edildikten sonra nasıl mideye indirildiğini ses soluk etmeden, bet beniz atmış bir halde dinlerlerdi. Masal anlatırken, torunlarının muhayyilesi üzerindeki saltanatı neredeyse sınırsız olan kadın, zavallıları daha da çok ürpertmek için neyin anlatılıp neyin gizleneceğini gayet iyi bilir, lafının arasında durarak, "Ormandaki umacının nerede saklandığını size değil, Selahattin'ime anlatacağım; siz gidin hele!" derdi. Bu tahdit üzerine çocuklar hüsrana uğrayıp önce yalvar yakar olurlar, ancak ninelerinin kararlılığı üzerine istemeye istemeye uzaklaşırlardı. Ardından kadın, Selahattin adlı gözde torununun kulağına, diğerlerinden esirgediği sırrı fısıldar, köşede heyecandan kıvrım kıvrım kıvranan çocuklara da, bu sırada nispetkâr bir bakış fırlatmayı ihmal etmezdi. Masaldaki gerilim bu sayede had safhaya ulaşır, hem eri-

şilmesinin zorluğu, hem de aralarından biri tarafından bilinmesi, sırrın değerini kat be kat arttırır, çocuklar Selahattin'in peşini bırakmayıp kâh yalvarma kâh tehditle, umacının saklandığı yeri öğrenmeye çalışırlardı. Masal bitince çocuklardan kimi, pencereden dışarıdaki esrarengiz karanlığı süzer, ürpertici düşüncelere garkolması sonucu alt dudağı sarkardı. Nine ise bir cıgara yakar, tütünü tellendirirken köpüklü kahvesini keyifle içip, kendisinin çocukluğunda yaşadığı korkuların yeni nesle de sirayet etmesiyle, belki adaletin yerini bulduğunu düşünürdü.

İşte böyle gecelerde torunlara bazan define masalları da anlatılırdı: Silahir adlı bir şehzadeye gelin giderken Ferahnur adlı perinin, korkunç Binnaz tarafından çalınan bir çömlek dolusu pembe inciden ibaret çeyizi; Zekeriya, İsfendiyar ve Efrâsiyâb adlı devlerin dişlerinden tırnaklarından artırarak biriktirdikleri bir mağara dolusu altın; cimriliğiyle meşhur zalim büyücü Üzeyir'in bodrumundaki elmaslar; Hıdır, Cemşit, İshak, Âdem, Lokman, İmam ve Osman adlı cücelerden Aptülvahap adlı bir hırsız tarafından çalınan bir küp altın tozu; İşvenaz Sultan'ın pırlantaları; yankesici Veysel'in tam bir kese dolusu gümüşü, paraya pula değer verip sağlam toprağa bassınlar diye çoluk çocuğa anlatılır dururdu. Öyle ki, belki bu sayede çocuklar hayalperestçe işlere kalkışmaz, ileride sefil süfela olmazlardı. Nineler bir yana, bazı dedeler ise hatta, ata yadigârı define hikâyelerini sanki kendi başlarından geçmiş gibi anlatarak torunlarının akıllarını durdururlardı: Hikâyeyi hayatındaki bazı gerçek teferruatla süsleyen dede, torunlarına her bayram verdiği harçlığı, yeraltında yaşayan Şuayip adlı bir devin hazinesinden gençliğinde kuyu kazarak çaldığını, eğer biriktirmeyip israf ederlerse, canavarın er ya da geç onların yakasına yapışacağını söylerdi. Dedeler elbette, cinli perili masallarla torunlarını korkuttukları sürece dikkate alınıp sözlerinin dinlene-

ceğini bilirlerdi. Çocukları korku yoluyla yönetmenin zevkini artık bir kez tattıkları için, bazan onları toplayıp kıra dağa götürür, asırlar önceki putperestlik devirlerinde Rumlardan kalan mermer lahitleri, bir bayırın ortasındaki âbideyi ve üzerindeki garip, anlaşılmaz, efsunlu yazıları gösterir, bu kalıntıların altındaki defineyi çıkarmanın sihir nedeniyle imkânsız olduğunu anlatırlardı: Göklerden inen bir rahmet sonucu, Hazreti Peygamber'in doğumu ile artık hiçbir sihir tutmaz olmuştu; fakat ondan önceki sihirlerin tesirleri sürmekteydi. Dede, bu sebepten, içinde ve altında çömlek çömlek altınlar olmasına rağmen, sihirle korunan putperest mezarlarını kurcalamanın her babayiğidin harcı olmadığını, bu heves uğruna çarpılan, ağzı burnu yamulan bir nice talihsizin tövbeler edip üfürükçülerin nefesine ya da yatır ziyaretlerine bel bağladığını söylerdi. Hele hele ihtiyar, ayağıyla toprakta bir yere vurup, "İşte tam buradaki defineyi kazıp çıkarsaydınız, aha, şu dağ kadar bir şeker satın alırdınız!" dediğinde, torunlarda ses soluk kesilirdi.

Böylesi define masalları dinleye dinleye büyüdükleri için, belki vefat ettiklerinde dedelerin sözleri kıymete bindiğinden, ahali ara sıra bu masallara gerçekten inanır gibi olurdu. Köy geceleri bitmek bilmediğinden sohbetler uzun sürer, sözü dinlenir biri olmanın en kısa yolu, para ve benzeri nimetler hakkında esrarengiz bilgiler vermek olduğu için, hemen herkes definelerden konuşurdu. Terkedilmiş bir ev, Rum Kaysarları zamanından kalma bir sınırtaşı, dağbaşında bir harabe böylece şüphe altında kalır, hatta kazmalı kürekli bazı karanlık şahısların, aysız gecelerde buraları ziyaret ettikleri de işitilirdi. Fakat en kötüsü, zavallı köylülerin burunları dibinde gömülü bir definenin yabancılar tarafından bulunması, yani onca zenginliğin başkalarına yâr olmasıydı. Böyle durumlarda köylüler olay yerine gelerek, bir zamanlar küp küp altınların bulunduğu, ama şimdi bomboş olan çu-

kurun başına toplanıp, kızı kaçırılmış birer baba gibi ellerini kollarını öfkeyle sallarlar, burunlarından soluyup birbirlerini suçlarlardı. Çok geçmeden aynı öfkeyle çiftelerini alırlar, köylü kıskançlığı ve yaralanmış kibirleriyle, hazineyi yürüten karanlık şahısların peşine düşerlerdi. Araziyi iyi bildikleri için genellikle, definecileri nihayet bir yerde kıstırarak, "Bana yâr olmadı, sana da olmasın!" düşüncesiyle zavallıları jandarmaya teslim ederler, ne var ki küplerdeki altınlar sayılıp zabıt tutulurken, ağızlarının suyu akar, içleri giderdi. Yedi ceddi tarafından asırlarca sürülmüş tarlada bu şekilde bulunan ışıl ışıl altınların kendi gözü önünde teker teker sayılması sonucu yolunu ve mezhebini sapıtmış köylülere, sahte define haritaları satıp zengin olmak, dünyanın en kolay işiydi. Bu iş için en doğru yol, bir küpü hurda bakır parçalarıyla doldurduktan sonra gömmek ve uyduruk bir haritada yerini işaretlemekti. Öyle ki, haritanın satıldığı kurban, her ne kadar değerli olmasa da, sonunda bir şey bulmuş olurdu. Fakat bu tür maceralar genellikle hüsranla biterdi: İşaretli yeri kazıp altın yerine bir küp dolusu cam parçası bulan köylü, on iki yaşındaki oğlu için kasaba terzisine bir takım elbise ısmarlar, bir kasket giydirir, böylece onu erkek yapardı. Ardından eline bir altıpatlar vererek oğlanı büyük şehre gönderir ve sahte haritayı satan namussuzu ele geçirip ailenin intikamını almasını tenbih ederdi. Aradan iki ay geçince, Sinop Hapishanesi'nden gelen bir mektup köy imamına okutulur, vazifenin başarıyla ifa edildiği böylece öğrenilmiş olurdu.

İşte Anadolu'nun bir köyünde, define hikâyeleri dinleye dinleye pusulayı az buçuk şaşırmış, Kallioğulları'ndan Hamdi adında elli yaşlarında bir adam, karısı ve eli maşalı kaynanasıyla aynı evde yaşıyordu. Gençliği zamanındaki bir düğünde gördükleri karşısında kitaba el basarak hayatını defineciliğe adamaya yemin etmişti. Komşu oğlunun düğü-

nüydü bu. Fazlasıyla görkemli ve muhteşem olmasının sebebi, "Sihirlidir, cin çarpar," demeden, adamın bir abidenin altını kazarak büyük bir define bulmasıydı. Altından anladığı için danışılan kasaba kuyumcusu, bunun Fatti Kralı Abunezayir'in hazinesi olduğunu, dünyanın bütün kuyumcularının bu görkemli altınları asırlardır aradığını söylemişti. Adam da fırsat budur deyip, oğluna yörenin en edâlı kızıyla söz kesmiş, düğüne de yedi obayı çağırmıştı. Kırk davulcu meydanı velveleye verirken elli bir zurnacının koparddıkları yaygara göklere varmış, ahali üç gün üç gece hora teperek yeri göğü inletmişti. Takı merasimine başlandığında ise, kırk bir ırgatın güç bela taşıyıp getirdiği hazine sandığından ilk gerdanlığı, gelinin görümcesi alıp kıza takmış, ardından sıra kayınçoya ve Fatti Kraliçesi Pentafonifa'nın pırlanta yüzüğüne gelmişti. Derken eltiler bilezikleri, yengeler kolyeleri, enişte ise hızmayı takmıştı. Çok geçmeden damadın amcalarından biri altın halhalı gelinin ayak bileğine bağlarken, dayılar sandıktaki tektaş yüzüklere hücum edip bunları gelinin parmaklarına geçirmişler, dedelerin bazısı kızın beline altın kordonlar dolamış, kimisi de pentopenaları iğneyle göğsüne tutturmuştu. Sırası gelince, geline altın bir göğüs zırhı giydiren kaynanadan sonra, damadın babası, Kral Abunezayir'in muhteşem tâcını, gelin yerine oğlunun başına oturttuğunda takı merasimi sona ermiş, galeyana gelen ahali de, sevinçten çiftelerini patlatıp ortalığı velveleye vermişti.

Bu düğünden sonra Galloğlu Hamdi de evlendi. Gel gör ki karısı nemrut mu nemruttu. Üstelik bu zillimaşa kadın, kocasına karşı vereceği mücadelede kendisine arka çıksın diye, cadaloz ve çaçaron anasını da getirmişti. Öyle ki, Galloğlu karısına bir laf etmeyegörsün, bu eli bayraklı kadın derhal eteklerini toplayıp kızının imdadına yetişir, hınçtan alt dudağını ısırdığı halde damadının ensesine tokadı indirip zavallıya yeri öptürürdü. Tokattan sonra, vefasız ve fu-

kara kocaya vardı diye karısının ağlaması bir yana, eli belindeki kaynanasının zılgıt faslı da başlardı. Suçlamalar genellikle, Hamdi'nin mızmızlığı ve hımbıllığı yönünde olur, ancak bununla da kalınmaz, biçarenin bütün kusurları yüzüne vurulurdu. Gerçekten de kaynana, "Galloğlu! Galloğlu! Seni bet beşeret lapacı seni! Buldun gül gibi ahû kızımı, yalvar yakar oldun, aldın ceylanımı koynuna, şimdi de beğenmezsin ha! Kendi şu işkembe suratına bak, maymun seni! Muhtarlar çavuşlar istedi de vermedim, senin gibi bet gudubet çayır cücesine verdim! Hay vermez olaydım senin gibi kaz suratlıya! İbiş seni! Şuna bak! Yaka bir tarafta paça bir tarafta! Hımbıl mendebur. Fülûsu ahmere muhtaç ettin bizi, donsuz maymun seni! Hele bundan sonra kızımı bir incit, bak donunu indirir gözlerini oyarım senin!" diye bağırınca zavallıda ses sedâ kesilirdi. Zılgıt bittikten sonra kaynana, "Tuuhhh!" diye damadının suratının ortasına tüküürür, artık içi ferahlamış bir halde işine dönerdi. Galloğlu ise bu zulüm nedeniyle o görkemli ve gösterişli düğünü hatırlar, bir define bulup zengin olmanın hayallerini kurmaya başlardı. Eğer o da bir kral hazinesi bulursa, önünde kayınvalidesi el pençe divan duracak, ona arzı ubudiyet eyleyecek ve bundan sonra adını ağzına aptesle alacaktı. Ekim ile hasat ayları arasındaki uzun sürelerde, bu hayalle tarla bayır dolaşan, dua okuyup efsunları aklınca bertaraf ederek lahitleri araştıran Galloğlu, yıllar boyunca bula bula sadece bir avuç bakır para bulmuştu. Üzerinde putperest Rum padişahlarının suretleri bulunan sikkeleri kasabadaki bakırcıya vererek alt tarafı bir tek tencere yaptırmıştı. Definecilik hevesinin ona bahşettiği yegâne kâr da zaten buydu. Toprak, bağrında sakladığı altınları ona bir türlü vermiyordu.

Gelgelelim günlerden bir gün kasabaya vardığında, İstasyon Kahvesi'nde koyu kırmızı, külüstür, sepetli motosikletiyle büyük şehirden gelen bir adamla tanıştı. Kızarmış sura-

tına bakılırsa rakı ve işret alışkanlığı olan bu adamın geride bıraktığı elli küsür yıl, saçlarına sayısız ak tel kazandırmıştı. Herhalde, yediği hesaba gelmez kazığın ardamarını çatlatması sonucu, fırsatları yakalamak için sansar yavruları gibi yuvalarından fırlayan gözleri, kemik saplı gözlüğünün camlarına adeta yapışmış gibiydi. Şehlevent, minare boylu, ancak zayıftı. Turuncu bir tespihi kemikli parmaklarında doğrusu pek de afili sallayıp şaklatıyor, bir bitirim gibi kesik kesik, hecelerin üstüne basa basa konuşuyordu. Çoraplarını paçalarının üstüne çekip gömlek düğmelerini göbeğine kadar açtığına göre onda zerafetten iz eser olduğu söylenemezdi. Ancak bağrındaki muska, yeleğindeki köstekli saat ve ekzosu bozuk motosikletinin hengâmesiyle, raconunu ve fiyakasını tekmil etmişti. Bu haliyle uyandıracağı tesiri hesaplamış olmalıydı ki, açıkça söylemek gerekirse pek rahat görünüyor, sanki dünyaya metelik vermiyordu. Bu arada, çevre masalarda oturan kasabalılar ona yan gözle bakıp süzüyor, ara sıra belli etmeden birbirlerine onu işaret edip kulaklarına bir şeyler fısıldıyorlar, zaman zaman gözgöze gelince de bakışlarını kaçırıyorlardı. Üstelik bu adam yan masadakilere bir de utanmadan şifreli bas çaldığını söylüyordu. Sohbeti koyulaştıran Galloğlu, onun adının Aptülkehribar olduğunu öğrendi. Hayatın bir cilvesi olarak bu adam, takımı tezgâhı tam, memleket çapında faaliyet gösteren gerçek bir defineciydi. Herhalde güvendiği için olsa gerek, Galloğlu'na anlattığına bakılırsa, Rum padişahı Bidaz'ın hazinelerle dolu mağarasını bulması sadece an meselesiydi. Ne var ki elinde mezarın yerini gösteren haritanın ancak yarısı vardı. Diğer yarısı, mesleğe tövbe edip hayatını ahrete adayan, üstelik babası ve dedesiyle birlikte Hacca gitmek için acilen paraya ihtiyacı olan bir başka defineciydi. Adamın istediği parayı verebilecek bir ortak bulabilirse, Aptülkehribar, bu yatırımı yapacak kişinin zengin olacağını söylüyordu. Ancak bu,

elbette cesaret ve yiğitlik gerektirmekteydi; bununla birlikte o, yaşının sonucu hayata daha bir barışçı baktığı için, hesaplı, ürkek ve yüreksiz insanlara müsamaha göstermeye de hazırdı. Adamı ilgiyle dinleyen Galloğlu'nun gözleri parladı ve, "Hee! Ben senin ortağın olayım işte!" deyiverdi.

Fakat Galloğlu'nun bu işe yatırım yapması için önce kaynanasını bileziklerini bozdurmaya ikna etmesi gerekiyordu ki, bu da elbette zor bir işti. Gel gör ki ortağı çabuk yılacak biri değildi. Bir yolunu bulup kadını işe o razı edecekti. Aynı günün gecesi sepetli motosikletle köye geldiklerinde defineci, hayatının belki de en dişli kadınıyla karşılaştı: Kadın Nuh deyip peygamber demiyor, bir yandan da, iti kopuğu, olur olmaz insanları eve getirdiği için damadına verip veriştirmeyi ihmal etmiyordu. Ancak adam ağzından girdi burnundan çıktı, nihayet kadını razı eder gibi oldu. Ne var ki bu kez, kadın yüzde altmış istiyordu. Ne kadar diller döküldüyse de fayda vermedi. Kaynana bu meblağın altına inmiyordu. Bileziklerinden yirmi yedisini bozduracak, ama defineci hem bir senet imzalayıp hem de motosikletini rehin bırakacaktı. Defineci sonunda boyun eğdi ve senede imzayı basıp bilezikleri de alarak gecenin o vakti köyü terketti. Hayatın tokadını yemiş sağduyulu biri, onun bir daha asla gelmeyeceğini düşünebilirdi. Ancak herhalde dürüst biriydi ki, iki gün sonra haritanın diğer yarısıyla çıkageldi. Hazinenin yeri artık belliydi ama, gariptir, adamda bet beniz atmıştı. Çünkü, Hacca gitmek için haritanın yarım parçasını ona satan tövbekâr defineciden, Kral Bidaz'ın mezarının lanetli olduğunu öğrenmişti. Buna göre Bidaz'ın, dokunduğu her şeyi altına çeviriverme yeteneği vardı. İşte bu sultan, günün birinde, pek sevdiği kızının başını okşamak istemiş, fakat dokunur dokunmaz zavallı ansızın altın olmuştu. Olanları görünce Bidaz, âh edip elini alnına çarpar çarpmaz, kendisi de altına dönüşmüştü. Devrin âlimleri, ancak bir insanoğlu ona

dokunduğu takdirde Bidaz'ın tekrar eski haline döneceğini söylemişler, gelgelelim milletinden hiçbir babayiğit, lanetli addedildiği için ona dokunmaya yeltenmemişti. Altına dönüştüğü için ölümsüz olan Bidaz, bu haliyle mezara yerleştirilmiş, dokunup kendisini hayata döndürecek bir kurbanı asırlardır beklemiş ve hâlâ beklemekteydi. Sözün kısası, mezara girip ona dokunmaya kalkarlarsa, Allah korusun, Bidaz dirilecekti!

Herhalde tokat gibi suratına çarpılan bu gerçeğin ruhunda açtığı yaranın sızısı hâlâ sürüyor olmalıydı ki defineci ellerini birbirine çalıp gönlünden bir âh kopardı. Ardından sedire çökerek iki elini talihsiz başına dayayıp derin derin düşünmeye başladı. Definecinin kederinden olsa gerek, evde ses soluk kesilmişti. Adamcağız hem gözyaşı döküyor, hem de, daha çocukken kendisini bir marangozun yanına çırak vermek isteyen babasının sözüne kulak asmadığı için kendisine lanet, merhum pederine ise rahmet niyaz ediyordu. Uysal, hayırlı bir evlat olsaydı,şimdi altından Rum padişahlarının ve dirilme tehlikesi arzeden ölülerin peşinde olmayacaktı. İsyankâr ve maceraperest bir genç olarak baba sözü dinlemeyip yıllar önce verdiği bir kararın sonuçları, işte şimdi burnundan fitil fitil geliyordu. Aksi gibi bir de teyzenin bileziklerini bozdurmuştu. Bidaz hakkındaki efsaneyi önceden bilseydi, bu işe yanaşmaz, kendisinden başka kimseyi yakmazdı. Gel gör ki ok yaydan artık bir kez fırladığına göre işin sonunu getirmek de şarttı. Gözyaşlarını koluyla sildikten sonra defineci, yüzünde mağrur ve fedakâr bir ifadeyle, bu lanetli mezara tek başına girip tehlikeyi göğüsleyeceğini beyan etti. Nasıl olsa evli barklı, çoluk çocuk babası değildi. Buna göre Galloğlu, dışarıda emniyetli bir yerde bekleyecek, artık mezarda ne olursa, definecinin talihsiz başına gelecekti. Ayrıca, bu fedakârlığına rağmen, elde edilecek gelirdeki hissesini yükseltmek istiyor da değildi. Zaten parada

pulda pek fazla gözü yoktu. Eğer bu iş selametle biterse kendisinden hayır dualarını eksik etmemeleri, putperest bir kral tarafından şehit edildiğinde de, cenazeden sonra bir mevlût okutmaları yeterli olacaktı. Fakat o bunları söylerken, işkillenen kaynana defineciyi kötü kötü süzüyor, adeta ruhunu okumaya çalışıyordu. Kadına kalırsa, bu lanet masalıyla korkutup pıstırdığı kılıbık damadı dışarıda beklerken o, tek başına girdiği mezarda altın gümüşne bulursa elbette cebine indirecekti. Doğrusu, adamın ağzı iyi laf yapıyordu. Ancak kaynana kül yutacak bir kadın değildi. Bu yüzden, defineci helâya gittiği sırada kadın, damadını huzuruna çağırarak, mezara defineci ile birlikte girmesi için kitaba el bastırıp yemin ettirdi. Ne var ki buna rağmen, içi hâlâ rahat etmiş değildi.

Gecelerden bir gece, vadinin yamacında, sırtlarında kazma kürek, sanki suçlu ve endişeliymişler gibi ürkek ve adamakıllı pısmış iki kişinin gölgesi tepelere doğru ilerliyordu. Dağların zirvelerinde aç ve vahşi kurtlar uluyor, viranelere ve ağaç kovuklarına sinmiş baykuşlar da kasvetli sesleriyle puhluyorlardı. Bu iki gölgeden biri âlet edevatla dolu ağır bir çuval taşıyor, üstelik soğuktan titriyordu; diğeri ise havanın sertliğinden değil, heyecan ve korkudan titriyor, bir kibrit çakıp ara sıra elindeki haritaya bakarak istikametlerine karar verdiğine göre asıl ağırlığı, yani vicdan yükünü o taşıyordu. İkinci adamın sinirlerindeki gerginliğin bazan had safhaya varması, heyecandan dişlerinin takırdamasına ve böylece, oradan geçmekte olan bir sansarın bir an duraksayıp çevreye kulak kabartmasına yol açmaktaydı. İşte bu esrarengiz gecede iki karaltı, nihayet bir tepeye doğru seğirtti. Bu sarp tepeye tırmanmaya çalışan iki kişi, tâ uzaktan bakıldığında, ayışığı altında gerçekten pek küçük, pek zavallı görünüyor, hesaba gelmez tehlikelerle dolu vahşi tabiatın içinde adeta gözden siliniyorlardı. İki bi-

çare sonunda zirveye erişti. Çevreye baktıklarında, ağzı bir kaya ile kapanmış mağarayı gördüler. İşin erbabı olan defineci, Galloğlu'nun taşıdığı çuvaldan bir torba dolusu arpa alıp, bir huni yardımıyla kayadaki çatlağa döktü. Ardından, boynuna asılı torbadan yudum yudum su alıp çatlağı dolduran arpaya ağzıyla püskürtmeye başladı. Öyle ki, suyla şişen arpa genişleyecek ve mağarayı kapatan kayayı çatlatacaktı. Onlar bir süre bekledikten sonra gerçekten de kaya aniden çatırdadı. Bileğe kuvvet, mağaranın ağzını temizlediler; ama kalpleri sanki duracak gibiydi. Defineci heyecanını yatıştırmak için kırbadan biraz su içti, ve çok korktuğu için olsa gerek, başparmağıyla damağını kaldırdı. Fakat Galloğlu, kendisini şüpheli şüpheli süzüyordu. İçeri girmeye yeltenen defineciyi durdurup, gözlerinde bir köylü kurnazlığı ışıldadığı halde ona, "Dur hele," dedi, "Beni de yanına al!" Defineci, ortağının gözlerindeki ışıltıyı tanıyordu. Bu yüzden ona engel olmadı. Böylece iki kişi, temiz kalpli hiçbir insanoğlunun asırlardır ayak basmadığı mağaraya girdiler.

Gaz lambasını yaktıklarında buranın gerçekten de, kayalara oyulmuş bir mezar olduğunu gördüler. Duvarlarda putperestlerin resimleri vardı. Pek meymenetsiz baktıklarına göre, topunun da büyü konusunda birer üstat olduğu belliydi. Düşündüğü değil, sadece gördüğü an bir şeyden korkan her yalın insan gibi Galloğlu da duvar resimlerine bakar bakmaz sararıp soldu. Tir tir titreyerek dualar okurken, kaynanasının lafına kulak asıp bu lanetli mezara girdiği için kendine adamakıllı kızdı. Ancak dehlizde bir aydınlık vardı ve onlar yürüdükçe sanki daha da bir artıyordu. Galloğlu defineciye bu yüzden, "Lambanın ışığını biraz kıs, gözümü alıyor," diye fısıldadı. Fakat beriki, denileni yapmasına rağmen aydınlık hâlâ artmaktaydı. Nihayet fazla ışıktan gözleri yaşarmaya başladı. Her şeye hazırlıklı olan defineci, güneş gözlüğünü takmıştı. Asıl mezar odasına girdiklerinde bu

kuvvetli ışığın kaynağını gördüler: Lanetli Kral Bidaz'ın ışıltılı, som altın vücudu, asırlar önceki aslına sadık bir şekilde, taş bir blok üzerine uzanmıştı. Aşırı parıltısı ve yaydığı sarı ışık ile günahkârların gözlerini kamaştırıp onları yollarından eden bu habis maden, mezara giren iki kişiyi kendilerinden geçirdi. Rum padişahı Bidaz'ın som altın bedeninde parlayan yakamozlar, onların gözbebeklerinde de ışıldıyor, bu altın kütlenin neşrettiği ziya, elektrik çarpar gibi, şerarelerle kalplerine girip ruhlarını tutuşturuyordu. Manzaranın ihtişamı karşısında mest olmuş iki kişi, sanki hipnotizma altındalarmış gibi vecd içinde sarı ışıltıya doğru yavaş yavaş ilerlerken, kendilerine hâkim olamıyorlar, o haleti ruhiyeleri içinde, böyle bir şeyi zaten düşünmüyorlardı. Defineci, Bidaz'ın yanına geldiğinde eğildi; altın beden üzerindeki tozları temizlemek için üflediğinde, sapsarı yirmi dört ayar kıvılcımlar, şavklar saçarak havalandı. Kendilerini toparladıktan sonra çevreye bakmayı akıl ettiklerinde başka hiçbir değerli eşya göremediler. Mezardaki yegâne altın, Kral Bidaz'dı.

Ne var ki bu esnada, insanların çoğunun aslında altına taptığını gösterecek bir şey oldu: Galloğlu bir ses işitir gibi olmuş, sağa sola bakınıp bir şey göremeyince, serçe parmağıyla kulağını karıştırmaya başlamıştı. Sanki karşı konulmaz bir sultan ona emrediyordu. Kral Bidaz'a baktığında onun adeta kendisiyle konuştuğunu hissetti. Bu, altının sesiydi aslında; belki de sultan, milleti üzerinde büyüklük duygusu uyandırmak, onlara bu şekilde boyun eğdirmek için bilerek altın olmayı tercih etmişti. Gerçekten de Galloğlu'yla konuşması için dudaklarını kımıldatmak yerine, sadece altından olması yeterliydi. Taş blok üzerine uzanan kütlenin, bu lanetli maden mi, yoksa Bidaz mı olduğunu söylemek zordu; ama aslında her ikisi de insana, ne pahasına olursa olsun erişip ele geçirmesini, yani dokunma-

sını emrediyordu. Zaten baştan çıkmış olan Galloğlu nefsini yenemeyerek sultana doğru uzandı. Ortağı onun niyetini tam bu anda gördü ve dokunmasına ramak kala, yoldan çıkmış olan adamın elini yakaladı. Ne var ki el, sanki Galloğlu'na ait değilmiş de ayrı bir varlıkmış gibi, titreye titreye uzanmaya devam ediyordu. Sonunda felaket gerçekleşti ve taharet parmağı altına değdi! Etteki hayatın altındaki ölümle teması sonucu Sultan gözlerini açtı ve asırlar boyu uyuduğu taş bloktan doğrulup ayağa kalktı. İşledikleri günah yüzünden beti benzi atan iki insanoğlu tam karşısındaydı. Günahkârlar kaçmasın diye hortlak, mezarın kapısına atılıp yegâne çıkışı tuttu. Anlaşılan, dokunup ona hayat verdikleri için, kendisi de onlara aynı şekilde mukabele etmek istiyor, hiç olmazsa sırtlarını bir sıvazlayıp onları şereflendirerek zavallıları altın kadar değerli varlıklar haline getirmek niyeti taşıyordu. Artık ete kemiğe bürünen sultanın eski cazibesi gitmiş, hortlaklar gibi başının üzerine kaldırıp, avını yakalamak istercesine açtığı uzun tırnaklı, kemikli pençeleriyle, neredeyse bir canavar olup çıkmıştı. Üstelik asırlar sonra da olsa hayata dönmenin getirdiği sevinçle adamın çehresine kan hücum ettiğinden gözleri kırmızı kırmızı olmuş, dişetleri morarmış, dili ise kapkara kesilmişti. Her şey bir yana, iki insanoğlu onun ağzını sulandırdığı için olsa gerek, sarı dudağının kıyısından bir salya hüzmesi sarkıyordu. Bu tüyler ürpertici manzara karşısında Galloğlu kendini tutamayıp, "Aneey! Aneey! Aneey!" diye feryat etti. Derken hortlak, sivri tırnaklı pençeleri havada, kızıl gözlerinde hain ve zalim parıltılar olduğu halde, kapıdan onların üzerine üzerine gelmeye başladı. Attığı her adımda zemin sarsılıyor, bu etkiyle tavandan tozlar kopup düşüyordu. Hortlağın her adımıyla inleyen zeminin gümbürtüsü yanında, iki günahkârın korkudan birbirine vuran dişlerinin takırtısı da lanetli mezarda çınlıyor, definecinin duaları

ve diğerinin anlaşılmaz avazları duvarlarda yankılanıyordu. Fakat tam bu sırada beklenmedik bir şey oldu.

Onlar bu mezara doğru yola çıkmadan bir gece önce kaynana, rüyasında ihtiyar bir maymun görmüştü. Yaşı son derece ilerlediği için ağaçlara tırmanacak takati artık kalmayan bu maymun, bir hindistan cevizi ağacının tepesinde yiyip içip eğlenen Nizamettin ve Hıdır adlı iki genç maymuna bas bas bağırıyor, maymuniyet nâmına kendisine de ceviz vermelerini rica ediyordu. Gelgelelim bu hakikatsiz gençler fıkırdaya kikirdeye, zavallıya ceviz kabukları fırlatıp onu maytaba alıyorlardı. Rüyaların temiz kalpli insanlara hakikati gösterdiğini bilen kadın, meymenetsiz damadı ile definecinin kendisine tezgâh hazırladıklarına inandı. Belki de haklı olarak kaynana bu nedenle, iki erkeği gece mezara giderken gizlice takip etmeye karar vermişti. Gerçekten de onlar çıktıktan hemen sonra, karanlıkta görünmemek amacıyla siyah çarşafını üzerine geçirip yanına bir de keser alarak peşlerinden gitti. O ihtiyar haliyle onca dağ tepe aşarak, ikisinin bir mağaraya girdiklerini görüp bir yere sindi. Bir süre bekleyerek, daha o sabah bilediği, ayışığında pırıl pırıl parlayan keseri eliyle bir tartıp mağaraya girdi. Dehlizde ilerledikten sonra kadının gördüğü manzara şaşırtıcıydı: Hortlağın biri, damadını ve defineciyi köşeye kıstırmış, üzerlerine yürüyordu. Elbette arkası, kadına dönüktü. Bu durum karşısında küplere binen kaynana, yaradana sığınıp hınçtan alt dudağını ısırarak, elindeki keseri adamın kafasına indiriverdi. Gelgelelim, sendeleyen sultan yere yığılırken eli kadına şöyle bir değmiş, böylece olan olmuştu. Başından akan kanların içinde can verirken, dokunduğu kadın, tıpkı efsanedeki gibi esrarengiz bir şekilde, altına dönüşüvermişti. Altın bir heykel kesilen kaynananın, havada donup kalan elindeki keser belli ki ikinci bir darbe için hazır bekliyor ve kadın hâlâ, hınçtan alt dudağını ısırıyordu. Keser darbesiyle ba-

şı içeri göçen hortlak ise yere yığılır yığılmaz, akıllara durgunluk verecek bir şekilde kuruyup eriyip bitmiş, kala kala kemikleri kalmış, nihayet onlar da bir avuç kül haline gelmişti. Bütün bunlar olup biterken ortalığı kaplayan pis koku ise, kapıldığı korkunun kaslarını gevşetmesi sonucu, Galloğlu'nun şalvarından geliyordu. Gerçekten, her ikisinin dizleri gevşeyip çözülmüş, ancak defineci altını tutmuştu. Hatta mihenk taşı sürtüp baktığında onun katışıksız olduğunu gördü. Hem yakayı sıyırmış, hem de zengin olmuşlardı. Çünkü altın bir heykele dönüştükten sonra kaynanası, Galloğlu nezdinde artık kıymete binmiş, adeta kuyumcularda bozdurulmayı bekliyordu. Öyle ki damadı, sadece keserinin sapıyla bir traktör, yetmiş yedi dönüm de arazi satın alacaktı. Ortağı ise servetinin sonkuruşunu kumar masasında kaybettikten sonra, o akşamüstü mezara girmelerinden önce bir tepsi baklavayı kendileri silip süpürmek yerine, olduğu gibi kaynanaya yedirip ağırlığını artırmadıkları için pişman olacak ve bir hafta geçince intihar edecekti.

Geceleri torunlara dedelerin ve ninelerin anlattığına göre, servetleri çıkışmayan kırk bir kuyumcu aralarında birleşerek kaynanayı satın aldıktan sonra, Galloğlu ilk iş olarak kasabadan kendisine bir takım elbise, fötr şapka ve bir çift körüklü çizme ısmarlamış, terzinin elbiseleri teslim tarihinde bütün dişlerini altın kaplatmış, ardından bir de traktör satın alıp binerek bu haliyle köye dönerken davul zurna ile karşılanmıştı. Yeni aldığı atı derhal getirilmiş, bir seyis hayvanı yularından tutarken o, üzengiye basıp eğere oturduktan sonra bir de fotoğraf çektirmişti. Aradan yıllar geçtikten sonra torunları bu hatıraya bakarlarken, siyah beyaz olmasına rağmen fotoğrafta onun altın dişlerinin ışıltısını görecekler ve şaşacaklardı. Bazı nineler masallarında, karısının ısrarına dayanamayan Galloğlu'nun eve manyetolu telefon getirip muhtarın eviyle araya hat çektiğini, misafirleri antika

porselenlerde ikram edilen tarhana ve Acem havyarlı gözlemeyle ağırladığını anlatırlar. Bazıları ise, sahtekâr bir gezginci terzinin, son moda diye, iflas etmiş bir tiyatroya vaktiyle Napolyon rolü için diktiği bir mareşal üniformasını ona sattığını, Galloğlu'nun bu garip kıyafetle tam bir buçuk ay dolaştığını, ancak şehre inince dalavereyi sezdiğini hâlâ söylerler. Yine bazıları onun bir otomobil aldığını, karısının bu arabaya dantelalı perdeler örüp gergefle güller ve horozlar işlenmiş koltuk kılıfları hazırladığını, Galloğlu'nun otomobille her gün tozu dumana katarak köy kıraathanesine gidip geldiğini masallarında anlatırlar.

Cezzar Dede hikâyesini bitirdiğinde Ölüm şöyle dedi:

– "Sözüm ona ikimiz de birer korku hikâyesi anlattık. Gel gör ki, korku denilen bu temel duyguyu pek fazla ciddîye almış görünmüyoruz. Ölümün ta kendisi olduğuma göre onu yakından ve uzaktan bir nebze olsun tanımayan ben, bu sıfatımla musamahayı hak ediyorum. Ama yıllarca beni bekleyen senin gibi bir insanoğlunun, doğrusu, daha ciddî ve ürpertici bir hikâye anlatmasını beklerdim. En azından bu konuda senin, bana karşı tartışılmaz bir üstünlüğün vardı. Fakat bunu hakkıyla kullanamadın: Tüylerimizin ürpermesi gerekirken, sen hikâyeyi anlattığın sırada bir iki yerde gülümsediğimi hatırlıyorum. Bu elbette, uyandırması gereken tesir itibariyle, bir korku hikâyesi için affedilir bir kusur değil. Ancak madem ki oyunumuza devam edeceğiz, şimdi bir başka konuyu seçmemiz lazım. Söyle, neyi seçelim?"

Bu soru üzerine ihtiyar, epeyce düşündükten sonra, "Ben yaşlı başlı, namazında niyazında bir adamım. Çok dinî hikâye bilirim. Şimdi anlatacaklarımız birer dinî hikâye olsun isterim," diye cevap verdi.

Ölüm ise şunları söyledi:

– "Bu gerçekten isabetli olur. Hem bir bakıma, korku ile de bağlantılı görünüyor. İnsanların çoğunu dine sokan şey Tanrı korkusu olduğuna göre, bir dinî hikâye de, en azından bu insanlara göre aslında bir korku hikâyesi belki. Ama onların bu kanaatinin aslında, doğru olduğunu hiç sanmıyorum. Kendi payıma ben, anlatacaklarımda korkuyu gözardı edeceğim. Fakat sen herhalde bu kez, gerçek bir korku hikâyesi anlatacaksın belki de. Neyse, göreceğiz."

Bu sırada kasabanın Aden Mahallesi'ne gelmişlerdi. Ölüm'ün dediğine göre Uzun İhsan burada olmalıydı. Dar sokaklarda nice bir zaman yürüdükten sonra, epeyce uzaktan, kulaklarına bir ses geldi. Biri hisli hisli ağlıyor gibiydi. Ne var ki bu seste keder olduğu söylenemezdi; onda, vaktiyle çok kahır çekip huzura ancak şimdi kavuşmuş birinin sevincini sezinlemek mümkündü. Kısacası bu ağlama, mutluluğun kaybedilmesinden doğan üzüntünün tersine, kederli günlerin artık geride kalmasını ve erişilen hoşnutluğu ifade ediyordu. Fakat yaralar iyileşse de onların izi kalmış gibiydi. Sesin geldiği yere yaklaştıklarında onun bir ağlama değil, aslında bir nağme olduğunu farkettiler. Sesin güzelliği bir çileyi değil, nihayet dinen bir ıstıraptan geriye kalan hüznü ve bir kahrın bitmesindeki kıvancı hissettiriyordu. Çok geçmeden bunun, harika bir kemanın buğulu ve gamlı sesi olduğunu anladılar. Yaşı yirmiye daha varmamış bir delikanlı, bir sandığın üstüne çıkmış keman çalıyordu. O kadar hisli ahenk vuruyordu ki, çevresine toplanıp onu dinleyen ahaliden bazı kişilerin gözleri dolu dolu olmuştu. Zaten delikanlının gözleri de yaşlıydı. Hele hele ağlamaklı nağmeyi çalmayı bitirdiğinde, dokunsalar ağlayacak gibiydi. Derin hislere fazlaca garkolduğundan, kendisine yaklaşan Ölüm'ü farkedemedi. Uzun İhsan'ın yerini bilen kişi de herhalde bu delikanlıydı. Nitekim Ölüm adamın yerini sorduğunda delikanlı

şaşırıp duraksar görünmedi. Fakat bu esnada Ölüm, bir hata yapıp oğlana dokundu. Az önce çaldığı acıklı nağmenin tesirinden henüz çıkmayan ağlamaklı kemancı da, zaten dolu olmalıydı ki, kendisine dokunulduğu için hıçkıra hıçkıra derhal gözyaşı dökmeye başladı. Hisli tabiatı gereği o kadar canı gönülden ağlıyordu ki, zaman zaman bir şey söylemek ya da en azından işaret etmek istiyor, fakat yine hıçkırıklara boğulduğundan lafı bir türlü ağzından çıkmıyor, muradı anlaşılmıyordu. Eliyle bir şeyi işaret eder gibi görünse de, bundan meramını kestirmek güçtü. O, bu haldeyken epeyce zaman geçti ve en sonunda delikanlı kendini toparlayarak Ölüm'e şunları söyledi:

– "Uzun İhsan deminden beri buradaydı. Hıçkıra hıçkıra ağladığım için size söyleyemedim; ama size durmadan onu işaret ettim. Gelgelelim sizler, benim bu gayretime itibar etmediniz. Baksaydınız, onu görecektiniz. Parmağımla kendisini neden işaret ettiğime bir anlam veremiyormuş gibi, adam uzunca bir süre bizleri seyrettikten sonra çekip gitti."

Bu duruma son derece öfkelenen Ölüm, tokat atmak ister gibi delikanlıya el kaldırdı. Ama bu durumdan adamakıllı gocunup ona darılan hassas mizaçlı kemancı yine gözyaşlarına boğuldu. Aradıkları kişiyi burada da ellerinden kaçırmışlardı. Kara kaplı defterini cebinden çıkarıp inceleyen Ölüm, Cezzar Dede'ye şunları söyledi:

– "Buradan Meva Mahallesi'ne gideceğiz. Uzun İhsan'ın orada olduğunu adım gibi biliyorum. Bu arada oyunu es geçecek değiliz elbette. Ama şu anda hayli asabî olduğum için hikâye mikâye anlatacak durumda değilim. İyisi mi, bu kez sen başla. Hangi hikâyeyi anlatmaya karar verdin?"

İhtiyar da ona, "*Bir Hac Ziyareti*'ni anlatacağım," diye cevap verdi.

Meva Mahallesi'ne doğru yola çıktıklarında ihtiyar, bu hikâyeyi anlatmaya başladı:

Rivayet ederler ki, günümüzden elli yıl kadar önce Diyarbekir'de, adına Divana derler bir köy vardı. Bu köyün imamı ne yazık ki yetmişini çoktan geride bıraktığı için, ruhu cennet sevinciyle bedeninde pek rahat durmuyor, adamcağız birtakım bunama alâmetleri arzediyordu. İhtiyar imam rekâtların sayısını sık sık unutuyor, zaman zaman da secdede uyuyup kalıyordu. Sonraları ise, namaz vakitleri minarenin şerefesinden ezan yerine, elini kulağına götürüp gazel okumaya, cuma hutbelerinde ise cemaate askerlik anılarını anlatmaya başladı. Nihayet günün birinde sayı mefhumunu unutur gibi oldu: Sayılar arasındaki nicelik farkını tam olarak kestiremediğinden rekâtları hesaplayamadı ve yatsıyı kılmaya gelen cemaate bütün gece namaz kıldırıp onları sayısız sevaba garketti. Dinî vecibelerini lâyıkıyla yerine getiremeyen ahali bu gidişata bir dur demek istiyor, ama kıldırdığı onca namazın sevabını taşıyan ihtiyara saygısızlık edip günaha girmeye kimse yanaşmıyordu. Gelgelelim imamın meslek ömrünün bitmek üzere olduğunu yedi yıl önce farkettiklerinden bütün bu olanlara hazırlıksız da değillerdi. Bunun için tâ o zamanlar aralarında para toplayıp, köyün okuma yazmaya en hevesli çocuğunu imam hatip mektebine göndermişlerdi. Ancak bu talebe pek haylaz, pek isyankâr çıkmıştı: Sınıfları çift dikiş geçiyor, hemen her yıl disiplin cezası alıyordu. Hatta üç yıllık okuldaki altıncı senesinde belgelenmek üzereyken, ahali, top top tereyağı, kavurma, birkaç çömlek bal, iki sepet yumurta ve yedi tavukla idarecilerin kapılarını aşındırmış, haylaz talebeyi kovulmaktan güçbela kurtarmıştı. Nihayet bir gün, onun okulu bitirdiği, yani artık imam olduğu haberi gelince ahali düğün bayram etti. Köye geldiği gün dört koyun ve bir

koç kesildi, kurbanların kanı alnına sürüldü. Ne var ki eski imam camiden çıkmaya bir türlü yanaşmıyordu. Kendisine, haddinden fazla sevap taşıdığı için sırat köprüsünden geçmekte zorlanacağı, bu yüzden emekliye ayrılıp hayatını artık dine ve ibadete adaması gerektiği söylenince, cemaati nankörlükle suçladı. O kadar kızmış ve kırılmıştı ki, minareye çıkıp avazı çıktığı kadar bağırarak bütün köyün kadir kıymet bilmez olduğunu dünyaya ve cümle âleme ilan etti. Onu şerefeden indirmek zordu, çünkü kapıyı içeriden kilitlemiş, bir de kol demiri geçirmişti. İkinci gün lanet ve beddua etmeyi bırakıp, yine eli kulağında, gazel söylemeye başladı. Üçüncü günün akşamında ise bu kez, makamla Kuran okumaya geçti ve başından sonuna kadar bütün gece devam edip hatim indirdi. Köy halkı sabah uyandıklarında ortalıkta ses sedâ olmadığını farkettiler. Artık kararlı davranıp minareye girerek, şerefenin kapısını bileğe kuvvet zorladıklarında, eski imamdan iz eser bulamadılar. Bu ise onun, tıpkı ezan sesi gibi, şerefeden göklere yükseldiğinin açık bir delili kabul edildi.

Gel gör ki İlimdâr, yani yeni imam bir tuhaftı: İki namaz arası köy kahvesine gelip radyoda türküler dinliyor, bir oyun havası başlayınca kahvede namaz vaktinin gelmesini bekleyenlere, "Haydi! Kalkın bir hora tepelim," diyordu. Düğün bayram olmadığı halde yaşlı başlı insanlar böylece kalkıp kolkola giriyorlar, elinde mendil başta imam olduğu halde raksedip elâleme kepaze oluyorlardı. Bu sırada namaz vakti gelse de İlimdâr, hâlâ hora teptiği halde, ıslık çalıp beş yaşlarında bir oğlanı yanına çağırıyor, ona derhal minareye çıkıp bir ezan okumasını söylüyordu. Canına minnet olduğu için velet, şerefeden yanık sesiyle ezanı okurken, imam elindeki mendili sallaya sallaya, birlikte hora teptiği cemaati camiye sevkediyordu. Her şey bununla kalsa iyiydi: Çünkü meftaları yıkarken imam, rahmetlinin ruhunun cennete var-

ması için gereken duaları okumadığı yetmiyormuş gibi, ayrıca bir de türkü tutturuyor, anlaşılan ölümü de hayat kadar hoş karşılıyordu. Hatta bir ara ahali, bunamış da olsa, erip göğe yükselen ihtiyar imamı arar oldu.

Ancak Divana köylülerinin o sıralar farketmediği bir olay genç imamın hayata bakışını biraz değiştirir gibi olmuştu: Civarda bir kasaba okulunun öğretmeni, kırda dolaşırken köpeklerin saldırısına uğramış, kaçarak canını zor kurtarmıştı. Gelgelelim yanında taşıdığı kitabını kaybetmişti. Üstelik bu kitap, *Medeniyet Tarihi* adlı bir eserin ikinci cildi olduğundan takımı bozulmuştu. Bu nedenle öğretmen, kayıp cildi kendisine getirecek köylüye bedavadan okuma yazma öğreteceğini vaat ediyordu. İşte bu kitabı, talihin bir cilvesi olarak, İlimdâr buldu. İmam hatip okulunun eline ağır hocaları onu okumaktan yazmaktan bezdirmiş, ama mesleğinde gerekli olan her şeyi ona ezberletmişlerdi. Bu yüzden fazladan bir satır bile okumasına aslında gerek yoktu ama, yine de kitabın adına bir bakmadan edemedi. "Uzak Doğu Medeniyetleri" hakkındaki ciltti bu. İmam içinde resimler de olduğunu görünce en azından bunlara bir göz gezdirmek için bir ağacın altına oturdu ve parmağını ıslatıp sayfaları çevirmeye başladı. Derken, resimlerden birine gözleri takıldı. Üzerinde bir harmani, bağdaş kurmuş, elleri dizlerinde tefekküre dalan bir bilge heykelinin fotoğrafıydı bu. Fakat işin en garip yanı, bu heykelin yüzündeki gülümsemeydi. Öyle ki, tefekküre dalan adam, son derece güzel, eğlenceli bir şey görüyor ya da hissediyor olmalıydı. Sanki büyülenmiş gibi İlimdâr, gün batana dek resimden gözlerini ayıramadı. Akşam olunca köye döndü ve oğlanlardan birine kitabı vererek öğretmene götürmesini istedi. Ne var ki ertesi günü bu oğlan köye ağlaya ağlaya geldi. Çünkü öğretmen, Gothama'nın resminin kitaptan kesildiğini farketmiş, çocuğa okkalı bir tokat çarpmıştı.

O günden sonra İlimdâr, gitgide sakin mizaçlı, yumuşak tabiatlı ve mütevazı biri oldu. Çoğu zaman kırda bayırda tek başına dolaşıyor, kalabalığa pek ilişmeyip camide ya da evinde derin derin düşünüyordu. Oysa rakip köy Zengefil'in imamı hiç de onun gibi sade ve sakin değil, tam tersi, saygıdeğer ve ağırbaşlıydı. İmam hatip mektebini bir haksızlık sonucu ikincilikle bitiren bu adam, sanki Tanrı Baba'nın kucağından putperestlere bakan bir çocuğun itham, intikam ve emniyet duygularını taşıyan ciddî ve asık suratıyla; sünneti şerifeye uygun olarak üst dudağını geçmeyen badem bıyıkları, davudî sesi ve asla çıkarmadığı sarığıyla görkemli ve muhteşem biriydi. İftarda orucunu, kuzu eti, hamurişleri ve kaymaklı yassı kadayıf gibi nimetlerle açmayı sevdiği için yanakları şişkin ve pembe, boynu ve ensesi kalındı. Melekleri bile yıldıran müthiş bir imanın ışıl ışıl parıldadığı gözlerini, sanki ruhlarını okuyup onları itham edermiş gibi cemaate diktiğinde, zavallılar içlerinden tekbir ve salavat getirirler, huşû ve suçlulukla boyunlarını bükerlerdi. Âbidevî adamın süründüğü gülyağı kokusuyla birlikte ihtişamı ve azameti de çevresine adeta dalga dalga yayılır, ruhlarına çarpa çarpa müminleri adamakıllı sarsardı. Bir bir saymakla ciltlerin defterlerin yetmeyeceği meziyetleri arasında tutumluluk da vardı: İsrafın her türlüsüne karşı olan imam, üçünü, kırkını, elli ikisini okuduğu ölüler ve çağrıldığı mevlûtlerden kazandığı ücretleri savurmamış, Hacca gitmek için gerekli parayı sonunda biriktirmişti. Artık bu da gerçekleşirse, bayramlarda ona buna eli yerine, Kâbe'nin mukaddes zeminine değmiş avucunu öptüren bir hacı, yani dünyada son merhaleye varmış ve gökte de en yüksek mertebeye ermiş bir kişi olacaktı.

Fakat onun Hac yolculuğuna hazırlanması Divanalıların işine hiç de gelmiyordu. Çünkü Zengefil ile Divana hasım köylerdi. Bu husumet on, on beş yıl kadar önce Zengefilli bir saz şairinin, Divana kızlarının memelerinin kavuna

benzetildiği bir türkü besteleyip, üstelik bunu bir de radyoda okumasıyla başlamıştı. Türkünün radyoda duyulmasından bir gün sonra Zengefil, yüz kadar köy delikanlısı tarafından basılmış, kahvede pinekleyenler tartaklanıp tokatlanmış, ayna cam çerçeve inmişti. Çünkü Divanalılar bostanlarında daha ziyade kavun yetiştirirler, lezzeti yanısıra, bunların dolgunluğuyla da övünürlerdi. Böylece her iki tarafın delikanlıları, en azından ellişer kişilik taşlı sopalı kalabalıklar halinde sık sık kırda bayırda birbirlerine girmişlerdi. Husumet olduğu kadar, ayrıca bu köyler arasında amansız bir rekabet de başgöstermişti. Laf gelmesin, dillere düşmeyelim diye iki köyün ahalisi, efelik yiğitlik, mal mülk, giyim kuşam konusunda adeta yarış ederlerdi. Hal böyle olunca Divanalılar, imamları hasım köyünki kadar gösterişli olmadığı için eziklik hissediyorlardı.

Bu nedenle kendi imamlarını da Hacca göndermek zorundaydılar. Fakat aralarında topladıkları para, Hac yolculuğunun ancak yarısına yetiyordu. Sonunda, yörenin nüfuzlu ve oldukça zengin ağasından yardım istemeye karar verdiler. İmamlarından habersiz, bir cuma namazının ardından köyün büyükleri, doğruca bu ağanın yanına vardı. Adam onları dinledikten sonra taleplerini bir şartla kabul etti: İlimdâr Efendi Hacca gönderilecekti, ama ağanın yetmiş küsur yaşındaki babası ve on sekiz yaşındaki kara sevdalı oğlu da imamla birlikte gidecek, daha doğrusu bu dede ve torun, onun nezareti ve himayesi altında olacaktı. Divanalılar bu şartı derhal kabul ettiler; ama köylülerin, dil döküp kendisi adına ağayla pazarlık yaptığından habersiz olan imam, böyle bir şeye dünyada ve ahrette asla razı olmazdı. Çünkü mukaddes yolculukta nezaret edeceği oğlan, karasevda yüzünden artık zincirle zaptedilecek kadar asabî, nasıl söylemeli, basbayağı deliydi. Büluğ çağına girdiği sekiz buçuk yaşından bu yana ağzını bir açıp asla konuşmayan bu oğlan, işin

kötüsü, abayı yaktığı kişiyi de açığa vurmuyordu. On bir yaşındayken, dolunay çıktığı vakit geceleri evden kaçarak sağa sola saldırmaya, koyunları ve tavukları parçalamaya başladığında, onun artık bir barakaya hapsedilip duvara zincirlenmesi gerektiğine inanmışlardı. Gözlerinde daima vahşi bir parıltı olan oğlanın Hac yolculuğu elbette dinen makbul değildi. Fakat sivri akıllının biri, mukaddes topraklara ayak basması ve o uhrevî havayı teneffüs etmesi halinde, içindeki şeytanın zavallıyı terketmek zorunda kalacağını babasının kafasına bir kez sokmuştu. Bu asabî oğlan bir yana, Hacca onunla birlikte gidecek olan dedesi de sağlam ayakkabıya pek benzemiyordu: Yetmiş yaşını geride bırakan Zekeriya adlı bu ihtiyar, limonî tabiatlı, aksi, somurtkan ve dırdırcı biriydi. Hacı olmak için oğlunun başının etini yiyen bu adam, aslında, huyunun yumuşaması beklendiği için Hacca gönderiliyordu.

Aynı günün gecesi kapısı çalınan imam dışarı çıktığında, bahçede bekleyen köylüler arasında, vahşi bakışlarıyla tıpkı kurda benzeyen, zincire vurulmuş bir oğlan ile, ayağında körüklü çizme, başında pûşi, üstünde boz bir takım elbise, yakasında kırmızı karanfil, afili tavırlarıyla nemrut bir ihtiyar gördü. Divanalılar yüzleri gözleri gülerek imama heyecan içinde, ağanın onu Hacca göndereceğini ballandıra ballandıra anlatıyor, ama bir yandan da bakışlarını kaçırıyorlar, sözümona bir müjde veriyorlardı. Üstelik ertesi günü şehirde kırtasiye işlerini halletmesi için onu götürecek katırı da şimdiden hazırlamışlardı. Ne var ki imam pek oralı olmuyor, gönül kâbesine yolculuğun da Hac kadar makbul olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Ancak köylüler onun ağzından girdiler burnundan çıktılar, hatta tatlı dil yetmediği anlarda aba altından değnek bile gösterdiler ve sonunda imamlarını razı eder gibi oldular. Derken sözü köyün muhtarı aldı ve asıl konuya geldi: Hac dinen farzdı ama, bu far-

zın bir de şartı vardı. İmam, mukaddes topraklara iki kişiyi daha götürüp gireceği sevabı üç katına çıkarmak zorundaydı. İlimdâr bunların kim olduğunu sorunca Divanalılar hep bir ağızdan, "Bir garip dede ile meczup bir torun!" diye bağırdılar. Bir yandan da büyük bir üzüntüyle başlarını iki yana sallıyor, dede ile torunun Kâbe hasretiyle yanıp tutuştuğunu söylüyorlardı. Hatta bazılarının gözünde bir iki damla yaş bile belirmişti. Bu arada beş yaşlarında bir velet, kalabalığın arasından sıyrılıp imam efendinin eline yapıştı. Veledin elini öpeceğini sanan imam, onu engellemedi. Ama velet, bir mendile sarılmış yedi Reşat altınını onun avucuna sıkıştırdıktan sonra, geldiği gibi yine hızla, kalabalığın arasında kayboldu. İmam faka basmış, parayı bir kez kabul etmişti. Divanalılar kalkıp giderlerken köyün muhtarı, düştüğü durumu idrak etmeye çalışan imam efendiye, "Helal paradır; git Hacca, köye gönlü yüksek bir hacı olarak dön. Kendini de artık ağırdan sat. Köyümüzün adını kötüye çıkarma," dedi. İmam hâlâ şaşkın şaşkın bakınırken, son çıkan köylüler o vakte kadar dışarıda bekleyen kurt oğlanı içeri getirip divana oturttular. Ardından Zekeriya Dede içeri girdi. Aksi gibi adamın karnı acıkmıştı ve gecenin o vakti yemek istiyordu. Gerçekten de ihtiyarın dırdırı çekilecek gibi değildi. Ancak onun bu huyunu bilen muhtar, imamın ilk gece sancısını dindirmek için olsa gerek, bir kadınla eve yemek göndermişti. Ne var ki sininin başına çöken Zekeriya Dede, çorbayı tuzsuz, üstelik aşırı sıcak buldu. Bununla birlikte, yemeği getiren kadın pek zillimaşa çıkmış, lafın altında kalmamıştı. İyice köpüren ihtiyar, söylenmeye, elini kolunu sağa sola sallamaya başladı. Bu tedbirsizliğinin sonucunu pahalıya ödedi: Çünkü kolunu öfkeyle savurduğu anda, pek vahşi bakan torunu, elleri kolları bağlı olmasına rağmen, zavallı adamın başparmağına dişlerini geçirmişti. Parmağı bir türlü bırakmadığına bakılırsa, yemeği sevmeyen müşkülpesent ihti-

yarın tersine, ağzındaki lokmadan şikâyet etmiyor, onu pek lezzetli buluyordu.

Sefer hazırlıkları nihayet bittiğinde, Zilhicce ayının başlamasına az zaman kala, bir sabah vakti ihrama giren üç kişi evden çıktılar. Divanalılar iki yolun birleştiği kavşağa kadar onlara eşlik etti. Öğlene doğru, önden motorlu ve oldukça külüstür bir Hac otobüsü tozu dumana katarak kavşağa yaklaştı. İçinde ihrama bürünmüş hacı adayları vardı. İmam, bir motorlu taşıta hayatında üçüncü kez biniyordu. Bu nedenle yolun keyfini çıkarmak için, aynı zamanda bir hacı adayı olan şoförün yanındaki boş koltuğa oturdu. Otobüs hareket ettikten oldukça uzun bir süre sonra dağlık arazi başladı. Yamaçlardan tırmanırken üstelik bir de sağanak bastırdı. Koltuğa gömülen imam manzaranın keyfini sürüyordu. Çok yüksek rakımlı dağ yolunda giderlerken karla kaplı dorukları, derin uçurumları, tehlikeli geçitleri seyretmekten büyük bir zevk almaktaydı. Bu arada kar da yağmaya başladı ve sonunda tipiye dönüştü. Ancak onlar dağı aşıp aşağılara inmeye başladıklarında iklim yumuşadı. İmam ön taraftaki rahat koltuğunda yolu seyrederken bir kurt sürüsünün otobüsle birlikte koştuğunu farketti. Hatta, hayvanlardan hızla koşan bazıları aracın önünde ilerliyordu. Kurtları görünce imamın aklına birden, Hacca götürmek zorunda olduğu vahşi oğlan geldi. Arka tarafa dönüp baktığında Zekeriya Dede'nin yanındaki koltuğun boş olduğunu gördü ve yüreği ağzına geldi: Vahşi bakışlı oğlanı almayı unutmuşlardı. Telaşla gidip aksi ihtiyarı uyandırdı ve ona torununun nerede olduğunu sordu. Aldığı cevap korkunçtu: Zekeriya Dede, meczup olduğu için torununun Hac ziyaretinin makbul olmadığını düşünmüş, bu yüzden ani bir kararla onu otobüse bindirmemişti. Üstelik bu mızmız ihtiyar tek kişilik koltukta rahat edemiyordu. İmam burnundan soluyarak ona, "Ne yaptın dede! Oğlanı orada bir başına mı bıraktın? Keşke zin-

cirini bir yere bağlasaydın; köylüler onu babasına götürürlerdi," deyince, Zekeriya Dede övünerek, "Bağladım tabiî! Aha, otobüsün arkasına bağladım," diye cevap verdi. Çılgına dönen imam elini alnına vurdu: Ta öğleden, akşamın bu saatine kadar meczup oğlan demek ki otobüsün arkasından sürüklenmiş, o yağmurda, karda, tipide, uçurumlarda, kim bilir, belki çoktan paramparça olmuştu. Kurt sürüsünün de otobüsü neden takip ettiği artık anlaşılıyordu. Oğlanın cesedinden arta kalanlar herhalde karınlarını adamakıllı doyurmuş olmalıydı ki, hemen hepsi kuyruklarını sallaya sallaya koşuyordu. İmam hemen otobüsün arka penceresine yürüdü. Ama ortalık kararmaya başladığı ve cam buz tuttuğu için pek bir şey göremedi. Derhal şoföre bağırdı ve otobüsü durdurmasını söyledi. Ne var ki şoför ona aldırış etmiyor, "Bu kurt sürüsünün ortasında hiç durulur mu? Baksana! Sayıları yüze yakın," diyordu. Ancak kendisine, arka tamponda birinin bağlı olduğu söylenince kulaklarına inanamadı. Sonunda otobüs durdu. Ortalık iyice kararmıştı. Diğer yolcular da durumu öğrenince içeride bir keşmekeş başladı. Oğlanın akibetinin arka camdan görülmesi mümkün değildi; ayrıca o gece karanlığında dışarıda sadece sivri dişler ve parlak, vahşi gözler farkediliyordu. Bu yüzden hiç kimse, dışarıda bu kadar canavar varken çıkıp oğlana bir bakmaya cesaret edemedi. Her şey bir yana, günde sadece bir ya da iki aracın geçtiği bu tenha yolda birinden yardım istemeleri de mümkün görünmüyordu. Olanlara boş verip buradan çekip gitmeleri de büyük bir günah olurdu. Çünkü çok az da olsa, oğlanın yaşıyor olma ihtimali hâlâ vardı ve şoför dahil bütün yolcular bir kez ihrama girmişlerdi: Öyle ki, değil bir canlıyı öldürmek ya da ölümüne sebebiyet vermek, bir otu, yahut ağaçtan bir yaprağı koparmaları, hatta kaşınmaları bile dinen haramdı. Bütün badireler üstüste geldiği için, karanlıktaki kurtlardan bazıları iyice yaklaşmışlar, hatta bir ikisi dik-

lenip ön ayaklarını otobüse yaslayarak pencerelerden içeriye bakmaya bile başlamışlardı. Bu esnada, müşterinin kendisine itimadı artsın diye sefere çıkan Kayserili bir tüccar, koca koca vahşi gözleriyle pencereden kendisini süzen canavara sinirlenip, "Hişşt! Hoşşt!" diye bağırdı. Ancak bu davranış, canavarın tepesinin iyice atmasına, sivri dişlerini gösterip adamcağıza hırlamasına sebep oldu.

Hac yolcuları gece boyunca o kışta kıyamette, gerek soğuktan gerek korkudan dişleri takırdaya takırdaya sabahı ettiler. Nihayet ortalık ağarmaya başladı. Ne yazık ki kurtlar hâlâ gitmemiş, üstelik sayıları sanki daha da artmıştı. Bütün bunlara rağmen imam efendi, fazla dayanamayıp canavarları kollayarak otobüsün arka kapısını biraz araladı ve geriye baktı. Gördüğü manzara hayretler vericiydi: Onca yol, onca hız ve onca vartadan sonra bile, vahşi bakışlı oğlan hâlâ sağdı. Üzerinde en ufak bir yara, hatta elbisesinde bir tek yırtık bile bulunmadığına bakılırsa, yol boyunca koşmuş olmalıydı. Gel gör ki bu manzaranın en akıl almaz yanı, oğlanın kurtlarla oynaşmasıydı. Hayvanlar kuyruklarını sallaya sallaya gelip onun yanına sokuluyor, boynunu, yüzünü, ellerini yalıyorlar; oğlan da kardeşlerine aynı şekilde mukabele edip hayvanların tüylerini yalıyor, öpüp kokluyordu. Öyle ki, kurtların otobüsü takip etmelerinin nedeni muhakkak, arkaya bağlı bir durumda fersahlarca koşturan bu oğlan olmalıydı. Kendini toparlayan imamın yaradana sığınıp aşağıya inerek oğlanın zincirini çözmesi ve bir ucu elinde derhal içeriye girmesi bir oldu. Yolculardan yardım isteyip kapıyı biraz aralık bıraktı ve zincire var gücüyle asılıp oğlanı çekmeye başladı. İmam bu zor işi yaparken dışarıda, kardeşlerinden ayrılmak istemeyen oğlanın çığlıkları ve kurtların ulumaları duyulmaya başlamıştı. Sürüklene sürüklene oğlan, sonunda kapının yanına kadar geldi. Gelgelelim kapıyı açmak hiç de akıl kârı değildi. Çünkü kurtlar, kardeş belle-

dikleri oğlanın insanlar tarafından ele geçirilmesine seyirci kalmıyor, üçü beşi birden, aralık kapıdan içeri girmeye çalışıyorlardı. Hatta bazıları pencerelere bile saldırdı. Ancak yolcular zincire iyice asılıp oğlanın ayaklarını yerden kesince şoför otobüsü hareket ettirdi. Kurtlar otobüsün peşinden hâlâ koşarlarken, içeridekiler kapıyı nihayet açıp oğlanı içeri aldılar. Şoför vitesi büyütüp gaza basınca hayvanlar iyice geride kaldı. Sonunda, yetişemeyeceklerini anlayınca, canı yanan köpekler gibi ağlayıp bağırmaya başladılar. Fakat bu ayrılık sonucu oğlan da ağlıyordu. Öyle ki, öğlene kadar ağladıktan sonra yatışır gibi oldu. Onca yorgunluğun ardından uykusu gelmişti. Çok geçmeden koltuğunda sızıp kaldı.

Oğlan gözünü açtığında gece olmuştu. Yolcuların çoğu uyuyordu. Zincirleri izin verdiği kadar doğruldu ve otobüsün penceresinden dışarı baktı. Gökte dolunay görünüyordu. Üstelik ayışığı, tam önündeki koltukta kestiren Merzifonlu tüccarın dazlak kafasında yansıyor, oğlanın gözünü alıyordu. Adamın kulakları pembe ve dolgun gibiydi. Oğlan, daha önceden de kulak ısırdığı için tadını biliyordu. Bu yüzden tereddüt etmeksizin zavallının kulağını kaptı.

Elbette bu kadarı artık fazlaydı. Bir evliyanın bile sabrını zorlayacak olan bu olaylar nedeniyle, dinden imandan çıkmaktan korkan Hac yolcuları, üç kişiyi şafak sökerken bir yol kavşağında otobüsten indirdiler. Kurt oğlan açık havaya çıktığı için sevinirken, İlimdâr başı önde, bir taşa çökmüş derin derin düşünüyor, Zekeriya Dede ise, o serin havada üzerinde ihram olduğu halde söylenip duruyordu. Çünkü bu aksi ihtiyarın hacı olma hayalleri tehlikeye düşmüş gibiydi. Yetmiş yaşından sonra çocuklaşmaya, açıkça söylemek gerekirse bunama belirtileri göstermeye başlayan Zekeriya Dede, kendisinde yaşının saygınlığıyla bağdaşmayacak birtakım haller olduğu için, çoluk çocuk, torun tosun, evlat gelin nezdinde kaybettiği itibarını kısmen de olsa yeniden

kazanmak amacıyla mukaddes topraklara gitmek istiyordu. Zaten gençliğinde büyük bir hata etmiş, yaşı ilerlediği vakit, fakir fukaranın rüyalarına giren ve onlara definelerin yerini açıklayıp kısmetlerini söyleyen ak sakallı dedeler gibi şayanı hürmet ve muhterem biri olacağını sanmıştı. Gel gör ki yaşı yetmişe vardığında, gecelerden bir gece rüyasından kendini helâda görmüş, hele sabah, çarşafların ıslandığını dehşet içinde farkettiği zaman bu hayali fos çıkmıştı. Aynı gün gelinleri kıkırdaya kikirdeye yorganı çarşafı yıkarlarken, itibarını yarı yarıya kaybetmiş, artık töhmet altında biri olarak o, alıp başını akşama kadar kırda bayırda dolaşmış, ancak herkes uyuduktan sonra eve dönmeye cesaret edebilmişti. Aksi gibi o gece rüyasında, kendini helâya giderken yine görmüştü. Fakat bu kez, şalvarını tam indirdiği anda, bir ak sakallı dede helâda peyda olmuş, asâsını tehdit eder gibi sallayarak, eğer altını tutmazsa eşe dosta kepaze olacağı gerçeğini ona tebliğ etmişti. Zekeriya Dede için bu rüyanın en ürpertici yanı, her ne kadar ihtiyar olsa da, bu ak sakallı dedenin aslında ondan yaşça basbayağı küçük görünmesi, hal böyle iken bir de ağalık taslamasıydı. O günlerden sonra ihtiyar, utanç verici durumlara tekrar düşmemek için hava kardıktan sonra pek karpuz yemiyor ve çayı az içmeye gayret ediyordu. Ne var ki bir kez sabıkalı addedilmişti. Bunu telafi etmek için olsa gerek, kasaba terzisine ısmarladığı fiyakalı ceket ve süvari pantolonunu giyip körüklü çizmelerini ayaklarına geçiriyor, başına pûşisini sarıp beline fişekliğini bağlıyor, yakasına bir karanfil taktıktan sonra dirseğine kaval namlulu çiftesini kıstırarak doğruca köy kahvesine yollanıyordu. Bu şekil disiplinini aylar ve yıllar boyunca aksatmamasına rağmen yine kendisine saygıda kusur ediliyor, kılığı kıyafeti, heybetli tavrı, vakarı ve ağırbaşlılığı işe yarayacağına, sanki onun daha da batmasına yol açıyordu. "Dede" ünvanının matah bir şey olmadığını sonunda anlamıştı. Bu

yüzden, saygısızlar kendisine "Hacı Dede" desinler diye oğlunun başının etini yemeye karar vermiş, şimdilik tâ buralara kadar geldiğine göre, başarılı da olmuştu.

Yol ayrımında akşama kadar bekledikten sonra İlimdâr, gelen bir kamyonu durdurarak şoförüyle uzun bir süre konuştu. Herhalde adamla anlaşmış olmalıydı ki, ona iki Reşat altını verdi. Böylece üçü, şoförün yanında yola koyuldular. Zekeriya Dede'nin şüpheleri de bu sırada ortaya çıkmaya başladı: Çünkü yol ayrımından doğuya dönmüşlerdi. Gece vakti sınırı geçtiklerinde Arapların ülkesine girdiklerini sanmıştı. Bu garip ülkede pastarlar onları birkaç kez durdurup sorgu sual ettiklerinde, İlimdâr, "Ben bir gundiyim; bunlar da zavallı bir dede ile torun," demişti. İhtiyar kül yutacak biri değildi. Şimdiye kadar sayısız Hac hikâyesi dinlemiş, o uçsuz bucaksız çölleri ve bu çöllerde susuzluktan şehit olan hacıları işitip gözyaşı dökmüştü. Gelgelelim onlar, günlerdir dağlardan tepelerden gidiyorlar, değil bir çöle, bir ovaya bile rast gelmiyorlardı. Üstelik ilerledikleri yön de doğuydu. Kamyon gece yol alırken, şoförün yanında uyuyakalan Zekeriya Dede sabahla birlikte, doğan güneşin ön camdan gelen kuvvetli ışığıyla uyanıveriyor, gözleri kamaştığı için elini siper ederek, o uyku sersemi haliyle kaderine, yani doğuya bakıyordu. Kısacası, bir yanlışlık olduğu muhakkaktı: Duyduğu bildiği kadarıyla Kâbe doğuda değil, güneyde olmalıydı. Ama aslında yanlış yolda olduklarını İlimdâr'a sırf hınzırlığından, bile bile söylemiyor, onun yapmakta olduğu hatayı sürdürmesine adeta bile isteye izin veriyordu. Çünkü gittikleri yol konusundaki şüphelerini peyderpey söylerse, ona ağzının payını lâyıkıyla, dört dörtlük verme şansı fazla olmayacaktı. Fakat yolun sonunda hele bir Mekke'ye varamasınlar, işte o zaman İlimdâr'ın hatasını başına adamakıllı kakacak, verip veriştirecek, yerden yere vuracak, zaten haklı olduğu için, böylece dünyalar onun olacaktı.

İhtiyar aslında haklı gibiydi. Kamyonla günlerce süren bir yolculuktan sonra Arabistan olduğu çok şüpheli, garip bir yere varmışlardı. İlimdâr, buranın Bağdat olduğunu söylüyordu. Öyleyse, şehrin ortasından geçen nehir de Dicle olmalıydı. Herhalde geceden cenabet kaldıkları için yüzlerce insan bu nehre gelip suya giriyor, boy aptesi aldıktan sonra çıkıp bağdaş kurarak, artık işledikleri günahtan mıdır, derin derin düşünüyorlardı. Kendilerini yeise vesveseye o kadar kaptırmış görünüyorlardı ki, kalçalarına kuvvetli bir çimdik atılsa bile istiflerini bozacağa pek benzemiyorlardı. Bağdatlılar gerçekten de bir tuhaftı. Zekeriya Dede, başlarında bir sığırtmaç olmadan sokaklarda başıboş dolaşan ineklerden birinin, bir manavın gözü önünde dükkândaki sebzeleri iştahla yediğini, adamın ise kışkışlamak şöyle dursun, hayvanın başını okşadığını görünce adamakıllı şaşırdı. Hele ertesi günü, İlimdâr'ın aldığı kışlık elbiseleri giyip birer katırın sırtında güneye değil, tam tersi, kuzeydeki o yüksek dağlara doğru yola çıkmalarına akıl sır erdiremedi. Çünkü Kâbe'nin güneyde olduğu açıktı. Adı gibi biliyordu ki, bunu imama söylese, "Bütün yollar Mekke'ye çıkar," gibi yuvarlak bir sözle durumu geçiştirecek, kendisini müşkülpesent bir ihtiyar yerine koyacaktı. Bundan dolayı susması ve ileride kullanmak için sabırla, imam aleyhinde kozlar biriktirmesi faydalı olurdu: Katır sırtındaki yolculuklarının ikinci gününün gecesi Zekeriya Dede, torunu ve İlimdâr uyurken, imamın ceplerini karıştırdı ve aradığı kozu buldu. Kitaptan koparılmış bir sayfaydı bu. Üzerindeki resimde, yere bağdaş kurmuş ve gülümsediğine bakılırsa çocukça şeyler düşünen birinin heykeli tasvir edilmişti. Ayışığı altında resmi inceleyen ihtiyarın, sonunda aklı başına geldi: Bir heykel, yani bir puttu bu! Demek ki imam efendi büyük ihtimalle bir putperesti. Zekeriya Dede, ne yalan söylemeli, bu işe biraz sevinmişti. Çünkü yanılmak ve haksız olmak bir yana, İlimdâr'ı artık

kafirlikle de suçlayabilecekti. Bu yüzden bakışları yumuşadı ve kâğıdı katlayıp aldığı yere koydu.

İşte sonunda adamın foyası meydandaydı. Günlerdir Mekke yolunda olmalarına rağmen daha çöl möl görmemeleri bir yana, artık dağların doruklarına yakın bir yerden, kar üzerinde ilerliyorlardı. Ama işin en şaşılacak tarafı, gökyüzünün mavi değil, lacivert olmasıydı. Bu da hiçbir hacı hikâyesinde anlatılmış ya da duyulmuş değildi. İhtiyar, yine de dudakları sımsıkı kapalı, baklayı ağzından çıkarmıyor, yolculuğun bitip imamın ipliğinin pazara çıkacağı günün gelmesini bekliyordu. Aynı şekilde, kendi suskunluğunun aslında çok derin olduğuna ve fazlasıyla korkunç şeyler ifade ettiğine inanıyordu: Buna göre İlimdâr kendi kendine güya, Hac yolunda olmadıklarını Zekeriya Dede'nin anlamamasının imkânsız olduğunu, böyle olduğu halde kendisine neden karşı çıkmadığını defalarca soracak, sonunda ihtiyarın daha büyük bir tezgâh döndürdüğüne hükmedecekti. Ancak Zekeriya Dede'nin hevesi kursağında kaldı: Artık bayır aşağı inerlerken, bir dağ geçidini döndüklerinde, gördüğü manzara karşısında şaşkınlıktan donuverdi.

Tam karşılarındaki tepenin zirvesinde, tıpkı saray gibi büyük, ama oldukça sade ve mütevazı bir mabet vardı. Fakat köy kıraathanesinin duvarına asılı Kâbe tasvirine pek benzemiyordu. Tepeye yaklaştıklarında mabedin pencerelerinde birtakım insanlar göze çarptı. Hepsi de bordo ya da turuncu ihramlar giymişti. Tepenin yamacına eriştiklerinde İlimdâr, eşyaların bulunduğu çuvalı sırtladı ve oğlanın zincirlerini tutarak mabede giden taş merdiveni tırmanmaya başladı. Hayretten parmağı ağzında kalan ihtiyar onları izledi ve bordo ihramlı hacıların çoğunun çekik gözlü olduğunu farketti. Evet, imam onları kandırmış ve Mekke yerine bir Hıristiyan mabedine getirmişti. Zekeriya Dede sağa sola bakınıp bir çan kulesi aradıysa da bulamadı. İşin garip tarafı, et-

rafta çarmıh ya da salibe benzer bir şey yoktu. Sonunda aradığını gördü: Mabedin duvarlarında, tıpkı eski Alameyn sancağında olduğu gibi, uçları kırılmış da olsa, haç tasvirleri vardı. Daha da beteri, bu garip mabedin topluca ibadet yapılan kısmına geldiklerinde, vaktiyle imamın cebinde resmini gördüğü putla karşılaştı: Aşağı yukarı dört adam boyunda dev bir heykeldi bu. Tıpkı resimdeki gibi bağdaş kurmuş, derin derin düşünüyor, günahkârları kandırıp onları küfre saptırdığını bildiği için olsa gerek, bir de bıyık altından gülümsüyordu. Elleri dizlerinde, çömelip tefekküre dalan bu dev putun çevresinde sayısız mum yakılmıştı. Bordo harmaniye sarınmış rahiplerden bazısı zaman zaman gelip heykelin önünde huşû ile eğiliyor, avuçlarından birleştirdiği ellerini önce kalbine sonra ağzına götürüp yine aynı put gibi gülümsüyor, anlaşılan ona saygılarını sunuyordu. Artık her şey, günlerce süren yolculukları sonunda geldikleri bu yerin Kâbe olmadığını gösteriyordu. İhtiyarın bir yol bulup putperestlerin arasından sıvışması, derhal köye dönüp imamın ipliğini pazara çıkarması şarttı. Putperest mabedinden bir firar fırsatı yakalayana kadar, buranın Kâbe olduğu katakullisini yutmuş numarası yapmak en doğrusuydu.

Aksi gibi burada kendilerine tam bir ay kalacakları bir odanın tahsis edilmesi, onların geçerken şöyle bir uğrayan seyyahlar olarak artık görülmeyeceği anlamına geliyordu. Putperest mabedinden firar edene kadar buranın Mekke olduğu zokasını yutmuş görünmeye kararlı olan Zekeriya Dede, imama, "Şükürler olsun mukaddes topraklara geldik. Artık bu dünyada ne isteyeyim? Hacı oldum ya, bu bana yeter. Senin de tuttuğun altın olsun imam efendi. Benim gibi öksüz yetim bir garip ihtiyarı Hacca getirdin. Ayağına Kâbe sevabı yazılsın" diyor, ayrıca gözlerinde kurnazca pırıltılar ışıldıyordu. Gelgelelim İlimdâr pek oralı olmadı ve ihtiyara, "Burası Kâbe değil dede, manastır. Bunlar da hacı değil," de-

di. Hacı olmadığını söylediği manastır ahalisi için "vudiz" ya da ona benzer bir tabir kullanmıştı. Bu yakışıksız, tüyler ürpertici ve kaleme gelmez sözleri duyunca ihtiyarda şafak attı. Ağza alınması bile dinen mekruh bir şeyi bu kadar açık ve uluorta, adeta göze parmak sokar gibi fütursuzca açıkladığına göre İlimdâr, ihtiyarın aslında tongaya basmadığından ve bu büyük sırrın kokusunu aldığından işkilleniyor, bunları söylemekle de anlaşılan ona zarf atıyordu. O anda tüyleri diken diken olmasına rağmen Zekeriya Dede, yine de renk vermeyip lafı çevirdi ve, "Demek ki Hicret'ten önce manastırdı burası. Şükürler olsun ki şimdi vaizler var! Hangi halife camiye çevirmiş burayı?" diye sordu. Gel gör ki gözü tutmadığı için olsa gerek imam, hâlâ ihtiyarın üstüne üstüne gidiyor, onu adeta cendereye sokup, mabedin büyük odasında bağdaş kurmuş gülümseyen heykelin bir evliya olduğuna kalıbını basıyordu. Farklı lisanların garip kelimelerine dili pek dönmeyen Zekeriya Dede eğer yanlış işitmediyse, bu evliyanın adı Vuda gibi bir şeydi. Üstelik imam, "vudizlerin" dört mukaddes kitabı kabul etmediğini, yani onların kitapsız olduğunu iddia ediyordu. Ancak ihtiyar, pide gibi dürülmüş uzun uzun kâğıtları okuyan vaizler gördüğünü söyleyince kitapların aslında Vedâ olduğu cevabını aldı. Anlamazlıktan gelip imama hemen sordu: "Hazreti Peygamber'in Vedâ Hutbesi mi?" O âna kadar gözlerini ihtiyardan ayırmayan İlimdâr, bu soru üzerine patladı ve ellerini birbirine çalıp başını hışımla çevirerek, "Numara yapma dede! Biliyorsun her şeyi!" diye bağırdı. Hasmının böylece itidalini kaybederek pes ettiğini gören ihtiyarın ise içi rahatlayıp bakışları yumuşamıştı. Sinirleri ayağa kalkan imama baygın gözlerle bakıyor ve içinden, "Hacı Zekeriya Ağa hiç kafese girer mi!" diye geçiriyordu, "Bana sarkıttığın zokayı sana böyle yutturdum işte! Buranın Kâbe olmadığını kabul edeyim de, putperest arkadaşlarınla gece gel, beni kes. Yağma yok! Sen

Hacı Zekeriya'nın kaçın kurası olduğunu daha bilmiyorsun. Ama merak etme. Köyde ipliğini pazara çıkaracağım senin!" Bunları düşünen ihtiyarın az buçuk gönlü ferahlamış olsa da tehlikenin bütünüyle geçmediğine, "vudizlerin" er geç gelip kendisini, ya dinini inkâr etmeye zorlayacaklarına ya da keseceklerine inanıyordu. Sonuç olarak, bu putperest mabedinden firar etmedikçe topun ağzında olacaktı.

Ertesi sabah kurt oğlan, zincirlendiği yerde uyurken birdenbire pek hırçın uyandı. Aç bir canavar gibi vahşice bakıyor, ciğerlerinin var gücüyle uluyup debeleniyordu. Öyle ki, zincirin bağlandığı halka bu gidişle tez zamanda duvardan sökülebilirdi. Derken odanın kapısı aralandı ve bordo harmani sarınmış rahiplerden biri, imam ile ihtiyarı selamlayıp içeri girdi. Elinde bir kitap vardı. Yere bağdaş kuran rahip bu kitabı açtı ve satırlara baka baka, uzun, güzel bir ilâhîyi makamla terennüm etmeye başladı. Ne şaşılacak iştir ki, ilâhînin daha girizgâhında kurt oğlan, yatışmış gibi aval aval rahibe bakıyordu! Sonunda o da rahip gibi çömeldi ve ilâhîyi dinlemeye başladı. Sesini soluğunu kesmiş, anlaşılan adamakıllı etkilenmişti. Olanları ihtiyarın da havsalası pek almamış olmalıydı ki, imama bunun hangi ilâhî olduğunu sordu. Eğer yanlış anlamadıysa aldığı cevap, Baharat Kita gibi bir şeydi. Bu destan akşama doğru bittiğinde, kurt oğlan sanki bir kuzuya dönüşmüştü. Kitabı kapatan rahip doğruca oğlanın yanına giderek zavallının zincirlerini çözdü ve başını okşadı. Gelgelelim serbest kaldığı halde oğlan pek oralı olmuyor, ne fırsatı ganimet bilip sağa sola saldırıyor, ne de onu bunu ısırıyordu. İşin ilginç yanı, mabedin tapınma odasındaki taş heykel gibi bağdaş kurmuş, elleri dizlerinde, güya düşünüyor, ceviz kadar beyninde artık ne tezgâhlar döndürüyorsa, üstelik bir de gülümsüyordu. Kısacası, sözüm ona kuzuya dönen oğlan Zekeriya Dede'ye hiç itimat telkin etmemişti. Bu yüzden, yatağa girerken adam, uykuda saldı-

rıya uğradığında gerekirse nefsini müdafaa amacıyla terliğini çıkarıp eline aldı. Üstünü örttükten sonra, elinde terlik, gece boyunca gözünü kırpmadı. Kendisine uyuyor süsü verip torununu gözetliyor, muhtemel bir saldırıya karşı pusuda hazır bekliyordu. Gel gör ki oğlan pek istifini bozacak gibi değildi. Fakat sabaha karşı ihtiyar, bir kımıltı sezip irkildi. Gariptir, oğlan hem duruyor hem hareket ediyordu. Daha doğrusu, elleri yine dizlerinde, kurduğu bağdaşı bozmadan tavana doğru yükselmeye başlamıştı. Yerden bir adam boyu yükseldiğinde, ihtiyarın gözleri yuvalarından uğradı ve yüreği güm güm atar oldu. Sonunda dayanamadı, "Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!" diye feryat edip, tefekkür eden oğlana terliği fırlattı ve battaniyeyi yüzüne kadar çekip titreye titreye dua etti.

Ortalık aydınlandığında oğlan, yıllardır süren sessizliğini bozmuş, artık ne hikmetse, oturduğu yerde bir de ilâhî okumaya başlamıştı. Gözlerini yumarak yanık sesle mırıldandığı bu ilâhî, bir gün önceden rahibin kendisine okuduğu destandı. Anlaşılan o kadar etkilenmişti ki, bir dinleyişte ezberine almıştı. Sadece ihtiyar değil, aynı zamanda rahipler de şaşırmışlar, gelip odaya doluşmuşlardı. Çünkü oğlan, destanı bilinenden farklı bir makamda okuyordu. Doğu musikisinin esrarını çözmeye hayatını adayan, bu yüzden yıllarını burada geçirmiş bir Macar musikişinas, oğlanın okuduğu makama kafayı taktı. Destanı saatlerce dinledi, ama çeyrek ve yarım sesleri bir türlü tespit edemeyince, işin içinden çıkamadı. Bunun için, Budapeşte'deki karısının kendisine gönderdiği seyyar kayıt stüdyosunu odaya kurdu ve oğlanın sesini taş plağa kaydetti.

Ne var ki kurt oğlana tam da böyle garip haller olduktan sonra imama sanki bir efkâr basmıştı. O sabahla birlikte çehresi dönen adam, gün boyu kaş çatıp dudak sarkıtıyor, hayal kırıklığına uğramış gibi bir şeylere göğüs geçiriyordu. Ade-

ta ezik ve boynu bükük biri olmuş çıkmıştı. Onun bu yürek yangını, ihtiyarın gözünden kaçacak gibi değildi. Belki de çok haklı olarak ihtiyar, aslında kalbi temiz olan torununun bir gecede mübarek biri olup çıkmasına onun imrendiğini, tabiri caizse hasetten çatladığını düşünüyordu. Gerçekten de İlimdâr, gönlü kararmış, suratı buruşmuş bir halde ona, "Torunun yarı hayvan olarak, insanlıktan sadece bir adım gerideydi, oysa biz yüz adım ilerideydik. O bir adım attı; ama bizlerin daha doksan dokuz adım atmamız gerekir," gibi bir şeyler söylemişti. Hele hele et yeme ihtirası sönen oğlanın bir tas pirinç pilavıyla gününü geçirmeye başlaması, imamın hesaplarını herhalde suya düşürmüştü. Çünkü kendisinin hesap kitapla geleceği mertebeye, tabiatının sağlamlığından olsa gerek, oğlan bir gecede erişmişti. Bu yüzden günün birinde ihtiyara, dişlerini sıkarak güçbela sakladığı bir sırrı sonunda açıklıyormuş gibi, gıpta ile, "Torunun 'Nur Ana'ya' gitti," dedi. Öyle bir şekilde söylemişti ki bunu, sanki bu mübarek ana çok, ama çok uzaklarda yaşıyordu. Torununun mabedi terkederek kendisini yalnız bıraktığını sanan ihtiyarın yüreciği hop etti; tabana kuvvet odaya koştu ve torununun içeride olduğunu görünce hamdü senâ etti: Oğlancağız oturmuş, tefekkür ediyordu. Keyfi yerine gelen ihtiyar, tütün kesesini çıkarıp bir cıgara sardı. Rahibin ona destan okuduğu güne kadar pek ses sedâ etmeyen torunu, ansızın mübarek bir evliya olunca, dedesi olması hasebiyle ihtiyar, artık kendini bir nebze emniyette hissediyordu. Gelgelelim oğlan, ilâhî okumaktan başka bir şey bilmiyor, iki çift laf edip putperestlerle yüzgöz olmuyordu. Hal böyle olunca onlara, "Bakın bu benim dedemdir. O da benim gibi mübarek bir zâttır. Bana olduğu gibi ona da saygıda kusur etmeyin," deyip ihtiyara arka çıktığı yoktu. Yine de onun bu durumu, kendilerini putperestlerin arasına getiren klefteci imamın burnunu sürtmüş gibiydi. Öyle ki, "Vuda" deni-

len puta tapan rahipler için kıdem kademe önemli olduğuna göre, torunu kendisinden bir merhale önde oldukça, imamın ona bir zarar vermesi çok zor olacaktı. Ancak ihtiyar artık burada beklemek istemiyordu. Dört duvar arasında zaten içi daralmıştı. Aksi gibi putperestler ağızlarına et koymuyorlar, sabah akşam pirinç lapası yiyorlardı. Bir ara boşboğazlık edip İlimdâr'a, "İmam efendi, bu pilav boğazımdan geçmiyor; adam başı üç beş kuruş para toplasak da bir kurban kessek, ya da civar kasabadan tandır kelle getirtsek!" dediğinde, "Olmaz dede! Burada ne sığır boğazlanır ne de et yenir. İlle et istiyorsan, kendi canın olduğu gibi, kendi etin de sana yeter. Unutma! Ne yiyorsan, sen osun," cevabını almıştı. Elbette bu sözler aklına pek yatmadığı için, "Ya kurtlar beni yerse! O zaman kurt, insan mı olur?" diye sorduğunda, İlimdâr afallamış ve ona şu cevabı vermişti: "Hayır. Onda yaşarsın. *Sen* kurt olursun."

Ertesi gece İlimdâr, sabahtan tezi yok artık buradan gideceklerini ihtiyara söyledi. Ne var ki bu haberi duyar duymaz ihtiyarın dudağı uçukladı. Ona göre imam, putperestlerin bir evliya gözüyle baktıkları torunu sebebiyle, haince emelini mabedin içinde gerçekleştiremeyeceğini anlamış olmalıydı. Bu yüzden, ihtiyarın icabına gözden ırak bir yerde bakmak için bir alicengiz oyunu tertiplediği muhakkaktı. Utanmadan bir de, memlekete, köye döneceklerini söylüyordu. Bunun aslında bir zoka olduğu belliydi. Çünkü oğlan onlarla gelmeyecekti. İlimdâr yemin billah ederek rahiplerin onu bırakmadığını söylese de, bu inanılması zor bir şeydi: Okuyup üflemek, geçkin kızlara koca düşürmek gibi kerametleri olmayan bir evliyanın dünyaya ve âleme ne faydası olurdu ki? Gözünü kırpmadan sabahı eden ihtiyar, sonunda imamın, Hacca niyet etmiş kendisi gibi mübarek bir ihtiyarı dağbaşında şehit etmeyi kafaya koyduğuna hükmetti. Öyleyse, bu badireden yakayı sıyırmanın tek yolu onunla

boy ölçüşmek, yani postu pahalıya satmaktı. Ancak bunun için bir silaha ihtiyacı olacaktı. Böylece ihtiyar, yatağından kalkıp bodrum kattaki mutfağa yollandı. Amacı, tehlikeli bir mutfak aleti, mesela bir bıçak almaktı. Ne yazık ki mutfak kilitliydi. Fakat mukaddes emanetlerin bulunduğu odanın yanından geçerken, oldukça görkemli, kırmızı kadife bir yastığın üzerindeki asâyı gördü. Vaktiyle, "Vuda'nın" taşıdığı söylenen bu mukaddes asâ, birinin beline indi mi, muhakkak ki adamın feryadı göklere varırdı. İhtiyar sağa sola baktıktan sonra asâyı eline aldı ve aceleyle üst kattaki odaya seğirtti. Elinde bir silah olduğu için kendinden emin bir şekilde koşaradım yürürken, süratine katkıda bulunsun diye her dört adımda bir sopaya abanıyor, ucu yere vurduğunda çıkan "tak" sesinin koridorda çınlaması hoşuna gidiyordu. Fakat o, eline geçirdiği bu silahla kendini yatağına attıktan bir süre sonra, taş zeminde asânın değdiği yerlerden su kaynamaya başladı. Öyle ki, güneş doğduğu vakit, avluda kendilerini bekleyen katırların yanına inerlerken imam ve ihtiyar, taş zeminde olağanüstü bir şekilde ortaya çıkan bu pınarlardan kaynayan suları süpürmek için yüzlerce rahibin seferber olduğunu göreceklerdi.

Sonunda güneye doğru yola çıktılar. Sözüm ona, köye geri dönüyorlardı. Fakat ihtiyar bunu yutacak biri değildi: Katır sırtında bir dağ geçidini aşarlarken Zekeriya Dede avuçlarına tükürüp asâyı iki eliyle kavradı. Niyeti, önü sıra giden imamın sırtına sopayı indirmekti. Gelgelelim savurduğu anda, imam üzengisini düzeltmek için eğilince hedefi ıskaladı; üstelik avuçlarına fazla tükürdüğü için asâ elinden kayıp fırlayıverdi, yardan aşağı uçtu. Vadiye doğru düşerken çarptığı kayalardan sular kaynadı; bu yüzden vadi, yörenin en bereketli yeri olacaktı. Üzengisini düzelten İlimdâr dönüp ihtiyara baktığında bir gariplik sezdi: Adamcağızda bet beniz atmıştı. "Ne o dede?" diye sordu, "Manastırı bıraktığımız için

üzgün müsün?" İhtiyar, boynu bükük, "He ya! Nur yüzlü, mübarek insanlardı hepsi de!" diye cevapladı. Adamcağız gerçekten de ezik ve mahzun görünüyordu: Güya Azrail'e elense çekmeye yeltenmiş, ancak beceremeyişti. Artık kaderine boyun eğmekten başka çaresi yoktu. Ne var ki o kadar tenha yeri, mağarayı ve ıssız geçitleri aşmalarına rağmen imam onu boğazlamak için davranmıyordu. Acaba ihtiyar bazı şeyleri yanlış anlayıp onun günahına mı girmişti? Nitekim dağları aşıp, ahalinin aptes tazelemek için nehre girdiği o garip şehre geldiklerinde, Zekeriya Dede bir an postu kurtarıp selamete erdiğini düşündü. Ama buradan bir otobüse binip batıya doğru ilerlemeye başladıklarında, hâlâ tavşan uykusu uyuyordu. Sonunda otobüs Tahran diye bir şehre gelince, imam buradan bir gramofon satın aldı. Geceleri mola verdikleri zaman, putperest mabedindeki Macar musikişinasın kaydettiği taş plaktan, oğlanın söylediği ilâhîyi neredeyse saatlerce dinliyordu. Adamakıllı efkârlı ve nemrut biri olmuştu. Gece herkes uyurken o, göğüs geçirip âh çekiyor; zaman zaman da gözleri buğulanıyordu. Hatta, artık memlekete çok yaklaştıkları sıralarda, ihtiyar onun, bir hacıyı şehit etmenin azabını yaşamamak için kendisini boğazlamaktan yan çizdiğini, bu kötü niyeti yüzünden içinin kan ağladığını, amacını gerçekleştiremediği için aynı zamanda şükrettiğini düşünmeye başladı. Dahası, bunun için imamı teselli etmeye bile yeltendi: Ona, tövbekârların daima bağışlandığını, kendisinin de onu affedeceğini, ama bunun için onun da biraz çaba gösterip daha saygılı davranması gerektiğini söylüyordu. Fakat beriki, daima surat buruşturuyor, uyurken ihtiyarın başının onun omuzuna düşmesi karşısında bile kaş çatıp dudaklarını sarkıtıyordu. Kısacası, vicdan azabı onun yakasını bırakacak gibi değildi.

Oğlanın arkaya bağlı olduklarını farkettikleri, bu yüzden bir zamanlar kurtların arasında mahsur kalarak otobüs-

te sabahladıkları yerde imam, şoföre seslenip ineceğini söyledi. Zekeriya Dede buna pek bir anlam verememişti. Çünkü dışarısı kış kıyametti ve tipi her an bastırabilirdi. Ne büyük haddini bilmemezliktir ki, İlimdâr sadece bir "Uğurlar olsun" deyip, ihtiyarın elini bile öpmeden indi gitti. Yanına sadece gramofonu ve taş plağı almıştı. Zekeriya Dede onun bu edepsizliğine uzun süre, içinden söylendi durdu. Adamakıllı kızmış, gönlü çok kabarmış olmalıydı ki, yanındaki koltuk boş olan bir yolcuyu gözüne kestirdi; buraya oturup adamcağıza imamı çekiştirmeye başladı. Neredeyse sabaha kadar durmadan konuşup şikâyet etti. Güneş doğduğunda otobüs, köye ayrılan kavşağa yaklaşmıştı. Zekeriya Dede bu yol ayrımında indi ve yürümeye başladı. Köye yaklaştığı sırada torunları onu görüp yanına doğru koşturdular. Bir yandan da, "Dede! Dede! Kâbe'yi tavaf ettin mi!" diye bağırıyorlardı. Çocuklar öpmek için ellerine sarılınca ihtiyar, gururla, "Hee! Ettim ya!" diye cevap verdi.

İlimdâr gece vakti dağ başında otobüsten indikten sonra tipi başlamıştı. Buna aldırmadan dağın zirvesine doğru çıkmaya koyuldu. Taş plak ceketinin içinde, göğsünde; gramofon ise sırtındaki çuvaldaydı. Sonunda varabileceği en yüksek yere erişti ve kurtları beklemeye başladı. Kokusunu almış olmalıydılar ki, hayvanların ulumaları şimdiden duyuluyordu. Bir kayanın dibine çöküp gramofonu çuvaldan çıkardı ve taş plağı yerleştirdi. Ulumalar şimdi daha yakından geliyordu. Böyle uzun bir süre kımıldamadan kalırsa, bu tipide donacağının bilincindeydi. Zaten daha şimdiden ayaklarını hissetmemeye başlamıştı. Bu yüzden, kolu bir an önce çevirip gramofonu kursa iyi olacaktı. Ancak bu soğukta, elini kullanmakta zorluk çekiyordu. Tam da beklediği gibi, kurtlar çevresini almıştı bile. Görünüşlerine bakılırsa son derece aç olmalıydılar. Gramofonun kolunu çevirmeye başladığında, sürünün başı ona yaklaşmaya hazırlanıyordu. Bu

görkemli anlarda, donmanın son belirtisini hissetti: İçini bir sıcaklık kaplamış, tatlı, sanki ezeli ve ebedi bir uyku sonunda bastırmıştı. Gramofon artık kuruluydu. İğneyi, dönen taş plağın üzerine yerleştirdi. Artık gülümsüyordu. İlk nağmeler yükselirken gözlerini kapadı ve bir uykuya daldı.

Kurt, sesi tanımıştı. Vahşi bir hayvan olduğunu sanki bir an unutmuş gibi, sesin geldiği yere doğru ilerleyip gramofonu kokladı ve sahibinin sesinden Bhagabat-Gida'yı dinlemeye başladı.

Cezzar Dede hikâyesini bitirdiğinde kasabanın Meva Mahallesi'ne gelmişlerdi. Ölüm, ihtiyara dönüp şunları söyledi:

– "Böyle bir dinî hikâye hiç dinlememiştim. Üstelik, isminin *Bir Hac Ziyareti* olması her şeye tuz biber ekliyor. Adeta kambur üzerine kambur. Benim nefesimi enselerinde hissettiklerinde, nedendir bilinmez, insanlar ilâhî duygulara boğuluverirler. Ama görünüşe bakılırsa, sen pek oralı olmuyorsun. Yoksa rahmet niyaz edeceğin böyle bir durumda sözüm ona bir dinî hikâye anlatıyormuş gibi yaparak benimle düpedüz dalga geçmezdin. Sen, nefeslerini vermeye ramak kalanların kapıldığı korku yanısıra huşû ve dinî duygulardan kaynaklanan üstünlüğünü de kullanamadın. Doğrusu senden, dinler dinlemez en zalim ve en kıyıcı bir adamı bile hidayete erdirip evliya yapacak bir hikâye beklerdim. Gel gör ki bu fırsatı kaçırdın. Kısacası yine keyfince, aklına geleni anlattın durdun. Yerinde olsaydım, biraz hesap kitap yapar, ahrette bana faydası dokunacak ulvî bir şey anlatırdım. Ayrıca hikâyende bir nebze olsun korkuya rastlamadım. Bu da elbette, bir dinî hikâye için büyük eksiklik. Anlaşılan sen, dinden olduğu kadar korkudan da nasibini almamışsın. Yoksa benim Ölüm olduğuma inanmıyor musun?"

Bu sözleri işitince ihtiyar, Ölüm'e şöyle dedi:

– "Geçmişime bakıyorum da, hayat bugüne kadar bana hep güzel şeyler göstermiş: Bu dünyada her şey güzel. Çirkinlik diye bir şey yok; kimbilir, sadece aldanarak ve büyük bir budalalıkla, onda çirkinliği görenler çirkindir belki. Ama ben, dünyayı korku duygusuyla değil, güzellikle tanıyorum. Benim ona baktığım gibi, Dünya da bana bakıyor ve gülümsüyor, ben ona neden gülümsemeyeyim?"

İhtiyar daha lafını bitirmeden, saptıkları sokakta kendilerini büyük bir curcunanın ortasında buldukları için, Cezzar Dede'nin son sözlerini Ölüm işitememişti. Anlaşıldığı kadarıyla, bu sokakta bir düğün vardı. Davullar dangırdayıp zurnalar zırıldarken çalparalar çarpılıp dümbelekler debiliyor, tamburaların tarrakası şeşhanelerin şamatasıyla, yongaların yaygarası darbukaların dağdağasıyla yarışarak, düğün ve derneği cümbüş ve âhenge boğuyordu. Ahalinin söylediğine bakılırsa dört kız kardeş, yine dört oğlan kardeşle evlenecekti. Gelgelelim hepsi bununla da kalmıyordu: Çünkü kızların dul anası da, oğlanların dul babasıyla aynı yastığa baş koymaya karar vererek gelinlik giymişti. Simgesel ve bakışımlı olan her şeyi baştâcı eden kasaba ahalisinin aklını başından alan şey de, işte, kadının bu kararıydı. Çalgı çağanak böylece sürdüğü sırada Ölüm, birdenbire duraksadı. Aradığı Uzun İhsan, uzakta, gelinlerin yanında peyda oluvermişti. Görünüşe bakılırsa, kızlara ve analarına takı takmak niyetindeydi. Çok geçmeden adam gerçekten de, cebinden çıkardığı altın paraları gelinlere teker teker takmaya başladı. Ölüm ise ona doğru hızla koşuyordu. Uzun İhsan son altını yeni takmıştı ki, onu farkedip irkildi. Ancak kendini derhal toparlayıp elini cebine daldırdı ve avuç dolusu bozuk parayı kendisiyle Ölüm arasına saçıverdi. Yerlerde tıngırdayıp yuvarlanan onca parayı gören ahali de, yem saçılmış tavuklar gibi mangırlara üşüştüğünde Ölüm'ün yo-

lu kapanmış oldu. İş işten geçmiş, Uzun İhsan yine kurtulmuştu. Bu yetmiyormuş gibi, bir aksilik daha oldu: Kurbanını aramaya yeltenen Ölüm'ü ihtiyar, dirseğinden kavrayıp kuytu bir köşeye çekti. Çünkü Efrâsiyâb'ın hazinesini sözümona aramaya giderken yanında götürmeyi vaat ettiği on bir haylaz torununu kalabalığın içinde görmüştü. Sabah uyandıklarında dedelerinin gitmiş olduğunu gören çocuklar, Allah bilir, onu aramaya çıkmışlardı. Zaten hepsi, velfecri okuyan gözleriyle sağa sola bakınıp orayı burayı kolaçan ediyorlardı. Ahde vefa etmeyen dedelerinin kendilerini kandırdığını, enayi yerine konularak bir haksızlığa maruz kaldıklarını düşünüp durduklarından, tümü de huysuz ve sinirli görünüyordu. Kısacası, buradan hemen uzaklaşmaları gerekmekteydi. Kara kaplı defterine bakan Ölüm, bu kez Elhalid Mahallesi'ne gideceklerini söyledi. Yol uzundu.

Uzun İhsan'a içerlediği için uzun bir süre burnundan soluyan Ölüm nihayet, ikinci dinî hikâyeyi kendisinin anlatması gerektiğini hatırladı. İhtiyara dönerek, "Seninkinden farklı olarak benim anlatacağım, bu kez gerçek bir dinî hikâye" dedi, "Göreceksin bak, onu dinlerken ilahî ve uhrevî duygulara garkolup, dünya ile ahretin binbir haline aşina olacak, vecd içinde gözyaşı dökeceksin. Çünkü sana *Dünya Tarihi* isimli hikâyeyi anlatacağım. Bunu öyle herkese anlatmam. Kimseden duyduğunu da sanmıyorum. Yat kalk ve dua et ki, talih yüzüne güldü ve karşına, bu eşsiz dinî hikâyeyi anlatacak benim gibi biri çıktı."

İhtiyar, "ismi gerçekten *Dünya Tarihi* ise oldukça uzun bir şey olmalı, Dünyanın tarihi kadar sonsuzsa asla bitmez ve ben kıyamete kadar yaşarım," diye cevap verdi.

Bunun üzerine Ölüm, "Sus! Bu ciddî ve ağırbaşlı bir hikâyedir!" diyerek ihtiyarı tersledi. Adamcağızın sözlerinden adamakıllı incinip gocunmuş görünüyordu. Bakışlarını gökyüzüne çevirdi; boşluğa bakan gözlerinde uhrevî pırıltıların

oynaştığına bakılırsa, hikâyesini düşündüğü belliydi. Çok geçmeden, sanki gayb âleminden gelen ağırbaşlı ve davudî bir sesle, *Dünya Tarihi*'ni anlatmaya başladı:

Bir zamanlar küçük bir Anadolu şehrinde, açgözlü birinin bile hemen hemen bütün ihtiyaçlarını karşılayabileceği kadar geniş, en azından üç asırlık bir çarşı vardı. Bulduğuyla yetinemeyen insanoğlunun ihtiyaçları bir türlü bitip tükenmediği için, şehrin ahalisi her fırsatta çarşıya hücum edip burada bir izdihama sebebiyet verir, sokaklar ve dükkânlar pire gibi müşteri kaynardı. Öyle ki, haliyle, çarşının en yüksek binası olan minarenin şerefesine çıkan müezzin, cep saatine bakıp namaz vaktinin gelmesini beklerken, cennete çok yakın olan bu yüksek yerden aşağıdaki ahaliye bir nazar eyler, dünya işlerine bu kadar daldıklarından dolayı içinden onlara sitem ederdi. Sadece göklerden günde beş vakit çağrı değil, bu çarşıya ayrıca dünyanın dört bir yanından mal mülk de gelir, ahalinin aklını başından alıp onları dünya ile ahret arasında kararsız bırakırdı. Bir kervanın deri tulumlarda Vakfıkebir yağı taşıyan develeri çarşının doğu kapısından girince, batı kapısından yeni geçmiş, top top kumaş yüklü külüstür bir arabanın korna sesleriyle ürkerler, derken deveci ile arabacı arasında yol verme tartışması çıkardı. Ancak bu tartışma, paydosları biten bakırcıların çekiçlerinden kopan velveleyle sönüp gider, o sırada oradan geçmekte olan bir seyyar satıcının, en büyük sermayesi olan gırtlağından, malını övmek için kopardığı bir feryat ise, bu seslerin tekmilini birden ansızın bastırır, ama çok geçmez, han duvarlarında yankılana yankılana çarşının görkemli uğultusunda silinirdi. Gelgelelim bu uğultu da baki kalmaz, hava kararıp ortalıktan el ayak çekilirken, indirilen son kepenklerin gıcırtı-

ları kesildiği an bir sessizlik başlar, her dünyevî sesin aslında fânî olduğu bir kez daha anlaşılır, işte belki de bu anda hoş bir sedâ duyulurdu. Fakat gecenin o vakti kol gezen bedesten bekçileri, sadece hırsızların ayak seslerine kulak kabarttıklarından bunu pek işitmez, on binlerce öksüzü doyurabilecek devasa servetlerin kilit altında tutulduğu dükkânları korurlardı.

İşte bu çarşıda, el zanaatıyla geçinen esnaf yanısıra bir de un, bakliyat, yağ, meyve ve sebze alım satımıyla ekmeğini kazanan tüccarların mesken tuttukları, Elem Sokağı derler bir yer vardı. Bu sokağa bir zamanlar gelip çöreklenen tüccarlar, artık bereketinden midir, cedlerinden kendilerine intikal etmiş devasa sermayelerini başka maceralara yatırmayı lüzumsuz telakki edip şimdiki ekmek kapılarını terketmemişlerdi. Hemen hepsi, özellikle yağ ve un tüccarları, göbekli, tıknaz ve kalın enseli olurlardı. Öyle ki, kısa ve kalın bacakları, sanki onların oturaklı ve tombul bedenlerini değil, ticaret gibi rizikolu bir işte daima topun ağzında olan sermayelerinin ağırlığını ve derdini yüklenirdi. Köstekli cep saati taşıyan bu adamlar ayaklarına mest giyerler, başlarında birer namaz takkesi ya da zigzaglı başlıkla dolaşırlardı. Allah dinden imandan ayırmasın, hepsi de namazında niyazında, gayet sofu şahıslardı. Gel gör ki her akşamüstü hasılatlarını sayarlarken, onca fakir fukara, aç bîilaç olduğu halde, kendilerinin dünya işlerine ve nimetlerine bu kerte garkolmaları sonucu kalpleri az buçuk sızlar, artık iç sıkıntılarını bastırmak için midir, evlerine dönerken bir dilencinin eline gönüllerinden kopan sadakayı sıkıştırmadan edemezlerdi. Hele hele akşam yemeğini midelerine indirince, karınları ve gözleri doyduğundan olsa gerek, hayata bir mânâ bulamaz, servetlerini beyhude yere kazandıklarını düşünürlerdi. Karılarının dırdırcılığı, evlatlarının hayırsızlığı veya müzmin hastalıkların verdiği ıstırap, bedenlerindeki tokluğun

etkisiyle dünyayı onlara daha da karanlık gösterir, böyle durumlarda hemen her tüccar, servetini satıp savıp fakir fukaraya dağıtacağına yemin billah ederek kitaba el basardı. Belki de mesleklerinin zahmeti nedeniyle bu haleti ruhiye esnaf arasında yaygın olmasına rağmen, ettikleri bu yeminleri içlerinden herhangi birinin tuttuğu ne görülmüş ne duyulmuştu. Fakirlere dağıtmaya and içtikleri mal ve mülklerine galiba müşteri pek çıkmadığı için, telafi amacıyla tüccarlar günde beş vakit camiye giderler, namazlarını asla sektirmez, böylece vicdanlarını bir nebze ferah tutmuş olurlardı. Ayrıca, şadırvanda aptes alan bir tüccar, ara sıra göz ucuyla cemaati bir süzer, camiye ahret borcunu ödemeye kimin gelip kimin savsakladığını tespit etmeye gayret ederdi. Herhalde bu eğilim sonucu, Kâbe'yi tavaf edip adını hacıya çıkaran bir tüccarın artık cennetlik olduğu, yanısıra kefilliği de kabul edilir, imzası ve mührü rağbet görürdü. Her şey bir yana, bu adamların batıl inançları da sağlamdı. Bazan, aldığı mal çürük çıkan bir müşterinin laneti sonucu dükkânlardan birinin bereketi kesildi mi, lanet sirayet etmesin diye komşu tüccarlar dualar okutur, kurşunlar döktürürlerdi. Tedbirler elbette bununla da kalmazdı: Her dükkânda kem gözlere karşı nazar boncukları da asılı olurdu. Hatta bir vakit, tam da bayram öncesine rastlayan günlerden birinde, artık hangi meluna aittir bilinmez, çarşıda kol gezen bir çift kem gözün teması bütün nazar boncuklarını bir bir çatlatarak dükkânların betini bereketini kesmişti. Hasılatı bu sebepten düşen esnaf bedduayı bertaraf etmek için Çarşı Camii'nde mevlût okutmuş, tarikat şeyhinden aldıkları kâr getirecek duaları da kapılarına asmışlardı. Kem nazarın def'ini müteakip, kesat giden işler düzelerek müşteriler yine sökün edince, kâr bereket kesilmesin, gani gani artsın diye bir deve, iki koç ve on iki koyun kesilmiş, etleri zebunlara zelillere dağıtılmıştı. Aslında tüccar taifesi hakkında diğer şeyler de yazıl-

sa, buna ne kalem ne de kâğıt dayanırdı. Ancak bu taifeden, durumun farkında olan bazıları, yatarlar kalkarlar, kendilerini bu kadar insafla tasvir eden muharrire sabah akşam dua ederlerdi.

Tüccarların mesken tuttukları Elem Sokağı'nda, müşteri akınının azaldığı öğle sonlarında, sıkıntıdan patlayıp usanan esnaf genellikle tezgâhının başında pinekler, zaman ilerledikçe gözkapakları ağırlaşır, bir uyku bastırırdı. Gelgelelim, uykuyla uyanıklık arasındaki bu hal ticaret erbabınca tehlikeli addedilirdi. Çünkü tam da bu tavşan uykusunda, fırsatı ganimet bilen ak sakallı bir mübarek dedenin tüccarların rüyalarına ansızın girivermesi, onları böylece gafil avladıktan sonra, asâsını tehditkâr bir şekilde sallayarak, zavallılardan mallarını mülklerini fakirlere dağıtmalarını taleb eylemesi olağan bir şeydi. Bu yüzden tüccarlar, sızdıkları takdirde kalçalarına bir çimdik atmalarını çıraklarına tenbih ederlerdi. Ne var ki günlerden bir gün olan oldu; öğle vakti gerdan kebabı ve yarım tepsi kaymaklı kadayıfı mideye indirdiğinden olsa gerek, Aptülzeyyat adlı bir tüccar, nargile içerken ticarethanesinde uyuyakaldı, marpuç elinden düştü.

Rüyasında Aptülzeyyat elinde asâ, sırtında harmanisiyle, ak sakallı, mübarek yüzlü bir dede gördü. Sisler içinden tüccara doğru ağır ve emin adımlarla yaklaşan dedenin çok önemli, hatta vahim şeyler söylemeye hazırlandığı yüzündeki vakur ifadeden belliydi. Hepsinden önemlisi, artık bu bir rüya olduğundan mıdır, boyunun kısalığına rağmen ihtiyar, nasıl oluyorsa tüccara tepeden bakıyor, anlaşılan az sonra ağzından salahiyetle çıkacak tavsiye ve emirlerin tartışmasız kabulünü umuyordu. Bir iki adım kala durdu ve ruhunu okuyup tıynetini mizacını tespit etmek istiyormuş gibi, derin ve delici bakışlarıyla onu bir süzdükten sonra, gökgürültüsünü andıran davudî ve uhrevî bir sesle şunları söyledi (Dede biraz peltekti "r"leri yuvarlıyordu):

– "Ey tüccar! Haftalarca, aylarca, yıllarca ve on yıllarca, bu dünyada günahkârların gözlerini bağlayan, onları yollarından saptıran onca nimeti bire alıp ona, yüze, bine sattın durdun. Çil çil altınlar biriktirdin. Keseler dolusu paran ve ciltler dolusu senedin kasana artık sığmaz oldu. Fiyatlar düşecek, müşteri elini eteğini çekecek, işler kesat gidecek korkusuyla uykuların kaçtı, geceler ve gündüzler boyu endişe ve vesvese ile kıvrım kıvrım kıvrandın. Ama sonunda en zenginlerden bile zengin oldun. Gel gör ki gönül fakiri biri haline geldin. Heyhât! Aslında sen onca zahmete girip bunca parayı biriktirmezden önce söylemem gerekirdi talebimi. Fakat kısmet bu güneymiş. İşte söylüyorum şimdi: Doğrusu sen, ahreti bırakıp dünya işlerine dalmakla yanlış bir iş yaptın. Çünkü senin kısmetin ticarette değil, bendedir. Bu nedenle senden istediğim şey, yıllardır dişinden tırnağından artırarak biriktirdiğin servetini derhal fakire fukaraya dağıtman ve gelip Acıpayam'da beni bulman. Benim adım Salih'tir ve kısmetin de bendedir. Şimdi uyanır uyanmaz, kasandaki senetleri borçlulara karşılıksız ver, paranı ve mallarını zebuna zelile dağıt, hemen Acıpayam'a gel ve oradaki dağa tırman. Ben, işte o dağın zirvesindeki bir münzeviyim. Yanıma gelip elimi eteğimi öp."

Aksakallı dededen bu sözleri işiten Aptülzeyyat'ta şafak attı. Zamanında gırtlağından kısıp onca eza ve cefa ile artırdığı devasa serveti, kendini bilmez bir ihtiyarın fermanıyla hebâ olmak üzereydi. Bu münasebetsiz dede onun rüyasında, sermayesinin olmadığı, yıllar önce bir çırak olarak mesleğe yeni başladığı zamanlarda görünseydi, adamın isteğini canı gönülden kabul ederek gidip elini öper, ona müridlik edip gönlünü ve ruhunu zenginleştirir, ahret sermayesini büyütürdü. Ancak şimdi ticaretle küpünü çoktan doldurmuştu. Onca serveti, beyni sulanmış bir kıranta pîrin iki dudağı arasından çıkan abuk sabuk birkaç lakırdıyla israf et-

mek hiç de akıl kârı sayılmazdı. Her şeyden öte, Aptülzeyyat kuru gürültüye pabuç bırakacak biri de değildi. Bu yüzden kendini toparladı ve dedeye şunları söyledi:

– "Ey saçı sakalı ak, harmanisi pak, sözleri hak münzevi! Paramı pulumu, malımı mülkümü, zevki sefayı, dünyanın bütün nimetlerini terk edip tâ Acıpayam Dağı'na, senin yanına gelip dizlerine kapanmamı, elini eteğini öpüp hayır duanı almamı istiyorsun. Peki benim yerimde sen olsaydın ne yapardın? Dağın başında inzivaya çekilerek, tefekküre dala dala, dünya nimetlerinden habersiz, saçını sakalını ağartıp ununu elemiş eleğini asmışsın. Belin bükülmüş, dişlerin dökülmüş. Bak! Peltek peltek konuşuyorsun. Bu halinle sen elbette, paraya pula değer verecek bir adam değilsin. Zaten bir ayağın çukurda. Ama vakit henüz geç sayılmaz. Dağın zirvesinde tefekkürle ziyan ettiğin onca zamandan sonra, iyisi mi sen gel de, kandilinin yağının giderek tükendiği hayatının şu son demlerinde, kuyruğu titretip rahmeti rahmana kavuşmadan, bir nebze zevkü sefa içinde yaşa! Kısacası, benim kısmetim sende değil, senin kısmetin bendedir. Hem senin kefen parası olarak kıyıda köşede biriktirdiğin üç beş kuruşun da vardır. Bana gelirken o parayı da getir; ikimiz birlikte meyhanede kerhanede yeriz."

Aptülzeyyat, mübarek bir şahsa söylenmemesi icap eden bu terbiyesizce sözleri henüz bitirmemişti ki, densizlik karşısında öfkeden küplere binen ihtiyarın dudakları gazaptan titremeye başlamış, kan beynine sıçradığı için fal taşı gibi açılan gözleri yuvalarından uğramıştı. Çileden çıkan dede, hınçtan alt dudağını ısırarak, bir hamlede kaldırdığı asâsını utanmaz tüccarın beynine tam indiriyordu ki, talih eseri rüya kesildi ve edepsiz, paçayı kıl payı kurtardı.

Uykusundan sıçrayarak uyanan Aptülzeyyat, heyecanı geçtikten sonra derin bir oh çekti ve şu iki günlük fânî dünyadaki yegâne dayanağı ve tesellisi olan devasa serveti-

ni, mübarek dedeyi terslemek suretiyle, onu kendi silahı ile yenip adeta çoban matı ile kurtardığı için şükürler ve dualar etti. Çünkü bir tüccar olarak elbette, kendisinden talepte bulunan birini yıldırmanın en iyi yolunun, en azından onun istediği kadar bir şeyi yine ondan istemek olduğunu biliyordu. Gelgelelim, rüya pek hayırlı çıkmadığından mıdır, ertesi günü tüccarın dükkânında bet bereket kesilmiş gibiydi: Çarşıda kol gezen binlerce müşteri dükkânın önünden geçerken, satışa arzedilen envai çeşit mala lâkayıt bakıp omuz silkiyor, fiyatlar ehven olmasına rağmen onca devleti ve nimeti dudak büküp geri tepiyordu. Bunun üzerine Aptülzeyyat gidip toptancıdan şatafatlı cafcaflı, türlü türlü mal alıp bunları makul ve hesaplı fiyatlarla dükkânına doldurdu. Ne var ki müşteriler ordusu, bu albenili mallar ve kelepir fiyatlara yine burun kıvırıp hor bakıyor, Allah'ın bir tek kulu bile dükkândan içeri adım atmadığından zavallı tüccar siftah bile edemiyordu. Nihayet üçüncü günün akşamı, deli divane olan tüccar, ticarethanesinin önüne fırladı ve kalabalığın içine dalıp önüne gelenin yakasına paçasına yapışarak, onları ısrarla dükkânına çekmeye bile yeltendi. Bir yandan da, bütün malları maliyetine satacağını söylüyordu. Ancak bu durumda bile müşteriler işitmezlikten geliyor, tüccar yakalarını bıraktığı anda sıyrılıp ses sedâ etmeden, ait oldukları kuru kalabalığa geri dönüyorlardı. Bir ara Aptülzeyyat, yolun karşısından dükkânına bakınca işi anlar gibi oldu. Komşularınkine nazaran kendi ticarethanesi gerçekten epeyce sönük görünüyordu; elbette, bu haliyle onun hakiki olduğunu bile anlamak zordu. Dükkân ve içindeki mallar adeta hayal gibiydi. Anlaşılan bereket iyice kesilmiş, dükkân bir ateş gibi sönmeye yüz tutmuştu. Gerçeği nihayet gören Aptülzeyyat'ta bet beniz attı: Yıllardır ekmek kapısı bellediği ticarethane, adının Salih olduğunu söyleyen mübarek bir ihtiyarı adamakıllı gücendirdiğinden midir, gi-

derek yok oluyor, zaman ilerledikçe bir hayal gibi gözden siliniyordu.

Ticarethanesindeki muhteşem malların şaşaa ve alevinin zaman geçtikçe sönmeye yüz tuttuğunu böylece farkeden Aptülzeyyat, esnaf şeyhini ziyaret etmeye, adamdan kendisini mutlak bir iflastan kurtarıp derdine derman bulmasını rica ve istirham etmeye karar verdi. Kendisi de bir tüccar olan ve müritlerini çarşının ortasındaki tekkede kabul eden bu mübarek ve dünyevî adamın huzuruna varıp başına gelen felaketi ona anlattı: Dediğine göre kendisi hayat gailesinden bezerek taburesinde sızıp kaldığında, Salih adında zalim bir ihtiyar fırsatı ganimet bilerek, rüyasına girmiş ve gecesini gündüzüne katarak dişinden tırnağından artıra artıra biriktirdiği 3000 altınlık mütevazı servetini, adeta bir kalemde silercesine, hayatlarını tembellik ve pineklemeyle geçiren sefil süfelaya, fakir fukaraya, zebun zelile savurup dağıtmasını emreylemişti. Ona kalırsa Salih, talihin tüccara bahşettiği malı mülkü ona buna dağıtmasını talep etmekle, ilâhî adalete adeta karşı geliyordu. Maruz kaldığı faciayı esnaf şeyhine sayıp döken Aptülzeyyat'a feleğin çarptığı sille o kadar ağır gelmiş, hatırı o kadar çok kırılmıştı ki, Salih'i şikâyet ettikten sonra âh çekip bir iki yutkundu. Öğle vakti yediği ağır yemeğin yol açtığı hazım meselesi bünyesini zorladığı için taburesinde sızıp kaldığında, gördüğü kâbusta peyda olan haddini bilmez ihtiyarın sözleri onu zaten fazlasıyla hırpaladığından, çok geçmeden gözleri doldu; nihayet hislerine gem vurmaktan vazgeçerek, ellerini birbirine çalıp vaveylâ eyledi. Sümüğünü çeke çeke ağlayan müridinin hali içine dokunduğundan mıdır, esnaf şeyhinin de gözleri bulutlanmıştı. Gel gör ki o, feleğin çemberinden geçmiş olduğu için, bu büyük felaket karşısında bile geniş yürekli biri gibi davranıyor, hıçkıra hıçkıra gözyaşı döken tüccarın tersine, istifini pek bozmuyordu. Zaten, gaileler karşısındaki bu vakur

tavrı sebebiyle şeyh olmuştu. Hıçkırıkları ve gözyaşları diner gibi olunca, müridine şunları söyledi:

– "Ey Aptülzeyyat! Başına gelen felaket yüzünden şimdi ağlayıp sızlıyorsun. Ama anladığım kadarıyla sen, bağışlanması çok zor bir günahın ceremesini çekmektesin. İmanı olan bir insanın bu dünyadaki görevi, çalışıp didinmek, zahmet çekip dişinden tırnağından artırmak, taşı sıkıp suyunu çıkararak çorbasını kaynatmak, badirelerle cebelleşip hamarat bir şekilde yaşayarak bir servet biriktirmek ve büyük sıkıntılarla eriştiği bu zenginliğin nimetlerini tatmaktır. Oysa sen, işi gücü bırakarak tembelliğe meyledip taburende güpegündüz sızıp kalmışsın. İşte bir kez daldığın bu günah uykusunda, Salih rüyanda peyda olmakla, ihtimal ki, miskinliğin ve mendeburluğun nedeniyle seni cezalandırmak istemiştir. N'eylersin ki olan olmuş bir defa; mallarının albenisi müşteriler nezdinde bir ateş gibi sönmekte. Dükkânının beti bereketi kesilmiş artık. Bu yüzden iflasın da eli kulağındadır. Felaketin sorumlusu olan Salih, her ne kadar sana zulmetmiş de olsa, nihayetinde mübarek bir dededir. Er ya da geç topu atacağına göre, bana kalırsa Salih'in emrine uyup, iflas bulutu ticarethanene çökmeden servetini fakirlere dağıt ve derhal Acıpayam'a varıp onun elini eteğini öperek merhamet ve mağfiret dile. Böyle yapmazsan hem bir kedi yükü sermayeyle ortada kalırsın, hem de yedi nesil boyunca, mübarek bir dedenin tenbihine kulak asmayan bir hayırsız olarak yâdedilirsin. Hem bak, başına bu çorabı örebildiğine göre, Salih'in bazı tabiatüstü hassaları olduğu muhakkaktır. Eğer sen Acıpayam'a sözünü tutmuş biri olarak vararak onun elini ayağını öpüp sırtını bir sıvazlarsan, bakarsın herifin gönlü yumuşar da, bu kez senin lehine bir tılsım mılsım yapar, eski servetine belki misliyle kavuşursun. O yüzden servetini sat sav. Para artık ne kadar tutuyorsa zebuna zelile bağışla. Bu arada, beni menfaatperest biri sanma ama, senin ticaret-

hane binasına talip olduğumu bilmeni isterim. Bunun için sana helalinden 300 altın vermeye hazırım. Bu miktar sana az gelebilir; ama fukaraya dağıtacağına göre, nasıl olsa parayı kendin yemeyeceksin. Bu nedenle bırak, onlar düşünsün. Ayrıca şeyh olduğuma göre, benim param diğer taliplerinkinden daha helaldir. Sen de dünyadan ve ticaretten el etek çekip ruhunu ahrete adadığına göre, artık, altını miktarıyla değil helalliğiyle tartacak biri sayılırsın. Teklifimi ölç biç. Dediklerimi kafana yaz."

Aradan birkaç gün geçtikten sonra şehrin tellalları davullarını gümbürdete gümbürdete bütün sokaklarda kol gezip, aslında zengin bir tüccar olan Aptülzeyyat adında dert ehli, hüsnüniyet sahibi bir fukara babasının, gördüğü bir rüyada gayb âleminin sırrına vâkıf olması sonucu, artık dünya değil de ruh zenginliğinde karar kıldığını; işte bu nedenle varını yoğunu sefil süfelaya dağıtacağını; derdine derman ve gönlüne ferman bularak ihya olmayı arzu eden muhtaçların ve öksüzlerin, önümüzdeki mübarek cuma namazını müteakip, cami yanındaki tekke önünde sadaka ve rızıklarını nakit olarak alabileceklerini cümle âleme duyurdular. Aç bîilaç ve fülûsu ahmere muhtaç, karnı guruldayan ve meteliğe kurşun atan, cümle miskin ve fukarayi sâbirînin, bu haberi işitir işitmez akılları başlarından gitti ve sevinçten düğün bayram ettiler. Dudaklardan kulaklara fısıldana fısıldana haber tez zamanda şehrin sınırlarını aştı. Nihayet sözü edilen cuma günü, bir dilenciler ve meteliksizler ordusu şehri istila etti. Bu ordunun, hayatları boyunca yokluk, sıkıntı, sefalet, badire ve gailelerle uğraşan neferleri, belki de servet dağıtımında kısmetleri artsın diye Çarşı Camii'ni basıp cuma namazını kılarak tekmil duaları ettiler ve kör talihlerinin, verilecek üç beş kuruşla az buçuk dönmesi için niyazda bulunup amin dediler. Cami imamının, fakirliğin fazileti konusunda verdiği hutbeyi dinledikten sonra derhal, Aptülzeyyat'ın para da-

ğıtacağı tekke binasına sökün ettiler. Gel gör ki buranın kapısı kapalıydı. Aradan epey zaman geçtiği halde, fukara babası tüccar ortalıkta hâlâ görünmediği için kalabalık homurdanmaya başladı. Muhtaçların arasında, beklemeye tahammül edemeyen, sabırsız ve asabî mizaçlı olan bazıları, tüccarın gecikmesini ayaktakımına hürmetsizlik telakki edip, öfkeli bakışlar ve hırçın el kol hareketleriyle huysuzlanmaya başlamışlardı. Kaderine razı olmuş, boynu bükük ve daha mülayim olanlar ise, teselli edici sözler söyleyip baş salladıklarına bakılırsa, geçimsiz ve aksi arkadaşlarının tepkilerini haklı buluyor gibiydiler. Hatta içlerinden biri, senedinin vadesinin tam da bugün dolduğunu, eğer zalim tüccar biraz daha gecikir de parasını ödemezse, borcunu zamanında yetiştiremeyeceği için haciz geleceğini ya da üstüne faiz bineceğini anlatıyordu. Homurtu gitgide artınca, yaşı seksene dayanmış görünen beli bükük bir dede, illallah deyip kalabalığı yararak öne fırladı. Üç kuruş için beklemekten usanan ve öfkesi burnuna gelen ihtiyarın, yaş icabı dizleri sızlamasaydı belki koşması bile mümkündü. Aslında asâsı da sayılırsa, onun üç bacakla koştuğu söylenebilirdi. Nitekim, tekkeye doğru öfkeyle seğirten ihtiyar burnundan soluyarak, sadaka dağıtımının artık başlaması için kapıya asâsıyla vurmaya başladı. Bir yandan da söylenip duruyor, ama ağzında diş kalmadığı için derdi ve meramı pek anlaşılmıyordu. Ancak muradı belliydi. Kopardığı velveleye rağmen kapı yine açılmayınca birkaç adım geriledi. Tıpkı sırık cambazları gibi koşup, yere dayadığı asâsını payanda yaparak havada uçtu ve iki ayağını kapıya vurup gümletti. Bu hengâmeden sonra kapı nihayet açıldı ve Aptülzeyyat'ı gördükleri anda ahali suspus oldu.

Tarikatın yiğitleri ağır bir masayı kapının önüne getirdiler. Bu masaya koskoca bir defter, hokka, kurutma kâğıdı ve kalem kondu. Masaya çekilen ikinci sandalye, tücca-

rın muhasebecisi içindi. Ahaliye sadaka dağıtılırken, parasını alan herkes muhasebecinin tuttuğu gelir-gider defterine miktarı yazıp imzalayacak, dağıtılan paranın tamamı da gider olarak gösterilecekti. Dağıtım düzeni kurulduktan sonra, bir hamalın sırtında taşıdığı para çuvalı gelince, o âna kadar ses sedâ etmeyen ahaliden bir "Ooooooo!" nidâsı yükseldi. Bu nidâ kesildikten sonra fısıltılar ve mırıltılar duyulmaya başladı. Sadaka dağıtım masası önünde kuyruğa girenlerden sırası gelene, izzeti nefsi kırılmadan parası derhal ihsan ediliyor, miktar yazılıp imzası alındıktan sonra savılıyordu. Tüccarın rüyasına giren Salih'in tenbihi gereği verilen sadaka, muhasebeci tarafından gider olarak deftere yazılırken, Aptülzeyyat'ın sağ omuzundaki melek de boş durmuyordu. Sevapları bir bir defterine düşmekle mükellef olan bu melek fasılasız çalışırken, adamın sol omuzundaki günah yazıcı melek de, artık ilham gelmediğinden midir, sıkıntıdan esneyip duruyordu. Nihayet onca servet, bir kişi hariç bütün muhtaçlara dağıtıldı. Para çuvalında kala kala üç altın kalmıştı. Tüccar bu parayı çıkarıp son kişiye tam veriyordu ki, bir meleğin sesini sağ kulağında işitti. Melek, "Ey Aptülzeyyat! Hayırlı işlerini yazmaktan sevap defterinde artık boş sayfa kalmamıştır. Sen kalkıp o üç altını bu muhtaca ihsan eylersen sevabını deftere düşemeyeceğim. İyisi mi, sen üç altını koynunda bir yere sıkıştır; bakarsın ileride bir gün lazım olur," diyordu. Aptülzeyyat denileni yapıp, adama sadakasını vermedi. Gelgelelim, bu davranışa enikonu içerleyen adam, burnundan soluyarak ona, "O üç altını koynuna sakladığını gördüm ey pinti adam. Sana muhtaç olduğum halde beni eli boş çevirdin. Yaptığın bu kötülüğü unutmayacağım. Bu yüzden sana beddua ediyorum işte: Muhtaç olduğun kişiyi asla ve asla bulamayasın! Hayatın onu aramakla geçsin!" deyiverdi. Bedduayı böylece yiyen zavallı tüccarın onu durdurmasına fırsat tanımayan adam, iki gözü iki çeş-

me, koşarak derhal oradan uzaklaştı. Aptülzeyyat'ın muhtaç olduğu tek kişi, elbette Salih'ti. Şimdi hem ekmeğinden olmuş, hem de beddua işitmişti. Aslında yaptığı işte bir yanlışlık olduğu söylenemezdi. Çünkü varını yoğunu muhtaçlara dağıtmakla mükellef olduğuna göre, servetinin hepsini zaten elden çıkarmış, dolayısıyla artık muhtaç biri olarak, bu üç altını haydi haydi hak etmişti. Gel gör ki, bir yanlış anlama sonucu okunan beddua, kendisi ile kısmeti, yani Salih arasına konulan bir engel gibiydi. Yine de bu engel, insanî bir zekâ tarafından kavranması oldukça güç, adeta esrarengiz bir semavî takdir olmalıydı. Doğrusu, Salih'i aramaktan başka çaresi de yoktu. Bu nedenle, vakit geçirmeden yola çıkmaya karar verdi.

Allah içine sindirsin, verdiği karar sonucu zenginliğe ve dünya nimetlerine elveda diyen Aptülzeyyat, Acıpayam'a gitmek için şehri terkedeceği doğu kapısına yollanırken kunduracıya uğrayıp, bir hafta önce sipariş ettiği çarıkları aldı. Özünü ve kaderini arayacağı bitimsiz ve engebeli yollarda hayatını tüketecek bir çilekeş için yapılmışa benzeyen bu evladiyelik çarıkların tabanları, fânî dünyada uzun süre dayansın, hatta ebediyete intikal etsin diye, demirdendi. Aptülzeyyat çarıkları ayağına geçirdikten sonra, kunduracının yanındaki marangozhaneye girdi. Gül ağacından yontulup cilalanmış, her iki ucu da sivri demirli asâsı hazırdı. Servetini savdıktan sonra kazandığı derviş sıfatıyla, artık onun yegâne sermayesi kaderiydi. Hayatında açılan bu yeni sayfaya talihin derkenar ettiği üç altını da yokladıktan sonra, doğu kapısından çıkarak, demir asâ demir çarık yollara düştü. Bereket versin ki gök açık, hava güneşliydi. Yağmura ve fırtınaya yakalanmadan dereleri ve tepeleri böylece aştı. Köprülerden geçip viranelerde konakladı. Fakat üç gün sonra azığı bitince, dervişliğin ne kadar zor olduğunu idrak etmeye başladı. Tam bir buçuk gün boyunca boğazından bir lokma

bile geçmemiş, açlıktan gönlü bulanıp başı dönmeye, gözleri kararmaya yüz tutmuştu. Midesi kazınıyor, gıdasızlıktan elleri ayakları titriyordu. Nihayet, harap ve bitap halde, bir ağacın dibine külçe gibi yığıldı ve iki gözü iki çeşme, ağlayıp dövünmeye başladı. Bu halde feryat ve vaveylâ ederken, lisanı hâl ile tam gönlünden derin bir "Âaahhh!" koyuveriyordu ki, açık olan ağzına ağaçtan bir armut düşünce feryadı yarıda kaldı. Olduğu yerden yukarı baktığında, farkına varmadan altına serilip yattığı armut ağacının, bir açlık ve elem gecesinde ışıl ışıl parlayan kızıl yıldızlara benzer sulu ve lezzetli meyvalarını gördü. Kaderin gökten ağzına düşürdüğü bu helal meyvayı dişleyip tattığında, yaşadığı açlık cehenneminden, bir tokluk ve nefaset cennetine yükseldi. Karnı böylece doyunca sızıp huzur içinde uyudu. Rüyasında, meyvasını yediği armut ağacını gördü. Bu ağacın gövdesine sarılan bir yılan, İshak adında bir âlime, eğer meyvalarından birini tadarsa, Tanrı'nın cazibesinden kurtulup dünyevî cazibeyi göreceğini, çünkü bu ağacın bilgelik ağacı olduğunu söylüyordu. Bunun için âlim, ağaçtaki meyvalardan birinin tamı altına geçip ağzını sonuna kadar açtı ve armudun ağzına düşmesini beklemeye başladı. Gelgelelim, göklerin cezbesine kapılan armut, cenneti bırakıp dünyaya düşmeyi pek istemiyor, âlim de bu yüzden sabırsızlanıyordu. Nice sonradır ki, göklerden gelen rahmet kesildi ve olgunlaşıp pişen armut, tövbe istiğfar ile âlimin ağzına düşerek onu bilge eyledi.

Uzun ve derin uykusundan uyanan Aptülzeyyat, çıkınına azık olarak birkaç armut koyup tekrar Acıpayam'a yollandı. Karnı artık tok olsa da, tarife gelmez bir keder içini gün geçtikçe daha fazla kemirmeye başlamıştı. Çünkü günlerdir bu gurbet illerde yalnızdı ve kara bahtı onun yoluna, hasbıhal edip dertleşeceği bir tek kul bile çıkarmış değildi. Kaderine vâsıl olmak için taban teptiği bu yolda, içindeki gamı ve ke-

deri döküp söyleşeceği, karşılıklı ağlaşıp birbirlerine gönül alıcı sözler söyleyerek teselli bulacağı bir yârene rast gelmek için niyazda bulunuyor, böyle biriyle karşılaşmak henüz kısmet olmadığından derdini gönlüne gömüp yaşını içine akıtıyordu. Ruhunu kavuran yalnızlık illeti, sonraki gün daha da artınca zavallının gözleri bulutlandı. O sırada büyük bir vadinin ortasındaydı. İki yanında yüksek tepeler onun yalnızlığı kadar ulu, başının üstündeki gök ise derdi kadar engin gibiydi. Bu hâl ile bağrı yanıp ciğeri sızladığından ağzını açıp var gücüyle, "Âh ü vâh!" diye figan eyledi. Yağmur çiselemeye başlamıştı. Zavallının feryadı, vadinin yamaçlarında kerrelerce yankılanırken, belki kara bahtına üzüldükleri için dağlar biçareye "Vah! Vah!" diyor, gökyüzü ise gözyaşlarını döküyordu. Yalnızlıktan bunalan felekzede, hiç olmazsa bir ses işitmek için yine, "Âh ü vâh!" diye feryadı bastığında, vadinin diğer ucundan "Hoy de lo!" diye bir nidâ geldi. Yağmur işte tam bu esnada diniverdi ve güneş açtı. Gökyüzünde bir ebemkuşağı peyda olmuştu. Yüreği sevinçle titreyen Aptülzeyyat, sesin geldiği yere baktığında, ahû gözlü, kiraz dudaklı, fidan boylu, kirpikleri ok, kaşları yay gibi güzeller güzeli bir âfet gördü. Adamcağızın derin yalnızlığının tam ortasına yıldırım gibi düşüp onun karanlık dünyasını aydınlatan bu edâlı dilber, baygın bakışlarla Aptülzeyyat'a göz süzüp, artık nereye gidiyorsa, salına salına yürüyordu. Onu görür görmez gönlünden vurulup kalbi aşkla atmaya başlayan adam, sevdiğine erişip onu kiraz dudaklarından bir öpmek için, "Yâ Ali! Yâ Hasan! Yâ Hüseyin!" diye nidâ ederek kıza doğru koştu. Eli asâlı, çarıkları demirli bir dervişin şehvetle kendisine doğru seğirttiğini gören kız da kaçmaya başladı. Adam kovalayıp kız kaçarken, nihayet ebemkuşağının altına geldiler. Kız ebemkuşağından geçince, kader icabı ansızın babayiğit bir delikanlı oldu. Aptülzeyyat ise hayal kırıklığı ile olduğu yerde kalakaldı. Sevdiğine erişeme-

miş, işin kötüsü, aklını başından alan cânı cânanı, palabıyıklı, müzekker bir yiğit olup çıkmıştı. Aksi gibi ebemkuşağı da söndü gitti. Hâl böyle olunca, bu kez yiğidin kendisi Aptülzeyyat'ı fena niyetle kovalamaya başladı. Zaten şaşkına dönen adamcağız, malum sona maruz kalmamak için yaradana sığınıp vadiden ovaya doğru kaçarken, "Üçler, yediler, kırklar, evliyalar ve nebîler aşkına! Yâ Hızır! Yâ İlyas! Yetiş! Medet, aman!" diye avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Peşinde gözünü şehvet bürümüş yiğit olduğu halde yol boyunca koşarken bir çeşmeye rast geldi ve köyün su yolunda olduğunu anladı. Lûtilerin pek meraklı olduğu testisinin peşindeki yiğit tarafından çatlatılmasını önlemek için var gücüyle koşup kadere adeta meydan okudu. Köye girdiğinde nihayet kurtulmuş, ama soluk soluğa kalmıştı. Onu telaş içinde ve bitkin gören ahali zavallının çevresini aldı. İçlerinden bir hayır sahibi, korkudan beti benzi atan bu adama su verip sevaba girdi. Aptülzeyyat bir tas suyu dikip içtikten sonra ağzını sildi ve köylülere, "Acıpayam Dağı buraya yakın mıdır?" diye sordu. Ahaliden biri ona, "Aha! Nah işte şu dağ!" diye ovanın sonunda, ufukta, eflatun bir dev gibi yükselen, zirvesi bulutlu, muhteşem bir dağı gösterdi. Köylü, işaret parmağını dağa doğrultunca, haliyle, ahali de gayrı ihtiyarî oraya baktı ve herkes tepeden tırnağa ürperip dağdan bakışlarını kaçırdı. Onların irkilmeleri Aptülzeyyat'ın gözünden kaçmamıştı. Ağzını aradığı bir ihtiyar ona, bu dağın eteğindeki bir konakta yaşayan biri diğerinden zalim dört beyzadenin yolculara asla geçit vermediklerini, hatta başını alıp köyden dağa gidenlerin bir daha asla geri dönmediğini, kısacası oranın tehlikelerle dolu bir yer olduğunu anlattı. Bunu işiten Aptülzeyyat'ta şafak atıverdi. Çünkü bir kez elden çıkmış olan serveti bir yana, bu tehlikeli dağa gitmekle, şimdi de canından olabilir, yani hayat sermayesini batırabilirdi. Gelgelelim, kısmeti işte bu dağın tâ tepesindeydi. Böy-

lece adamcağız, çaresizlik içinde, oturup sabaha kadar kara kara düşündü.

Vaktiyle Erzurum'un Derman Mahallesi'nde, dadaşlardan Selami Tuz adında, dinibütün, namazında niyazında gayet sofu bir şahsın iki oğlu vardı. Bunlardan, isminin zikredilmesi şimdilik pek münasip olmayacak olan büyük oğul, sabahtan akşama kadar ibadet eder, sofuluk hususunda muhterem pederiyle adeta yarışırdı. Ne var ki küçük oğul Feyyuz, gerek babasının, gerekse sofulukta ondan geri kalmayan muhterem ağabeyinin nasihatlerine kulak asmayarak kara ilimlere merak saldı. Dünyaya bir kez gelmişken, kâinatın esrarını çözmeden göçüp gitmek istemiyor, ilim sonsuz iken ömür sınırlı olduğu için, elini çabuk tutup derhal büyük şehre vararak oradaki Darülfünun adlı fen külliyesinde felsefe, tıp ve simya öğrenmek hevesiyle yanıp tutuşuyordu. Hayatını ahrete olduğu kadar biricik oğullarına da adayan zavallı baba, Allah'ın mekrinden emin olmak için hem bu dünyanın, hem de gayb âleminin sırlarını öğrenmeye susayan küçük oğlu Feyyuz'un, ya nazara geldiğini ya da cinlerin tesirine maruz kaldığını düşünerek, onu Erzurum'un namlı kocakarılarına, büyücülerine ve üfürükçülerine götürdü. Kurşunlar döküldü, muskalar bağlandı, kaplıcalara gidildi. Gel gör ki bunların hiçbiri şifa ya da fayda vermedi. Enikonu zeki biri olan Feyyuz, leb demeden leblebiyi anlıyor, ama hırslı da olduğundan Nuh diyor peygamber demiyordu. Oğlunu tatlılıkla hizaya getiremeyeceğini gören babası, sonunda odunu kaptı ve Allah yarattı demeden Feyyuz'u ayaklarının altına alıp eşek sudan gelinceye kadar patakladı. Fakat köteğin atıldığı günün gecesi oğlan, babasının dişinden tırnağından artıra artıra tam yirmi iki yılda biriktirdiği 17 Reşat altınını alıp evden kaçtı.

Kâinatın esrarını çözmek yoluyla Allah'ın mekrinden emin olup iç huzuru bulmak için kara ilimleri öğrenmek is-

teyen Feyyuz'un, felsefe ve simya tahsili için gerekli olan bu parayı çalarak kaçması sonucu ailesi fakir kaldı. Feyyuz'un ihanetini içine bir türlü sindiremeyen baba ise hayırsız oğlunu sadece evlatlıktan reddetmekle kalmayıp, mahalle muhtarından bunun için imzalı ve mühürlü bir belge bile aldı. Aradan tam üç yıl geçtikten sonra, devam ettiği kıraathanenin ahalisi, adamcağıza on günlük bir gazete gösterdi. Baş sayfada, Frenkler gibi redingot giyip papyon bağlamış oğlu Feyyuz'un resmi vardı. Gazete, üç yıl içinde bütün fenlerin üstadı kesilmiş bu derya gibi âlimin, zahirî âlemdeki tekmil olayların gidişatına yön veren kanunları, remil ve istihare yoluyla birer ikişer keşfettiğini, simya tecrübeleriyle bazı sabiteleri bulup filozof taşını da elde ettikten sonra, Allah zihin açıklığı verir de işleri rast giderse, altın yapmasının eli kulağında olduğunu, fakirliğin artık böylece tarihe karışacağını yazıyordu. Gazetede bu haberi okuduktan sonra, Erzurum'dan bir âlim çıktığı için koltukları kabaran kıraathane ahalisi, Feyyuz'un babasının sırtını sıvazlayıp elini sıkarak tebrik etmeye yeltendilerse de, evladı hayırsız çıkan adamcağız onları tersledi. Gazeteyi buruşturup attıktan sonra ise mendilini çıkarıp, derdi nüksettiği için yaşaran gözlerini silmeye başladı. Evladını reddettiğine dair muhtardan aldığı belgeyi kıraathanedekilere göstererek, nice zamandır iki değil, sadece bir oğlu olduğunu, onun da sabah akşam camiye gidip ibadet ederek, kaderin kendisine çizdiği yoldan sapmadığını söylüyordu.

Gerçekten de büyük oğul, gecesini gündüzünü namaz niyazla geçiriyor, ama dünyevî işleri aksatmak doğru olmadığından, aynı zamanda bir saat tamircisinin yanında çalışıp eve ekmek de getiriyordu. Bu saatçinin Ehriban ve Hürmüz adında iki de kızı vardı. İşte büyük oğlan, bu kızlardan büyüğüne, yani Hürmüz'e gönlünü kaptırdı. Aşk derdiyle cebelleşip bu ateşte günlerce kavrulduktan sonra, gecelerden

bir gece muhterem pederine derdini utanıp sıkılarak açtı. Babası, Hürmüz'ün methini duymuş, mazbutluğunu ve terbiyesini işitmişti. Araya kocakarılar ve çöpçatanlar sokulup böylece kız, babasından istendi. Ne var ki saatçi, bu hayırlı işe bir engel çıkardı: Kızlarının ikisini birden aynı anda, üstelik iki erkek kardeşle evlendirmek istiyordu. Hürmüz'ü büyük oğula vermeye hazırdı, ama Ehriban da Feyyuz'la evlenmeliydi; bu bir aile geleneğiydi. Acuzeler ve çöpçatanlar saatçiyi bu şartından vazgeçirmek için diller döktüler; gelgelelim adam bildiğinden şaşmıyor, tükürdüğünü yalamıyordu. Cânına cânanına hayırlı bir izdivaçla vâsıl olamayan büyük oğul da böylece, yemeden içmeden kesildi. Zavallının ciğeri aşk aleviyle yanıp kavrulduğu için gün be gün mum gibi eridi bitti. Sonunda yüksek ateşle yataklara düştü. Kendini bilmez bir halde yatarken, vurulduğu kızın adını sayıklamaktaydı. Çağrılan bir hekim, sirkeli bezlerle biçarenin ateşini düşürmeye çalıştıysa da başaramadı. Nihayet babaya, bunun tıbbî bir ateş olmadığını, oğlanın bağrının aşktan yandığını, yani bunun gönül ateşi olduğunu söyledi. Eğer sevdiğine varamazsa, çok değil en fazla bir ay sonra oğlandan geriye sadece küller kalacaktı.

Bu yüzden dertli baba, büyük oğlunun hayatını kurtarmak için gururunu hiçe sayıp Feyyuz'a bir mektup yazarak, ağabeyinin hayatının tehlikede olduğunu, onu yaşatmak için vurulduğu kızın kardeşiyle derhal evlenmesi gerektiğini, eğer bunu yaparsa kendisini evlatlığa kabul etmeyi bir düşüneceğini açık açık anlattı. Ne var ki bir hafta sonra gelen cevapta Feyyuz, doğrusu evlenmeyi hiç düşünmediğini, çünkü vaktinin yarısını ilme, diğer yarısını da aşiftelere harcadığını söylüyor, ama ağabeyinin vurulduğu kızın kardeşinin bir fotoğrafını ve ismini rica ediyordu. Feyyuz'un terbiyesizliği karşısında küplere binen babanın, ölümdöşeğinde kıvranan büyük oğlu hatırı için, bu isteği yerine ge-

tirmekten başka çaresi yoktu. İsmini bildirdiği kısa bir mektupla birlikte kızın fotoğrafını da densiz oğluna postaladı. Hiç beklenmedik bir şekilde, Feyyuz on gün sonra çıkageldi. Çünkü babasının gönderdiği mektupta kızın ismini okur okumaz, fotoğrafa bakmaya bile gerek görmemiş, evlenmeyi derhal kabul etmişti. Büyük oğlunun aşk ıstırabı çeken ruhunun ebediyete intikaline ramak kala, dertli baba, saatçinin iki kızını Allah'ın emri ve peygamberin kavliyle oğullarına böylece istedi; söz kesildi, nişan yapıldı ve düğün hazırlıklarına başlandı.

Üç gün süren düğünde borç harç, altmış koyun, yirmi koç kesildi, kazan kazan pilavlar pişirildi, testi testi ayranlar taşındı, zurnalar zırladı, davullar gümbürdedi, halaylar çekildi, horalar tepildi, lenger lenger yemekler dağıtıldı, avuç avuç paralar saçıldı, gani gani hayırdualar ve alkışlar alındı, yüzler güldü, gözler doydu, gönüller açıldı. Nihayet damatlar gerdeğe girdi. Aşk ulvîydi ama, Merih, Erendiz, Müşteri gibi ulviyânı gökyüzünde döndüren semavî kanunlardan ziyade, bu seyyareler altında o gece, Âdem peygamberden bu yana insan zürriyetinin sürmesine sebebiyet veren zührevî kanunlar, en azından Feyyuz için tıkır tıkır işledi. Gece bitip gün doğarken büyük oğul, Erzurum'un doğu göğündeki pembe fecrin rengini, yani yüzgörümlüğü olarak bekaretini yine ona ihsan eylediği Hürmüz'e olan eflatun aşkını kalbinde bir hazine gibi muhafaza ederken, göğün kızarmaya başladığı o saatlerde Feyyuz'un gönlü fercin rengi gibiydi. Dünyevî açlığını gece boyunca doyuran adam, gün doğunca yataktan kalktı ve bu kez tabiatüstü susuzluğunu dindirmek için büyük şehirden getirdiği sandığı açıp kara iklimlerle ilgili bir kitabı aldı. Satırları okurken artık her nedense, yüzünde çaresiz insanlara has, medet dileyen bir ifade vardı. Gözbebeklerindeki endişe titremeleri olsa olsa, bir harf bile kaçırdığı takdirde onca ilmin, iskambil kâğıtlarından ya-

pılma bir şato gibi ansızın göçüp gidebileceğinden olmalıydı. Satırları azamî bir dikkatle, kendini adamakıllı vererek, noksansız bir şekilde, hâşâ, sanki Kuran-ı Azimüşşan'ı kıraat eder gibi hatmedip yutmaya çalıştığı, dudaklarının büyük bir süratle kıpırdamasından belliydi. Dikkati dağıldığından mıdır, bir ara, endam aynasında kendini seyreden karısı Ehriban'a gözü kaydı. Kadın aynadaki aksini, aksi de kadını, karşılıklı bir hayranlıkla seyrediyordu. Tam bu esnada, ne gördüğünü farkeden Feyyuz'da şafak attı, beti benzi kül kesildi. Karısının aksi yerine aynada bir adam vardı. Dehşete kapılan Feyyuz terliğini çıkardığı gibi aynaya fırlattı, ayna tuz buz oldu. Zavallının dişlerinin korkudan birbirine vurduğunu gören Ehriban ona şunları söyledi:

– "Ey Feyyuz, sevgili kocam. Aynada benim yerimde gördüğün kişi, erkek kardeşim Azazil'dir. Birlikte kötü işler yaptığımız için babam onu tâ Acıpayam'a sürdü. Şimdi o, Acıpayam Dağı eteklerinde seyyahlar, serseriler gibi dolaşıp durmaktadır. Zevk ve sefa içinde geçirdiğimiz gerdek gecesinde, sen sadece beni değil, aynı zamanda kötülüğü de bilmiş bulunuyorsun. Benimle yaptığın ve gerdekte mührünü bastığın nikâh akdi, bir tek benim ile değil, kardeşim Azazil iledir de. Ne edelim ki, üçümüz arasında bulunan bu mukavelede onun imzası ve mührü eksik. Bu yüzden senin derhal onu bulman ve onunla da akit yapman gerekli. Büyük bir ihtirasla yıllardır peşinde koştuğun ilmi ve irfanı, ben değil asıl o sana verecektir. Bu fırsatı kaçırma ve Azazil'i bul."

Feyyuz, karısı Ehriban'a, serseriler gibi orada burada dolaşan birini nasıl bulacağını sorduğunda şu cevabı aldı:

– "Babam tarafından kovulup sürgün edildikten sonra Acıpayam Dağı eteklerinde serkeşçe dolaşıp duran kardeşim Azazil'i bulman elbette zor. Ama onun bir kusuru vardır. Onu ancak bu kusuru sayesinde yakalayabilirsin. Kulağını aç da şimdi söyleyeceklerimi iyi dinle: Kardeşim Azazil, kendi-

sine hayrandır. Hayran olduğu için de aynalara düşkündür. Bu yüzden derhal Acıpayam'a git; dağın eteklerinde bir viraneye endam aynasını yerleştir ve bir kenara ilişerek, elinde ip, pusuda onu bekle. Kardeşim gece yarıları dolaşmaya çıkar. Aynayı fark eder etmez, hasbelkader gelip kendisini seyretmeye başlayacaktır. İşte onun bu gaflet anında sen de fırsatı ganimet bilir, yerinden fırlayıp onu iple bağlarsın. Böylece yakaladıktan sonra, sille ve tokatla kardeşimi ikna edip, onu mukavelemize bir mühür vurmaya zorlayabilirsin."

Geçmişte ve gelecekte, yerlerde ve göklerde, meydana gelmiş ya da henüz vâki olmamış olayların ve görüngülerin tekmilini; bu esrarengiz âlemde cereyan eden her şeyin gidişatına yön ve anlam veren tabiat kanunlarını; kâinatın iç yüzünü; gökgürültüsü, şimşek ve fırtınaların esrarını; seyyareler ve kuyruklu yıldızların yörüngelerini; öterek birbirlerine durmadan Süleyman ve Saba Melikesi'ne ait hazinelerin yerini söyleyen kuşların konuştuğu dili ve grameri; elmas, yakut, zümrüt veya değerli ve değersiz bütün kristallerin muammasını; Hazreti Yusuf'un zürriyetine eziyet eden Firavun Kavmi zamanından kalma akılalmaz papirüs rulolarındaki kördüğümlerin çözümünü; kurşunu uygun miktarda kükürtle karıştırarak altın elde etmenin püf noktasını; Doğu'nun tapınaklarında yüzlerce silahlı muhafız tarafından korunan batınî kitaplardaki bit yeniklerini; kâinatın, teleskopla bile zor görülebilecek sapa yerlerinde gizli kapaklı dönüp duran birtakım tabiat hadiselerini; kısacası, ölçüye hesaba gelmeyen, aklın havsalanın almayacağı, teraziye vurulması neredeyse imkânsız bir nice meseleyi oldum olası merak eden, kurcalayan, üzerinde fikir yürüten Feyyuz, bunca ilmi ve irfanı, fenni ve hikmeti kendisine öğretebilecek Azazil'i yakalayıp onunla akit yapmak için, kilime sardığı koskoca bir endam aynasını sırtına vurup, böylece derhal Acıpayam'a doğru yola koyuldu.

Nice zaman sonra bir gece, Acıpayam Dağı eteklerine geldi. Sırtındaki ağır yüke rağmen biraz dolaşıp, geceyi geçirebileceği uygun bir köşe aradı. Sonunda, terkedilmiş ve kısmen yıkılıp çatısı çökmüş bir çiftlik evinde karar kıldı. Viraneye girip aynaya sardığı kilimi çözdü. İpi beline doladıktan sonra endam aynasını duvara dayadı ve kilime sarılıp bir köşeye yattı. Viranenin çatısındaki büyük delikten dolunay görünüyor ve onun soğuk ışığı, çatıdan odaya bir buz sütunu gibi inerek aynaya çarpar çarpmaz sanki tuz buz olup kırılıyor, havada uçuşan kıvılcımlı ve ışıltılı kar kristalleri gibi dört bir yana saçılıyordu. İşte bu esrarengiz ortamda ansızın, viranenin kapısı gıcırdadı. O esnada tam da dalmak üzere olan Feyyuz, gelen sese kulak kabarttı; kısmet daha ilk geceden tâ ayağına kadar geldiği için, heyecan ve sevinçten yüreği güm güm atıyordu. Artık viranedeki endam aynasını kendisindeki tabiatüstü hassa ile hissettiğinden midir, içeri giren mahlûk sağa sola pek bakmaksızın doğruca, yegâne gayesi olan aynaya, belki de ondaki nefsine doğru sessizce ilerliyordu. Bu mahlûk Azazil'di. Doğrusunu söylemek gerekirse onun güzel değil, olsa olsa süslü olduğu söylenebilirdi. Üstüne görkemli bir lacivert takım elbise çekmiş, ipek gömleğinin yakasına da armut ve yıldırım desenli bir boyunbağı bağlamıştı ki, bunlar da yasak meyva ile ilâhî gazabın timsali olsalar gerekti. Üzerinde altın suyuna batırılmış afili birer tokanın ışıldadığı pabuçları pırıl pırıldı ve giyenin boyunu uzun göstersin diye ökçeleri yüksekti. Bu kadar muhteşem olsa da, Azazil'in burnu ve çenesi uzunca, gözleri ise az buçuk ufak ve birbirine yakındı. Gelgelelim saçını öyle fiyakalı taramıştı ki, şakaklarından inip kulaklarını örten ve ensesini kaplayan lüleler, görenin aklını başından alırdı. Lülelere diyecek yoktu ama, karmaşıklığa tahammül edemediğinden, belki de sadece şekil kaygısıyla, dağılmasın diye suyla taradığı saçını üstten ve yandan bastırıp kafasına iyice ya-

pıştırmış, bu haliyle sanki inek yalamışa döndürmüştü. İşaret parmağında elmaslı zümrütlü, som altından bir şövalye yüzüğü vardı, öyle ki, altına ve elmasa değer verenler, böyle bir yüzük olduktan sonra bu parmağın gösterdiği her yere gidebilirlerdi. İşte Azazil, bunca alengir ve tafra ile gelip aynanın önünde durduktan sonra, sağa doğru şöyle bir dönüp omuz üzerinden kendisini süzdü. Ardından, bu kez sola dönüp ihtişamını doya doya seyretti. Fakat bu esnada sırtında bir toz zerresi farketmiş olacak ki, ceketinin cebinden ipek bir mendil çıkarıp silkeleyerek bu kusuru giderdi. Solgun ayışığı altında lalettâyin bir hatayı bile farkedebildiğine göre, görkemini ve süsünü hayli derinden ve yürekten idrak edip ondan adamakıllı kıvanç duyuyor olmalıydı. Zaten bu, koltuklarının kabarmasından ve göğsünün şişmesinden de belliydi. Ne var ki alabildiğine kasılma ve şişinmesi sonucu ceketi, omuzunun arkasında bir yerde pot yaptığından, yüzünü ekşitip aynaya dönerek avucuyla usulca vura vura kabarıklığı giderdi. Bu iş bitince yine mendilini çıkarıp koparmak istermiş gibi iki eliyle uçlarından tuttu ve ayağını bir taşa bastıktan sonra eğilerek, pabuçlarını mendille parlatmaya koyuldu. İyice parıldasın diye bazan köseleye tükürüyordu. Fakat sonlara doğru tükürmek yerine hohlamaya başladı. Parlatma bitince ayna karşısında bir iki adım gerileyip pabuçlarını önden ve yandan seyretti. Gerçi her şey tamam gibiydi ama, aksilik sonucu tam bu sırada esen bir yel, saçının şeklini bozdu. Böylece Azazil, pantolon cebinden tarağını çıkarıp saçlarını baştan taramak zorunda kaldı. Soldan ayırıp önce yanlara, sonra şakaklardan geriye doğru taradı. Cebinden küçük bir ayna çıkarıp başının gerisine tuttu ve bu şekilde endam aynasından, o muhteşem top ensesini doyasıya seyretti. Gelgelelim süs ve fiyaka için bunca emeği beyhude harcamıştı. Çünkü sindiği köşede deminden beri onu seyreden Feyyuz, elinde iple ansızın üzerine atılınca, boğuşma es-

nasında Azazil'de ne saç ne baş kaldı. Ceketi, pantolonu buruştu, saçları dağıldı, üstü başı toz toprağa battı, onca alengir, görkem ve emek bir çırpıda hebâ oldu gitti.

Azazil'i bağlayan Feyyuz, az önce üstüne sarındığı kilimi yere serdikten sonra kıvırıp rulo yaptı ve bu kilimle ona vurup pataklamaya başladı. Amacı belki, gücünü böylece göstererek, Azazil gibi kendisinin de kolay yutulur lokma olmadığını, ilim irfan bir yana, en azından kavga döğüş işlerinde, güreş ve elense çekmede ondan hiç de altta kalır yanı bulunmadığını ispatlamaktı. Elleri kolları bağlı olduğu halde Azazil, dürülüp kıvrılmış kilimi kafasına, beline, sırtına yedikçe inleyip feryat ediyor, avazı dolunaya kadar yükseldiğinden çevredeki baykuşlar ürküp kaçıyorlardı. Nihayet azaba ve bunca toza dumana artık daha fazla dayanamayıp aman diledi. İşte o zaman Feyyuz, "Ey, helallim Ehriban'ın ağabeyi! Ey, kayınbiraderim Azazil! Karşında gördüğün bu hısmına ilim irfan öğret, ona altın yapmanın ve ölümsüzlüğün sırrını derhal bildir! Yaşadığımız bu fânî âlemin hikmetini ve bildiğin bütün fenleri anlat! Geçmişin ve geleceğin esrarını açıkla!" dedi. Yediği onca kötekten sonra harap ve bitap düşen Azazil ise, "Babamın buralara sürgün ederek beni ayırdığı kızkardeşim Ehriban hatırına, istediğin şeyleri sana öğretmek boynumun borcu olsun. Ama önce beni çöz," diye cevap verdi. Feyyuz denileni yaptıktan sonra serbest kalan Azazil koynundan bir meyva çıkardı. Parlak ve kırmızı, sulu ve lezzetli bir meyvaya benziyordu. Hatta Feyyuz, onun iştah açıcı görüntüsü karşısında bir iki yutkundu, karnı guruldamaya, ağzı sulanmaya başladı. Azazil ona şunları söyledi:

– "Ey hısmım! Bu gördüğün bilgelik meyvasıdır. Ondan tadan her kim ise, görülmüş ve görülecek her şeyi tatmış demektir. Bütün ilimler ve kâinatın esrarı, işte bu gördüğün meyvanın lezzetinde mevcuttur. Onun lezzetini damağında hissettiğinde bilge olacak ve hem geçmiş, hem de gelecek

bütün zamanları ân be ân bileceksin. Fakat seninle yapacağım akitte bir şartım var. Sen, bu anların herhangi biri için eğer, 'Dur! Geçme! Ne kadar güzelsin!' dersen, benim aynada gördüğüm cazibeye kapılmışsın demektir. İşte, bu sözü söylediğinde, senin üzerindeki efendiliğimi ve hâkimiyetimi derhal kabul edecek ve benimle birlikte, Acıpayam'ın çöplüğü olan Hinnom'da yaşayacaksın. Kabul mü?"

Feyyuz duraksamadan bu şartı kabul etti ve Azazil'in uzattığı meyvayı aldı; ağzına götürüp dişlerini geçirdiğinde suyu dudaklarının iki yanından aktı; nefis kokusu genzine ve burnuna doldu; dili sonsuz bilgeliğin lezzetine temas etti; geçmiş ve gelecek bütün zamanların çeşnileri dilinden ruhuna akmaya başladı. Lezzeti daha yoğun hissedebilmek için gözlerini kapadığında, Bilgelik Meyvası'nı, onun parlaklığını ve yayılan kızıl kıvılcımları gördü. Kızıl ışıltılar dağılınca, bütün derinliği ve enginliğiyle geleceği ve ondaki yedi kişiyi sisler puslar içinde seçti. Bunlar onun, Ehriban'dan doğacak oğullarıydı. Zehir, Nezir ve Demir'in zulümlerini, cinayetlerini ve zorbalıklarını, Silâhîr, Zübeyir, Cihangir ve Fedair'in alçakça, sefil hayatlarını ibret ve üzüntüyle seyretti. Sonsuz bilgeliği ve bitimsiz yaşamı bir kez ele geçirmiş biri olarak, zaferinin şerefine, Azazil'i yakaladığı çiftlik evine karısı ve oğullarıyla yerleşmelerini, burayı mamur etmelerini, yüksek duvarlar ve kulelerle çevirmelerini gördü. Geride zürriyetini yaşatacak birer evlat bırakmaksızın, oğullarının teker teker ölmelerini temaşa etti, her birinin acısını ve dökülen kanını tattı. İbret ve üzüntüyle, soyunun kuruduğunu anladı. Oğulları mezarlarında uyurken, bilme ve zenginlik tutkusuyla yoldan çıkan insanoğlunun, yığınlar ve ordular halinde kan dökmesini, devasa kasaları para, altın ve günahla doldurmasını, kapıldığı kibirle Tanrı'yı öldürmesini ve çarmıha germesini seyretti. Kendi de onlardan biriydi ve, Hakikat'i görür görmez büyük bir utanç duydu. Dün-

yevî bilgiyi reddedip Tanrı'ya erişmek, onu görmek istiyordu. Bu dileği kabul edildi ve göklere yükselmeye başladı. Artık ışığın içinde, Huzur Ülkesi'ndeydi. Göklere yükselirken Aydınlık gitgide artıyordu. İşte tam bu sırada yoluna Azazil çıktı ve ona, sonsuz bilgeliğin meyvasını uzatıp, Tanrı'da yok olmak ile Tanrı olmak arasında bir seçim yapmasını istedi. Yok olmak, olmaktı; ama o, Tanrı olmak istedi ve Bilgelik Meyvası'nı tattı. Tanrı'yı değil, iyi ve kötüyü bildiğinde, böylece o kendisinden ayrıldı, özünü kaybetti. Aradığı bilgeliğe, yani Dünya'ya kavuştu. Bütün atalarını teker teker gördü. Hayatı ân be ân gözleri önünden geçerken, onu ikinci bir kez yaşadı. Aynı ıstırapları, aynı utançları ve aynı kederi tattı. Nerede hata yaptığını bilmiyordu. Bunu öğrenmesi gerekmekteydi. Acıpayam'da bir viranede Azazil, kendisine o lezzetli meyvayı verince cevabı bulduğunu sandı. Günahın ve bilgeliğin lezzetini damağında yine hissettiğinde, ağzından şu sözler döküldü: "Dur! Geçme! Ne kadar güzelsin!" Dileği kabul edilecek ve bu ân asla geçmeyecekti. Rezil bir döngü ve sonsuz bir ân içindeki cehennemi, bilgeliğin ve günahın tadına ermiş dilinden dökülen bu kelimelerle, aslında kendisi seçmiş oldu.

Rivayet edilir ki, Feyyuz'un ağabeyi, yani isminin burada zikredilmesi pek münasip görülmeyecek büyük oğul, nikâh kıyılmadan önce uğrunda kanlı yaşlar döküp dünyanın azabını çektiği zevcesi Hürmüz'e olan aşkıyla, artık onunla bir yastığı baş koymasına rağmen, hâlâ yanıp tutuşuyor, günler ve geceler boyu âh edip inliyordu. Aslında Hürmüz, gerçekten de bu duruma lâyık bir hanımdı. Çünkü onda, kötülüğün ve hırsın zerresini bile bulmak mümkün değildi. Bunu en çok, ermişlerden sonra Tanrı'ya en yakın varlıklar olan hayvanlar da hissediyor, asırlardan bu yana zalim insanlara av ve yem oldukları için onlardan kaçan ceylanlar, güvercinler, keklikler ve daha bir nice cins mahlûkat, Hürmüz'deki

iyiliği ve güzelliği apaçık gördüklerinden, yanına kadar sokulup onunla adeta hasbıhal etmek istiyorlardı. İşte bu yüzden büyük oğul, bu kadar iyilik dolu ve dünya tatlısı bir hanıma olan aşkının, daha da artıp onun lâyık olduğu bir mertebeye ulaşmasını, geceler boyu ve sabahlara kadar Cenab-ı Hakk'tan niyaz eyliyordu. Sonunda kader de, bu iyilik timsali hanımın daha büyük bir aşka lâyık olduğuna karar verdi ve bir gece, uzak okyanuslardan estirip serin bir rüzgâr getirdi. Hürmüz'ün narin bedeni bu soğuk esintiye dayanamadı; büyük oğulun aşkı, ateşler içinde yatağa düştü. Gelen hekimler ve otacılar, onun bedenindeki hararetin ancak ve ancak Ölüm adlı soğuk bir rüzgâr tarafından düşürüleceğini söylüyorlardı. Hayatının son gününün gecesi, ölüm döşeğinin bahçeye kurulmasını istedi. İşte o gece soğuk bir rüzgâr esti. Hürmüz gülümsedi ve hassas ruhu, bu soğuk rüzgârın anaforuyla bedeninden ayrılıp ağır ağır dolunaya doğru yükselmeye başladı; bir yandan da o güzel sesiyle çok içli bir şarkı söylüyordu. Cânı cânânının, hem bedenini hem de kendisini terkettiğini gören büyük oğul da, gözünden kanlı yaşlar aktığı halde, hanımının başını alıp gökteki yıldızlar arasına gitmesine izin vermek istemediği için yerinden fırladı. Sevgilisinin ruhunu sol eliyle eteğinden tam yakalamıştı ki, onu kaçırdı ve eli boşlukta kenetlendi. O anda felç inen eli, sımsıkı kapalı bir yumruk olarak kaldı.

Feyyuz, Ehriban'dan doğma tam yedi oğul babası olmasının ardından, kayınbiraderi Azazil'e verdiği söz gereği cehenneme göçüp gittiğinde, aşk ateşiyle hâlâ yanıp tutuşan, sol eli inmeli büyük oğulun başına daha da büyük bir facia gelecekti: Gelini dul kalan baba, günün birinde büyük oğulun kulağına, merhum biraderi Feyyuz'un karısıyla töre gereği derhal evlenmesi gerektiğini fısıldadı. Hürmüz'ün kıymetini bildiğine göre, büyük oğul kadirşinas biriydi ve bu yüzden babasının sözünden çıkması imkânsızdı. Sabık baldızıyla hasbelka-

der nikâh kıydığında, Ehriban'ın düğünü ona Hürmüz'ün cenazesinden belki de daha fazla azap verdi. Gel gör ki karısıyla tam anlamıyla, yani bir erkek gibi gerdeğe girmiş ve onu bilmiş değildi. Bu hal yıllar sürünce Ehriban'ın canına tak etti ve bir gece kocasına şunları söyledi:

– "Ey erkeğim! Karın olmama rağmen benim için kocalık vazifelerini yapmıyor, bana bazı zevkleri ve lezzetleri tattırmıyorsun. Gerdeğe girip beni bilerek bu zevkleri sen de tatmış değilsin. İyisi mi, işte gel bu işe şimdi son verip gece boyunca oynaşarak şehvetle ve cümbüşle sevişelim. Tadacağımız zevkten ağzımızın suyu aksın. Hem beni bildiğinde bendeki bilgeliği de bilmiş olacaksın. İlmimi sana ispatlamam için bana bir fırsat ver. Benimle gerdeğe gir. Bak gör! Sabah olduğunda felçli elini ilmimle iyileştireceğim."

Bir gaflet ânı olmalıydı ki, büyük oğul bu sözlere kanarak onunla gerdeğe girdi. Sevişip oynaşıp şehvet ve işveyle cümbüş ettikten sonra, sabaha doğru Ehriban'ı bildi. Hemen sonra ondan, sözünü tutup felçli elini iyileştirmesini istedi. Ehriban bir iki okuyup üfleyince, adamın yıllarca sımsıkı yumulmuş eli gerçekten de açılıverdi. Gel gör ki, büyük oğulun feryadı göklere vardı: Çünkü cânı canânı Hürmüz'ü yakalamak isterken yumulan ve nice zaman açılmayan avucunda, bu iyiler iyisi ve güzeller güzeli hanımın eteğinden bir parça kalmıştı. Felçli avucunda, farkına bile varmadan yıllardır taşıdığı bu çiçekli kumaş parçasını gören zavallı, kahrından, "Rabbim! Şu anda beni öldürme, yaşat da, bu azabı doya doya çekeyim!" diye bağırıp dövünmeye başladı. O geceden dokuz ay on gün sonra Ehriban, Abuzer ve Alemdar adlı yapışık ikizleri doğurdu. Büyük oğul ise evi terkederek derviş gibi dolaşmaya başladı ve sonunda lâyık olduğu yere, yani Acıpayam'a erişti. İşte! Önce Hürmüz'le, ardından Ehriban'la evlenen bu büyük oğulun adı Salih'tir. Herhalde azaba dayanamayacak kadar hassas ve fazlasıyla yüksek ruh-

lu olduğu için onun, bütün yaşadıklarını unutup sanki bir başkası gibi yeni bir hayata başlamayı, mesela ticaretle geçinen sıradan biri gibi bir ömür sürmeyi niyaz eylediğini rivayet ederler.

Rüyasına giren Salih'in talebi gereği malını mülkünü satarak fukaraya dağıtan Aptülzeyyat ise, bütün bunlar olup bitip aradan yıllar geçtikten sonra tâ Acıpayam'a gelmişti. Kısmeti Salih'te, bu mübarek ihtiyar ise tam karşısındaki dağın tepesindeydi. Gelgelelim köylüler, bu dağın eteğindeki bir çiftlik evinde oturan ve gelene geçene aman vermeyen dört beyzadenin gadri ve zulmünü anlata anlata bitiremiyorlardı. Bu beyzadelerin adları Silâhîr, Zübeyir, Cihangir ve Fedair idi. Denilene bakılırsa hepsi, üstüne vazife olmadığı halde kâinatın esrarını araştıran ve bu zaafı nedeniyle kayınbiraderi Azazil tarafından baştan çıkarılan Feyyuz adlı bir âlimin oğullarıydı. Kısmetine giden yol, ne çare ki beyzadelerin bölgesinden geçen Aptülzeyyat, kelleyi koltuğa alarak kader gereği Acıpayam Dağı'na doğru yola koyulmak zorundaydı. Ne var ki sabah yola çıkıp bütün gün taban tepmesine rağmen dağın eteğine henüz varabilmiş değildi. Ancak, gökte dolunay bulutların arasından çıktığında o, her ne kadar yorgun olsa da, gece boyunca yoluna devam edip en azından şu zalim beyzadelerin kol gezdiği bölgeyi onlara görünmeden selametle aşmayı uygun gördü. Yorgun ve bitkin bir halde, ayışığı altında zirveye doğru yokuş yukarı yürürken yakında bir yerden, def darbuka, cümbüş, çalgı çağanak sedâları gelmeye başladı. Belki de Acıpayam Dağı'nın havasıyla, bu musikiyi işiten Aptülzeyyat'ın merakı kabardı ve yoluna devam edeceğine oracıkta çömelip, bir çalının arkasından, insanın aklını başından alan nağmelerin geldiği yere doğru baktı. Uzakta bir çiftlik evinin ışıkları görünüyordu. Herhalde yine aynı duyguyla Aptülzeyyat, "Gecedir; nasıl olsa beni görmezler; çiftliğe yaklaşır, gizlice pencereden bir bakıp içe-

ride neler olduğunu anlar, yoluma sonra devam ederim," diye düşündü ve zirveye giden yolundan sapıp, bir oyun havasının çınladığı çiftlik evine seğirtti.

Yaklaştığında, çiftliğin ana binasının, eski bir virane üzerinde kurulduğunu hemen tahmin etti. Rüzgâr ve yağmur tarafından yene yene aşındırıldığı için süngere benzemiş taşlardan örülen eski kısımlardaki gedikler, en fazla on yıl önce kesilip yontulmuş düzgün taşlarla kapatılmıştı. Bahçedeki havuz ve eve bitişik kuleden, burada bir zamanlar zevkine düşkün, gösterişli birinin yaşadığı anlaşılıyordu. Gelgelelim şimdi, bakımsızlıktan yine viraneye dönmesine ramak kalmıştı. Az buçuk bir gayret ve yarım yamalak bir emek bile aslında burayı eski haline döndürebilirdi. Fakat içerideki cümbüşe bakılırsa, şimdiki sahiplerinin çalışıp ter dökmeye gönüllerini pek vermedikleri ortadaydı. Belki de evsahiplerinin sallapatiliğinden biraz cesaret aldığı için Aptülzeyyat pencereye yanaşıp, perdenin arasından tek gözüyle içeriyi merakla seyretmeye başladı. Dağbaşındaki bu evde dönen iş, gerçekten de çetrefil gözüküyordu. Kırıtıp kikirdeyerek edâ ve işve ile, yeşim taşlarıyla süslü maşrapalarda şarap, gümüş tepsilerde şekerlemeler sunan aşifte görünüşlü kadınların hizmet ettiği dört beyzade, sedire kurulmuş, ellerindeki kadehlerden içkilerini yudumlayıp, nargilelerini fokurdatırlarken, bir yandan da, sazendelerin eşliğinde neşeli ve coşkulu bir şarkıyı bir ağızdan teganni eden iki hanendeyi dinliyorlardı. Sazendeler ise kösleri ve çiftenaraları inletip debildekleri dövüyor, kabazurnaları ve neyleri ciğerlerinin olanca kuvvetiyle üfleyerek, tamburların ve santurların tellerine mızraplarla vuruyor, curalar, yongarlar ve çöğürleri tıngırdatıp çalparaları ve kampanaları çarpa çarpa onca çalgı çağanakla ve âhenk, cümbüş, şamatayla zevkü sefayı sürdürüp götürüyorlardı. Şarkıları biter bitmez hanendeler ortaya fırlayıp ellerindeki çalparaları şıkırdatarak bu kez rakset-

meye başladılar. O kadar işveyle salınıp kırıtıyorlar ve gerdan kırıp göz süzüyorlardı ki, sazların ve raksın âhenginden mest olan beyzadelerden biri galeyana gelerek, "Hoydaaa!" diye bir nara patlatıp kadehini ağzına dikti. Sefanın ve zevkin nihaî mertebesine ulaştığından olsa gerek, yudumladığı şarabın bir kısmının ağzının kenarından akıp gitmesine fazla aldırmıyordu. Bu, Silâhîr adlı beyzadeydi. Çenesi küçük, alnı ise enlemesine genişti. Bu bakımdan kafası tıpkı bir armuda benziyor, ayrıca sivri çenesinin hemen altından, kocaman bir gırtlak çıkıntısı görünüyordu. İnce dudakları alayla kıvrılmıştı. Yuvalarından fırlamışa benzeyen patlak gözleri ise, sanki bir şeye dikkatle, hatta zalimce bakar gibiydi. Ne yazık ki, bunca teferruatı arzeden kafasını sadece dilenci değneği kadar ince ve cılız bir boyun taşıyordu. Onun yanında oturan Zübeyir'in devasa bir çenesi, iri bir palabıyığın bulunduğu koca bir üst dudağı vardı. Heyhât ki, ancak ceviz büyüklüğündeki bir beyni muhafaza ettiğinden midir, dev çenesiyle hiç de mütenasip olmayan kafatası küçücüktü; öyle ki, bu haliyle beyninin fazla düşünce ve efkâr barındırması neredeyse imkânsız olduğu için, bildiğinde ısrar ve inatla meydan okur gibi, alt dudağı yukarı bükülmüştü. Yüzündeki yegâne anlam da zaten buydu. Kardeşi Cihangir'in ise, köse sayılacak kadar tüysüz olmasına rağmen, bir kedininki kadar gür, yine de pek ihtimam ve dikkat gösterdiği bir bıyığı vardı. Büluğ çağına girmesiyle çıkması bir olduğu için fazla gelişememişti. Fakat küçük gözlerindeki şehvetli ve kurnazca parıltılara bakılırsa, bu eksikliğini beyin kuvvetiyle telafi etmeye çalıştığı hemen anlaşılabilirdi. Ne olursa olsun, en yakışıklıları elbette Fedair'di. Çalı gibi gür ve siyah saçların fışkırdığı kafası bir para çekmecesi kadar büyüktü. İçinde altın değerinde fikirler ve menfaat hesaplarının saklı olduğu, onun önce bön gibi görünen, delici bakışlarından belliydi. Çok küçük olan çenesi, şişkin yanakları ve sarkık ger-

danı arasında kaybolup gitmişti. Silâhîr'le Cihangir sıska, Zübeyir enli, Fedair ise şişmandı. Gel gör ki hepsi, cüce denecek kadar kısa boyluydu.

Aptülzeyyat içeride olup bitenleri pencereden seyrettiği esnada, arkasından gelen bir tıkırtıyla irkildi. Dönüp baktığında, epeyce uzakta bir köpek gördü. Hayvan herhalde kendi yoluna gidiyordu; fakat gözü Aptülzeyyat'a takılınca durdu ve ona şüpheli şüpheli bakmaya başladı. Burayı sahiplendiği ve çiftlik evini ite uğursuza karşı korumayı kendine vazife telakki ettiği halinden tavrından anlaşılıyordu. Gelgelelim, çengisinden çalgıcısına, cambazından hokkabazına kadar buraya binbir çeşit insan girip çıktığı için, aslında basit bir kır yaşantısına alışmış olan hayvanın havsalası bunca teferruatla zaten dolmuş taşmıştı. Aptülzeyyat'a hemen hücum etmeyip önce bir düşünmek için beklemesi de galiba bu nedenleydi. Fakat şüphesi bir noktadan sonra iyice artmış olacak ki, bulunduğu yerden hırlamaya başladı. Bir yandan da, kurbanına usul usul yaklaşıyordu. Gözlerinden kırmızı öfke şerareleri saçıldığına göre, ona hoş nazarlarla baktığı söylenemezdi. Hayvan, o güne kadar eve girip çıkmış kişileri bir bir kafasında canlandırıp hatırlamaya çalışıyor, ama bunlar arasında Aptülzeyyat'a benzeyen birini bir türlü bulamıyordu. Kafasındaki şüphe kırıntıları nihayet kaybolan hayvan, koşarak adama hücum etti. Kurbanının kaçacak bir yeri olmadığı için onu ısıracağından emindi. İrkıyım bir çoban köpeğinin gözlerinden öfke kıvılcımları saçarak havlaya bağıra üzerine koştuğunu gören Aptülzeyyat'ın beti benzi kül kesildi. Kurtulmak için kendisini can havliyle pencereden içeri attı; rakkaselerin ve hanendelerin çığlıkları arasında, dört zalim beyzadenin ayakları dibine kapaklanıverdi. Âhenk ve nağme birden sustu. Sadece dışarıdaki köpeğin havlamaları duyuluyordu.

Az önce bir oturak âleminin sürüp gittiği odada, herkes gibi beyzadeler de irkilmişlerdi. Ama diğerlerinden farklı ola-

rak onların yüzlerinde sanki, büyükleri tarafından suçüstü yakalanmış çocuklarınkine benzer bir ifade vardı. Adam pencereden içeri düşer düşmez, divandan kalkan Zübeyir'in alt çenesi meydan okur gibi öne fırlamış, kaşları da hiddetle çatılmıştı. Onun arkasına sinen Cihangir ise adamakıllı korkmuş gibiydi. Kafasını kaşıyıp zihnini toparlamaya çalıştığına bakılırsa, Silâhîr'in bir açıklama yapmak ister gibi bir hali vardı. Azarlanmaktan korkuyormuşcasına şaşkın ve ürkekçe gözlerini ona diken Fedair, o gece yaptıkları utanç verici işlere kardeşinin mazeret bulup bir kurt masalı okumasını bekliyora benzerdi. Gecenin bir vakti ansızın pencereden içeri dalmasını asla mazur gösteremeyeceğini bildiğinden bu konuda düşünmeye bile gerek duymayan Aptülzeyyat, onca üstünlüklerine rağmen beyzadelerin azarlanmaktan neden korktuklarını anlayamadı. İçeriye sanki kendisi değil de babaları girivermiş ve onları bu işret âlemi ortasında kıskıvrak yakalamıştı. Yıllardır içinde olduğu ticaret hayatı gereği bir insan sarrafı kesilmiş Aptülzeyyat'ın, o anda hiç de zor bir durumda olmadığını, tam tersi, üstün bile sayılabileceğini farketmesi çok vakit almadı. İlk tepkinin beyzadelerden gelmesini bekleyip ona göre davranmak için zaman kazanmak istedi ve düştüğü yerden doğrulup, üstüne başına bulaşan tozları silkelemeye başladı. Artık her nedense, dört kardeş kendilerini gerçekten de zor bir durumda hissediyorlardı. İçlerinde en çok korkmuşa benzeyen Fedair, yaltakçılıkla gözüne hoş görünmeyi amaçladığı Aptülzeyyat'ın yanına gelip, üstünü paçasını temizlemeye sözümona yardım ederek kendisinin sadece bu işle yükümlü olduğunu, olanı biteni açıklama külfetinin de böylece diğer kardeşlerine kaldığı izlenimini uyandırmak istedi. Görünüşe bakılırsa, azarlanıp kendisinden hesap sorulduğunda inatçı Zübeyir'in kafa tutacağı aşikârdı. Öte yandan, onun arkasında saklanan Cihangir kem küm edebilir, bu esnada diğerleri durumu tarta-

rak üstün duruma geçebilirlerdi. İşte bu yüzden Aptülzeyyat, Silâhîr'i kendisine hedef seçerek ortaya bir zarf atmak istedi. Babacan bir tavırla ona, "Evet! Anlat bakalım!" dedi. Bu haliyle sanki her şeyi biliyormuş, ama yine de onun ağzından bir duymak istermiş gibiydi. Bu anda onun yakasını paçasını temizlemeyi bırakan Fedair dahil bütün kardeşler şimdi, durumu mazur gösterip bir kurt masalı okuma külfetinin yüklendiği talihsiz Silâhîr'e, ne söyleyecek diye merakla bakıyorlardı. Bir iki yutkunduktan sonra Silâhîr, "Biliyorum, ahlâksızca işler bunlar. Zaten bunu kardeşlerime söyledim. Ama kadınları ve sazendeleri Cihangir getirdi. Hâl böyle olunca ben de cümbüşe katılmak zorunda kaldım," dedi. Kardeşi tarafından suçlanan Cihangir ise, haksızlığa uğramış gibi öfke ve şaşkınlıkla, "Yalan! Bana 'Kadınları getir' diye Zübeyir söyledi. Büyüğüm olduğu için dediğini yapmak zorunda kaldım. Ona da Silâhîr söylemiş; şimdi de bana iftira atıyor," diye bağırdı. Bu sözleri işitir işitmez Zübeyir ona okkalı bir tokat çarptı. Buna hazırlıklı olduğu zaten tâ başından belliydi. Ayrıca diğer eliyle bir tokat daha atıyordu ki, vazgeçerek, öfkeli bir sesle, "İftira bunlar! Ben böyle bir şey istemedim ondan. Silâhîr söyledi 'Kadınları getirin' diye. Ben reddettim. 'Beni karıştırmayın ahlâksızca işlere' diyerek onun ricasını Cihangir'e ilettim," dedi. Topun dönüp dolaşıp yine kendisine geldiğini gören Silâhîr ise, "Evet. İtiraf ediyorum, ben söyledim. Fakat asıl suçum bu değil, kardeşim Fedair'in tehditlerine boyun eğmek. Fikir ondan çıktı ve beni buna zorladı. Dediğini yapmazsam hatıra defterimi yakacağını söyledi. Ben hisli bir insanım ve hatıralar benim için önemlidir. Onun ahlâksızca teklifine işte bu yüzden boyun eğmek zorunda kaldım," dedi ve sustu. Gelgelelim, o âna kadar Aptülzeyyat'ın yanından ayrılmayan Fedair'de, bu sözleri işitir işitmez şafak atıverdi. Yüzünde büyük ve sarsıcı bir şaşkınlık okunuyordu. Sanki, sözleri yanlış işitmiş de tekrarını

rica ediyormuş gibi, yalvaran gözlerle Silâhîr'e baktı.Ancak kardeşinin onu harcadığı belliydi. Anlaşılan diğerleri de onu gözden çıkarmışlardı ki, zavallıya itham eder gibi bakıyorlardı. Bir kurtuluş kapısı bulamayan Fedair, Aptülzeyyat'a çaresizlikle, "Sevgili amcacığım! İnan bana! Kardeşlerim yalan söylüyorlar. Her şeyi, bütün bu ahlâksızca işret âlemlerini her gece onlar düzenliyor. Katılmak istemememe rağmen beni zorla aralarına alıp günahlarına âlet ediyorlar. İnan bana amcacığım! Sevgili Salih amcacığım!" diye sızlanmaya başladı. Her şey anlaşılmıştı. Zavallı, bunları söylerken Zübeyir ona, "Sus! Haddini bil ahlâksız!" diye bağırıp bir yandan da yumruğunu gösterdi. Fakat Aptülzeyyat ondan önce davranıp Fedair'in ensesine okkalı bir şaplak patlatarak terbiyesizi cezalandırdı. Ceza böylece verilip adalet yerini bulduğu için herkes rahatlamış, gergin ortam artık gevşemişti. Aptülzeyyat'ın gönlü ferahtı. Çünkü beyzadeler onu amcaları Salih'le karıştırmışa benziyorlardı. Peki, bu kişi sakın, kısmetinin bağlı olduğu şu mübarek ihtiyar Salih olmasındı?

Kendisini beyzadelerin, amcaları Salih'le karıştırmaları sonucu selamete erişen Aptülzeyyat'ın yıldızı nihayet parlamış gibiydi. Talih bu şekilde yüzüne güldüğü için fırsatı ganimet bildi ve dört kardeşten, geceyi geçirebileceği bir döşek hazırlamalarını istedi. Kendisini affettirmeyi amaçlayan Fedair bu işi derhal üstlenerek onu merhum babaları Feyyuz'un odasına götürdü. Buradaki devasa kitaplıkta, âlemin gidişatına yön veren kanunların meraklısına bir bir sayılıp döküldüğü dev eserler vardı. Bunlar genellikle büyü, simya, kimya gibi konular hakkındaydı. Kimya kitaplarından ikisi Aptülzeyyat'ın ilgisini çekmişti: Bunlar *Kimya-yı Saadet* ve *İspirtonun Hâdisiyyatı* adlı birbirinden garip iki eserdi. O esnada Fedair, bu kitapları elinden alarak ocağa doğru yürüdü. Niyeti odayı ısıtmaktı ve kardeşleri gibi o da odun yerine ara sıra babasının kitaplarını kullanıyordu. Üstelik oca-

ğı tutuşturmak için ne gazyağı ne de ispirto vardı. Bu sebeple iki kitaptan *İspirtonun Hâdisiyyatı*'nı tercih etti. Kitap zaten ispirto kokuyordu. Gel gör ki çakmağını çakıp sayfalarını tutuşturduğu anda kitap harladı ve onca alev ve dumanın arasından bir hayalet, bir ruh peyda oluverdi. Aksi gibi hayalet tıpkı Salih'e benziyordu. Hatta elinde asâsı bile vardı. Bereket versin ki, ruh yanan kitaptan fırladığı anda dehşete düşerek yaygarayı basan Fedair, gözlerini elleriyle kapadığı için bu benzerliği farkedememişti. Gülümsediğine bakılırsa, çıkardığı hadiseden memnun görünen hayalet, duvardaki aynaya doğru uçar gibi ilerledi. Bakar bakmaz şaşırması, bir aynada sanki kendisini ilk kez seyrettiğini düşündürebilirdi. Gördüğüne henüz bir anlam veremiyor olmalıydı ki sağına soluna dönüp omuzu üzerinden orasını burasını inceliyordu. Fakat alt tarafı bir aynada kendini tanımanın elbette ki sonu olamazdı. Bu yüzden ruh, havada fırdönüp uçarak raflardaki kitaplardan birinin içine giriverdi. Cesaretini topladıktan sonra bu kitabı alıp inceleyen Aptülzeyyat, onun *Dünya Tarihi* adlı bir eser olduğunu gördü. Bir kitaptaki metafizik uykusundan uyanan hayalet, aynı uykuyu bir başka kitapta sürdürmeyi uygun görmüş olmalıydı. Atlattığı onca vartadan sonra harap ve bitap düşmüş olan Aptülzeyyat, o sıcak odada döşeğine kıvrılarak sızdığı vakit, rüyasında kendisini, tıpkı o hayalet gibi *Dünya Tarihi* içinde, ama aç bir kitap kurdu olarak gördü. Daha ilk sayfanın üzerinde, iri puntolu, "yasak meyva" kelimesini ısırarak eseri yemeye başladı. İkinci sayfada, "düşüşün azabı"nı tattı. "Mesih'in eti"ni yedi, "O'nun kanı"nın lezzetine vardı. "Veba"yı, "Savaşlar"ı, "Felaketler"i ve daha bir nicesini geçtikten sonra son sayfaya geldi. Bir sapiens olarak artık kozasını örebilirdi. Kozanın içindeki Minerva'nın karanlığında kurtuluşunu bekledi. Zaman geldiğinde, tattığı her güzellikle kanatları süslü bir kelebek olarak karanlıktan ışığa çıktı; artık cennete uçabilirdi.

Bir vakitler, Acıpayam Dağı'nı mesken tutan Zehir, Nezir ve Demir isimli üç haramî, geçitlerde kurdukları amansız pusular, köylere yaptıkları beklenmedik baskınlar, kestikleri haraç, aldıkları fidye, akıttıkları kan ile yöre halkına duman attırıyorlardı. Bu zulüm ve eziyetten yaka silken ahali, nihayet köy meydanında toplanıp bu gidişe bir dur demek istedi. Kimse mangalda kül bırakmıyor, silahlanıp birlik olunduğu takdirde haramîlerin hakkından gelineceğine herkes kalıbını basıyordu. Böylece av tüfekleri derhal çıkarılıp yağlandı, temizlendi. Domuz kurşunu, kurt saçması dolu fişekler fişekliklere bir bir yerleştirildi, av bıçakları bilendi; torbalara yiyecek, azık kondu. Harekât günü geldiğinde köyün erkekleri davul zurna eşliğinde meydana toplandı. Fişeklikleri birer efe gibi çapraz bağlamışlar, tüfeklerini de omuzlarına asmışlardı; dağda haramî avına çıkacakları halde hemen hepsi ütülü yabanlık elbiselerini giymiş, hatta bazıları kasket yerine fötr şapka bile takmıştı. Onların fiyakasını gören kadınlar, ihtiyarlar ve çocuklardan bir alkış tufanıdır koptu. Davul zurna eşliğinde halaylar çekildi, kuzular çevrildi, ayranlar içildi, silahlar patlatıldı. Ahali o kadar kıvanç duydu, o kadar düğün bayram etti ki, zaman böylece akıp gittiğinden hava karardı ve harekât sonraki güne kaldı. Sabah vakti silahlı yetmiş erkek, karıları ve çocuklarıyla helalleşip haramîlerin inine doğru yola koyuldu. Hepsi de çok hevesli ve fazlasıyla cesur görünüyordu. Hava kararmadan önce dağın eteklerine ulaştılar. Haramîlerin inine çok fazla bir şey kalmamış olmalıydı. Gel gör ki, onca yoldan geldikleri için yorgun düşen köylüler geceyi dağın eteğinde geçirip dinlenmeyi, haramîlerle karşılaştıklarında zinde olmayı doğru bildiler; mola verdikleri yerde döşekler ve kilimler serildi; heybelerden ekmekler, pideler, kavurmalar, gözlemeler, bazlamalar çıkarıldı. Ateş yakılıp tıkabasa yemek yendikten sonra birer cıgara tüttürüldü. Rakılar açılıp

kavunlar kesilince, sıra demlenmeye gelmişti. Görünüşe bakılırsa keyifleri yerindeydi; rakının etkisiyle birbirlerine, gerek kendilerinin gerek cedlerinin kahramanlık hikâyelerini anlatıyorlardı. Hatta bu ortamın etkisiyle galeyana gelen birkaçı, "Gidelim hemen şimdi! Gebertelim o namussuzları!" diye bağırıp, silahlarını alarak dağa tırmanmaya bile kalkıştı. Fakat görmüş geçirmiş olanlar bu atak ve tedbirsiz kişileri yatıştırıp onlara nasihat üstüne nasihat verdiler. Nihayet uyku vakti geldi ve yetmiş erkek döşeklerine uzanıp battaniyelerini çekti. Yol yorgunu oldukları için hemen hepsi çok geçmeden sızıp kaldığında, dört nala koşan bir atın sesini bu yüzden pek azı farketti. Sabah karanlığında, nallarından kıvılcımlar saça saça koşan at, mola verdikleri yerin tam ortasına gelip durduğu vakit, hepsi uyanıp döşeklerinden başlarını kaldırmışlardı. Gelgelelim, uyku sersemi halleriyle olan bitene pek anlam veremiyor gibiydiler. Derken meydan, "Kalkın bre!" diye bağıran süvarinin sesiyle inlediğinde, istisnasız herkes bu emre itaat etti. Atın üzerindeki adam, üç zalim haramîden biri idi. Yetmiş erkeğe, acımasız gözleriyle hesap sorar gibi bakıyordu. Silahı elinde değildi. Bu haliyle köylülerin onu vurması çok kolaydı. Ama herkes bu işi bir başkasından bekliyor, kimse önce davranmak istemiyordu. Haramî, aynı korkunç ve davudî sesiyle, "Ne arıyorsunuz burada!" diye bağırdığında, bu işi aklının kıyısından geçiren ender birkaç kişinin de yüreklerindeki cesaret kıvılcımları sönüverdi. Aksi gibi atı da en az süvari kadar öfkeliydi; hayvan burnundan soluyor, sırtında sahibi olduğu halde sinirli bir tavırla sağa sola dönüyor, olduğu yerde durduğu vakit de, toprağı hırçın bir şekilde toynağıyla eşeliyordu. Atıyla sanki hemvücut ve hemfikir olan haramî, "Ne arıyorsunuz burada! Söylesin biri!" diye tekrar bağırınca, köylüler suç işlemiş birer çocuk gibi başlarını öne eğip sustular. Anlaşılan her biri, "Herkes susuyor, bari ben de susa-

yım," diye düşünüyordu. Bu hal üzerine haramî birini gözüne kestirdi ve atını ona doğru sürüp eğilerek zavallıyı yakasından kavradı. "Sen söyle! Ne arıyorsunuz bu dağbaşında!" diye sorduğunda, zavallı köylü çaresizlikle sağına soluna bakındı. Ama kimse ona yardım etmiyordu. Hatta piyangonun kendilerine değil ona vurduğuna sevinmiş gibiydiler. Adam haramîye, "Ağam! Sürek avına çıktık. Tarlalarımıza dadanan bir domuz vardı; onu vuracaktık," demek zorunda kaldı. Adamın yakasını bırakan haramî gülümseyerek, "Ne o? Bunca kişi sadece bir tek domuz için mi seferber oldunuz? Sakın üç domuz olmasın bunlar?" dedi. Beti benzi atan köylü ise, "Hâşâ ağam! O nasıl söz? Estağfurullah!" diye cevap verdi. Bunun üzerine haramî, süklüm püklüm olmuş kalabalığın arasında atıyla şöyle bir dolaştı. Bir şeyler kurup düşündüğü halinden belliydi. Neden sonra, "Haydi! Herkes soyunsun! Değerli değersiz nesi varsa atsın bir kenara! Herkes sadece bir donla kalsın!" diye bağırdı. Köylüler korkunç haramînin emrini derhal yerine getirdiler. Az sonra hepsi üzerinde bir donla kalmıştı. Haramî onlara, "Sizi soydum ama, şimdi de can almam gerekir. Çünkü dağ kanunu böyledir: Can almayan adama eşkiya demezler," dedi. Bu sözler duyulur duyulmaz herkesin dudağı uçukladı. Üstelik süvari, tüfeğini çekerek mermiyi namluya bile sürmüş, nişan almaya hazırlanıyordu. Silahını kalabalıktan birine doğrultunca, bu zavallı adam gözünden yaşlar aktığı halde haramîye, "Etme eyleme ağam! İki karım, on bir çocuğum var. Beni vurursan onlara kim bakar? Zavallıları dul, öksüz, yetim eyleme! Beni bağışlarsan ömrüm boyu sana dua eder, iyiliğin ve mağfiretin için her yıl, seni kemgözlerden koruyacak bir koç keserim!" diye figan etti. Silahını indiren haramî bir süre düşündükten sonra köylülere, "İyisi mi, canını alacağım kişiyi ben değil, kader seçsin. İşte şafak söktü. Bu halinizle köye doğru koşacaksınız. Yürümek yok. Yorulup duran ilk ki-

şiyi vuracağım!" diye bağırdı. Hava artık aydınlanmıştı. Zalim adamın işaretiyle, üzerlerinde sadece birer don olduğu halde yetmiş erkek köye doğru koşmaya başladı. Elinde silahıyla haramî, onları at sırtında takip ediyordu. Köylüler bu halde öğlene kadar tabana kuvvet koştular. Nefesi yetmeyen ilk kişi vurulacağı için, canı tatlı olan hiç kimse yavaşlamadı. Nihayet köy göründü: Yetmiş erkeğin hepsi, köy meydanına kapağı atar atmaz teker teker yığılıp kaldılar. Bazıları toprağı öpüyordu. Biraz soluklanınca, uzakta atının üzerinde kendilerini seyreden haramîye baktılar. Bir süre sonra eşkiya silahını doğrultup havaya bir el ateş etti ve geri dönüp, Acıpayam Dağı'na doğru atını dörtnala koşturdu. Kaldırdığı toz bulutu içinde çok geçmeden gözden silindi.

Sözün kısası, amaç eğer yöredeki ahaliyi korkudan tir tir titretmekse, görüldüğü gibi, aslında sadece bir tek haramî bile yeterdi. İnsan ömrü sonsuz olmadığından, köylüler onların ecelleriyle ölmesini bekleyip çocuklarına ve torunlarına huzurlu bir gelecek bırakabilirlerdi. Gel gör ki ecellerinin tez zamanda gelmesi pek mümkün görünmüyordu. Her şeyden önce, dağ havasının onlara iyi geldiği muhakkaktı. Bunun yanında geçim sıkıntısı çekiyor da olamazlardı. Hepsinden önemlisi, haydutluk sanatına baş koyduklarına göre asabî ve geçimsiz insanlar olmalıydılar ama, aralarında nifak çıkması da pek muhtemel değil gibiydi. Çünkü Zehir, Nezir ve Demir, kardeştiler. Bu nedenle, haracı, ganimeti ve parsayı kardeş payı yapıyorlardı. Yöredeki ihtiyarlar onların babalarının Feyyuz adlı bir bey olduğunu biliyordu. Onlar kadar kötü dört kardeşleri daha vardı. Fakat Acıpayam Dağı eteğindeki çiftlik evinde yaşayan bu dört beyzadeden farklı olarak, haramîler elbette ki korkak değillerdi. Ayrıca, kötü de olsa yine bir ahlâkları var sayılırdı. Zaten genç yaşta, kötü tabiatlarına daha uygun yaşamak için çiftlik evini terketmişler, zirveye giden yolu biraz tırmanarak, rastladıkları bir

mağaraya yerleşmeyi tercih etmişlerdi. Ancak kendileri kadar gözüpek ve kararlı biri tırmanabileceği için, burası bir bakıma güvenli bir yer sayılabilirdi. Yine de, içlerinden biri mağaranın ağzından dışarıyı daima gözetlerdi. İşte günün birinde, gözcülük sırası gelen haramî içerideki kardeşlerine, "Hey! Baksanıza! Amcamız Salih zirveye doğru gidiyor!" diye bağırmıştı. Diğerleri mağaranın ağzına gelip, elinde asâ ile yukarı tırmanan adama baktılar. Gözcü, "Vurayım mı?" diye sormuştu. Ama kardeşlerinin kayıtsızlığını görünce, o da üşenmiş olacak ki, silahını indirdi.

Aptülzeyyat zirveye doğru çıkarken haramîleri göremeyeceğini, ama onların kendisini gördüklerini biliyordu. Ayrıca namlunun ucunda, hayat ile ölüm arasındaki sınırda olduğundan da emindi. Kendisine beyzadelerden hiçbirinin kılavuzluk etmeye yanaşmaması, zirveye giden yolun en tehlikeli bölgesinin yürüdüğü şu bölge olduğunu göstermeye yetebilirdi. Biraz daha tırmandıktan sonra, haramîlerin mağarası artık aşağıda kalmıştı. Tehlike geçmiş olduğundan, şimdi oturup biraz dinlenebilirdi. Fakat rahat bir soluk almasına, manzarayı doya doya seyredip tadına varmasına fırsat kalmadan, yokuşun yukarısındaki koruluktan gelen balta sesleriyle irkildi. Anlaşılan bu tehlikeli bölgede bile hâlâ birileri vardı. Görülmemeye dikkat ederek koruya doğru usulca yaklaştı. Balta sesleri şimdi daha net duyuluyordu. Bir ağacı kendine siper ederek baktığında yüreği ağzına geldi: İki kafalı bir dev, elinde baltayla koskoca bir ağacı kesmeye çalışıyordu. Bu manzara karşısında gözleri yuvalarından fırlayan Aptülzeyyat daha dikkatli bakınca, Salih ve Ehriban'ın oğulları olan, Abuzer ve Alemdar adlı yapışık ikizleri seçti. Gövdeleri bir, ama kafaları ayrıydı. Ağacı kesmeye çalışırken asabî bir şekilde, ağız kavgası ettiklerine, ters sözler sarfedip birbirlerine laf yetiştirdiklerine bakılırsa, kalplerinin de farklı olduğu söylenebilirdi.

Salih'ten gebe kalan Ehriban onları doğurduktan sonra, Abuzer ve Alemdar adlı yapışık ikizlerin, huy ve ahlâk itibariyle birbirlerinden ne kadar farklı oldukları yıllar sonra anlaşılmıştı. Salih'e benzeyen Abuzer namazında niyazında ve oldukça sofu iken, Ehriban'a çekmiş görünen Alemdar sefih, zevke sefaya düşkün ve içten pazarlıklıydı. İşin kötüsü, aynı bedeni paylaşmalarına rağmen ruhları farklı olduğu için, aralarında hır gür, kavga ve patırtı eksik olmayan ikizlerin, birbirlerinden ayrılmak gibi bir şansları yoktu. Hal böyle olunca, hayatlarının oldukça huzursuz geçtiği söylenebilirdi. Dinibütün Abuzer camide namaz kılmak isterken, kardeşi Alemdar meyhaneye gidip hayattan kâm almakta ısrar ediyor, böylece neredeyse gün boyu didişip dalaşıyorlardı. Onca ağız kavgasının ardından eğer meyhaneye gittilerse, sofu mizacı gereği ağzına içkinin dirhemini koymayan Abuzer'in, çilingir sofrasına kurulmuş demlenen ayyaşlara, şarap ve benzeri iksirlerin haram olduğuna dair verdiği vaazlar, derhal tövbe etmezlerse cehennemde yanacaklarını ispat eden hadisi şerifler rakı sohbetinin tadını ve neşesini kaçırıyor, meyhane ahalisinde keyif bırakmıyordu. Üstelik, aynı gövdeyi paylaştığı ikizi içmeye başlayınca, rakının bütün etkileri Abuzer'de de göründüğü için, bu nutuklardaki uhrevî doz zaman ilerledikçe artıyordu. Tartışma sonunda camiye gittikleri de olurdu. Ancak, fırsatı ganimet bildiği için bu kez Alemdar, kardeşinin meyhanede yaptıklarının acısını çıkarmak üzere, cemaat secdeye kapandığı anda bağıra çağıra açık saçık bir türkü tutturur, ya da daha kötüsü, cumaları imam vaaza başladığında adamın sözünü kesip ona terbiyesizce laflar ederdi. Ayrıca yapışık ikizler için Ramazan ayları, kavga ve döğüş, feryat ve velvele ile geçerdi. Çünkü mideleri ortaktı. Oruç tutmak isteyen Abuzer, bu ayda inadına abur cubur atıştıran Alemdar'la sabahtan akşama kadar didişirdi. Onun huyunu iyi bilen Alemdar da, bazan gün bo-

yu yemez içmez, gelgelelim iftardan tam da beş dakika önce ağzına bir şey atıp, "Gör! Bak ne yapıyorum!" dercesine kardeşine baka baka çiğnemeye başlayınca, berikinin başından aşağıya kaynar sular dökülürdü. Tam da beklenildiği gibi Abuzer'in başı gövdelerinin sağında, Alemdar'ınki ise soldaydı. Ahrette defterleri verileceğine göre, bu yönleri belki de kader seçmişti. Benzer şekilde Abuzer sağ kolu, Alemdar ise sol kolu kullanabiliyordu. Aralarında cereyan edebilecek bir kavga anında birincisi üstün sayılmazdı; çünkü solak olduğu için Alemdar'ın kolu da kardeşininki kadar güçlüydü. Zaten yumruklaşırken birbirlerine verdikleri acıyı, yapışık oldukları için iki taraf da tamamiyle hissederdi.

Günün birinde Alemdar, kötü tabiatı gereği, sol eliyle bıçağını çekip bir cinayet işledi. Öldürdüğü adam bir ağanın oğluydu. Cinayetin tek görgü şahidi ise elbette Abuzer'di. Oğlu katledildiği için yaslara boğulan zavallı baba, katili kendi elleriyle öldürüp intikam almadan dünyada ve ahrette huzur bulamayacağını, ayrıca bu caniyi ihbar eden şahide tam 1000 altın bağışlayıp minnetle, onu merhum oğlu yerine evlat edineceğini cümle âleme duyurdu. Nihayet bir gün adamları garip birinin, ya da birilerinin onu görmek istediğini söylediler. Gelenler Abuzer ve Alemdar isimli yapışık ikizlerdi. Gariptir ama Abuzer, cinayeti kardeşinin işlediğini söylüyor, karşılığında da tam 1000 altını ve evlatlığa kabulünü istiyordu. Oğlunun katilini öldürmeye and içen baba bu durum karşısında şaşkına düştü. Eğer intikam için Alemdar'ı öldürürse, evlatlığa bir kez hak kazanan Abuzer'in de canını almış olacak, böylece bir oğul katili durumuna düşecekti. Bu yaslı baba, evladı bellediği Abuzer'i öpüp öpüp kokluyor, ama ikiziyle aynı duyguları hisseden Alemdar'ın da mest olduğunu görünce, dönüp katile bir tokat patlatıyordu. Ne var ki sanki şaplağı o yemiş gibi, sızlayan yanağını tutan Abuzer'i farkederek, bu defa onu teselli etmeye ça-

lışıyor, ama bu şefkatinin sonucunu Alemdar'ın yüzünde de görüyordu. Kısacası, hem evlat acısı hem de intikam duygusu, hem de yeni bir evlada kavuşma sevinciyle yanıp tutuşan ağa nezdinde bu iş, pek içinden çıkılır gibi değildi. İçine düştüğü açmazdan köyün ihtiyar heyetine bahsettiğinde, ona şu çözümü önerdiler: Vaadi gereği katili ihbar edene 1000 altını ödeyecek ve onu evlatlığa kabul edecekti. Ancak yeni oğlun yanıbaşında bulunması gerekmiyordu. Cinayeti işleyen Alemdar bu yüzden yapışık kardeşi ile birlikte cemaatten atılıp, Acıpayam Dağı'na sürgün edilecekti. Bu, elbette zayıf bir çözümdü; ama köylülerin aklı ne yazık ki daha fazlasına ermiyordu. Sonuçta, yapışık ikizler dağa sürgün edildiler. Kardeşine inat, o yemesin diye Abuzer 1000 altını harcamamakta direniyordu. Ona göre hayatlarını alınlarının teriyle kazanmak zorundalardı. İşte bu nedenle odunculuğa başladılar. İş zahmetli olduğundan, eskisi gibi, aralarında daima kavga çıkıyor, kedi köpek gibi gün boyu didişip dalaşıyorlardı. İşte, Acıpayam Dağı'nın zirvesine çıkarken, Aptülzeyyat'ın gördüğü yapışık ikizlerin hikâyesi böyleydi.

Zirveye artık pek az bir yol kalmıştı. Rüyasına girip onu tâ ayağına kadar çağıran Salih'i bulmak isteyen Aptülzeyyat, hava kararmadan bu adamın yanına erişmek istediğinden, yapışık ikizlerin patırtısını seyretmeyi bırakıp tekrar yola koyuldu. Güneşin batmasına az bir zaman kala zirveye ulaşmıştı. Görünüşe bakılırsa, en sonunda Salih'i bulabilecekti. Dağın zirvesinde sağa sola bir göz attığında eski ve küçük bir kulübeyi farketti. Salih adlı o mübarek ihtiyar burada olmalıydı. Günler süren yolculuğu artık bitmiş görünen Aptülzeyyat'ın kalbi duyduğu heyecandan güm güm atıyordu. Ne var ki, kapıyı açtığında hayal kırıklığına uğradı. Çünkü içeride kimsecikler yoktu, ayrıca örümcek ağlarının çokluğuna bakılırsa, uzun zamandan beri burada birinin yaşadığı söylenemez gibiydi. Günlerdir çektiği onca zahmetten sonra

muradına eremeyince telaşa kapılan ve gözlerine inanamayan Aptülzeyyat, belki de yanıldığını düşünerek çevreyi iyice araştırdı, ama burada bir insanın yaşadığını akla getirecek en ufak bir ize bile rastlayamadı. Sonunda oracığa çöküp ağlamaya başladı.

Kulübenin orta yerinde böylece, kara bahtına, kem talihine ve talihsiz başına nice bir zaman feryat ve vaveylâ eyledi. Saçını başını yolup ellerini birbirine çalarak âh ederken gözlerinden oluk gibi yaşlar boşalıyordu. Önce katıla katıla ağlarken, sonra hıçkırmaya, ardından da iç çekmeye başladı, gözyaşları kuruyunca göğüs geçirdi. İşte, ağlamak için tam da zemindeki bir kapağın üzerine çöktüğünü, mendiliyle gözlerini kurularken farketti. Kesme taştan, oldukça ağır ve yuvarlak bir kapaktı bu. Değirmen taşından daha büyük ve daha ağır olduğuna bakılırsa, bir daha asla açılmaması için oraya konmuş olmalıydı. Gelgelelim, "Acaba içinde ne var?" diye merak edenlere, yine de bir şans tanımak için midir, kapağa iki de kulp iliştirilmişti. Heyhât ki, bu kulplar bile bilek kalınlığındaydı! Alt tarafı salaş bir kulübede bu kadar heybetli bir kapağın neden bulunduğunu ve altında neleri gizlediğini kendine soran Aptülzeyyat, memleketinden kalkıp tâ buralara kadar hiç de beyhude yere gelmediğini anlayıverdi ve meraktan yanıp tutuşmaya başladı. Az önce ağlayıp sızlanırken şimdi umudu ateşlenip gözünü hırs bürüdüğü için, halkalarına asılıp taş kapağı yerinden oynatmayı bile denedi. Ne var ki bu, elbette olacak iş değildi. Epeyce uğraştıktan sonra nefes nefese kalmış ve kapıldığı umudun sonucu iştahı adamakıllı arttığından iyice acıkmıştı. Dışarıya çıkıp hem temiz hava alabilir, hem de böğürtlen ve yabani meyvalarla karnını doyurabilirdi. Açık havaya çıktığında, çimenlerin üzerinde otlayan bir buzağı gördü. Görünüşe bakılırsa akşam yemeği hazırdı. Bunun için torbasından bıçağını çıkarıp hayvana doğru ilerledi.

Bununla birlikte Aptülzeyyat, buzağıyı kesmemişti. Hayvanı bir yere bağlayıp önüne yem koydu. Onu besleyecekti. Karnını doyurmak için yaban çileği, böğürtlen, ebegümeci ve bitki kökleri yiyor, bir pınardan su içerek yaşayıp gidiyordu. En büyük zevki ise, bulunduğu zirveden manzarayı seyretmekti. Buradan her şey, sanki bütün dünya görünüyordu. Görmeyi başaramadığı yegâne varlık ise Salih'ti. Adı gibi biliyordu ki, o mutlaka buralarda bir yerdeydi. Çünkü rüyalara girecek kadar mukaddes olduğuna göre, Salih'in ona yalan söylemesine imkân yoktu. Bütün sır, şu ağır taş kapakta olmalıydı. Aptülzeyyat'ın umudu, o kapağı er ya da geç bir gün kaldırabileceği yönündeydi. Bunun için sabırla beklemesi gerekiyordu. Bu ruhla bir derviş gibi yaşayıp aylarca aza kanaat ederek zamanı geçirdi. Bir yılı aşkın bir dönem geride kaldığında, buraya ilk geldiği gün kesmekten vazgeçtiği, yemini ve suyunu verip baktığı buzağı artık büyümüş, iri yarı, güçlü kuvvetli bir sığır olup çıkmıştı.

Kapağı kaldırma zamanının böylece gelip çattığını gören Aptülzeyyat, vaktiyle liflerden ördüğü halatları, bir ucunu kapağın halkalarından geçirerek sığıra bağladı. Hayvanı dehledikten sonra halatlar gerildi ve kapak yerinden oynayıp açılıverdi. Merakla koşup içeri bakan Aptülzeyyat, kapağın altında bir kuyu olduğunu farketti. Dipteki suda kendi aksini görür görmez her şeyi anladı ve içinden şunları geçirdi:

– "Meğer Salih ben imişim!"

Hakikat ona erişmek için ödediğimiz bedel olmalıydı ki, onca zaman süren zahmetli yolculuğun ve çektiği bu kadar sıkıntının ardından, karanlık kuyudaki suyun dolunay gibi parlayan sathında kendi aksini gördüğünde, Aptülzeyyat gerçek kimliğinin şuuruna vararak titredi. Bu hakikat bir rüzgâr gibi ruhunun tamamına ve bedeninin tüm zerrelerine esip yayıldı. Ruhu galeyan içindeyken bedeni titriyor-

du. Hakikati görmeye tahammül etmekte zorlanan gözlerini elleriyle kapadıysa da, artık çok geçti. Yerle bir olmamak için dağların bile almaya korktuğu mukaddes emaneti, o artık bir kez kabul etmişti. Şimdi bununla yaşamak zorundaydı. Büyük bir zorlukla yerinden doğruldu. Ruhunda taşıdığı hakikatin ağırlığından, tabanları toprakta derin izler bırakıyordu. Görmeye hâlâ tahammül edemeyen gözleri sımsıkı yumuluydu. Kulübenin kapısını açtığında içeriye ışık doluverdi. Işığın iyi olduğunu işte bu birinci gün gördü. Fakat dayanmakta zorlanıyordu; harmanisiyle yüzünü örtüp, kulübenin içinde, bütün bir gün ve gece, yere kapanıp bekledi. Başını ancak tan sökümünde kaldırmaya cesaret edebildi. Yerde sürünerek alacakaranlıkta dışarı çıktı. Başını kaldırdığında gökkubbeyi ve onun iyiliğini görüp huşû içinde titremeye başladı. Kut, ruhunda benliğine yer bırakmamış gibiydi. Üçüncü günün sabahı artık göklere bakmaya cesareti kalmamıştı, bulunduğu zirveden, başı öne eğik, aşağıdaki tepelere, vadilere, ovalara baktı ve onların iyiliğini gördü. Sonraki günün gecesi, batan güneşi, doğan ayı ve sayısız yıldızları seyretti. Kapağı açtığının beşinci günü, erkeği ve dişisiyle türlü türlü hayvana baktı. Altıncı gün yine kuyunun başına geldi ve dipteki suyun sathına gözlerini diktiğinde, kendini gördü. Titremeye başlamıştı. Yedinci gün besleyip büyüttüğü sığırı kesti, kan akıtıp şükranlarını sundu ve bulunduğu zirveden, ışığı, gökyüzünü, yeri, ay ile güneşi ve yıldızları, çok uzaklardaki insanları gönlünce seyretmeye başladı. Oturduğu yerden, az aşağıda odun kesen, bir yandan da kavga edip didişen Abuzer ile Alemdar'ı, mağaralarındaki üç haramîyi, yamaçtaki çiftlik evinde sefil bir hayat süren dört beyzadeyi, hatta tâ uzaklardaki köyün ahalisini bile görebiliyordu. Bir süre sonra ufkun ve onun ötesindekileri, derken her şeyi görüverdi. İnsanoğlunun her kötülüğünü, her çirkinliğini ve karanlık işlerini böylece bildi ve ağlamaya baş-

ladı. İyiliği ve kötülüğü aynı anda tadınca, kendisine büyük azap veren o utancı hissediyordu. Evet, bu emaneti o taşıyamazdı. Kulübeye gidip gözlerinden yaşlar aktığı halde dua etmeye başladı. Her şeyi, yani iyi ve kötüyü unutmayı, yeni bir hayata başlamayı niyaz eyledi. Duası şafak sökene kadar sürdü; yorgun, harap ve uykusuz olduğu için, bulunduğu yerde sızıp, derin bir uykuya daldı.

Rüyasında, iyi ve kötünün ilmine sahip olduğu için küçümsediği ve adlarına hicap duyduğu şu insanoğullarından birini gördü. Giyim ve kuşamının ihtişamına, parmağındaki kıymetli yüzüklere, yanıbaşındaki nargileye bakılırsa, bu adamın bir tüccar olduğu belliydi. Gel gör ki dağların bile korkudan kabul etmediği emaneti adeta hiçe sayarak, onca zenginliği boşuna biriktirmiş gibiydi. Az önce karnını tıkabasa doldurmuş olacaktı ki, oturduğu taburede sanki uyudu uyuyacaktı. Nihayet marpuç elinden düştü; adamcağız sızmıştı. Zaten Salih de bunu bekliyordu. Sisler puslar içinden ona doğru yaklaşırken, adam gözünü açtı. Salih adama şunları söyledi:

– "Ey tüccar! Haftalarca, aylarca, yıllarca ve on yıllarca, bu dünyada günahkârların gözlerini boyayan, onları yollarından saptıran onca nimeti bire alıp, ona, yüze, bine sattın. Çil çil altınlar biriktirdin. Keseler dolusu paran ve ciltler dolusu senedin kasana artık sığmaz oldu. Fiyatlar düşecek, müşteri elini eteğini çekecek, işler kesat gidecek korkusuyla uykuların kaçtı, geceler ve gündüzler boyu endişe ve vesvese ile kıvrım kıvrım kıvrandın. Ama sonunda, en zenginlerden bile zengin oldun. Gel gör ki gönül fakiri biri haline geldin. Heyhât! Aslında sen onca zahmete girip bunca parayı biriktirmezden önce sana söylemem gerekirdi talebimi. Fakat kısmet bu güneymiş. İşte söylüyorum şimdi: Doğrusu sen ahreti bırakıp dünya nimetlerine dalmakla yanlış bir iş yaptın. Çünkü senin kısmetin ticarette değil, bendedir. Bu yüz-

den senden istediğim şey, yıllardır dişinden tırnağından artırarak biriktirdiğin servetini derhal fakire fukaraya dağıtman ve gelip Acıpayam'da beni bulman. Benim adım Salih'tir ve kısmetin de bendedir. Şimdi uyanır uyanmaz, kasandaki senetleri borçlulara karşılıksız ver, paranı ve mallarını zebuna zelile dağıt. Hemen Acıpayam'a gel ve oradaki dağa tırman. Ben, işte o dağın zirvesindeki bir münzeviyim. Yanıma gelip elimi eteğimi öp!"

Onun bu sözlerini işiten tüccar yıldırımla vurulmuşa dönmüştü. Doğrusu, adamcağızın işi hiç de kolay sayılmazdı. Eza ve cefa ile yıllardır dişinden tırnağından artıra artıra şimdi tam küpünü doldurmuşken, onca emeğinin semeresini görmeye başlayacağı bu zamanlarda kendisinden, malını mülkünü fakire fukaraya dağıtması isteniyordu. Gelgelelim, az önceki şaşkınlığı ve telaşı geçip, suratına bu kez ciddî ve cesur bir ifade yerleştiğine göre, postu pahalıya satacağı belliydi. Ceviz kadar beyninde birtakım fesatlar tezgâhlamış olmalıydı ki, Salih'e şunları söyledi:

– "Ey saçı sakalı ak, harmanisi pak, sözleri hak münzevi! Paramı pulumu, malımı mülkümü, zevki sefayı, dünyanın bütün nimetlerini terk edip tâ Acıpayam Dağı'na, senin yanına gelip dizlerine kapanmamı, elini eteğini öpüp hayırduanı almamı istiyorsun. Peki sen benim yerimde olsaydın ne yapardın? Dağın başında inzivaya çekilerek, tefekküre dala dala, dünya nimetlerinden habersiz saçını sakalını ağartıp ununu elemiş eleğini asmışsın. Belin bükülmüş, dişlerin dökülmüş. Bak, peltek peltek konuşuyorsun. Bu halinle sen elbette, paraya pula değer verecek bir adam değilsin. Zaten bir ayağın çukurda. Ama vakit henüz geç sayılmaz. Dağın tepesinde tefekkürle geçirip ziyan ettiğin onca zamandan sonra, iyisi mi sen gel de, kandilinin yağının giderek tükendiği hayatının şu son demlerinde kuyruğu titretip rahmeti rahmana kavuşmadan, az buçuk zevkü sefa içinde yaşa. Kısacası

benim kısmetim sende değil, senin kısmetin bendedir. Hem, senin kefen parası olarak kıyıda köşede biriktirdiğin üç beş kuruşun da vardır. Bana gelirken o parayı da getir; ikimiz birlikte, meyhanede kerhanede yeriz."

Tüccar bu terbiyesizce lakırdıları daha bitirmeden, öfkesinden kan beynine hücum eden Salih, asâsını kaldırdığı gibi gazapla, edepsiz adama taarruz etti. Mübarek asâsını namussuzun beynine tam indiriyordu ki, rüya bitti ve Salih sıçrayarak uyandı. Duyduğu öfkeyle dudakları hâlâ titriyordu. Işığı ve gökleri, toprağı, ay ile güneşi ve yıldızları, onların içinde ve üzerinde olanları, en önemlisi insanoğlunu gören, bu yüzden de bütün ilahî ve uhrevî bilgiye sahip olan kendisini, edepsizce sözlerle küçümseyen tüccara, o uyku sersemi haliyle beddualar etmeye başladı. Gelgelelim halinden, onu kıskandığı belliydi. Bir yılı aşkın bir süredir zirvede yaşıyordu. Ancak zirveler yaşamak için değil, erişmek için olmalıydı. Ruhundaki haset ve hübrizi böylece farkettiğinde, az önce öfkelendiği tüccara gıpta ettiğini de anladı. Onun gibi olmak istiyordu, ama zirvede eriştiği bu semavî bilgileri unutup yeni bir hayata başlaması artık zor gibiydi. İşin kötüsü, onun hakkında kötüce düşündüğüne göre, eriştiği ilahî hakikate rağmen, ruhu hırslardan henüz arınmamıştı. Evet o, tövbeler olsun, kibiri gereği Tanrı olmaya susamıştı.

Rivayet edilir ki, Acıpayam köylerinden birinde vaktiyle, torunlarına dinî hikâyeler anlatmaktan hoşlanan bir dede vardı. Şimdi olduğu gibi o yıllarda da dedeler, odun kesme, hayvan bakma, yün kırpma gibi işlerden ellerini eteklerini artık çektiklerinden midir, saygı görmelerine rağmen aslında gizliden gizliye hafife alınırlardı. Gençliklerinde gösterdikleri onca yiğitlik, atlattıkları nice varta, beşer hafızasının zaafıyla unutulur ve onlara, tabiri caizse "işe yaramaz" gözüyle bakılırdı. İşte bu dede bile, ailede elinden iş gelen fertlerden ayrı olarak, torunlarıyla aynı kefeye konurdu. Ne var ki, açık-

göz olduklarından torunları da bütün ailenin onu hafifsediğini anlar, dedelerinin tenbih, nasihat ve azarlarına pek kulak asmaz, onu adam yerine koymazlardı. Bu tutumdan gocunan dede ise altta kalmak istemez, yaşının ilerlemesi sonucu artık, ahret yolcusu olmasının verdiği sıfat ve salahiyetle, ara sıra torunlarından gözüne kestirdiği birini yanına çağırır, eğer çocuk boş bulunup da itaat ederse, böylece gafil avlanmış olurdu. Çünkü bu dede, fırsat buldukça torunlarına, böyle vesilelerle ya sûre ezberletir ya da dinî hikâyeler anlatırdı. Torunların bu duruma itiraz hakları yok gibiydi. Çünkü dedelerine fırsat buldukça karşı çıksalar da, sûre ezberlemeyi reddederek, Kuran'a ve Hazreti Peygamber'e isyan etmeleri mümkün değildi. Dedenin tuzağına bu şekilde düşen çocuk, Sübhaneke, Ettehiyyatü, Allahümmerabbenâ gibi dualardan birini tamamiyle ezberlemeden, ihtiyar tarafından salıverilmezdi. Dede böylece, hem yaramaz torunundan intikam alır, hem de sevaba girmiş olurdu.

Yağmurun bardaktan boşanırcasına yağdığı bir gün, köy evindeki sedire bağdaş kurup hatıralarına garkolan dede, torunlarının bağırış çağırışlarından bıkıp usandığından mıdır, yine bir dinî hikâye anlatmak üzere onları susturdu. Bu defaki hikâyesinin adı, "Dağın Zirvesinden İnen Münzevi" idi. Dedenin sözüne bakılırsa, vaktiyle çok zengin olan, ama malını mülkünü fakirlere dağıtıp bu dağın zirvesinde tefekküre dalan münzevi, bir şekilde ilahî sırları ve gayb âleminin ilmini öğrenmişti. Fakat onca ilme ve irfana rağmen, hâlâ mutsuz ve öfkeliydi. Çünkü bilmesi gereken asıl şeyi bilmiyordu. İşte bunun için, bir rahmet ile onun gönlüne susuzluk verilmişti. Adam da bu duyguyla, inzivaya çekildiği yerde bulunan derin kuyuya, su içmek için bir bakraç sarkıtmıştı. Ancak ne olduysa bundan sonra olmuş, münzevi ipi çektiği esnada, bakraçtaki suyun sathında kendi aksini görmüştü. Suyu değil, sanki kendi aksini içen adam, bütün ilmini

unutmuş, ama sonuçta kendini bilmişti. Bu ise onun bilmesi gereken, zaten yegâne şeydi.

Dede bunları anlatırken yağmur dinmiş, açan güneş ortalığı aydınlığa boğmuştu. Hikâyeden canı sıkılan çocuklar artık dışarı çıkabilir, gönüllerince şamata edebilirlerdi. Torunlar birer ikişer kapıdan çıkarken, içlerinden biri ihtiyara dönüp, "Peki dede, hangi dağdaymış bu münzevi?" diye sorunca adam, pencereden dışarıyı göstererek, "Nah işte! Şu Acıpayam Dağı'ndan inip gelmişti bizim buraya," dedi. Torun, "Sen onu gördün ve konuştun mu?" diye sordu. Sözü çocuk tarafından dinlendiği için koltukları kabaran ihtiyar ise, "Heee! Konuştum ya! Bak bana üç altın bile verdi!" diye cevaplayarak, koynundan bir mendil çıkarıp açtı. Gerçekten de, içinde üç altın vardı. Heyecanlanan torun, "Aaa! Altın! Dede ver onları bana! Benim olsun!" diye bağırınca ihtiyar asabîleşerek, "Hiç olur mu öyle şey! Onlar benim kefen param!" diye zavallı çocuğu tersledi. Arsız torun, bir süre daha tutturup altınları istemesine rağmen, inatçı ihtiyar dediğinden şaşmayınca, zavallı çocuk ağlaya ağlaya evden dışarı çıktı. Fakat, yağmurun ardından açan güneşi ve onun aydınlattığı güzellikleri görünce, üzülmesine aslında pek bir neden olmadığını anladı. Zaten o parlak altınları unutmuş gibiydi. Derenin kıyısına ilerleyen kardeşlerini farkedince, eğlenceden nasibini almak için tabana kuvvet onların yanına koşturdu.

Ölüm, *Dünya Tarihi*'ni böylece bitirdiğinde, hikâyesinden etkilenmişe benziyordu. Öyle ki, anlattıkları bitince, sanki söylenecek artık hiçbir söz kalmamış gibi suspus olmuştu. Ayrıca büyük bir sırrı açıklamış gibi, "Ya! İşte böyle!" dercesine, başını anlamlı bir şekilde sallıyordu. Sessizliği ihtiyar bozdu:

– "Bu gerçekten ibretlerle dolu bir hikâye," dedi, "Ne var ki çok uzun. Bu yüzden de çoluk çocuğa anlatılır cinsten değil. Ayrıca takip edilmesi biraz zor gibi. Dinleyenin anlamasından çok, anlatmanın zevki için anlatılmış görünüyor."

Ne var ki Ölüm, ihtiyarın sözlerinden gocunmuşa benziyordu. Bu nedenle olsa gerek, beklediği izlenimi bırakamayıp hayal kırıklığına uğramış gibi, sesi de az buçuk titrediği halde şunları söyledi:

– "Elbette anlatmanın zevki için! Ben seni niye düşüneyim? Hem böylesi daha dürüstçe. Alışık olduğun tarzı, üslubu ve kelimeleri kullanıp seni etkilemek için anlatsaydım, bundan en başta ben zevk alamazdım. Dolayısıyla bu, fahişelik gibi bir şey olurdu. Başta dediğimiz gibi, anlattığın her hikâye için senin fazladan bir saat yaşaman hariç, oynadığımız bu oyunda ikimizin de en ufak bir menfaati bile yok. Amacımız kazanmak olmayınca, ne senin ne de benim, başarı ve kazanç peşinde koşmamız anlamsız. Yine de, hikâyemizin güzel olmasını amaçlıyoruz. Fakat bir muhabbet tellalı gibi, güzelliği senin ayaklarının dibine koyup ücretimi istemiyorum. Bu güzellikten, yani hikâyeden aldığım zevk bana yetiyor. Anladığım kadarıyla sen de böyle yapıyorsun."

Bunun üzerine ihtiyar şöyle dedi:

– "Elbette bu en doğru yol. Hâl böyleyken benim anlattığım dinî hikâyede beklediklerini neden bulamadığını anlayamadım. Sen yakasına yapıştığın her insanı korkak mı sanıyorsun? Yoksa ölümsüz olduğun için korkusuzluğun yalnızca sana mı mahsus olduğunu düşünüyorsun? Benim dünyada tattığım en büyük lezzet, hayat değil, insanlık! Her zaman olduğu gibi şimdi de, yaşıyor olmanın değil, insan olmanın zevkini çıkarıyorum. Anlattığım her hikâye için bana bir saat süre verdiğin için sana müteşekkirim. Fakat şunu iyi bil: Ben bu süreyi yaşamak yerine, hikâye anlatmak için kullanıyorum."

İhtiyarın sözlerini sonuna kadar dinledikten sonra, Ölüm şunları söyledi:

– "Hayatını değil, insanlığını isteseydim elbette korkardın. Ancak bu güzel hediye sana sonsuza kadar verildi. Onu senden geri almam mümkün görünmüyor. Bu bakımdan sen de benim gibi ölümsüzsün. Fakat birçok kişi için, insan olmanın zevkini ve keyfini çıkarmak değil, hayatı sürdürmek ve korumak daha önemli görünüyor. Ne pahasına olursa olsun yaşamaya çalışmakla, doğrusu çok büyük bir mutluluğu kaçırıyorlar. Acı ve ölüm korkuları onları yönetiyor. İşin kötüsü, bu korkuya Tanrı diyorlar. Oysa dünyayı korkuyla değil, bir insanın gözleriyle görselerdi, Tanrı'yı görmüş olurlardı. Neyse! Korku bahsini de böylece kapattık. Son dinî hikâyemizi de anlatıp bitirdik. Şimdi daha insanca bir konuya ne dersin? Bu kez sen seç."

İhtiyar bu soruya sanki hazırlıksızmış gibi, "Öyleyse bu kez birer aşk hikâyesi anlatalım," dedi, "Önce ben anlatmak istiyorum. Aklımda senin dinî hikâyen gibi bir şey var."

Bu sırada Elhalid Mahallesi'ne gelmişlerdi. Ölüm'ün Uzun İhsan'ı bulmayı düşündüğü evin civarına vardıklarında, bir kalabalıkla karşılaştılar. Ahali, işi gücü bırakmış, kendilerine ahlâkî bir nutuk atan beş yaşlarındaki bir kızı dinliyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse bu kız, sanki büyümüş de küçülmüş gibiydi. Yaşına başına bakmadan bilmiş bir edâ ile bütün çocukları, Hak yoluna ve ebeveyn sözü dinlemeye davet ediyordu. Bununla birlikte sözlerindeki en ilginç yan, eğer analar ve babalar ahlâk kaidelerine aykırı bir iş yaparlarsa, çocukların temel görevlerinin onları terbiye edip doğru yola erdirmek olduğu şeklindeki iddiasıydı. Bu kız çocuğu nutkunu o kadar yürekten, o kadar canı gönülden söylüyordu ki, onun namusu ve iffetinden enikonu etkilendiklerinden midir, kalabalıktaki bazı kadınlar mendille gözlerini siliyorlardı. Kız gerçekten de söz dinler olmalıydı: Çünkü

Ölüm'ü görür görmez niyetini ve amacını sezdiğinden, parmağıyla bir yeri işaret ederek ona, "İşte! İşte! Aradığın adam orada! Bak, kaçıyor! Yakala!" diye bağırdı. Bu ihtar üzerine Ölüm yerinden fırlayıp ispiyoncu kızın gösterdiği yere koştu. Fakat haddini bilmez iffetli kızın gammazladığı Uzun İhsan, kaşla göz arasında yine sır olmuştu. Ölüm çaresizlik içinde çevresine bakınırken kız, hırçın bir tavırla yanına gelerek, küçücük ayağıyla dizine bir tekme attı ve, "Ne kadar beceriksizsin! Nasıl olur da yakalayamazsın onu!" diye bağırdı. Ölüm, Uzun İhsan'ın ele geçmesinin küçük kız için neden önemli olduğunu anlamaya çalışıyordu. Herhalde bu kız, başkalarını suçlamak için fırsat kollamaktaydı. Eğer bu doğruysa, onun çok iyi bir terbiye aldığı aşikârdı. Çünkü çocuk doğası bu ağır terbiye altında ezildiğinden, aynı acıyı başkalarının da çekmesini istiyordu ki, bunda da yerden göğe kadar haklı sayılırdı.

Kara kaplı defterde doğru yazıyorsa Uzun İhsan, Makame Mahallesi'nde olabilirdi. Artık öğle olmuş, günün yarısı bitmişti. Bu mahalleye doğru yola çıktıklarında Ölüm, "Uzun İhsan'ı orada bulacağıma eminim," dedi, "Gideceğimiz yer, kasabanın neredeyse öteki ucu. Güneş tepemizde ve yolumuz da uzun. Anlatacağın hikâye de uzun olsa iyi olur, yoksa bu yol çekilmez. Sahi! Hikâyenin adı ne?"

İhtiyar ona, *"Ezine Canavarı"* diye cevap verdi.

Ölüm ise, "Bir aşk hikâyesi için pek münasip bir ad değil," dedi, "Sakın korkunç bir şey olmasın?"

Cezzar Dede, bu soruyu duymazlıktan gelerek *Ezine Canavarı*'nı anlatmaya başladı:

Daha taşranın taşra olduğu zamanlarda, yani bundan otuz kırk yıl kadar önce küçük şehir ve kasabalarda, doğrusu

ahali adâbı muaşerete daha fazla düşkündü: Yediden yetmişe herkes, terbiye, nezaket ve teşrifat kaidelerine riayette pek kusur etmezdi. Bu, şimdiki yetişkinlerin hayal meyal, dedelerimizin ise gayet iyi hatırladığı bir şeydi. Ne var ki işin belki de en acıklı yanı, taşrada bir hanımefendi olarak şöhret salmanın zor olmasıydı. Çünkü büyük şehirlerdeki acentalara sipariş edilen kabartma tozu, ipek çorap, allık, etek için jorjet, bluz için saten, döpiyes için gabardin ve en önemlisi "has ipek" kumaşların, nemlendirici krem ve jartiyer kopçalarının gelmesi, posta idaresinin aldırışsızlığı nedeniyle, haftalar, bazan da aylar alırdı. Ancak, beylerinin önemli işleri yüzünden mahrumiyet bölgelerinde yaşamaya mahkûm bulunan kadınlar, bu ve benzeri facialarý gözlerinde sadece bir damla yaşla karşılayacak kadar olgun ve sabırlıydı. Gerçekten de hemen hepsi, gerektiğinde bağrına taş basıp aza kanaat ederek, her olumsuz hal ve şart altında kadınlığın vecibelerini harfiyen ifâ ederlerdi. Fakat bu vecibeler elbette ki çok zor şeyler olmalıydı. Mesela bir kadını hanımefendiliğe terfi ettiren faziletlerden birkaçı, temizlik, ev işlerinde beceri, cazibe ve beylerinin itibarıydı. İşte bunlardan biri olan temizlik, kadınlardan başka hiçbir insanoğlunun kolay kolay anlayamayacağı bir muamma olsa gerekti. Öyle ki, sık sık görüldüğü, işitildiği ve iftiharla anlatıldığı gibi, bir kadının gecenin bir vakti uykusundan feragat edip, helâya giden kocasının ardından burayı fırça ve tuz ruhuyla ovup silmesi, temizlik denilen faziletin en yüce ve en şaşaalı örneklerinden biri sayılırdı. Öte yandan erkek gözüyle bakıldığında, ev işlerinin en önemlisi yemek pişirmekti. Hakikaten o zamanın kasabalarında, kadınların mutfakları adamakıllı esrarengiz mekânlardı. Çünkü eğer lezzeti varsa, bir yemeğin muhakkak bir püf noktası, bir sırrının da olması gerektiğine inanılırdı. Bu sır elâleme duyurulmaz, yemeğin tarifini isteyenlere malzeme eksik söylenir, böylece es-

rar, tıpkı zülfikârın sırrı gibi nineden anaya, nihayet kız toruna intikal eder, bu sayede de yediden yetmişe bütün aile kadınlarının kıvanç ve iftihar vesilesi olarak sürer giderdi. Ayrıca eski zaman hanımlarının mutfağı, sanki bir simyacı işliğine benzerdi. Ne işe yaradığına erkeklerin bir türlü akıl sır erdiremedikleri birtakım esrarengiz malzemelerin bulunduğu kavanozlar raflara muntazam bir şekilde yerleştirilmiş olur, bu arada görünüş itibariyle aynı kara büyü eserlerine benzeyen birkaç yemek kitabı da göze çarpardı. Her şeyden önemlisi, o devrin kadınları mutfağa beylerinin girmesine kolay kolay izin vermez, pişmekte olan kekin böylece nazara gelmesini, bir çift kem gözün onca emeklerini bir bakışta söndürmesini engellemiş olurlardı. Eski hanımlar, kocalarına olan vazifelerini de hakkıyla yerine getirirlerdi: O devrin kadını, akşam eve yorgun argın gelen beyinin ayaklarını yıkamayı şimdikiler gibi zül telakki etmez, adamın gözü dışarıya kaymasın diye zavallıya cilveli ve işveli davranır, onun bir dediğini iki etmezdi. Bu yüzden o zamanların şefkatli, hürmetli ve itaatkâr hanımları, güzel görünmek maksadıyla geceden saçlarına bigudi sararak öylece yatar, erkeğin huzuru için sıkıntılı bir uykuya katlanmayı vazife bilirler, güzellikleri kendilerini vaktinden önce terketmesin diye ciltlerini salatalık sütü, nemlendirici merhem ve kakao yağıyla besler, ağdalarını asla ihmal etmezlerdi. Her şeyden öte bu kadınlar, kocalarına pek toz kondurmamakta, onları el üstünde tutmakta doğrusu pek haklıydılar. Çünkü adamların kimi başçavuş, kimi mal müdürü, kimi de defterdar muaviniydi. Herkesin kabul edeceği gibi, beylerin mühim işler başarıp mesleklerinde ilerlemeleri, karıları için daima bir iftihar vesilesi olurdu. Kısacası dedelerimizin, eski devir kadınlarını hatırladıkları zaman, aşka gelip gözlerinin yaşarması, derin hislere kapılıp mâzinin hatıralarına garkolmaları boşuna değildi.

İşte eski zamanın şöhretli hanımlarından biri de, Ezine diye bir kasabada gelinlik çağdaki dört kızıyla birlikte yaşayan, adına Hamiyet derler, dul bir kadındı. Rivayet edildiğine göre, vefat ettiği için arkasından konuşmanın pek doğru olmayacağı kocasını eve bağlamak amacıyla, üzerine soslar salçalar döktüğü eşek dilini adama yıllarca günde bir öğün yedirmiş, ne var ki gıdadaki sihirli hassa onu yuvasına bağlarken, içindeki yüksek kolesterol de zavallının ruhunu bedenine bağlayan ipi çözmüştü. Dul kaldıktan sonra kısmeti pek çıkmayan Hamiyet, kaderleri kendisininkine benzemesin, eli geniş, kalıbı yerinde, oturaklı ve tumturaklı birer koca bulabilsinler diye kızlarına, kadınlığın esrarını, bir erkeği çekip çevirmenin, oynatıp döndürmenin iç yüzünü, adamcağızın gözünün yuvasından dışarı seğirmesini önlemenin ve zavallıyı evinin erkeği yapmanın ilmini, yemekleri ve mezeleri, cilve, işve, naz ve edâ gibi numaraları öğretmeye hayatını vakfetmişti. Kızlarının adları, Cilvenaz, İşvenaz, Gönlenaz ve Âlemnaz'dı. En küçükleri Âlemnaz, sanki bir ay parçası, ahû bakışlı, hokka ağızlı bir âfetti. Fakat bir erkeğinki kadar büyük çenesindeki biri kızıl, ikisi kara üç kıl, iki günde bir cımbızla alınmadıkça güzelliğini gölgeleyebilirdi. Görenlerin "bir içim su" dedikleri Gönlenaz'ın ise böyle bir derdi yoktu. Onun güzelliğini doya doya seyretme fırsatı bulanlarda, bakışlarının bir derinlik hissi uyandırmasının sebebi, sağ gözünün daima sağa bakmasıydı. Ama İşvenaz, bu kızdan bile güzeldi: Parlak badem gözleri küçük ve birbirine yakındı. En büyükleri olan Cilvenaz ise tıpkı herkes gibi kardeşlerinin en güzeli olduğunu bilir ve bunu açıkça ifade etmekten kendini sakınmazdı. Fakat kıskananlar, onun burnunun büyüklüğünün, tam ucundaki mor et beninden ileri geldiğini söyleyip, haset duygularını ifşa ederlerdi. Kızların anası Hamiyet ise, akça pakça, etli butlu, kaşlı gözlü bir hanımdı. Kızlarındaki güzelliğe adeta misliyle sahip olan bu

kadın, aynı zamanda zekiydi de. Çünkü gözenekli cildini pudrayla matlaştırmayı ve çenesindeki et benini koyu renk fondötenle gizlemeyi akıl edebiliyordu. Bazı kıskanç şahıslar gözlerinin fazla küçük olduğunu söylerlerdi; oysa bu, onun sadece sol gözü için geçerliydi.

Ana ve kızlar, Ezine'nin Zürefa Mahallesi'nde, ailenin merhum erkeğinden kalan, arka bahçesi yüksek bir duvarla çevrili ahşap bir evde yaşarlardı. Kadın, dul maaşıyla kızları ortaokula kadar okutmuş, hatta son ikisini kız meslek okuluna bile göndermişti. Kızlara mahsus bu okulların biçki, dikiş ve nakış bölümlerinde, yaşları otuz beşi geçmiş ve henüz bir kısmetleri çıkmamış ilim irfan dolu muallimeler, dersi kaynatmak istedikleri zaman talebelere, evliliğin hikmetini ve münasip bir kocaya varmanın usulünü anlatır dururlardı. Evlilik o kadar hayatî, o kadar nazik bir bahisti ki, eli tığ ve iğne işine yatmayan kızlara hocalar, "Bu gidişle isteyenin çıkmaz senin! Cam kenarından yıllarca sokağa bakıp, kısmetini bekleye bekleye kurur gidersin!" diye çıkışıp biçareleri ağlatırlardı. Gel gör ki anaları, Hamiyet gibi bir kadın olduktan sonra küçük ve ortanca kızın meslek okulunda öğrenecek pek fazla bir şeyi olmayacağı zaten belliydi. Yine de, edebi ve erkânıyla sofra tanzimini ve alafranga mutfağı, gramofonu, tango ve sambayı orada öğrendiler. Ancak bu tür danslar için doğrusu fazlaca etli butluydular. Hamiyet Hanım'ın nişastalı ve yağlı yemekleri, hamur işleri, kızlarının damaklarından çok sanki müstakbel kocalarının zevkine hitap ediyor gibiydi. Kadın, mezüro ile kâh göbeklerini kâh basenlerini ölçen kızlara, "Alafranga âdetlere ne diye heves ettiniz bu kadar? Ağlayıp sıkılmayın! İleride kocaya vardığınızda, adam tuttuğu vakit eline et gelmeli et! Kemik değil!" diye bağırıp çıkışırdı. Kızlarının gizlice kıkırdamasına yol açan bu öfke nöbetinde aslında Hamiyet kendince haklı idi. Çünkü bir Osmanlı kadını olduğuna inanırdı. Ona

göre kadın dediğin, eti budu yerinde, tombulca ve paluze gibi olmalıydı. Beyi yorgun ve asabî eve geldiğinde adamcağıza rakı sofrasını hazırlamalı, sırtında hayatın yükünü taşıdığı için bezmiş ve ezilmiş zavallı erkeğinin homurtularına ve külhanî sözlerine kulak asıp incinmeden onu eğlendirmeliydi. Ayrıca hakikî bir erkek elbette, kadınını yanlış işler yapmaktan alıkoyacak kadar eline ağır olmalı, yeri geldiğinde tokadı basmalıydı. Fakat kızları, salta maymunu gibi, Frenk gömlekli, kısa ceketli, hırpanî, yeni moda erkekleri beğeniyorlardı. Hamiyet Hanım'a göre bunun sebebi, evliliğin yatakta geçen mahrem saatleri hakkında evlatlarının gerçek bir tecrübeye değil, kulaktan dolma bilgilere sahip olmalarıydı. Kızların terbiyesiyle yakından ilgilenen kadın, bu yüzden onlara tam iki kez, bazı mahrem şeyler anlatmıştı: Sözümona erkeklerin ve sahici babayiğitlerin bedenlerinin, en küçük teferruata kadar mukayese edildiği bu iki konuşmada çok, ama çok ayıp şeylerden bahsedildiği için bir üçüncüsü olmamıştı. Ama sonuçta kızlar, erkeğin giyimi kuşamıyla değil, başka özellikleriyle değerlendirilmesi gerektiğini idrak etmiş gibiydiler. Öyle ki, Hamiyet onları bir gün, mutfakta sütçüden söz ederlerken gizlice dinledi: Anlaşılan içlerinden biri, elli yaşlarındaki sütçüyü çağırıp bir haltlar karıştırmış ve zaten bal, kaymak ve fındığı çok seven adamın gönlünde bazı yabanî hislerin doğmasına sebebiyet vermişti. Bu olayın geçtiği günün gecesi Hamiyet Hanım sabaha kadar dua etti.

Evlerinde bir gün, aşağı yukarı şöyle geçerdi: Sabah ortalık aydınlanır aydınlanmaz daima en küçük kız kalkar, kuzineyi yaktıktan sonra ablalarını uyandırır, ardından derhal fırına giderdi. Evdekiler kahvaltıyı hazırladıkları vakit, taze, sıcak ekmek gelmiş olur, böylece Hamiyet'in uyandırılmasında artık bir mahsur kalmazdı. Bir çeyiz sandığı büyüklüğündeki lambalı radyonun düğmesinin çevrilmesiyle ortalı-

ğa hayat gelir, aile kahvaltısını yaparken oyun havasının kıvrak nağmeleri, şekeri atılıp karıştırılan çay bardaklarının tıngırtıları ve harlayan kuzinede yanan odunların çıtırtısı duyulurdu. Kahvaltıdan sonra Hamiyet'e bir acı kahve yapılır, ayrıca kadıncağız ilk sabah cıgarasını içerdi. Gelgelelim evin işi derdi fazlaca olduğundan, bu keyif uzun sürmez, masa terkedilir, gündelik faaliyetlere derhal başlanırdı. Önce pencereler açılıp ev havalandırılırdı. Halılar ve kilimler bahçeye indirildikten sonra aynı yerdeki ocakta ateş yakılır ve bir sacayağın üzerine su dolu kazan yerleştirilirdi. Elinde tokaç, ağzında cıgara olduğu halde Hamiyet, halıları döver, kızlardan bazısı içeride zemini sodalı suyla ovarken, diğerleri ya camları siler ya da bulaşıkları yıkardı. Bu çok önemli ve hayatî işler yapılırken, elbette ki üst başları farklı olur, genellikle eskice birer şalvar ve gömlek giymiş bulunurlar, ayrıca başlarına muhakkak bir tülbent bağlarlardı. İşte bu halleriyle ele güne pek görünmemek için önce bahçedeki işlerini, yani halı silkmeyi ve çamaşırı bitirmek lüzumu hissederlerdi. Zaten kazandaki su da bu iş içindi. Şimdiki nesil, bu beş hamarat kadını bahçedeki kaynar su kazanının başında çamaşır yıkarken görseydi, şüphesiz dudakları uçuklardı! Temizlik aşkına, tıpkı ayin yapan cadılar gibi, kazandaki sıcak su bakraç bakraç leğene boşaltılırken Hamiyet, büküp suyunu sıktığı uzun bir çarşafı, vecd halinde küllü suya çarpardı. Kızlar bir nevresimi iki ucundan tutup bükerken nefes nefese kalırlar, gözbebekleri alabildiğine irileşir, hele hele kirli suyun akıp gittiğini görünce, tıpkı cinlerle münasebete giren şamanlar gibi kendilerinden geçerlerdi. Öyle ki, onları bu halde gören bir adam, çamaşır yıkamanın çok zevkli bir iş olduğuna hükmedip, dünyaya kadın olarak gelmediği için başını taşlara vurabilirdi. Ancak bu zevkli iş, taş çatlasa dört saat kadar sürer, bir gün önce yıkanan çamaşırlar iplerden alınıp yerine yenileri asılırdı. Bu arada içeride, evvelki gece-

den artan yemek ısıtılmış olur, öğle vakti artık geldiğinden, işe bir ara verilip karın doyurulurdu. Ardından ütü ve kola faslı başlar, çarşaflar, nevresimler, yastık kılıfları, gömlekler, etekler, iç çamaşırları ve bir hanımın kullandığı çeşit çeşit bezler ütülenip katlanır, çekmecelere yerleştirilirdi. Evin işi bittiğinde topluca bir yorgunluk kahvesi içilir, haftada bir kez olmak üzere, teferruatıyla anlatmanın pek uygun olmayacağı bir başka faaliyet başlardı: Kızlardan biri mutfakta şeker ve limon ile ağda hazırlar, elinde sahan salona girdiğinde, anasını ve ablalarını birer mindere oturmuş, bacaklarındaki tüyleri incelerlerken görürdü. Bu faaliyet sürerken radyo açılır, şarkılara ve türkülere eşlik edilir ve herkes, canla başla çalışıp uygun yerlerini cillop gibi yapardı. İş bitince ipek çoraplarını, jartiyerlerini, eteklerini ve bluzlerini giyip ayna karşısına geçerler, makyaj altı kremlerini sürüp pudrayla ciltlerini matlaştırırlar, allıklar ve fondötenlerden sonra far ile gözkapaklarına gölge verip rimel ve kalem çekerlerdi. Saçlarını fırçalayıp taramaları bitince, mantolarını giyip çantalarını alarak, doğruca Ezine Lokali'nin aile kısmına giderler, yaygın tabiriyle insan içine çıkarlardı. Bu arada Hamiyet daima kahve, kızlar ise gazoz içer, hazinelerini korumak isteyen birer hanımefendi gibi, o rahatsız sandalyelerde dizleri ve ayakları bitişik vaziyette otururlardı. Burada çok fazla vakit geçirmeden eve döndüklerinde kuzineyi tekrar yakarlar, hazırladıkları akşam yemeğini yedikten sonra sedire oturup radyo dinler, bir yandan da tığ işi yaparlardı. Saatler ilerledikçe kızlar, bir yandan hülyalar kurarak, çeyizleri için tığla, elti eltiye küstü, seksen akıl doksan fikir, âşık yolunu şaşırdı gibi motifleri işleyip masa, sehpa ve radyo örtülerini nikâhlarına yetiştirmeye çalışırlardı.

Hamiyet Hanım her gece yatmadan önce, baldırlarını, kulunçlarını ve sırtını kızlarına ovdurur, bu arada küçük kız bir tas içinde hamamdan tuzlu su getirip anasının ayakları-

nı yıkardı. Ancak, bu manzarayı görenlerin, Hamiyet'in zalim bir ana olduğuna hükmetmeleri elbette haksızlık olacaktı. Çünkü erkeksiz bir evde gelinlik çağdaki kızları çekip çevirme sorumluluğunun, bir devenin dizlerini bükecek kadar ağır olduğunu, her anlayışlı insan bilirdi. Bu yüzden, kadın hiç olmazsa onların mürüvvetini görene kadar, analarının iç sıkıntısından tutulan adale ve mafsallarını her gece ovarak hem evlatlık vazifelerini yapmaları, hem de zaten hak ettiği huzuru ona az buçuk bahşetmeleri boyunlarının borcuydu. Gerçi kulunçlarını ovdururken, gevşeyip eriyen adalelerindeki ağırlığın uçup giderek yerini tatlı bir duyguya bırakması kadıncağıza, onu inletecek kadar büyük bir zevk veriyordu ama, kızlar kocaya varmadan Hamiyet'in müzmin bir huzura erişmesi, şüphe yok ki çok zordu. Her şeyden önce, en küçükleri yirmi dört, en büyükleri de otuz bir yaşında olan dört kız, büluğ çağına gireli beri ruhlarında ve gönüllerinde başgösteren ateş kadar yakıcı ve haliyle, dayanılması oldukça zor bazı arzularla yıllardır pençeleşiyordu. Bu bakımdan evde adeta, sadece bir kıvılcımla patlamak için hazır bekleyen dev boyutlarda dört barut fıçısı vardı. Bu kıvılcımı ihtiyar sütçünün şahsında yalnızca Gönlenaz görmüş gibiydi. Neyse ki bu kıvılcım barut fıçısını şöyle bir yalayıp geçmişti. Fakat Hamiyet, ara sıra bir araya toplanarak konuşup kaynatan kızların fıkırtılarını ve kikirtilerini tâ mutfaktan işitiyor, analık içtepisinin yol açtığı tecessüs dürtüsüyle gidip anahtar deliğinden içeri baktığında ise, işaret parmaklarını bir karış kadar birbirine yaklaştırıp sanki bir şeyin büyüklüğünü gösteren Gönlenaz'ı, göğüslerinin altına kalem koyarak sarkıp sarkmadıklarını tespit etmeye çalışan Cilvenaz ve İşvenaz'ı, örnek aldığı ablalarına kıkır kıkır gülen Âlemnaz'ı bu hallerde görüp iç geçiriyordu. Bu gidişle kızlar kocasızlıktan cinnet geçireceklerdi. Bacaklarının arasında yıllardır taşıdıkları ateş, anlaşılan artık ruhlarını da tutuşturmuş,

yabanî arzuları gemi azıya almıştı. Hamiyet Hanım aynı zamanda dindar bir kadındı ve evlatlarının bu dayanılmaz arzuyla kıvranmalarına, bir ana olarak seyirci kalmasının günah olduğunu biliyordu. Ancak zavallı kızların ruhlarındaki ateşi söndürecek hayırlı birer kısmet henüz çıkmamıştı. Sütçü olayından sonra günlerce düşünen, bazan da gözyaşı akıtan Hamiyet Hanım, sonunda Ezine'nin şöhretli çöpçatanı Nafile Kalfa'ya gidip görünmeye karar verdi.

Nezaket ve korku gereği elbette yüzüne karşı Nafile Kalfa denilen kadının gerçek lâkabı, söylenmesi burada pek münasip olmayacak kadar ayıp sayılırdı. Fakat bu edep ve terbiye dışı lâkap ona hitap edilirken asla telaffuz edilmezdi. Bu kadın kırklı yaşlarda bir kız kurusuydu. Ancak görünüşü, en azından kadınlar açısından oldukça etkileyiciydi: Başına kapkara bir tülbent geçirip ensesinden sımsıkı düğümler, yine kara ya da kahverengi bir çarşaf giyer ve yaz kış takunyayla dolaşırdı. Yaşı neredeyse elliye varıyordu ama, akıp giden yıllar onu pek değiştirmemişti: Şimdiki çirkin ve acuze görüntüsü zaten gençliğinde de vardı. Bu yüzden bacaklarının arasındaki ateşi söndürecek bir damat adayı karşısına çıkmamıştı. Bazı geceler bu ateş azamî derecelere yükselir, sabah kalktığı vakit kadının, donunda bir yanık lekesi gördüğü bile olurdu. Nitekim, iç çamaşırları olduğu kadar minderleri de yakan bu ihtiras alevi nihayet, kara yalımlarıyla ruhunda bir haset cehennemini tutuşturdu. Akranlarının birer ikişer kocaya vardıklarını gördükçe, içindeki cehennemin harareti kadının yağlarını dirhem dirhem eritti ve kara kuru, adamakıllı kavruk biri oldu. Gönlündeki haset korlarını yelpazeleyen bir başka durum ise, güzellik ve ruh olarak kendisinin çok aşağılarda, oysa gözünün fazlasıyla yükseklerde olmasıydı. Artık evde kaldığına göre, zirveye çıkmanın ve orada yaşamanın yegâne yolu iffetli görünmekti. Çarşıda pazarda bir tek erkek bile alıcı gözüyle bakmadık-

tan sonra, ahlâklı ve namuslu olmanın hiçbir zararı dokunmazdı. Üstüne üstlük, iffetini kaybetme tehlikesinin başgöstermesi, kör ve sağır bir erkek cinnet geçirmedikçe neredeyse imkânsızdı. Yine de en önemli kazanç, örf ve geleneklere bağlı, namus timsali Nafile Kalfa'nın bu haliyle diğer kadınları kolayca suçlayabileceği bir mertebeye erişmesiydi. Öyle ki, insanların ne gibi günahlar işlediğini daha iyi kavrayabilmek için kendini dine bile verdi. Sonuçta, azmedip tırmandığı bu ahlâk zirvesinden, özellikle kadınların günahlarını ve kabahatlerini daha iyi görüp onları itham edebiliyordu. Böylece fazlasıyla sivri dilli ve dedikoducu biri oldu. Zaten çehresi de buna uygun sayılırdı: Bir kanca gibi aşağıya sarkan burnuyla uzun ve sivri çenesi arasında sadece üç parmak mesafe vardı! Kadın dedikodu yaparken o sivri dili, yuvasından fırlayan bir yılan gibi, ince dudaklarının arasından dışarı uzanır, zaman zaman kâh çenesine kâh burnuna çarpıp şaklardı. Küçücük ve parlak gözleri ise sanki bakmak değil de, nazar değdirmek içindi. Gerçi bu şekilde saldığı korku ile olağanüstü bir saygı uyandırıyordu ama, fazla korku onun cemiyetten dışlanmasına sebep olabilir, kapılarını yüzüne kapatan insanların hatalarını böylece ne görebilir ne de onların yüzlerine vurabilirdi. Evlere girmenin bir yolunu bulmak zorundaydı. Bu yüzden çöpçatanlığı seçti. Artık oğlan ve kız analarının evlerine davet ediliyor, kendisine izzet ve ikramda kusur edilmeyip daima el üstünde tutuluyordu. Bu işteki başarısının en büyük nedeni, hem fesat hem de sivri dilli olması sonucu kendini başkalarına kabul ettirerek sözünü dinletmesiydi. Öyle ki, tehlike insanlar için en gerçek şey göründüğünden, yaralayıcı ve sivri olmasından dolayı o da, halim selim, yumuşak huylu insanlar arasında çok daha gerçek ve şahsiyetli biri gibi telakki edilip sayılıyordu. Ayrıca isteklilere oğlan ya da kız bulup yuvalarını yapması da işin cabasıydı. Bacaklarını birbirini sımsıkı yapıştırıp ka-

dınlığını bastırmasının yol açtığı titizlik ve simetri saplantısı, Nafile'nin birbirlerine münasip gördüğü çiftlerde de göze çarpardı: Kısa boyluları kısalarla, sarışınları yine sarışınlarla evlendirir, çolak bir kızın anasının başvurusu üzerine topal ya da çarpık bir koca adayı arar, şaşıları şehlalara yakıştırıp düğünlerde davulu dengi dengine vurdururdu. İşte Hamiyet Hanım ziyaret edip ondan dört kızına, huyu huyuna, suyu suyuna denk birer koca bulmasını rica ve istirham edince Nafile'nin kafası yine böyle çalışmış, kızlara dört erkek kardeş bulmak için paçaları sıvamıştı. Eğer kısmet olursa bu düğün, çöpçatanlığının şahikası olacak, nâmı lâkabı bütün Ezine'ye yayılacaktı. Sonunda kadın, tecrübe ve becerisinin semeresini gördü ve Ezine'nin Hoyratlar Mahallesi'nde, dul bir kasabın dört yetişkin oğluna göz koydu.

Gerçekten de o zamanlar Hoyratlar Mahallesi'nde, titiz müşterilerin güvenip alışveriş ettiği Lezzet Kasabı derler bir dükkân vardı. Burayı, mahalledeki güzel ya da çirkin, genç ya da ihtiyar, çoğu kadının göz süzüp edâ yaparak "Ayvaz Bey" diye hitap ettiği, yaşı elliyi geçmesine rağmen hâlâ babayiğit görünüşlü, kızıl saçlı, kırmızı yanaklı, müzekker tavırlı bir adam işletirdi. Yirmi dört yıl önce vefat eden karısı ona, Selahattin, Celalettin, Nizamettin ve Hüsamettin adlı, tosun gibi dört erkek evlat vermişti. Koca aradıkları için erkeklerin medeni durumlarıyle pek ilgilenen bazı kadınlar, ona "Dul Kasap" da derlerdi. Elbette adamın yüzüne karşı böyle hitap etmezlerdi ama, dükkânın önünden geçerken içerideki, bir elinde satır ve diğerinde dev bir bıçak, belinde uzun ve kırmızı kasap önlüğü, altında kara bir şalvar, ayaklarında ise takunyeler olan bu efe görünüşlü adamı süzüp, derinden bir iç geçirirler ve pembe hülyalara garkolurlardı. Ayrıca üst dudağında, adamın yağla parlatıp burduğu kocaman, kızıl bir bıyığı vardı. Teni ak, gözleri ise kapkara ve çakmak çakmaktı. Hayatı boyunca sayısız büyükbaş hayvanı

boğazlayıp İslâmî usüllerle canını alan bu mangal yürekli adam, döktüğü onca kan yetmiyormuş gibi, üstelik bir de her ay mahalle berberine gider, sırtına neşter vurdurup iki şişe kan aldırırdı. Anlaşılan, yıllardır süren bekârlığı nedeniyle kuvveti ona fazla geliyordu. O güne dek gırtlakladığı onca öküzün kudreti, dayanıklılığı ve huyu sanki adamcağıza sirayet etmiş gibiydi: Geniş omuzları, kalın bir boynu ve yine bir öküzünkü kadar büyük bir kafası vardı. Ayakları ve elleri kocamandı. Dükkânında bütün gün, yaradana sığınıp satır sallar, kemikleri kırar, etleri parçalar ve kanları sıçratırdı. Öyle ki, onu bu vaziyette gören kadınlar, derhal türbelere ve mübarek ziyaretgâhlara koşarak, talihin yüzlerine gülüp kendilerine böyle haşin bir koca nasip eylemesi için adak adarlardı. Gerçi adamcağız haşin ve hoyrattı; ama bir sanatkâr yaradılışına ve ince bir ruha da sahipti. Zaten bu, dükkânının camekânını tanzim etmesinden de belliydi: Sözgelimi, mezbahada derisi yüzülmüş ama kafası kesilmemiş nefis bir kuzuyu, kalp, dalak ve ciğerleri yarık karnından takım halinde sarkacak bir şekilde camekâna yerleştirir, böylece müşterilerin ağzını sulandırırdı. Dişlerinin arasına bir demet maydanoz sıkıştırdığı hayvanın sağına ve soluna ise, sanki gülünç bir şey varmış gibi müşterilere bakıp sırıtan kelleleri dizer, ama her birinin arasına dereotu demetleri ve renk uyumunu tamamlamak için kırmızı domatesler koymayı ihmal etmezdi. Ayrıca çengele astığı hayvanların uygun yerlerine medeniyet işareti olan peçeteler tıkar, o küçük camekânda böylece, onun sanatkârca hassaslığının bütün semereleri görülür, seyredenleri imrendirip meftun ederdi. Zerafeti bir yana, Ayvaz Kasap aynı zamanda iyi bir babaydı. Büluğ çağına giren oğullarında zaman zaman başgösteren isyankârlığı ve haddini bilmezliği, bu terbiyesizleri sille tokat yola getirip önlemiş, dede mesleği olan kasaplığı evlatlarına teker teker öğreterek kollarına birer altın bilezik takmıştı.

Zaten adam olduktan sonra büyük oğul Selahattin'e, Ezine'nin uzak bir mahallesinde dükkânın bir şubesi açılmıştı. Buranın adı, sinemadaki feza gemilerininki gibi Lezzet-2 idi. Ortancalar, yani Celalettin ve Nizamettin belediye mezbahasında işlerine gidip gelirken, Hüsamettin babasının yanında çalışıyordu. Bütün bunlardan bile öte, onca evlada baktığı yetmiyormuş gibi, adam üstelik fazlasıyla merhametli bir hayvanseverdi: Gerçekten de Lezzet Kasabı'na musallat olup, yağmur kar, kış kıyamet demeden dükkânın önünde sadakatle bekleyen sarı, beyaz, siyah ve tekir tam dört arsız kedi vardı. Sabahın köründe dükkânı açmaya gelen Ayvaz Kasabı hayvanlar hemen tanıyıp kuyrukları havada yanına varırlardı. Gelgelelim kediler, içgüdüleriyle adama ne kadar miyavlayıp yalvarsalar da, yine de gıdalarının ciğerden ziyade, hamamböceği ve fare olacağını hepsi bilirdi. Fakat o zamanlar hemen her evde haşarat vardı. Her şey bir yana, Ayvaz Kasap ve oğulları temiz insanlardı. Bunu görmek için zemininde dükkânlarının bulunduğu ahşap binanın üst katını şöyle bir gezmek yeterliydi. Dükkânın hemen yanındaki taş merdivenden çıkılıp demir bir kapı açıldığında, altı odalı, geniş bir eve girilirdi. Bu odalardan beşi kullanılmaz, birinde ise baba ve dört oğul, yemek pişirip yerler, yatak serip uyurlar ve su ısıtıp leğende boy aptesi alırlardı. Aynı zamanda bu odada her ay çamaşır da yıkanır, bu iş için elbette küçük oğul Hüsamettin görevlendirilirdi. Çamaşır bitiminde penceredeki iplere asılan gri iç çamaşırları, çarşaflardaki sarı desenleri ve yağ rengindeki garip şekilleri gören ahali, bir fesuphanallah çekip, yoldan çıkmış bunca âdemoğlu varken, şeytanın nasıl olup da bu beş efendiyi ziyaret ederek zavallıların düşünü azdırdığına hayretler ederdi. Fakat bir vakitler beyaz olması gereken çamaşırları erkek haliyle ancak bu kadar yıkayabildiği için, Hüsamettin'in söz konusu lekelerde aslında pek bir kabahati yoktu. Düş azmasına maruz kalma-

larının nedeni, kahvaltı dahil günde üç öğün, içyağında kavrulmuş et, dalak, ciğer gibi kuvvetli gıdalar almaları gibiydi. Ne var ki o pek sevdikleri kuyruk yağı ve pastırma çemeni, terledikleri vakit özellikle koltuk altlarında çok fazla koktuğu için sık sık yıkanıp temizlenmeleri gerekirdi. Bu iş için baba ve dört oğul her ayın ilk perşembe günü Ezine'nin meşhur Abaza Halil Paşa Hamamı'na gider birbirlerini keseleyip başlarından aşağı tas tas sular dökerler, erkek adâbı gereği sümküre tüküre yıkanırlardı. Öyle ki hamamda onları bir kocakarı görse, oracıkta düşer bayılırdı. Çünkü sarındıkları o peştemallarla doğrusu pek yakışıklıydılar: Büyük oğul Selahattin, tıpkı babası gibi enine gelişmiş, enseli göbekli bir yiğitti. Her sabah taramak derdinden kurtulmak için saçlarını üç numara kestirmeyi huy edinmiş, böylece kulakları hizasından boğumlu, yerfıstığını andıran kafasıyla yan bakanların gönlüne korku salar olmuştu. Ortancalardan Celalettin, saçlarını uzatır ve özenle tarardı. Saçına o kadar ihtimam gösterirdi ki her ay hamama geldikleri vakit, şekli bozulmasın diye saçını pek ıslatmaz, dolayısıyla hiç sabun sürmezdi. Nizamettin'de ise, Celalettin'deki derin iç dünyası yoktu. Bu yüzden, hakikî bir erkekte olması gerektiği gibi hayata gerçekçi, yani boş boş bakardı. En küçükleri olan Hüsamettin, hepsinin makbul özelliklerini taşımaktaydı. Ama façası düzgün olan bu afili genç, yüzündeki sivilceleri dert edip gazetelerdeki "Sağlık Problemleriniz" köşelerine mektuplar yazıyor, kendisini sivilce illetinden kurtarmalarını rica ediyordu. Çünkü aslında oğlanın gözü dışarıdaydı: Bir fırsatını bulup büyük şehre giderek film yıldızı olmak, böylece Ezine'nin meşhur Londra Sineması'nın beyaz perdesinde görünmek hülyalarıyla yanıp tutuşuyordu. Hayal âleminde yaşamasının temel nedeni, ailede en küçük olması, dolayısıyla ev işlerinin çoğunun kendine kalmasıydı. Çamaşır bir yana, evi silip süpürmek de onun görevi sayılırdı. Ancak oğlan, bu

güç işin altından, doğrusu alnının akıyla kalkıyor, temizliği asla ihmal etmiyordu. Gerçekten de her hafta, tam bir saat boyunca eline süpürge alarak, yatıp kalktıkları odayı ve koridoru süpürür, yemek yenirken yerlere atılan kemikleri tek tek toplardı. Kullanılmadıkları için diğer beş odanın süpürülmesi gerekmiyordu. Altıncı oda ise, oğlanın tabiriyle, "kir odasıydı". Süpürgesi olmasına rağmen zavallı oğlanın faraşı yoktu. İşte bu nedenle süpürdüğü onca pisliği, doğruca bu odaya yığar, ardından da kapıyı sımsıkı kapardı. Elbette zamanla, odadan ağır bir koku gelmeye başlayınca sivri aklı sayesinde oğlan, her temizlikten sonra yığılan pisliğin üzerine iki kürek kireç atıp bu çapraşıklığı da çözmüştü. Olanlardan babasının haberi yoktu. Ayrıca bu oda, dükkânın tam üzerine düşüyordu. İşte, günlerden bir gün, odadaki pisliğin çürüyerek döşemeyi eritmesi sonucu zemin göçmüş, onca yemek artığı, iliği emilmiş kemikler, damarlı ve sinirli tarafına denk geldiği için çiğnendiği halde boğazdan bir türlü geçmeyen et parçaları, beyni ve yanakları yenmiş kuzu kelleleri, tam yirmi bir sıçan ve sayısız hamamböceğinden oluşan bu yığın, tıpkı bir karabasan gibi, döşeme ile birlikte, aşağıdaki dükkânda et kesen babasının ve dört kadın müşterinin üstüne çökmüştü. Oracıkta cinnet getiren kadınların çığlıkları göklere varırken, Ayvaz Kasap kapıdan sokağa kaçan sıçanların ardından satırı fırlatmış ve böcekleri birer ikişer ezmişti. Bundan sonrası zaten onun üstüne vazife değildi. Eşek sudan gelinceye dek kötek yiyecek olan Hüsamettin'in, nasıl olsa bütün bu pisliği alnının akıyla temizlemesi gerekiyordu. Nitekim, temizlik konusunda komşu kadınlardan akıl fikir alan oğlan, sabun tozu, tuz ruhu, soda ve fare zehiriyle bu işin altından kalkmış, özellikle dükkânın dört kedisini seferber edip pisliğe dadanan böceklerin, farelerin ve bütün mahlûkatın hakkından gelmişti ya da kendisi böyle sanıyordu. Hakikaten evde o günden sonra, kilolarca fare

zehirine rağmen sağ kalan, hatta gece yarıları keyifle bağırdığına bakılırsa muhtemelen bu zehirle beslenen bir mahlûkun sesleri işitilmeye başladı. Görenler, bu mahlûkun kızıl ve parlak gözlü, kapkara, sivri ve uzun dişli, koskoca bir şey olduğuna yeminler ediyordu. Anlatıldığına göre o kadar korkunçtu ki, dükkânın dört kedisi kaçıp başka bir mahalleye bile gitmişlerdi. Aslında Ayvaz Kasap eline bir yaba alıp, gece yarısı hayvana pusu kurmuş ve canavarı bir köşeye sıkıştırmıştı ama, o karanlıkta yaba, yumuşak yumuşak bir şeye değmesine rağmen bu mahlûka bir türlü batmıyor, ancak canavar acıyla ya da öfkeyle bağırıp duruyordu. İşte bu karanlık gecede baba ve oğullar, pis canavarın parlak, sivri ve beyaz dişlerini gördüler. Anlaşılan canavar, pislik içinde yaşamasına ve sadece bununla beslenmesine rağmen, yegâne hayat sermayesi olan sivri dişlerine iyi bakıyordu. Fare zehirinden sonra yaba da kâr etmeyince Ayvaz Kasap, tok olsun da en azından uyurlarken kendilerini ısırmasın diye canavarın bulunduğu odaya her gece iki okka artık et koymayı uygun gördü. Gerek kendisi gerekse oğulları, geceleri o korkunç dişleriyle kemikleri kıtır kıtır çiğneyen ve etleri hışırtıyla koparıp karnını doyuran hayvanın korkunç seslerini ve geğirtilerini dehşet içinde dinler ve sabah kalktıklarında bir uzuvlarının yerinde yeller estiğini görmemek için dua üstüne dua okurlardı. Bütün bu felaketler onların, birer erkek olarak ev işlerini pek beceremmemelerinden kaynaklanıyordu. Öyle ki, eve artık bir kadın elinin değmesi lazımdı. Fakat bu işe cesaret edebilecek bir kadın bulmak zor gibiydi. Zaten oğlanların evlenme çağı gelmiş de geçiyordu. Bu yüzden adamakıllı dertlenen kasap, oğullarının mürüvvetini görmeyi kafaya koymuş ve Nafile Kalfa denilen çöpçatanı ziyaret edip derdini açmıştı.

Nafile Kalfa, oğullarıyla birlikte sürdürdüğü tam yirmi dört yıllık bekâr yaşantısının sıkıntılarından artık bı-

kıp usandığı için sızlana yakına konuşan, hatta bazan gözleri buğulanan Ayvaz Kasabı kayıtsızca, sonuna kadar dinledi. Adamcağız anlattıkça kederleniyor, kederlendikçe anlatıyordu. Fakat elbette, gittikçe coşan hislerinin artık tarife gelmez bir raddeye ulaştığı yerde durmak zorundaydı. Çaresizliğin pençesinde kıvrananların daha kolay söz dinleyeceğini ve telkine daha yatkın olduğunu bilen çöpçatan da, zaten bu ânı bekliyor, engellemek şöyle dursun, konuşmasını teşvik bile ederek adamı adeta olgunlaştırıyordu. Şimdilik amacı, bu arslan misali adamı karşısında ağlatmaktı. Bunun için tam da onun derdini deşecek konularda sorular sorup bekâr yaşantısının teferruatına giriyor, sıkıntısını öğrenmek bahanesiyle zavallının gönlüne iğneler batırıp derdini deşiyordu. Hatta ortam hazırlamak için kadın, yaş maş olmadığı halde mendilini çıkarıp gözlerini bile sildi. Onun bu rahatlığını görünce, adamın gönlündeki ince hislere ket vuran son bent de böylece çatırdadı ve bir keder, vesvese, elem seli, felekzedenin tüm ruhuna ansızın yayılıverdi. Kasap, yaşına başına bakmadan ağlıyordu. Bütün haşmeti gitmiş, az önce arslanlar gibiyken, kedi misali, hassas biri olmuş çıkmıştı. Yirmi dört yıldır biriktirdiği gözyaşlarının tekmilinin birden akıp gitmesi, anlaşılan uzun sürecekti. Hem çaresiz hem de mahçup haliyle işte şimdi, söz dinleyecek kadar uysal ve yumuşaktı. Zaten teselliye ihtiyacı olduğu da belliydi. Nafile Kalfa'nın ağzından dökülüveren birkaç söz, onu bu nedenle heyecanlandırdı: Çöpçatan, tanıdığı bildiği dört kızkardeş olduğunu söylüyordu. Kasap, gözlerinin yaşını silip yerinden doğrularak kadının ellerine yapıştı; yüreği güm güm atıyordu. "Doğru mu söylüyorsun Nafile Abla? Gerçekten var mı böyle dört kardeş?" diye sordu. Adamcağızın yaşlı gözlerinde hem umut hem de bir endişe parıldıyordu. Fakat cevap vermek yerine kadın ona gülümsemekteydi. Kasabın yüzü kıpkırmızı olmuş, heyecanı doruğa varmıştı: "Doğru söy-

le! Nasıllar? Güzeller mi? İyi yemek pişiriyorlar mı?" diye sorunca kadın, "Dur bakalım hele. Fazla umutlanma. Hem bu iş aceleye gelmez. İyisi mi, ben bir düşüneyim. Bir hafta sonra gelirsin, o zaman konuşuruz," dedi. Anlaşılan Ayvaz Kasap, Nafile Kalfa'nın yüzündeki gülümsemeyi yegâne umut olarak görmek zorundaydı. Kadının evinden çıktığında hâlâ kızları düşünüyordu. Gerçi Nafile, eşkalleri, boyları posları konusunda hiçbir ipucu vermemişti ama, kızlar yüzlerine bakılacak gibi olmasalardı, böyle bir teklifte zaten bulunmazdı. Gelgelelim her âdemoğlu gibi elbette kasap da hayal kırıklığına uğramak istemiyordu. Bu yüzden güzel ve etli butlu olmasalar da en azından, kızların huylarının güzel olduğu kanaatine vardı. Zaten aşırı güzellik, dikkati fazla çektiği için kocanın kıskançlık hislerini davet eder, aile saadeti tehlikeye girerdi. En iyisi onların ne güzel ne de çirkin olmaları, ama ev işlerini ve yemek yapmayı iyi bilmeleri, beylerine tatlı dilli ve güler yüzlü davranmalarıydı. Zaten böyle olursa evin beyi karısının bazı kusurlarını affetme yiğitliğini gösterirdi. Fakat Nafile Kalfa beğendiğine göre kızların güzel olduğu muhakkaktı. Yine de bu kanaate fazla bel bağlamasa iyi olurdu. Kasabın kafasında dönen bu hesaplar, bir kadının en etkili süsünün bilinmezlik olduğunu ispatlıyordu. Öyle ki hemen her erkek, bilip görmediği, bu yüzden hayal etmek zorunda kaldığı kadınları kendi pembe hülyalarıyla bir kez süsleyince, onlarla karşılaştıktan sonra bile gerçeği değil, bu süsleri görmeye devam ederdi. Bu esrarengiz hakikati yıllardır tecrübeyle bilen Nafile Kalfa, adamcağızın beyninin envai çeşit fikirle kaynadığının farkındaydı. Nitekim vakit geceyarısına yaklaştığında kadının kapısı çalındı. Çöpçatan inip açtığında, o ilerlemiş saatte, Ayvaz Kasabı karşısında gördü. Adam, "Nafile Abla, hele anlat şu kızları bana, pek merak ettim doğrusu" diyor, kadının ağzından laf almaya çalışıyordu. Ama çöpçatanın istediği de buydu. Ka-

sabın merakını gidermekten ziyade, daha da arttıran birkaç yuvarlak laf ettikten sonra, adamı güçbela evine gönderdi. Evet! Şimdilik her şey yolundaydı.

Ertesi gün çöpçatan kadın tavanarasına çıktı ve tam otuz beş yıldır hiç elleyip dokunmadığı büyük bir sandığı alıp aynanın karşısına geçti. Bu çeyiz sandığının içinde, hepsinin miadı dolduğu için aslında cilde zararlı, allıklar, fondötenler, besleyici yağlar ve dudak boyaları vardı. Fakat yılların etkisiyle kaşarlanmış olan kadının kalın derisi, modası ve devri geçmiş olan bu müstahzarlara karşı elbette büyükbir direnç gösterebilirdi. Çeyrek asır önce naftaline yatırdığı beyaz tuvaletini üzerine geçirdikten sonra, ayna karşısında boyanmaya başladı. İşi bitince saçlarını örüp arkadan topuz yaptı ve kulağına kırmızı bir karanfil sıkıştırıp süsünü tamamladı. Bu haliyle cennetten çıkmış bir kargaya benziyordu. Ne var ki edâsından ve baygın bakışlarından, cazibesine güvendiği, kaknemliğine bakmayıp kadın erkek herkese meydan okuduğu belliydi. Onun istediği de zaten buydu. Ayna karşısında salınıp kendini son bir kez süzdükten sonra koluna sepetini alıp bahçeye çıktı ve sepeti en güzel çiçeklerle doldurdu. Vakit öğleye yaklaşırken Hamiyet Hanım'ın evine yollandı. Yürürken elbette, söyleyeceklerini hesap ediyor, kafasında tilkiler döndürüyordu. Onca yolu yürüyüp hedefine vâsıl olduğunda bütün hesabını kitabını yapmıştı. Bahçe duvarının ardından gelen, ocaktaki ateşin çıtırtısı, kazanda kaynayan suyun fokurtusu ve sıkılan çamaşırlardan leğene akan suyun şırıltısı, kızlarıyla birlikte kadının çamaşır işine dalıp gittiğini gösteriyordu. Nafile Kalfa vakit geçirmeden, bahçe duvarının ardındakilere, "Huuu! Hamiyet! Bugünlerde evini derli toplu tut! Kısmet mısmet gelir bakarsın!" diye bağırıp ağır adımlarla yoluna devam etti. Hesaplı ve yavaş bir şekilde yürüyen çöpçatan, geriden, heyecana kapılan kızların kikirdemelerini, telaşla açılıp çarpı-

lan bahçe kapısının ve sokağa fırlayıp koşan bir kadının takunya seslerini işitti. Kadıncağız bir yandan da, "Huu! Nafile Abla! Dur biraz! Bekle, yetişemiyorum! Gel ayol, iki çift laf edelim içeride!" diye bağırdığı halde, çöpçatan istifini bozmuyor, dönüp arkasına bile bakmaya yeltenmeden yoluna devam ediyordu. Ancak adımlarını biraz yavaşlatmış gibiydi. Sonunda Hamiyet Hanım nefes nefese ona yetişti. "Dur ayol! Ne dedin sen? Kısmet mi çıktı? Buyur içeri bir kahve iç!" diyordu. Gelgelelim Nafile oralı değildi; fakat baklayı ağzından çıkarma zamanı gelmişti. Zaten kızlar da üstlerinde çamaşır kıyafetleri olduğu halde sevinç içinde sokağa fırlamışlar, günlerdir bekledikleri müjdenin nihayet geldiğine inandıkları için coşmuşlardı. Namzet kısmet gibi lafları duyunca mahcubiyetten kızaran küçükleri, sevinçten fıkırdamamak için dudaklarını ısırmasına rağmen heyecanı taştığından ablasının sırtını şakacıktan yumrukluyor, ortanca ise, aklına gerdekte olacaklar geldiğinden midir, elini ağzına siper edip kıkırdarken bir yandan da dirseğiyle kardeşini dürtüklüyordu. En büyükleri de dizlerini alabildiğine kaldırıp "koca buldum!" diye sevinçten olduğu yerde tepindiği sırada, bir küçüğü, "Hih-hih-hih!" diye kikirdeyerek, yumruk yaptığı sol elinin üzerine sağ avucuyla vurup öttürmüştü. Bu saadet tablosunun tamamlanması, Nafile Kalfa'nın şimdi söyleyeceği sözlere bağlıydı: Kadın, epeyce bir sustuktan sonra Hamiyet Hanım'a, "Dört oğlan kardeş var. Babaları onlara münasip, kaşlı gözlü, huyu suyu tatlı, edebî terbiyesi tam birer kız arıyor. Böylesi çok kız var, ama aklıma sizinkiler de geldi. Hatta ağzımdan da kaçtı, babalarına bahsetmiş bulundum. Beyefendi, 'Hele bir gelip onları da görelim bir bakalım' dedi. Hay demez olaydım! Bu iş olacak gibi değil. Çünkü oğlanlar pek titiz ve çıtkırıldım. Bey bunlar, bey! Adamakıllı nazik ve ince; fanti bunlar senin anlayacağın, hatta züppe. Gömlekleri bile kolalı, erkek dediğin kir-

li pasaklı olur," diye kasabın dört oğlunun kirli çamaşırlarını bir nefeste sayıp döktükten sonra gitmeye yeltendi. Ama Hamiyet Hanım, "Sen ne diyorsun Nafile Abla! Ne züppesi! Dur! Dur! Hayırlı bir iş bu. Gel hele bir konuşalım," diye kadını eve davet ettiyse de beriki, "Bak, bu iş aceleye gelmez. İyisi mi, sen fazla bel bağlama. Zaten namzetler müşkülpesent ve sinameki; zor beğenirler. Ocakta yemeğim olmasa gelir bir kahveni içerdim. Ama tencerenin dibi tutmasın. Zaten geçerken bir uğradım," deyip yürümeye devam etti. Birkaç adım attıktan sonra yine dönüp, "Ama merak ettiysen, yarından sonra bana bir uğra, beş dakika konuşuruz; istersen tabiî," dedi. Çöpçatan uzaklaşırken arkasından bakakalan Hamiyet Hanım hem merak hem de endişe duygularıyla kıvranır olmuştu. Çünkü Nafile, galiba her güzele haset ve gıpta ile baktığı için, sözünü ettiği dört namzetin gül gibi kızlarını beğenmeyeceğini söylüyordu. Kadın bir de şıllıklar gibi giyinip boyanmış, takıp takıştırmıştı. Acaba gönlünde biri mi vardı? Bunu bilmek zordu ama, işin içinde bir iş olduğu belliydi. Hamiyet Hanım bu yüzden gece boyunca gözünü kırpmadan düşündü durdu. Kafasını bu kadar yormasına rağmen sabah olduğunda, onu rahatsız eden sorular azalmamış, aksine daha bir artmıştı. Merak duygularıyla kıvrandığı için, artık daha fazla dayanamayarak Nafile Kalfa'nın evine gitmeye karar verdi. Ne de olsa çöpçatan, oğlan tarafıyla arasındaki yegâne bağdı.

Öğlene doğru Matrakukacı Nafile'nin evine vardığında, kapıyı defalarca çalmasına rağmen açan henüz olmamıştı. Anlaşılan, evde kimse yoktu. Umutsuzluğa kapılıp ağlamaklı olan Hamiyet Hanım tam geri dönüyordu ki, evin penceresi açıldı ve çöpçatan aşağıya, "Hamiyet Hanım! Evdeyim, gel!" diye bağırdı. Belli ki, kapı çalındığı sırada kadın helâdaydı, ya da böyle bir izlenim vermek istiyordu. Ama kötü niyetli biri, camın başında onun sabahtan beri kadını

beklediğini, kapı çalındığında ise onda umutsuzluk uyandırmak için bile bile açmadığını düşünebilirdi. Aslında çöpçatanlıktaki başarısını, lafını söylemeden önce insanı tavına getirmesine borçluydu. Zaten misafirini içeri buyur ettiğinde, ortalıktaki ütü sehpasına, kola kabına ve çamaşırlara bakılırsa, sabahtan beri işinin başından aşkın olduğu, bir gün sonra gelmesi gereken misafiri işte bu sıkışık zamanda kabul etmek zorunda kaldığı açıkça anlaşılıyordu. Namzetler hakkında bilgi verilmemesi nedeniyle meraktan kıvranıp görünüşteki tuhaflık nedeniyle endişeye boğulması, kapıda beklediği sırada umutsuzluğa kapılırken şimdi de mahcubiyetten kızarması Hamiyet Hanım'ı ezip büzmüştü. Bu yüzden, çamaşırları ütüleyip katlayan Nafile Kalfa'ya onca işi arasında oğlan tarafı hakkında teferruatlı sorular sormaya pek yüzü yoktu. Üstelik, işini yaparken bir yandan da misafirini dinleyen çöpçatan o anda kendini ütüye vermiş göründüğünden, kadının sorularına epey bir zaman geçtikten sonra yarım ağızla cevap veriyordu; öyle ki, onun için çamaşırın muntazam bir şekilde katlanıp kaldırılması, zavallı bir kadının merakının yatıştırılmasından daha önemli gibiydi. Gelgelelim, ağzından pek laf çıkmıyor da değildi. Nitekim Hamiyet Hanım ondan, dört namzetin, Ezine'deki en zengin kasabın oğulları olduğunu öğrendi. Yıllar önce vefat eden anaları, sağlığında pek titiz bir hanım olarak tanınırdı. Zaten ölüm döşeğinde gözü yaşlı kocası ve oğullarından Kuran'ı getirmelerini ve kitaba el basarak bazı hususlarda yemin etmelerini istemişti. Bu vasiyete göre oğullarının işi kolaydı: Çünkü alt tarafı, her gün hamamda keselenerek yıkanacaklar, gün aşırı çorap değiştirip perşembe günleri tırnaklarını kesecek ve her gece yatmadan önce ayaklarını yıkayacaklar, ayrıca temizlik konusunda babalarının her lafını dinleyeceklerdi. Ne var ki vasiyete göre babanın işi çok zordu: Çünkü adam, oğlanları titiz, temiz, nazik, edep erkân bilir birer

salon adamı olarak cemiyete kazandırmak zorundaydı. Artık, çocuklara babalık yanısıra analık da edecek, bunun için de gerekli bütün ev işlerini en ince ayrıntısına kadar öğrenecekti. Aslında karısının ona vaziyet ettiği yegâne şey, ailenin ruh ve beden olarak temiz olmasıydı. Bu talep elbette, beş erkek için oldukça zordu. Ancak rahmetli kadın, bütün çıkış kapılarını kapatmış gibiydi: Vasiyete ek düştüğü bir maddeye göre, kadının bir fotoğrafı, beş adet ve büyük boy olmak üzere mahalle fotoğrafçısında bastırılıp, altlarına ANNEN SENİ GÖRÜYOR yazılarak çerçevelenecek, böylece evin bütün odalarına, ama en önemlisi, kabahatların sıkça işlendiği bir cürüm mekânı olan helâya asılacaktı. Her şey bir yana kadıncağız, yemek, bulaşık, çamaşır ve temizlik gibi işlerin nasıl yapılacağının en ince teferruatına ve hassas noktalarına kadar izah edildiği bir deftere imza atmalarını istemiş, Kuran'dan sonra buyruklarına uymaları gereken ikinci mushafın da bu olduğunu söylemişti. Anaları son nefesini verir vermez yasa boğulan baba, merhumun ruhunu rahat ettirmek için derhal bu defteri açmış ve bütün talimatları harfiyen uygulamaya başlamıştı. Hatta rahmetlinin hatırasına o kadar sadık kalmıştı ki, çocuklarına babalıktan ziyade analık yaptığı bile söylenebilirdi. Oğlanları hassasiyetle terbiye eden adam, kendi gücü ve bilgisinin yetmediği yerlerde mürebbiyeler, hocalar ve adâbı muaşeret mütehassısları tutmuş, çocukları temiz, titiz ve terbiyeli biri olarak yetiştirmişti. Gel gör ki bu konudaki ısrarını biraz abartmış olmalı ki, aradan yıllar geçip oğlanlar büyüdüğünde, her biri mıymıntı, lapacı ve mendebur birer erkek olup çıkmıştı. Öyle ki, vasiyet gereği olan temizliği ifrada vardıran oğlanlar, saatlerce hamamdan çıkmayıp günde adambaşı birer kalıp sabunu bitiriyor, iç çamaşırlarını bile ütüleyip günde iki kez don değiştiriyorlardı. Hele hele evleri, adeta bir temizlik mabediydi. Buna rağmen, evin odalarında büyük boy birer resmi bu-

lunan anaları, altın yaldızlı çerçevenin içinden onlara hâlâ suçlayarak bakıyor, anlaşılan bazı lekeler ve tozu alınmamış birkaç biblo, kadının gözünden kaçmıyordu. En önemlisi, kadıncağızın vasiyetnamesindeki bir madde hâlâ yerine getirilmemişti: Kasabın, evi çekip çevirebilecek bir kadınla evlenmesi gerekiyordu. Merhum karısı, dul kalacak kocasının evlenmesi gereken kadının eşkalini ve huyu suyunu da açıkça belirtmişti: Gelin adayı, etli butlu, edep ve görgü bilen, ev işlerinden anlayan biri olmalıydı. Fakat en can alıcı özelliği, onun analık faziletini tatmış, yani evlat yetiştirmiş bir kadın olmasıydı. Elbette kız evlat tercih sebebiydi. İşte yıllardır böyle bir hanım bulamadığı ve merhumenin hatırasına ihanet ettiği için kasabın içi içini yiyordu. Nafile Kalfa, kasapla ilgili bu bilgileri verirken, Hamiyet Hanım'a, "Aslında oğlanların babası tam da benim gibi birini arıyor," dedi. Utanmaz kadın bunları söyledikten sonra eliyle saçlarını düzeltmişti. Ütüye ara verip, yüzünde bir tebessüm olduğu halde gözleri boşluğa bakar halde dalıp gittiğine bakılırsa, derin ve pembe hülyalara boğulduğu belliydi. Misafirine mânidâr bir şekilde gülümseyip, "Bakarsın, kızlarının kayınvalidesi olurum" deyince, Hamiyet Hanım'da şafak atıverdi. Matrakukacı Nafile'nin takıp takıştırıp bu kadar süslenmesinin nedenini anlamıştı.

Akşam vakti çöpçatan, doğruca Ezine'nin Hoyratlar Mahallesi'ne yollanıp Ayvaz Kasabı gördü ve hayırlı haberi verdi. Kız tarafı, görücü ve namzetleri önümüzdeki mübarek cuma günü kabul buyuracaktı. Bu tarihi aslında Nafile Kalfa tespit etmişti; çünkü oğlanları ve elbette babayı hazırlamak için uzunca bir süreye ihtiyaç vardı. Nitekim müjdeyi duyan babanın yüreğine su serpilmiş, belki de yıllardan beri ilk kez adamın yüzü güler olmuştu. Hele hayırlı haberi işiten oğlanlar doğrusu pek sevinmişlerdi. Gönüllerinin kabarması sonucu ağzı kulaklarına varıp gözleri ışıl ışıl parıldayan

oğlanlardan kimi, müsabaka birincisi pehlivanlar gibi ellerini başının üzerinde kenetleyip bir zafer nârası patlatırken, sevinçten coşkusu taşan diğeri, parmaklarını şıklatıp Ezine zeybeği oynuyor, biri aşırı saadet sonucu buğulanan gözlerinden akan yaşları silerken, düğün bayram eden dördüncüsü de, iki parmağını ağzına götürüp çaldığı ıslıklarla bütün evi inletiyordu. Bu kadar bahtiyarlık yetmiyormuş gibi çöpçatan, bir müjde de cabadan verecekti: Oğullarının mürüvvetini görmeyi niyaz edip de duaları kabul buyrulan kasap, gönlü taştığı için ağlarken, Matrakukacı Nafile onu susturarak kızların anasından söz etmeye başladı. Dediğine göre gelin adaylarının anaları Hamiyet Hanım da, uğruna saçını süpürge edip, bütün hayatını, gönlünü, aşkını, ruhunu ve bedenini adayacağı bir koca arıyordu. Çöpçatana bakılırsa kadıncağızın yegâne saadeti, eğer kısmetse beyi olacak erkek akşam vakti yuvasına geldiğinde, adamın ayaklarını yıkayıp ona temiz çamaşırlar ve pijama giydirmek, zavallıyı sofraya oturtup önüne lezzetli yemekler çıkarmak, ayrıca talih yüzüne gülerse erkeğine bir çocuk doğurmak olacaktı. Hatta kadıncağız sadece çocuk sahibi olmak için yanıp tutuşuyordu. Çünkü en yüksek emeli, bir eli kanlı diğeri satırlı hakikî bir erkekten olma bebeği karnında dokuz ay on gün taşımaktı. Ayrıca bir kez nikâh kıyıldıktan sonra, kadın kocasına tekmil itaat gösterecek, bir dediğini iki etmeyip beyi ağladığında o da ağlayacak, güldüğünde gülecekti. Hepsinden önemlisi, beyi belleyip uğruna hayatını hasrettiği erkeği kusuru ve doğrusuyla, günahı ve sevabıyla kabullenecek, bir erkeğin yapması gereken hatalar işlendiğinde adamcağıza vırvır etmeyecekti. İşte bu pembe hayallere ruhunu o kadar kaptırmıştı ki, Hamiyet Hanım kendisi evlenmeden kızlarının kocaya varmasına katlanacak durumda değildi. Bu nedenle, nişan yapıldıktan sonra oğlanların ve kızların nikâhlanması, ancak kadıncağızın izdivacından sonraki bir tarih-

te mümkün olabilirdi. Elbette böylece, çöpçatanın tabiriyle, konu komşu arasında fedakâr bir baba olarak bilinen, bu sıfatından dolayı az buçuk bir yuva huzurunu artık çoktan hakketmiş bulunan kasap Ayvaz Efendi'nin dört oğlunun izdivaçları ve kıvançları gecikmiş olacaktı. Hem dul olmasına duldu ama, kadın oldukça alımlı, etli butlu, kaşlı gözlü bir âfetti. Kısacası, yıkılan camiin mihrabı hâlâ yerinde duruyor ve burada, hamdü sena ile bahtiyarlığına şükür deyip aynı saadetin başkalarına da nasip olmasını niyaz eyleyen bir erkeğin secde etmesi gerekiyordu. Nafile Kalfa bu çok önemli sözleri söylerken Ayvaz Kasap, gözlerinde kâh umut kâh endişe parıltıları yanıp söndüğü halde onu can kulağıyla dinlemekteydi. Öyle ki, onları bu halde fısıltıyla konuşurken gören biri, kadının aslında falcı olduğuna ve adamcağızın geleceğini sayıp döktüğüne hükmedebilirdi. Gelgelelim oğlanlar, kalender ve havaî olduklarından, bir falcıya ihtiyaç duymaksızın geleceği pek pembe görüyor olmalıydılar ki, az önceki taşkın hareketlerine devam edip ortalığı velveleye veriyorlardı. Zaten evin en tehlikeli altıncı odasındaki şu iri hayvan, bu hercümerçten doğrusu pek rahatsız olmuş gibiydi. Çünkü sevince kapılan oğlanlar, lağımdan kaçıp evdeki pisliğe gelen ve geri gönderilmesi ya da zehirle telef edilmesi neredeyse imkânsız olduğu için ihtiyarlayıp eceliyle ölmesine dua edilen canavar farenin zehirli yemini koymayı unuttuklarından, aç kalan hayvan sinirlenmişti.

Oğlanlar o gece doğrusu pek uyuyamadılar. Çünkü masraflar için babalarından adam başı üçer Reşat altını alan Nafile Kalfa ile ertesi sabah erkenden Ezine Çarşısı'na çıkıp façayı düzeceklerdi. Ortancalardan Nizamettin, rüyaların geleceği gösterdiğine inanırdı. Nitekim yer yatağında sızıp kaldığında, rüyada kendisini, Ezine Çarşısı'nın orta yerinde gördü. Çarşıdaki terzihaneleri, kuyumcuları, berberleri, manifaturacıları bir bir dolaşıp kalıbını kıyafetini tekmil etmiş-

ti. Üzerinde, beyaz çizgili lacivert bir takım elbise vardı. Düğmelerini göbeğine kadar çözdüğü gömleğinin iki yakasını, uçları neredeyse omuz başlarına değecek kadar açmış, boynuna ise bir muska yanısıra, ucunda âyeti kerimeli bir levhacığın parıldadığı altın bir zincir asmıştı. Racon gereği, ceketinin önü elbette açıktı. Böylece buradan, ışıl ışıl madenî parıltıları bakanın gözünü alıp kamaştıran, yumruk büyüklüğündeki kemer tokası görülebiliyor, bunca ihtişam ve fiyakalı teferruat arasında sanki bir güneş gibi doğuyordu. Onca alengir yetmiyormuş gibi, ceketinin göğüs cebine kırmızı sunî ipek bir mendil sıkıştırıp bembeyaz çoraplarının üzerine, sivri burun ve yumurta topuk bir çift gıcır gıcır kundura çekmişti. Yeleğinin saat cebinden gümüş bir köstek sarkıyor, sol bileğinde bir altın künye ve sağ elinin serçe parmağında ceviz büyüklüğünde bir şövalye yüzüğü göze çarpıyordu. Bu haliyle cakası yerindeydi ve çarşı boyunca afili bir şekilde yengeç gibi yan yan yürüyor, görenlerin gözlerini kamaştırıyordu. Zaten ahali de, racon kesen bu delikanlının görkemine kayıtsız kalmıyor, zaman zaman onu durdurup sırtını sıvazlayarak takdir ediyorlardı. İşte alabildiğine fiyakalı tavırlarıyla, koskoca çarşıyı ağır adımlarla bir baştan bir başa katettiğinde, fıskiyeli büyük bir havuza vardığı an, hayatının hanımını ansızın karşısında görüyordu. Fakat bu dilberin elini tutacağı anda, adının Ferid, mesleğinin ise asabiyye olduğunu söyleyen, gözlüklü, top sakallı ve öfkeyle burnundan soluyan bir ihtiyar, kalabalığın arasından fırlıyordu. Anlaşılan onu, birtakım kabahatler işlemiş Edip adlı biriyle karıştıran adam, zavallıyı azarlıyor, hatta ayağından çıkardığı terliği iki lafının arasında ensesine ensesine patlatıyordu. Zalim ihtiyarın terlik darbelerine dayanamayıp yere kapaklanan damat adayı, ıstırap içinde aman dilerken rüya nihayet buldu. Açık unuttuğu pencereden esen soğuk rüzgârın, dimağının uyku merkezini herhalde pek müspet etkile-

memesi sonucu görülen bu rüya, geleceğe ait bazı hakikatleri ne yazık ki ıska geçmişti: Çünkü ertesi sabah Nizamettin ve kardeşleri, Nafile Kalfa nezaretinde çarşıya çıkıp Ezine'nin meşhur Kont Terzihanesi'ne gittiklerinde, beyaz çizgili lacivert takım elbise hayalleri suya düşecekti. Çöpçatan, gazeteden kesip dörde katladığı bir resmi cebinden çıkarıp terziye göstermişti: Gazete muhabirinin tâ İngiltere'ye gidip çektiği bu fotoğraf, bir asilzadeye aitti. Adam, elinde çiftesi ve yanında köpeği ile malikhanesinin önünde poz vermişe benzerdi. İşte Nafile Kalfa, terziden, bu lordun avcı ceketi, fırfırlı gömleği ve ancak dizlerine kadar inen pantolonundan, oğlanların ölçülerine göre dörder tane dikmesini istiyordu. Elbiseler, kız tarafının görücü kabul günü için gerekenlerin neredeyse tamamıydı. Çünkü asilzadenin kasketinin bir benzerini, hem de çok daha ucuzunu, nasıl olsa tuhafiyecide bulmak mümkündü. Gelgelelim adamın damalı çoraplarını Nafile Kalfa, ancak bir gün sonra şehirde bulabildi. Gerçi oğlanlar bu kılık kıyafetten utanıp sıkılacağa benziyorlardı ama, çöpçatanın uzak bir yerden sipariş ettiği kutuyu açıp baktıklarında gözleri faltaşı gibi açılıverdi: Kutuda, her biri saniyeli, tam dört kol saati vardı. Ertesi gün ise, üzerinde elmas yerine birer cam parçasının ışıldadığı dört kravat iğnesi geldi. Görücüye gidileceği günün bir öncesi, yani perşembe öğleden sonra, Kont Terzihanesi'nin çırağı, ustasının gazete fotoğrafına baka baka diktiği elbiseleri getirince, oğlanlar bütün hazırlıkların böylece bittiğine hükmettiler. Fakat kadın, en can alıcı ameliyeyi en sona bırakmıştı: Nitekim, havanın birdenbire bozup gökgürültüsüyle camların zangırdadığı, ansızın çakan şimşeklerin korkulu suratları aydınlattığı o gece, kapı çalındığında Ayvaz Kasap aşağı indi. Kapıyı açtığında, o karanlıkta zar zor seçtiği yaratığın bir ayı ya da ona benzer bir şey olduğunu düşünüyordu ki o anda şimşeğin çakmasıyla, sadece, dev adamın burun delikleri ve ku-

laklarından çalı gibi fışkıran kılları, şimşek parıltısının hâlâ oynaştığı kara gözbebeklerini, geniş ve uzun çenesini, ancak iki parmak yüksekliğindeki alnını ve kulaklarına kadar uzanan palabıyığını görüverdiğinden yüreği ağzına geldi. Bu adam, Nafile Kalfa'nın Dersaadet'ten telgrafla Ezine'ye çağırdığı, şöhretli tellak Yahya idi. Gece onlarda yatıya kalacak, sabah olduğunda da, sanatı gereği, oğlanları lâyıkıyla yıkayacak, pir pak edecekti. Adamın gerçekten de akıllara durgunluk veren tüyler ürpertici bir görünüşü vardı. Onda ilk göze çarpan, beli, bilekleri, bacakları ve boynunun kalınlığıydı. Enseli göbekli olan tellağın kısacık saçları, kaşlarının sadece iki parmak üzerinden başlıyor, kafatası boyunca adeta diken gibi fışkırıyordu. Artık ne hikmetse felek, adamı hem cüsseli hem de kıllı eylemişti. On yaşındaki bir çocuğun kafası büyüklüğündeki çenesi kudretin, elma kadar dimağını koruyan küçük kafatası ve dar alnı ise kararlılığın timsali gibiydi. Bu ebattaki bir kafada fazla efkâr ve kaygı pek bulunmadığı, ayrıca adam zaten yol yorgunu olduğu için, kendisine hazırlanan yatakta derhal sızınca, şiddetle horlamaya da başlamıştı. Uykusu alabildiğine derin, ciğerleri ve hançeresi ise adamakıllı kuvvetli göründüğünden, horladığı sırada küçükdili genzinden neredeyse kopacak gibi oluyor, gürültüden camlar zangırdarken, raflardaki kap kaçak yerlerinde kımıldayıp tıngırdıyordu. Hele ertesi sabah, beline sardığı peştemal ve ayağında takunyalarla bahçede göründüğü vakit, gece karanlığında gizlenen azameti artık iyice günışığına çıkmıştı. Tellak Yahya, bahçede bir yere odunları yığdıktan sonra ateşi tutuşturdu. Körük gibi ciğerleriyle bir iki üfleyip odun yığınını bir anda cehenneme çevirdi. Sacayağın üzerine kazanı yerleştirip su doldurdu. Bir kazan su çok geçmeden fokurdamaya başladığında, tabureyi getirip ilk oğlanı eliyle çağırdı. Adamın burnundan soluduğuna bakılırsa, işini fazlasıyla ciddîye aldığı belliydi. Üzerin-

de sadece bir peştemal olan en büyük oğlan, kurbanlık koyun gibi gelip tabureye oturduğu vakit, kazanda cehennemî bir şekilde fokurdayan kaynar sudan bir tas alan tellak, damat adayının başından aşağı boca edip zavallının cildini haşladı. En son üç ay önce hamama giden oğlan, Yahya tarafından böylece vaftiz edilmiş oldu. Tepesinden aşağı tas tas dökülen kaynar suyun haşladığı bedeninin ıstıraptan kıvrandığına bakılırsa, en azından ruhunun huzur içinde olması gerekirdi. Gerçekten de, hem ruhu hem de bedeninin kâh huzur ve kâh hararetten nasibini alması sonucu oğlanın gözünden yaşlar boşalmış, ağlamak üzere olan biri gibi suratını buruşturmuştu. Ancak üzülmesine gerek yoktu; çünkü kaynar su, kirlerini halihazırda yumuşatmıştı. Nitekim Tellak Yahya sabunu köpürttü ve onu tepeden tırnağa bir güzel sabunladı. Ardından, sağ eline keseyi geçirip sol eliyle de damat adayını ensesinden kavradı ve kuyruk sokumundan boynuna doğru defalarca gidip gelerek zavallının derisini kaldırdı. Günlerin, haftaların, hatta ayların kiri, oğlanın sırtından yumak yumak dökülüyordu. Böylece kafasına tam beş sabun sürüp, tepeden tırnağa üç kese attı. Nihayet bir bakraç suyu boca edip, kirden pislikten arınan bu bedeni adamakıllı duruladı. Bu esnada tellak, oğlanın dehşetten enikonu gerildiğini farketmiş olduğundan mıdır, onu gevşetip rahatlatmayı kendine vazife telakki etti. Bunun için, taburede oturan zavallıdan, yüzünü dizlerine yapıştırıp beklemesini istedi. Derken o vaziyette iki büklüm taburede oturan oğlanın, tam da sırtını görecek biçimde, ensesine oturup biçarenin bileklerini kavrayarak kendine doğru çekti. Öyle ki, oğlanın dirsekleri kürek kemiklerine değdiği anda omuzları teker teker kütlemişti. Bununla da yetinmeyip, müşterisinin sağ bacağını yine onun başının üzerinden aşırarak, dizarkasını ensesine değdirdi. Bu ameliyeyi diğer bacağa da yaparak kalça eklemlerini kütürdetti. Sıra başka eklemlere

geldiğinde oğlanı ayağa kaldırıp arkasına geçerek, boğmak istermiş gibi sol koluyla boğazını kavradı. Bu halde iken sağ dirseğiyle zavallının sol şakağına bir darbe indirdiğinde boyun eklemleri kıtırdadı. Tellak Yahya sanatını iyi biliyordu. Akşam görücüye gidecek damat adayının içini iyice ferahlatmak istedi: Arkasına geçip, hasmına ölümcül bir darbe vurmak isteyen bir cengâver gibi, oğlanı belinden kavradı ve bir iki silkeledikten sonra omurgasını kütürdetti. Fakat o anda zavallının feryadı göklere vardı. Ne var ki müşterisi avazı kopardığı anda, mesleğine zaten çok bağlı olan tellak da aşka gelip bağırmıştı. Sonunda damat adayı, kulakları düşmüş ve kuyruğu kıstırmış bir halde, inleye inleye eve girerek hamam taburesini sırası gelen kardeşine bıraktı. Evde, paçalı iç donunu ve yün fanilasını giyerken, görücü merasimine hazırlanma faslının henüz bitmemiş olduğunu farketti. Çünkü Nafile Kalfa, delikanlıları tıraş etmesi için mahalle berberini eve çağırmıştı. İşte bu adam, yıkanıp yunmuş ve hâlâ inleyip sızlayan oğlanı bir sandalyeye oturtup boynuna berber önlüğünü bağladıktan sonra usturasını bilemeye başladı. Bir taraftan da, yan gözle müşterisine bakıyordu. Yüzünü sabunladığı oğlanı bir güzel tıraş ettikten sonra, saçlarını kırpıp düzeltti. Bir telin ucuna ispirtolu pamuk bağlayıp kulağındaki kılları yaktı. Yanaklarındaki ayva tüylerini bir ibrişimle alınca, cildindeki akneleri sıkmaya sıra gelmişti. Bunu bitirince, bir ponponla yüzünü pudraladı ve saçına briyantin sürüp tarakla yandan ayırdıktan sonra, zamanın modası gereği, şakaklarından geriye tarayarak muhteşem bir top ense meydana getirdi. Ancak oğlanın başı henüz bitmemişti. İşini iyi bilen berber, tarağını müşterisinin başına, saç çizgisine paralel, tam ortaya ve uzunlamasına denk gelecek bir şekilde yerleştirip bekledi. Derken tarağı öne doğru iki parmak oynatmasıyla, damat adayının aslında geriye taranan saçı, tam üstten V şeklinde öne çıkıp harika bir şekil aldı. Berbe-

rin ne kadar hünerli olduğu, saçının tabiatüstü görüntüsünü aynada seyreden delikanlının suratında peyda olan gülümsemeden zaten anlaşılıyordu. Az önce tellak onu yıkarken çektiği onca ıstırabın ve sıkıntının yerini, artık bir gönül ferahlığı ve mukaddes bir huzur almış gibiydi. Bakımı böylece yapılan oğlan sandalyeden kalkıp, bahçede tellak tarafından yıkandığı için inleye inleye içeri giren kardeşine yerini bıraktı ve Kont Terzihanesi'nde dikilen elbiselerin başına gitti. Nafile Kalfa'nın dediği gibi, önce gömleğini, ardından uzun çoraplarını giymeye başladı. Çoraplar düşmesin diye dizlerine lastik geçirdikten sonra sıra golf pantolonuna gelmişti. Fırfırlı gömleğinin yakasına, çöpçatanın önceden düğümlemiş olduğu kravatı geçirip sıktı. İki renkli kunduralarını ve ceketini de giydikten sonra, fiyakalı kol saatini ve alengirli kravat iğnesini takıp elinde kasketiyle, ayna karşısında kendini şöyle bir süzmek istedi. Gel gör ki o anda kardeşini tıraş eden berber sürekli kıpırdayıp yer değiştirerek, oğlanın kendini süzmesine fırsat tanımıyor, aynayı devamlı işgal ediyordu. Damat adayı bu yüzden bahçeye çıktı. Çünkü üst kattaki pencereden dökülen bulaşık suları ve helâdan ara sıra taşan lağım, burada küçük bir su birikintisi oluşturmuştu; kunduraları çamurlanmasın diye delikanlı, bu küçük gölcüğün hemen yanındaki bir taşa basıp, durgun suyun sathındaki aksini doya doya seyretmeye başladı. İşte ütülü golf pantolonu, muhteşem ceketi, parıldayan kravat iğnesi, gömleğindeki fırfır ve görkemli saç tıraşıyla fevkalade yakışıklı bir yiğit, artık karşısındaydı. Yüzünü daha iyi görmek için taşın üzerinden suya eğilince, o anda hiçbir kızın kendi cazibesine çok fazla dayanamayacağına inanıverdi. Parlaması için dudaklarını yalayıp, suda yansıyan aksine daha bir eğildi. Aksi de optik kanunlarına uymamazlık etmemiş, hayranlığından olsa gerek, o da delikanlıya yaklaşmıştı. Gelgelelim oğlanın, aksine duyduğu hayranlık fizik kanunlarının taşı-

yabileceğinden çok daha fazla olduğu için, biraz daha eğilince, lağım suyunun içine düşüverdi. O pislik ve koku iliklerine kadar işlediğinde, bütün görkemi sönmüş bir şekilde sağa sola şaşkın şaşkın bakınıyordu. Her şey bir anda silbaştan olduğu için, anlaşılan yıkanma taranma faslına yeniden başlayacaktı. Verdiği onca emeğin bir anda hebâ olduğunu gören tellak ise küplere binip, "Hayvan seni!" diye gürleyerek, takunyasını çıkardığı gibi zavallıya fırlattı.

Örf ve âdetlerin fertleri yönettiği, hiç de zengin olmayan, muhafazakâr kasaba hayatının insana bahşettiği en büyük nimet, şüphesiz, derin bir iç dünyası ve yüce duygular gibi sıkıntılardan onu kurtarmasıydı. Gerçekten de kasabalı, gerek dağ başında tek başına yaşayan bir çoban, gerekse yalısında inzivaya çekilmiş bir beyzadeden çok farklı olarak, dünya ve insanlar hakkındaki bütün hükümleri önceden verip bunları geleneklerinde yaşatan bir cemaat içinde ömür sürerdi. Kesin, sarsılmaz ve sağlam oldukları için, bu hükümleri onun değil çiğnemek, kabul etmemesi, yahut kendisiyle hesaplaşıp onların yerine yenilerini koymak gibi hem gereksiz hem de tehlikeli bir maceraya atılması mümkün değildi. Kasaba cemaatinden olanların çoğu, vicdan denilen baş belasından kurtulmuş oluyordu. Çünkü doğruyu örf ve âdetler nasıl olsa gösterdiğine göre, onu bulmak için kafa patlatmak artık şart değildi. Gel gör ki vicdana bu şekilde gerek olmadığı için, bu kez onun getirdiği ıstıraptan mahrum kalınırdı. Sadece iç dünyası olanlara özgü olan vicdanın mukaddes azabının lezzeti, kasaba hayatında pek tadılmadığından, insanlar daha çok, cemaat tarafından ayıplanıp cezalandırılmaktan korkarlardı. Kendini gerçekleştirmenin en kolay ve en akıllıca yolu, başkalarını korkutup boyun eğdirmek olduğu için, insanların kusurlarını araştırıp bularak onları ayıplama fırsatına erişmek, bu kuvvetli tehdit kozunu bir kez ele geçirdikten sonra cemaatten atılma korku-

sunu başkalarına yaşatmak, kasaba hayatının belki de en temel kuralıydı. Öyle ki, bu hayatta güçlü olmanın bir yolu da, insanların günahları ve kabahatleri hakkında bilgi biriktirmekti. Yükselmek çok zordu ama diğerleri karalanabilir, yerin dibine batırılabilirlerdi. Başkalarının mahrem hayatlarını gözetleme, dedikodu ve tecessüs, ayıplanma korkusunu yaşayanların kendi çektiklerini, belki de başka herkese yaşatma ve böylece kaderlerini paylaşıp sıkıntılarını hafifletme eğilimlerinin bir sonucu olmalıydı. Fiskos ve dedikodu her iki cins eşit rağbet gösterse de, teferruatı erkeklerden daha iyi sezecek kadar ince düşünceli oldukları için, kadınlar tarafından daha büyük bir başarıyla yürütülürdü. Gerçekten de Pullu Hayriye, Sansar Melahat, Aybaşı Neriman, Allı Mualla, Boncuklu Rabiş gibi isimlerle anılan dedikoducular, eski devirlerde kendileri gibi cadıları araştırıp yakalayan engizisyoncuları hatırlatacak bir şekilde kasabada kol gezerler, onun bunun mahrem hayatını gözetleyip, adeta hafiyeler gibi, mimledikleri şahısların sicillerini tutarlardı. Başka her yerde olduğu kadar Ezine'de de bunların diline düşmek, âdemoğlunun başına gelebilecek en büyük felaketlerdendi. İşin kötüsü, bir ayıp, bir kusur işlenmediğini gözler önüne serip ispatlamak için, düğün dernek ve mevlût gibi toplantılara bu cadıları mutlaka davet etmek gerekirdi. Ancak bu tedbir de pek para etmez, sözgelimi, Ezine'nin meşhur Saray Düğün Salonu'nda gerçekleştirilen muhteşem bir sünnetin dedikoduları, aradan tam bir yıl geçmesine rağmen hâlâ gelir, fiskoslar asla bitmezdi. Çünkü ne kadar çok para sayılıp iyi niyetle emek harcanırsa harcansın, konu komşuyu hasetten çatlatmak için verilen bu tür davetlerde, Allı Mualla, Pullu Hayriye gibi dedikoduculara meydan okumak, aklıselim sahibi hiçbir âdemoğlunun harcı sayılmazdı.

İşte, Hoyratlar Mahallesi'nde, Ayvaz Kasabın evinin tam karşısında oturan Maymun Saniye de bu şöhretli kadınlardan

biriydi. Siması maymunu az buçuk andırsa da, oldukça tombul olan kadının aslında huyu bu hayvana benzerdi. Gerçekten de Maymun Saniye, insanların evlerinin içini, hangi eşyalarının olup hangilerinin bulunmadığını, niyetlerini ve bunları gerçekleştirmek için neler yapmaya hazırlandıklarını, kara günler için kıyıda köşede ne kadar paraları olduğunu, kimin kimi başına tâc ettiğini, kimin kime husumet beslediğini doğrusu pek merak eder, gün boyu bu ihtirasla kıvranır, geceleri ise yatıştıramadığı merakından yatağında döner döner dururdu. Hayatında yediği en büyük darbe ise, yıllar önce yaşı kırka vardığında kısmî de olsa gözlerine perde inmesiydi. Fakat hastanede hademe olarak çalışan yeğeninin bir girişimiyle yaptırılan ameliyat sonucu, artık gözlükle de olsa, insanların kusurlarını yine rahatlıkla görebilir olmuştu. Bir güderi parçasıyla saat başı sildiği gözlük camları ne kadar temiz olursa, gözetlediği insanlar da bu sayede o kadar pis olabiliyordu. Tabiyatiyle, kadının dili de sivriydi. İki yıl önce evlenmesine rağmen hâlâ çocuk sahibi olamayan bir kadın, kırkına merdiven dayayan ama henüz evlenmeyen bir erkek, hocalar ve mürebbiyeler tutulmasına rağmen zayıflarla dolu karneler getirmeye devam eden bir çocuk, gelininin şilteyi iki günde bir güneşe serdiğine bakılırsa artık altını tutmakta zorlanan bir ihtiyar, eninde ya da sonunda onun sivri diline düşerdi. Öte yandan Maymun Saniye, Ayvaz Kasabın evinin tam karşısında oturmaktan da memnundu. Çünkü göz menzili içinde, gün boyu gözetlenecek, gireni çıkanı yoklanacak beş bekâr erkek vardı. Elbette, dükkân da işin cabasıydı. Özellikle öğle sonraları kadın, kendisine bir acı kahve pişirdikten sonra gelir, camın başına oturur, sardığı cigarasını yakıp tellendirerek kasap dükkânına girip çıkan müşterileri seyreder, aldıkları etin miktarından akşama misafir bekleyip beklemediklerini yahut malî durumlarını kestirmeye çalışırdı. Allah için, bu beş bekâr erkeğin evine o güne kadar, Nafile Kalfa dışın-

da bir tek kadın bile girip çıkmamıştı. Zaten bu kadın da acuze gibi, kırkını geçkin biriydi. Ne var ki onun gelişi Maymun Saniye'nin içine bir kurt düşürmüştü. Nitekim Nafile Kalfa gelip de oğlanları alarak gittikten sonra, her şeyi gören kadın da apar topar evden fırlayıp onları takip etmiş ve çöpçatan nezaretinde hepsinin Kont Terzihanesi'nde nasıl ölçü verdiklerini, ısmarlanan ayakkabıları, kafaya geçirilip denenen kasketleri bir bir görmüştü. Bütün bu hazırlıkların hayırlı bir iş için olduğu ayan beyan ortadaydı. O günden sonra kadın, kasabın pencerelerinden gözünü ayırmaz oldu. Aşırı merak sonucu, geceleri geç vakte kadar uyuyamıyor, bu şekilde ıstırap çeken ruhu nihayet bitkin düşünce sızıp kalıyor, ancak bu kez bulanık rüyalar gördüğü için zaman zaman sıçrayıp uyanıyordu. Hele hele, gecenin bir vakti büyük şehirden gelen tellağı görünce merakı iki katına çıkmıştı. Bundan sonra ona uyku artık haramdı. Cuma sabahı ise, bahçede yakılan ateşin dumanını farkettiğinde ağzını bıçak açmıyor, dokuz doğuruyordu. Bu yüzden derhal evinin avlusuna inip merdiveni dama dayadı. Yaradana sığınıp, o yaşına rağmen merdivenden dama tırmandığında, kasabın bahçesini şimdi buradan rahatça görebiliyordu: Az önce dumanını gördüğü ateşin üzerinde bir kazan kaynıyor, peştemal sarınmış yarı çıplak oğlanlar ise, bir hamam taburesinde tellak tarafından yıkanmak için sırada bekliyorlardı. Evet, bunun hayırlı bir iş olduğu gün gibi açıktı: Demek ki oğlanlar bu akşam görücüye gideceklerdi. Bir esrar perdesini böylece aralayan Maymun Saniye, tellağın azarlaya tokatlaya yıkadığı oğlanları saatlerce seyrettikten sonra damdan inip doğruca Ayvaz Kasabın dükkânına gitti. Planı gayet açıktı. Sanki bir felaket haberi veriyormuş gibi telaşla, dükkânın kapısından başını uzatarak, "Ayvaz Efendi! Bahçende duman var! Yangın mangın olmasın?" diye bağırdı. Kasap ise, "Hayır. Yangın değil o. Su ısınıyor," diye cevap verdi. Kadın yatışmış gibi, "Çamaşırı daha iki gün ön-

ce yıkamamış mıydın?" diye sorduğunda, adam, "Hayır, oğlanlar yıkanıyor," demek gereğini hissetti. Cadı şüpheli şüpheli, "Dördü birden mi?" diye sorunca, kasap baklayı ağzından çıkarmak zorunda kalarak, "Evet, bu akşam görücüye gidecekler," dedi. Plan adım adım ilerliyordu. Maymun Saniye, "Aaaa! Hayırlı olsun! Kimin kızını istediniz?" diye ağız aradı. Ayvaz Kasap ise, "Bir dul kadının dört kızını," cevabını verir vermez kadın fırsatı ganimet bilerek, "Hiç olur mu öyle şey! O evde erkek yoksa sizler nasıl olur da kalkıp kendi başınıza oraya gidersiniz? Konu komşu dedikodu çıkarır yoksa! Oğulların dillere düşmüş kızlarla evlensin ister misin? Görücüye giderken yanınızda üç dört kadın olmalı," dedi. Doğrusu, kasabın kafası karışmıştı. Gerçi Nafile Kalfa onlarla birlikte gelecekti ama, cadıya bakılırsa bu hiç de yeterli bir sayı değildi. Kasabın evhamlandığını hisseden Maymun Saniye, zavallının yakasını bırakmayarak, "Bak, Ayvaz Efendi. Ben seni de oğullarını da tanırım. Sizleri onun bunun karısına kızına bakmayan, namuslu, mazbut insanlar olarak bilirim. Bu hayırlı işte isterseniz ben de sizinle görücü geleyim. Bilirsin, bekâr gözüyle kız alınmaz. Hem kadın gözü, kadını daha iyi görür. Böylece oğlanların saadetinde benim de payım bulunur. Kalan şu azıcık ömrümde ben de bir sevaba girer, cennette size dua ederim," diye üsteleyince kasap hık mık etti. İnsanların kararsızlık anlarında oldubitti yapmanın ne kadar doğru olduğunu bilen kadın, onun düşünmesine fırsat vermeden, "Hemen gidip hazırlanayım. Saat kaçta gideceksiniz görücüye?" diye sordu. Afallayan kasap, "İki saat sonra," cevabını verir vermez, aslında kadına "evet" demiş olduğunu anladı. Ok yaydan artık bir kez fırlamıştı. Maymun Saniye böylece amacına ermiş, onu günlerdir kıvrandıran merakını yatıştırabileceği bir pâyeye ulaşmıştı. Ancak hesapta olmadığı için bu durum, Nafile Kalfa'nın elbette hoşuna gitmeyecekti.

Kabına sığamayan kadın, evinde ancak bir saat bekleyebil-

di. Ayvaz Kasabın kapısını çaldığında, görücü ziyaretine daha zaman vardı. Kadın da bu süreyi elbette boş geçirmeyecekti. İçeri buyur edildikten sonra oğlanların, tıpkı İngiliz beyzadelerininkine benzer olağandışı bir kıyafet içinde, sağa sola dönüp endam aynasında kendilerini seyrettiklerini farketti. Fakat evdekilere itimat telkin etmek ve şüphe uyandırmamak için ilgilenmez göründü. Buradaki hayatı didiklemek için nasıl olsa tam bir saat vakti vardı. Bu yüzden Ayvaz Kasabı takip edip yukarıdaki oturma odasına çıktı ve yorulmuş numarası yaparak sedire uzandı. Gerçekten de kadın, tecessüs ve mahremiyet ihlali konusunda tam bir mütehassıs kesilmişti. İnsanların gizli ve esrarengiz hayatlarını kurcalayıp iskandil etmenin temel şartı, ne olursa olsun dikkati çekmemekti. Sanki başkalarıyla ilgilenmiyormuş ve meraklı bakışlardan sıkılıp kendi dünyasına kapanmış izlenimi uyandırmak, bunun için yeterli görünse de, asıl kıpırdamamak ve renk vermemek gerekiyordu. Hakikaten kadın, bir evde geçirdiği, sözgelimi üç saatin ancak on dakikası hareket eder, asla dik dik bakmaz, olanı biteni gözünün ucuyla takip ederdi. Alelâde görünmek tecessüsün püf noktası olmalıydı ki, mendiliyle gözlüklerini sildikten sonra sedirden kalkayım derken, Maymun Saniye elbisesinin yeninin şifonyerin çekmecesine takıldığını farketmişti. Aksilik sonucu çekmece epeyce bir açılmış, içindeki bazı, gazeteden kesilmiş açık saçık kadın resimleri görünür olmuştu. Çekmece kulbuna takılan elbisesinin kumaşı yırtılıp hasar görmesin diye, kadın ağır ağır, dikkatle uğraşıp kurtardı. Gelgelelim kapıya doğru yürürken bu kez dirseği dolaba çarpmıştı. Kapağının açıldığını birkaç adım attıktan sonra farkederek geri dönüp kapamaya çalıştı. Dolapta gözünden kaçmış bir şey kalmadığından emin olunca, yanından geçerken göz ucuyla radyoya bakıp hangi istasyona ayarlı olduğunu tespit etti. Sanki ev halkından biriymiş gibi hiç yabancılık çekmeden odadan çıkıp

aşağı indi. Çünkü bahçeye de bir göz atmak istiyordu. Fakat burada, elinde süpürgeyle, su döküp taş zemini temizleyen tellaktan başka kimse görünmüyordu. Adamın üstünde sadece bir peştemal vardı. Utanan kadın, bu yüzden baş örtüsünün ucuyla yüzünü örtüp içeri girdi. Ayvaz Efendi sofada berberin parasını ödüyordu. Kadın göz ucuyla adamın cüzdanına baktı: İçinde tam yedi banknot, bir de kadın fotoğrafı göze çarpıyordu. Akasyalar Fotoğrafhanesi'nde çekilip rötuşlanmış bu resmin Hamiyet adlı,.Ezine Halk Lokali'nden tanıdığı dul bir kadına ait olduğunu anlaması çok zaman almadı. Gördükleri üzerinde düşünmeyi sonraya bırakıp sendelemiş numarasıyla adama çarptı ve cepteki bozuk paraların şıngırtısından miktarlarını kestirmeye çalıştı. Oturma odasının penceresinden, Nafile Kalfa'nın geldiğini gören oğlanların sevinçle merdivenden aşağı koştuklarını görünce üst katta kimsenin kalmadığından emin oldu ve basamakları ağır ağır tırmandı. Oturma odasını zaten bildiği için kapılarını açıp diğer dört odaya teker teker baktığında boş olduklarını görüp hayal kırıklığına uğradı. Sıra son odadaydı. Kapı gıcırtıyla açılırken, kadın içerisinin karanlık olduğunu gördü. Pencereler bile sımsıkı kapalıydı. Gözleri karanlığa alışınca bir iki adım yürüyüp sağa sola baktı. Bu arada, sofadan gelen seslere kulak kabartmıştı. Bağırış çağırışa bakılırsa çöpçatan gelmiş olmalıydı. Ancak tam bu sırada, zalim parıltıların oynaştığı bir çift kırmızı gözün dik dik kendisini süzdüğünü farkettiği an, yüreği ağzına geldi. Çığlık atmak istiyor, ama başaramıyordu. Kelimei Şahadet getirip bir süre bekledi. Korkudan donup kaldığı için zaten başka bir şey yapacak hali yoktu. Saldırgan bakışlarını ona adeta saplayan canavar, her şeye rağmen canını bağışlamış gibiydi. Neden sonra kadıncağız, bacaklarında az buçuk derman hissedince usul usul kapıya yöneldi. Kapağı dışarı atınca derin bir soluk aldı. İşte, Ezine Canavarı söylentisini bu kadın çıkaracaktı.

Bir hafta sonra Ezine, akıllara durgunluk veren bir haberle çalkalanıyordu. Evet, dört kız kardeş, boyları boylarına, posları poslarına uygun yine dört erkek kardeşle nişana hazırlanıyor, fakat hepsinden önemlisi, bir yastıkta kocamayı kafalarına koymuş olmalılar ki, aynı zamanda kızların anası ile oğlanların babası da dünya evine girme hevesiyle yanıp tutuşuyorlardı. Tıpkı belirsizliğe tahammül edemeyen, düzen, âhenk, denge peşinde koşan riyazat ve mantık üstatları gibi kasabalılar da bu hayırlı olaydaki muhteşem simetriyle kendilerinden geçmişlerdi. Kısmet olursa gerçekleşecek bu izdivacı, sanki Matrakukacı Nafile değil de, bir âlim ya da daha çok bir hendeseci, cetvel pergel kullanarak hesaplamış gibiydi. Büyükler, ortancalar ve küçükler aralarında, ama en güzeli ebeveyn de birbirleriyle nikâh kıyacağına göre, tabiatta hüküm süren "benzer benzeri çeker" kanunu her yerde olduğu gibi Ezine'de de cereyan etmiş, âleme yön veren kuvvetlerin kaideye ve usturuba uyarak saat gibi tıkır tıkır işlediği böylece bir kez daha ispatlandığı için muhafazakâr taşra ahalisi dilşâd olmuştu. Yaratılışından bu yana, içinde cereyan eden olaylarla kâinatı, tepeden inme, hesapta olmayan şeylerin asla gerçekleşmeyeceği bir merasim ya da geçit resmi olarak düşünmeyi seven bu insanlara göre, Cilvenaz Selahattin'e, İşvenaz Celalettin'e, Gönlenaz Nizamettin'e ve Âlemnaz Hüsamettin'e varıp Hamiyet Hanım da Ayvaz Bey'le gerdeğe girecek, âlemin nizamı da böyle sürüp gidecekti. Daha şimdiden tebrikler yağmaya başlamış, dedikodular da ayyuka çıkmıştı. Gelgelelim huzurlu bir uyku uyumaksızın geceler günler boyu hesaplar yapa yapa durumun bu merhaleye erişmesini sağlayan Nafile Kalfa, oğlan tarafının er ya da geç baltayı taşa vuracağından endişe ederek yatağında hâlâ dört dönüyordu. Her iki taraf da gerdeğe girmeden önce ona uyku herhalde haramdı. Oğlan tarafı kaş yapayım derken göz çıkarmasın diye, kız tarafına gönderilecek gümüş tepsiyi

bizzat o hazırlamıştı. Hamiyet Hanım'ın evinde gelip gidenlere teşhir edilen bu tepsi, gerdek gecesinde damadın aklını başından alacak şekilde, orkide, gül, zambak desenli kırmızı dantelalı donlar, damadın nefsini alevlendirecek kıpkırmızı, kısacık saten gecelikler, kokular, ruj, allık, pudra, maskara gibi müstahzarlar, nikâh kıyılacağı gün sahicileri takılacağından o güne kadar idareten verilen camlı, sahte incili, altın kaplama küpeler, kolyeler, gerdanlıklar ve taçlar, yani aklı başında bir kadının sahip olmak için can attığı envayi çeşit ıvır zıvırla doluydu. Çoban armağanı çam sakızı, diğer ufak tefek hediyeler de işin cabasıydı: Sözgelimi Ayvaz Kasap, mevsimi gelince yaptığı sucuklardan sekiz-on kangalını, yahut iki kuzu kol ile bir takım ciğeri, veledin birinin eline iki üç kuruş sıkıştırıp, Hamiyet Hanım'ın evine gönderirdi. Kısacası, kız tarafı hoşnut, erkek tarafı bahtiyardı. Gel gör ki gözlerinde zaten böyle bir saadet tüten ahali, belki de ona nail olmak için yanıp tutuştuğundan, katılıp nasip almaya can attıkları böyle bir gönenç hakkında konuşa konuşa nefes tüketirken zamanı geldikçe bazı cevherler de yumurtlamıyor değillerdi. İşte, Maymun Saniye de bu tür insanlardan biriydi. Ayvaz Kasap ve Nafile Kalfa ile birlikte görücüye gittiği bilinen kadın, kabul günlerinde bu konu açıldığı zaman inatla susuyor ve, "Bildiğim, gördüğüm bir şey var ama söylemem. Yoksa yuva yıkılır, günah işlerim. Cennete asla varamam" deyip, kendisini dinleyenleri meraktan kıvrandırıyordu. Bu sözleri tam bir ay boyunca söyledi. Sözümona hesabı açık ve basitti. Ruhlarını teslim edip Hakk'ı gören merhumlar gibi, bu fânî dünyada yataklarında huzur içinde yatanlar sadece bilmeleri gereken şeyleri bilen talihli insanlardı. Birinin huzurunu kaçırmak için onu bilmediği bir şeyin var olduğuna inandırmak yeterliydi. Kadının yaptığı da işte buydu. Merak uyandırma usulü o kadar etkili olmuştu ki, gecenin bir vakti kapısının çalınıp tecessüsle kıvranan bir kom-

şusunun ona bu sırrın ne olduğunu sorduğu bile vâki oluyordu. Derken günün birinde bir komşusu, dehşetten benzi atmış bir halde Maymun Saniye'nin evinden fırlayıp, doğruca bir başka kadının evine nefes nefese koştu. Yüzünde bir hayal kırıklığı ve korku ifadesi vardı. Kapıyı açan arkadaşına apar topar, "Eyvah ki ne eyvah! Sakın Hamiyet'in kulağına gitmesin! Duydun mu? Ayvaz Kasabın evinde meğerse bir canavar varmış! Dur hele, bir bir anlatayım sana!" der demez, ifşa edilen bu sır karşısında diğerinin hayretten eli ağzına gitmiş, gözleri fal taşı gibi açılarak, "Yaa! Öyle mi? Vah vah!" diye mırıldanmıştı. Bu söylenti o kadar çabuk yayıldı ki, sözü geçen evin altındaki dükkânı işleten Ayvaz Kasap, müşterilerinin birdenbire neden azaldığına önce bir mânâ veremedi. Eş dost, konu komşu, elâlem, ona sanki ölümüne bir ay kalmış bir talihsiz gibi bakıyorlardı. Temiz kalpli olduğundan mıdır, oturduğu yerin adının "Canavarlı Eve" çıktığını bir türlü anlayamamaktaydı. Özellikle yıldırımlı ve gökgürültülü gecelerde, karanlık sokakta evinin önünden geçerlerken, korkularını bastırmak için türkü tutturanları farkeden kasap, işin içinde bir iş olduğunu düşünmeye başlamıştı. Asıl facianın gerçekleşmesi için çok zaman geçmesi zaten gerekmeyecekti. Dedikodu zinciri neredeyse bütün Ezine'yi dolaşıp gitgide uzayarak sonunda Hamiyet Hanım'ın evine de erişmiş, meşum söylentiyi işiten kadın hem kendisinin hem de kızlarının gelin gideceği evin bir canavar tarafından mesken tutulduğunu öğrenince, zavallının dünya başına yıkılmıştı. Anlaşılan, Ayvaz Efendi'yle durumu açık açık konuşmak gerekiyordu. Aralarında nikâh akdi olmayan bir çiftin buluşup ele güne karşı apaçık konuşması doğru olmadığından, bir pusula yazıp tâlibine gönderdi. Buna göre, oğlan tarafının bir başka ev tutması gerekiyordu. Gelgelelim kasabın böyle bir talebi yerine getirebilecek malî gücü ne yazık ki var değildi. Göze geldikleri gün gibi açıktı. Çünkü Nafile

Kalfa'nın tenbihine kulak asmayıp, kem nazarların bertaraf edilmesi için bir kocakarıya kurşun döktürmemişlerdi. Yine de bu facianın baş sorumlusu, lağımdan gelip evlerine musallat olan şu canavar fareydi. Yeni bir eve taşınmanın mümkün olmadığını bilen kasap, işte bu hayvanı telef etmek için türlü türlü hesaplar yapmaya başlamıştı. Canavarın bünyesi en kuvvetli zehiri bile kaldırıyor, hayat gaileleri onu fazla yıpratmadığından mıdır, eceliyle öleceğe de pek benzemiyordu. En iyi yöntemin ateşli silah kullanmak olduğunu düşünen kasap, bir hısmına gidip ondan bir av tüfeği ödünç aldı. Aklınca hayvanı odada kıstırıp vurduktan sonra leşini bir ipe bağlayıp pencereden sokağa sarkıtacak, canavarı konu komşuya böylece teşhir etmesiyle de söylentilerin arkası kesilecekti. Bu hevesle oğullarıyla başbaşa vererek kafa patlattı, durumu ölçtü biçti, ihtimalleri teraziye vurdu, sonunda vazifelerini herkese en ince teferruatına kadar anlattı. Hesaba göre canavar, uyuduğu esnada, yani geceleyin telef edilecekti. Üstelik bu işin bir an önce yapılması gerekiyordu. Böylece kasap, tüfeğini gündüzden temizleyip yağladıktan sonra, oğullarıyla birlikte heyecanla, ortalığın kararmasını bekledi. Cebinde tam beş fişek vardı. Yatsı ezanı okunurken bunlardan birini besmeleyle tüfeğine sürdü. Oğulları ise gaz lambalarını yaktılar. Çünkü nişan alırken, babalarının hedefi iyi görmesi gerekiyordu. Hazırlıklar bittiğinde merdivenlerden sessizce çıkıp canavarın uyuduğu lanetli odanın önüne geldiler. Yürekleri güm güm atıyordu. Bu yüzden kasap geriye dönüp işaret parmağını dudağına götürerek, oğullarına sus işareti yaptı. Ardından, kolu çevirerek kapıyı yavaşça açtı ve gaz lambalarının ışığı odayı biraz aydınlattı. Canavar hakikaten uyuyordu. Baba, tüfeği doğrultup dikkatle hayvana nişan aldı. Ne var ki her sabah komşu kümesteki horozun sesiyle uyanmaya alışmış olan canavar, bu kez, üzerine doğrultulmuş silahın kaldırılan horozunun tıkırtısıyla gözlerini açı-

verdi. Olan olmuştu: Kızıl gözlerinde zalim parıltılar oynaşan hayvan, sipsivri ve bembeyaz dişlerini gösterip, hançeresinden ve genzinden salyalar saçarak, ciğerlerinin bütün kuvvetiyle hırladı. Şimdi roller değişmiş, az önce uykudayken av olan canavar, gözlerini açar açmaz artık avcı olmuştu. Hayvan hedefine tam atılıyordu ki, baba tetiği çekti ve tüfek patladı. Gel gör ki saçmaların çoğu ıska geçmiş, ancak pek azı hedefe saplanarak, hayvanı daha bir yırtıcı ve fazlasıyla asabî yapmıştı. Öfkeden kuduran canavar, ağzından köpükler püskürterek korkunç bir feryat koparınca, diğerlerinde bet beniz attı. Galiba kaçmak en doğrusuydu. Ortalık böylece can pazarına dönünce, beşi birden kapıya hücum etti. Fakat kapı dar olduğu için, o itiş kakışla baba sendeleyip yere kapaklandı. Oğlanlar gaz lambalarını fırlatıp can havliyle kaçarlarken, bu münasebetsizliğe enikonu sinirlenmiş görünen hayvan, yerinden fırlayıp adamın üzerinden sekerek, kaçanları amansızca kovalamaya başladı. Onca telaş arasında oğlanlar, haliyle gaz lambalarını ellerinden attıkları için, döşemeler ve hol penceresinin perdesi alevlerle tutuşmuştu. Evet, çok acıydı ama evde yangın çıkmıştı. Kasap alevleri söndürmeye çalıştı, ama başarılacak gibi değildi. Bu yüzden merdivenlerden inip kapağı dışarı attı. Oğlanlar zaten sokaktaydı. Alevler kısa sürede büyüdü ve bütün evi kapladı. Yangını farkeden ahali de, üstlerinde çizgili pijamalar, başlarında gecelik takkeleri, ayaklarında terlik ve gece serinliğinde üşümemek için sırtlarında hırkalarla sokağa dökülmüş, Ezine'de bir ay içinde cereyan eden bu üçüncü büyük hadiseyi seyrediyorlardı. Hemen hemen herkes, bu evi aslında alevlerin değil, canavarın lanetinin kasıp kavurduğunu düşünmekteydi. Kısacası, Ayvaz Kasabın hem kendisi hem de oğullarının mürüvveti için yaptığı onca hesap kitap tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Nitekim, evleri yanan bu beş bekâr erkek, o günden sonra tam yedi ay boyunca, Ezine'nin diğer ucunda

büyük oğlan için açılan Lezzet-2 kasap dükkânının tahta döşemelerinde yatıp kalkacak, kelimenin tam anlamıyla sefil perişan olacaklardı. Gelinlere takılacak takılar, düğün salonu, saz heyeti, gelin hamamı, kına gecesi, fayton, yüzgörümlülükleri, oturma odası için koltuk takımı, masa ve sandalyeler, büfe, sehpalar ve benzeri masrafların altından kalkabilmeleri artık çok zor görünüyordu. Gerçi elde olmayan sebeplerle gerçekleşen böyle bir felaketten dolayı kız tarafının sözü bozması, elbette usüle uygun değildi. Fakat ne yazık ki hayat acımasızdı. Çünkü Hamiyet Hanım'ın küçük kızı, düğünlerde kemençe çalan bir oğlan ile kaçtıktan sonra ortancalardan biri, Mısır'daki dedesi öldüğü için zengin olan ve aileye çok büyük bir refah vaadeden orta yaşlı sütçüyle evlenirken diğeri, annesine kendisini artık aramamasını tavsiye ettiği bir pusula bırakarak, sinema yıldızı olma hevesiyle şehre yollanacak, en büyük kız ise evde kalacaktı. Bütün ev, alevlerle çıtır çıtır yanıp tükenirken, ateşin gücüyle Ayvaz Kasap bunları görür gibi olmuştu.

Ertesi gün, ev yana yana bittikten ve ahali çoktan çekip gittikten sonra, enkazın ortasında bir yerde küller kıpırdanmaya başladı. Burada önce canavarın kırmızı gözleri, ardından bizzat kendisi göründü. Yangın çoktan sönüp enkaz soğumasına rağmen, oldukça sıcak bir gece geçiren hayvan, hâlâ kızgın ve asabîydi. Çünkü yavrulamasına çok az bir zaman kala yuvası artık kül olmuştu. Bu yüzden yavrularını doğurup selametle emzirebileceği yeni bir yer bulmak zorundaydı. Hava kararıp ortalıktan el ayak çekildikten sonra, yıllardır avlanıp karnını doyurduğu bölgesini bırakarak, karanlık sokaklarda kaderine doğru koşmaya başladı. Hemen hemen hiçbir ev onun gönlüne göre değil gibiydi. Kapılarda durup eşikleri kokluyor, ama teneffüs ettiği havada, damağına uygun yiyeceklerin kokusunu bir türlü alamıyordu. Güneşin doğmasına az bir zaman kaldığında bile hâlâ dolaşıp durmaktaydı. Niha-

yet ahşap bir evin önüne geldi. Burayı kendisi değil de, adeta kader seçmişti: Pek beğendiği bu evde, dul bir kadın ile dört yetişkin kızı yaşıyordu. Yüksekliği bir adam boyunu geçmesine rağmen, bahçe duvarını bir hamlede aşıp içeri atladı. Lağım çukurunda yüze yüze, evdeki pis suların atıldığı büyük boruya ulaştı. Az sonra mutfaktaydı. En azından şimdilik patırtı etmeyip, ev halkını ürkütmeden, bir batında yedi yavru doğuran bu hayvan uygun bir yer aradı. Gelgelelim talihsizliği sonucu evin her yanı tertemizdi. Aralık bir dolap kapağından içeriye girdiğinde, misafir için ütülenip katlanmış, çarşaflar, nevresimler ve yastık kılıflarını gördü. İşte burada, gözlerden en uzaktaki köşeyi arayıp buldu. Doğacak olan yedi yavrusunun yeni yuvası artık belliydi.

Cezzar Dede hikâyesini bitirdiğinde Ölüm sormadan edemedi:

– "Hikâyende erkek ve kadın cinsleri yanısıra, söz, nişan, görücü ziyaretleri ve daha birçok merasim var; kısacası hemen her şey bunun bir aşk hikâyesi olduğunu gösteriyor. Ama korkuyu ve dinî duyguları hafife aldığın gibi, şu ömründe, aşka da zihnini fazla takmamışsın anlaşılan. Doğru mu söylüyorum?"

İhtiyar ise ona şunu söyledi:

– "Kavuşunca meşk, kavuşamayınca aşk olduğunu söylerler. Sevgisini kalbinde taşıdığı sürece herkes ona kavuşmuş demektir bana göre. Bu nedenle, sevmenin meşketmek olduğunu düşünürüm. Dünyaya bakınca gülümsememek elde değil. Ben de bakarken, hem dünyayı hem de onun içindekileri seviyor ve gülümsüyorum. İşte, Dünya hakkındaki bir hikâyeyi de, aşkla değil, meşkle anlatıyorum."

Sözlerini bitirince Cezzar Dede'nin yüzüne bir gülümse-

medir yayıldı. Elbette bu hoşnutlukta, anlattığı hikâyenin payı yok değildi. Gelgelelim Ölüm, suratını iyice bir asmıştı. Tabiatı gereği soğuk soğuk bakan gözleri artık iyice buz kesilmiş, çehresi de bir mezar taşı kadar soğuk ve ifadesiz oluvermişti. Kısacası onda, herhangi bir duygunun zerresini bulmak, neredeyse imkânsızdı. Ne var ki Ölüm, vazifesi gereği duygusuz olmak zorundaydı. Çünkü ilâhî emir gereği, yaşayan her mahlûkun er ya da geç canını alacağına göre, yalvarmalara ve yakarmalara, ısrarlara, hatta tehditlere kulak asmaması, duygularını asla işine karıştırmaması gerekiyordu. Fakat bu, onun için de oldukça zor bir durumdu. Zira her ne kadar gözardı etmek zorunda olsa da, Ölüm'ün duyguları yok değildi. İşte zaten bu yüzden oyunlara düşkündü. Heyecanı, sevinci ve korkuyu oyunlarda da olsa tadıyor, gönlünü yine oyunlarda boşaltıyordu. Gel gör ki bu kez yanlış bir oyun seçmiş olmalıydı. Çünkü sadece kendi anlattıklarından değil, ihtiyarın hikâyelerinden de etkilenmeye başladığını hissediyordu. Bu konuda en ufak bir açık vermesi bile, can alma vazifesinin en azından bu kez sekteye uğramasına yol açabilirdi. Göklerin kanunu son derece açıktı: Eğer yaşayanlardan biri Ölüm'ün kalbini yumuşatıp onu ağlatır ya da güldürürse, canı bağışlanacaktı. Gerçekten de ağlayan ya da gülen maskeler takan kadim Yunan tiyatro oyuncuları gibi, Ölüm'ün yüzü de adeta bir maskeye benziyordu. Fakat bu yüz, ağlamamak ve gülmemek için mühürlenmiş gibiydi. İşte, bu oyunu sürdürdükleri sırada Ölüm, yüzüne vurulan mührün zorlandığını hissediyordu. Mührün çatlayarak onun ağlaması ya da gülmesi, yüzüne mühür yeniden vurulana kadar Ölüm'ün can alma yeteneğini yok edecekti.

Evet, Cezzar Dede'nin kurtulabilmesi için, Ölüm'ün sadece biraz gülümsemesi bile yeterliydi.

Bu sırada Elhalid Mahallesi'ne varmışlardı. Uzun İhsan'ın kaldığı yere giderlerken yine bir mahşer kalabalığıyla karşı-

laştılar. Ahali burada, gürbüz bir oğlan çocuğunun kuvvet gösterisi için toplanmıştı. Gerçekten de, beş yaşlarında görünmesine rağmen, bu genç irisi oğlan, pehlivanlar gibi bir kispet takmış, iki yanında tam onar okkalık güllelerin bulunduğu bir ağırlığı kaldırmaya hazırlanıyordu. Oğlan, ellerine tükürüp demir çubuğu kavradıktan sonra, kalabalıkta ses soluk kesiliverdi. Gerçi, bu kadar ağırlığı kaldırmanın onun harcı olabileceğini kimsenin gözü kesmiyordu ama, yaşına başına bakmadan böyle bir işe giriştiğine göre, oğlanın bir bildiği var görünmekteydi. Nitekim çocuk, bir iki silkindikten sonra, yirmi okkalık gülleyi kaldırıverince, ahaliden bir alkış tufanıdır koptu. Gelgelelim oğlan, kuvvetini daha bir ispatlamak için olsa gerek, havaya kaldırdığı ağırlığı indirmek bilmiyordu. Olanca gücünü harcadığı için yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Fakat bu gösteri ona pahalıya patladı: Onca okkayı taşıdığı için vücudunun kasılmasıyla, uçkuru böylece bollaşan kispeti belinden düştü ve oğlanın çükü görünüverdi. Kendini adamakıllı zorladığı için çehresi zaten kızaran çocuğun, hal böyle olunca, bir de utancından yüzüne kan hücum etti. Gerçi ağırlığı atıp kispeti hemen çekti ama, artık iş işten geçmiş, ahalinin beğenisini kazanayım derken mahçup bir vaziyete düşmüştü. Hatta kalabalıktan bazılarının istihzayla güldüklerini görünce ağlamaklı bile oldu. Yine de aldırmaz görünmeye çalışıyordu. Fakat utanıp sıkıldığı gün gibi açıktı. Hele hele kalabalıktan gelen kıkırtılar iyice yükselince, oğlanın yüzüne meydan okurmuş gibi bir ifade yerleşti ve bir külhani gibi davranır oldu. Kuru gürültüye pabuç bırakmayacağı belliydi. Ellerini yumruk yapıp beline dayadı; göğsünü şişirip çenesini kaldırarak, kafa tutar gibi kalabalığa baktı. Ne var ki horozlanıp ibiğini kaldırmasına rağmen, mahcubiyetten dizleri hâlâ titriyor ve yüzü kızarıp bozarıyordu. Ahalinin ayıplayıcı ve itham edici bakışlarının onu kışkırttığı ve gazaba getirdiği kesindi. Kısacası oğlan, bu haliy-

le parlamaya hazırdı ve çatacak birini arıyora benzerdi. Ölüm ise Uzun İhsan'ı işte tam bu sırada görmüştü. Yerinden fırlayıp onu yakalamak istedi ama kuvvetli bir el ansızın bileğini kavrayıverdi. Bu, gürbüz oğlandı. Görünüşe bakılırsa, hırsını almak için kendisine Ölüm'ü kurban seçmişti. Ölüm'e, "Dur bakalım! Nereye? Yoksa beğenmedin mi gösterimi!" diye çattı. Ölüm ise, "Yok! Beğendim! Beğendim! Bırak şimdi gideyim. Yakalamam gereken biri var," diyerek alttan almaya çalıştı. Ama çocuk, laf anlayacak birine pek benzemiyordu. Bela aradığı kesindi. Bu yüzden, külhanî bir üslupla, "Kimi yakalayacakmışsın? Anlat bakalım hele!" diye çıkıştı. Bir yandan da, kışkırtıp kavga çıkarmak için olsa gerek, bacak kadar boyuna bakmadan Ölüm'ü itip duruyordu. Fakat Ölüm, ona aldırmadan Uzun İhsan'ın bulunduğu yere seğirtmeye yeltendiyse de, oğlan bir çelme takıp hasmını yere yuvarladı ve derhal üzerine bindi. Yaptığı işten çok memnundu; çünkü ahali kıkırdamayı kesmiş, bu yeni gösteriyi seyretmeye başlamıştı. Ne yazık ki Uzun İhsan, itiş kakış esnasında sıvışıp gitti.

Beş yaşlarındaki gürbüz oğlan ile epey cebelleştikten sonra yakayı sıyıran Ölüm, Uzun İhsan'ı Naim Mahallesi'nde bulacağını sanıyordu. Oraya doğru yola koyulduktan bir süre sonra Cezzar Dede'ye şunları söyledi:

– "İkinci aşk hikâyesini ben anlatacağım. Ne var ki hikâyeyi dallandırıp budaklandırmayı düşünmüyorum. İstersen bu kez basit bir şey olsun. Al sana küçücük bir hikâye: İsmi, *Hırsızın Aşkı*. Bakalım nasıl bulacaksın."

Böylece Ölüm, *Hırsızın Aşkı*'nı anlatmaya başladı.

Vaktiyle, Bursa'ya yakın kasabalardan birinde, nesillerden bu yana hırsızlık ve yankesicilik yoluyla geçimini sağlayan bir sülale vardı. Ailenin âdeti gereği, hırsızlık erkek-

lerin, yankesicilik ise kadınların ve çocukların işiydi. Ancak iş bölümü o kadar ileri mertebelere varmıştı ki, sözgelimi dayılardan eli yatkın biri ailenin erkek fertlerine maymuncuk imal ederken, bir amcaoğlu, halı hırsızlığına çıkacaklar için gerekli olan kedileri yakalayıp eğitir, teyzelerden biri de kanun tarafından mimlenen talihsizlere yataklık eder, dedelerden bazıları ise, büyük sözü dinlemeyip namuslu yaşama eğilimleri gösteren isyankâr gençleri mesleğe azmettirirdi. Ailenin en büyüğü olan büyük dedenin sandığında muhafaza edilen bazı çalıntı mallar, mesela atalardan biri tarafından Kral Süleyman'ın hazinesinden yürütüldüğü rivayet edilen gümüş sikke, Acı Yolu'nda çarmıhını taşıdığı sırada İsa Peygamber'in koynundan aşırılan kupa, yine aileden bir hırsızın Hac farızası nedeniyle Mekke'ye gittiği sırada Hacerü'l Esved'den kaşla göz arasında kopardığı paha biçilmez taş parçası gibi şeyler, sülalenin aslında ne kadar köklü ve asil olduğunu gösteriyordu. Gel gör ki, kenar mahallede ve hiç de zengin sayılmayacak bir hayat yaşadıklarına bakılırsa, sülalenin o eski ihtişamı sönmeye yüz tutmuş gibiydi. Gerçi bunda, aile içi evliliklerin payı yok denemezdi; çünkü elbette namusuyla yaşayanlar, bu aileye ne kız verir ne de kız alırlardı. İşte bu fakir sayılabilecek hayatta yine de en büyük kabahat, ailenin vurdumduymaz ve boşverdimci erkeklerinde görünüyordu. Gerçekten de erkekler, gece hırsızlığa çıkıp voliyi vurduktan sonra çuvallarla sabah eve gelip akşama kadar yatarlar, hava kararda mı derhal çıkıp Bursa'nın meyhanelerini ve pavyonlarını dolaşarak, alınlarının teriyle kazandıkları geliri har vurup harman savururlardı. Evleri çekip çevirme işinin bu yüzden kadınlara düştüğü söylenebilirdi. Kısacası sülalenin kadınları, hem yankesicilikle eve ekmek getirmek hem de aile bütçesini yürütmek zorundaydılar. Onların bu kadar hesaplı ve tutumlu olmalarına rağmen, herkes yine de kıt kanaat geçiniyordu. Aslında aile fertlerinin yarı-

sı hapiste olmasaydı, sahip oldukları asgarî refahtan da mahrum kalırlardı. Bu yüzden hemen herkes, bir genel affın çıkmaması için dua ederdi. Ne var ki günün birinde korktukları başlarına geldi ve hükümet genel af ilan etti. Böylece, o güne kadar hapislerde ve zindanlarda ekmek elden su gölden yaşayan akrabaları, iplerini koparıp evlerine çıkageldi. Beslenecek boğaz sayısının tavana vurduğu bu nüfus patlamasında, bütün haneler çok, ama çok sıkıntı çekmişti.

Bu ailenin, mesleğe henüz bulaşmamış, yani kendisine hâlâ çırak gözüyle bakılan fertlerinden biri de, Fezai adında bir delikanlıydı. Taş çatlasa, yaşı on yedi kadardı. Baygın ve mânâlı bakan gözleri, ince ve uzun narin bedeni ile onun, haddinden fazla hisli bir genç olduğu söylenebilirdi. Zaten bu özelliği kıyafetine de yansır, söküklerini anasına diktirmeden gömleğini, ütületmeden pantolonunu giymez, kunduralarını her sabah boyar, beyaz çoraplarını her gün değiştirirdi. İnceliğe ve güzelliğe de önem verdiği, kadın sinema oyuncularının resimlerini gazetelerden ve mecmualardan kesip biriktirmesinden anlaşılıyordu. Bu resimleri bir dosyada muhafaza eder, akşam vakitleri açıp doya doya bakarak derin ve pembe hayallere dalardı. Gel gör ki dalgın ve hülyalı olmak, hırsızlık sanatına gönül verenler için elbette geçer akçe değildi. İşte bu nedenle, ya aklını başına getirmek için Fezai'nin kulağının bir çekilmesi, ya da ona, tabiatına uygun bir iş verilmesi gerekiyordu. Nitekim günün birinde Fezai, hırsızlar ailesine reislik eden Büyük Dede'nin huzuruna çağırıldı.

Delikanlı içeri girdiği sırada, yaşı doksanı çoktan geçmiş olan bu dedenin inatla sustuğuna bakılırsa, Fezai'nin geleceği hakkında bazı kararlar aldığı apaçıktı. Sanki bir şeyi saklıyormuş gibi uzunca bir süre sustuktan sonra baklayı ağzından nihayet çıkardı. İhtiyara bakılırsa delikanlının, manivelayla kapıları kırıp evlere gizlice girerek yükte hafif pa-

hada ağır ıvır zıvırı çuvala atmak, çarşıda pazarda ne idüğü belirsiz şahısların cüzdanlarını çarpmak, kıyıda köşede onu bunu yürütmek gibi kaba saba, hoyratça işleri yapması, onun parlak geleceğini mahvetmek demek olacaktı. Zaten ailenin diğer fertleri bu âmiyane işleri karınca kanaatince icra ediyordu. Ayrıca, bütün bu faaliyetler oğlanın bünyesine göre değildi. İşte bu hassas konuda Büyük Dede, sülalenin makûs talihini değiştirecek büyük bir inkılâp tezgâhlamış, fevkalade bir karar almıştı. Ailenin kara bahtına bir son verecek olan bu dönüşüm de, Fezai'nin şahsında gerçekleşecekti. Evet! Hassas ve ince ruhu nedeniyle Fezai, artık keman çalacaktı. Bu narin çalgının ruhundan, ailede ancak o anlayabilirdi. Ne var ki yaşadıkları kasabada bu işin gerçekleşmesi imkânsız gibiydi. O nedenle delikanlı, yabanlık elbiselerini giyip derhal Bursa'ya gidecek ve ertesi günü öğle vakti Belediye Tiyatrosu'nda, ünlü bir hanım kemancıyı bulacaktı. Her şeyi hesaplayıp hazırlayan dede, hanım kemancının Belediye Tiyatrosu'nda vereceği konserin biletini oğlana uzattı. Konser esnasında Fezai'nin bir fırsatını bulup çalacağı keman da işte bu kadına aitti. Kadının kemanı ise, ihtiyarın telaffuz ettiği şekilde, Usturadavarus isimli bir âlim tarafından yapılmıştı. Eğer aldığı istihbarat doğruysa, bu eşsiz çalgıya kıymet biçilemiyordu. Fezai kemanı kadından çaldığında aile refaha kavuşacaktı. Çünkü dede, çalınacak kemanı satmak için daha şimdiden, oğlu musikîye heves eden bir beyzade bulmuş ve sıkı sıkıya pazarlık ederek onunla tam 27 Reşat altınına anlaşmıştı.

Kemancı hanımın resital vereceği gün ve saatte Belediye Tiyatrosu'na gelen Fezai, biletini uzatıp içeri girdiğinde, dedesinin verdiği balmumuyla kulaklarını tıkadı. Tecrübeli ihtiyar herhalde, niyet edilen nazik işte, musikînin, hayta torununun karışık zihnini dağıtmasına bu şekilde engel olmak istemişti. Salona girip biletinde yazılı numaraya oturduktan

sonra sağına soluna bakınan Fezai, dinleyicilerin Bursa eşrafından ve oldukça kalantor kimseler olduklarını farketti. Salonda daha birçok boş koltuk vardı. Bu yüzden, yanındaki tüccarın altın cep saatini çarpmasının hemen ardından, yerinde rahat edememiş numarası ile bir başka koltuğa oturdu. Bu esnada kemancı sahneye gelmiş, resitale başlamak için alkışların dinmesini bekliyordu. Ama o sırada işi başından aşkın olan Fezai, hanımla ilgilenmeden, sağında oturan vâkıf müdürünün cüzdanını ve altın şövalye yüzüğünü, solundaki maliye amirinin ise elmas kravat iğnesini yürütüp, yerinden kalkarak bir ön sıraya geçti. Dikkatlerini musikîye veren dinleyicilerin gafletinden faydalanıp, kadınların bileziklerini, gerdanlıklarını, broşlarını, hatta küpelerini birer ikişer aşırdı. Bir süre sonra herkes ayağa kalkıp alkışa başladığına göre resital bitmiş görünüyordu. Bu salonda çalınan şeyin sadece keman değil, aynı zamanda kendi cüzdanları ve mücevherleri de olduğunu henüz farkedemeyen dinleyicilerin arasından çıkışa doğru sıvışan Fezai, bu kez de bis olarak, kapıda bekleyen hademenin cüzdanını çaldı. Merdivenlerden kulise doğru koşaradım ilerlerken, kulaklarındaki balmumunu artık çıkarabilirdi. Alkışlar hâlâ sürdüğüne göre, eğer çalma sanatındaki ustalığından dolayı kendisini takdir etmiyorlarsa, soyulup soğana çevrilen dinleyicilerden herhangi birinin durumu farketmiş olduğu söylenemezdi. Kulise sinsice sızıp bir köşeye sinen Fezai, alkışlar hâlâ sürdüğü halde sahneden ayrılan kemancı hanımı görür görmez, kalbine ansızın düşen bir yıldırımı tüm ruhunda hissetti. Baktığı anda, hayran olup yıldırım aşkıyla vurulduğu bu hanım, yüzü ay, gözleri ahû, kaşları yay, kirpikleri ok, dudakları kiraz, dişleri inci, görenin aklını derhal başından olup onu deli ve divane eden, bir melek, bir âfet ve bir felaketti. Üstelik tam da Fezai'ye doğru yaklaşıyor, bu yetmiyormuş gibi, o güzel ve biçimli dudaklarındaki gülümsemey-

le delikanlının ruhunu adeta ısıtıyordu. Herhalde, Fezai'yi görevlilerden biri sanmıştı ki, kemanını ve yayı ona vererek, "Al bunları ve dikkatle içine koy," deyip, bir masadaki keman kutusunu işaret etti. Oğlan, kendisine söyleneni yaparken, ahû bakışlı hanım, alkışlamaktan bıkmayan dinleyicileri son bir kez selamlamak için tekrar sahneye çıkmıştı. Tam da iş üzerindeyken giderayak gönlünden vurulan Fezai, ruhunu böylece ansızın kasıp kavurmaya başlayan aşkından bayılmak üzere olduğunu hissetti. Fakat dişini sıkıp kendini toparlaması gerekiyordu. Keman âlimi Usturadavarus tarafından yapılan kıymetli çalgıyı kutusuna koyduktan sonra alıp, koşaradım sıvıştı. Çok geçmemişti ki, Belediye Tiyatrosu'nun kapısından sokağa fırlayıverdi. Takım elbisesinin cepleri cüzdanlar ve gerdanlıklarla dolu olduğu halde, elinde o paha biçilmez kemanla, kasabaya yollandı. Gelgelelim aklı fikri, gönlünü kaptırdığı şu hanımdaydı.

Fezai kasabaya döndüğünde ise, heyhât ki, aileye reislik eden Büyük Dede'nin vefat ederek rahmeti rahmana kavuştuğunu öğrendi. İhtiyarın evinin önünde, amcalar, dayılar, teyzeler, halalar, çoluk çocuk, torun tosun, genç yaşlı bütün hısım akraba birikmişti. Bir kazanda merhumun helvası kavrulurken, içeride üç hafız, adamcağızın ruhu için hatim indiriyordu. Bir süre sonra ihtiyarın naaşı evinden alınarak camiin gusülhanesine götürüldü. Minarenin şerefesinden sela verilip namazı kılındı. Onca kalabalığın omuzları üzerinde kabristana kadar taşınan mefta, ebedi istirahatgâhına defnedildikten sonra herkes birer ikişer evine döndü.

Büyük Dede'nin vefatından sonra, aradan tam bir hafta geçtiği halde, Fezai'nin zaman zaman gözlerinin hâlâ yaşardığını, yatağında bazan hıçkıra hıçkıra ağladığını, kısacası hayata küstüğünü gören aile fertleri, delikanlının yas tutmaya devam ettiğini sanmışlardı. Gel gör ki durum çok farklıydı: Fezai, dedesinin vefatına üzülmesine üzülmüştü, fakat

onu etkileyen asıl şey, Belediye Tiyatrosu'nda görüp abayı yaktığı şu ahû gözlü kemancı hanımdı. Resital sırasında çalıp çırptığı ne varsa hepsini aileye teslim etmiş, ama işin aslını bilen dede artık hayatta olmadığı için, hanımın kemanına hiç kimse talip olmamıştı. Zaten Fezai'nin onu kimselere vermeye niyeti de yoktu; çünkü sevgilisinden ona yadigâr kalan tek nesne bu kemandı. Evde tek başına kaldığında, kutusunu açıp kemanı, yayı, reçineyi koklayarak çok uzaklarda olan aşkının varlığından, hiç olmazsa bir zerreye ulaşmaya çalışıyordu. Her şey bir yana, aşk derdiyle yandığı için, yatağında bu kemana sarılmazsa gözüne bir damla uyku girmiyordu. Bir âşığın yalnızlığı çok, ama çok ıstıraplıydı. Derdi depreştiğinde, bazan kemanla konuştuğu da olurdu. Bununla birlikte, uzaklarda olan aşkının ona cevap vermesi mümkün değildi. Karşılıksız aşkında, bu tek taraflı konuşmalardan, sadece kendi sesini dinlemekten usanmıştı. Sevgilisinin o gül yüzünü göremese de, hiç olmazsa sesini bir duyabilmek için canını vermeye hazır görünüyordu. Derken günün birinde bu sesi duyuverdi. O güne kadar eline almayı akıl edemediği yayın tellere sürtünmesiyle, dünyanın belki de en güzel sesini işitti. Aşkının sesiydi bu; fevkalade bir renk ve tınıda, oldukça buğulu, ne var ki üzgünceydi; sesi duyar duymaz Fezai'nin ruhu tutuşuverdi. Yayı teller üzerinde gezdirirken coşku ve huşû ile dinlemeye başladı. Sevgilisinin ruhu, tınlayan tellerden geçip âhenk tahtasını okşuyor, can direğinden bütün kemana, oradan da Fezai'nin bedenine yayılıyordu. Sesler güzel olmasına güzeldi; ama âhenksizdi. Sanki keman kendisine hoyratça, kaba saba davranıldığı için alınıyor ve canı yanıyor olmalıydı ki, bu nedenle de acıyla inliyordu. Aşkının feryadına dayanamayan Fezai, yayı tellerin üzerinden çekti. Evet, çalgı onu büyülemişti. Tarife gelmeyecek kadar harika, ama âhenksiz sesine bakılırsa, delikanlının aşkına karşılık verdiği söylenemezdi.

Bursa'nın meşhur çingene mahallesinde bir vakitler, Klâs Hıdır adında, kendisinden hiç beklenmeyecek şekilde neşesiz, hayattan elini eteğini çekmiş bir Kıptî yaşıyordu. Meteliğe kurşun atacak kadar fakirdi. Fakat onun paraya pula aldırdığı yoktu. Çünkü gönlü başka yerdeydi: Radyo ilk çıktığı zamanlar, yani yıllar önce, yanlış bir istasyonu çevirmesi sonucu Riyaseti Cumhur Senfoni Orkestrası'nın bir konserine tesadüf etmiş, bu klâs musikînin alengiri aklını başından aldığı için alafrangaya heves etmişti. Klarnetleri, kemanları ve dümbelekleri ile alaturkaya saplanıp kalan diğer Çingenelerden farklı olarak böylece, büyük bir devrim yapıp kemanının akordunu alafrangaya çevirmiş, keriz zanaatine adeta bid'at getirmişti. Zaten kendisine "Klâs" lâkabının takılmasının sebebi de bu hevesiydi. Gelgelelim o devirlerde, bu tür musikînin meraklısı neredeyse yok gibiydi. Bu yüzden Klâs Hıdır'ın yeni zanaati ona pek para getirmiyordu. Fakat o yine de, çoluğunun çocuğunun boğazından ve rızkından kesip, bütün mesaisini alafrangaya hasretmekten geri kalmıyor, radyoda konserleri cezbe ve huşû içinde dinlerken, "Zanaat işte bu!" diye kendi kendine söyleniyordu. Aileye ekmek getirmediği için karısı nihayet evi terkettiğinde o, armoni ve kontrpuan çalışmaktaydı. Son parasını terziye verip kendisine bir frak diktirdikten sonra çingene mahallesinde alay konusu oldu. Aksi gibi, dost bilip bir vakitler bağrına bastığı komşuları bile, o evinde keman çaldığı sırada rahatsız oluyor, sokaktan kendisine, "Abe çalarsın ep ağlamaklı nağmeler! Müteessir edersin bizi! Şu iki günlük dünyada derde kasvete boğarsın epimizi! Abe komşuluk bu mudur? Komşu komşuyu rahatsız eder mi iç?" diye bağırıyorlardı. Komşuları rahatsız olduğu için Klâs Hıdır böylece, insanlardan uzak bir yerde kendisine tenekeden bir ev kuruverdi. Çingene camiasına bir kez gücendiği için kimseciklere ilişmiyor, dilenerek geçinip vaktinin çoğunu alafranga

musikîye ayırıyordu. Yıllar sonra konuşmaktan da vazgeçti. İşin kötüsü hiçbir bestekâr, Klâs Hıdır'ın yaşadığı olağanüstü çilenin onun ruhunda doğurduğu kuvvetli hislere tercüman olabilecek bir konçerto besteleyecek kadar uzun ve gaileli yaşamadığı için bu zavallıya artık alafranga musikî bile hafif ve naif gelmeye başlamıştı. Bu nedenle bir gün, kemanını kutusuna koyup kilitledi ve anahtarı koynuna astıktan sonra musikîye tövbe ederek kendini şaraba, içkiye adadı.

Aradan yıllar geçtikten sonra Klâs Hıdır'ın kapısını, elinde kemanla gelen, Fezai adında hülyalı bir delikanlı çaldı. Hıdır'ın kapıyı açıp içeri buyur etmesine rağmen, derdini anlatamayan oğlanın dut yemiş bülbül gibi hâlâ sustuğuna bakılırsa, zavallının karasevdalı olduğu anlaşılabilirdi. Çingene, üstüne varıp onu konuşturmayı başardığında, Fezai baklayı ağzından çıkardı: Keman çalmayı öğrenme hevesiyle yanıyor ve kendisine ders vermesini rica ediyordu. Oğlan sanki, ha ağladı ha ağlayacaktı. Hele çingene ona, kemana yıllar önce tövbe edip içkiye başladığını, bu yüzden ders mers veremeyeceğini söylediğinde zavallının gözünden bir iki damla yaş bile geldi. Bu sevda gözyaşlarını görünce Klâs Hıdır gençliğini hatırladı ve içi cız etti. Boynuna astığı anahtarı çıkarıp yıllar önce kilitlediği kutuyu açtı ve kemanını eline aldı. İlk derse böylece başladılar. Fezai'ye önce notaları öğretti. Ardından, kemanın ve yayın nasıl tutulacağını gösterdi. Delikanlı, boş lâ telinde ilk sesi verdiği zaman, Klâs Hıdır kulaklarına inanamayarak, "Abe bu ne oş sadadır! Akılcağızımı aldın başımdan! Beni deli divane eyledin!" diye nidâ etti.

Dersler daha sonraki günler de devam etti. Çalışmaya başlamadan önce Fezai, dualar okuyup cânı canânının o güzel sesiyle kendisine cevap vermesini, tatlı ve âhenkli sözler söylemesini niyaz eyliyor, ardından, tıpkı bir merasimdeymiş gibi kutuyu açıp kemanını alıyor, yayı teller üzerin-

de gezdirip onunla konuşmaya çalışıyordu. Haliyle, önce boş tellerde çabaladı durdu. Bir süre sonra, acemiler için en zor teller sayılan sol ve mi'den uygun sesler geliyordu. Anlaşılan, aşkı ona büsbütün kayıtsız değildi. Hal böyle olunca, delikanlının yüreğindeki umut ışığı yavaş yavaş büyümeye başladı. Sevgilisine daha da çok bağlanmış gibiydi. Saatlerce çalışıp aşkına kur yapmaktan yorulduğunda, omuzluğuna çıkardığı kemanı bir bezle, büyük bir itina göstererek siliyor, vidasını gevşettiği yay ile birlikte onu, uyuyan bir bebeği beşiğine koyar gibi kutusuna yerleştiriyordu. Dediğine bakılırsa, Klâs Hıdır ondan umutluydu. Çingenenin iltifatları ve teşvikleri delikanlıyı büyük bir heyecan içinde bırakarak sabırsızlandırıyor, sevgilisinin gönlünü fethedeceği günün hayallerini kurmasına sebep oluyordu. Fezai nihayet re majör tonunu adamakıllı öğrenmiş, kemanından ilk nağmeler duyulmaya başlamıştı. Ne var ki bunların mükemmel olduğu asla söylenemezdi. Aşkı ona sanki yarım ağızla cevap veriyordu. Daha kat etmesi gereken çok yol olduğu belliydi. Aradan haftalar geçtiğinde bütün tonları ve konumları öğrenmişti ama, keman ona hâlâ naz yapıyor, bu haliyle de onun bütün aşkını, ilgisini, zamanını ve varlığını kendisine hasretmesini ister görünüyordu. Oysa Fezai ona ruhunu adamıştı. Bazan hakkıyla çalamadığı aşkının yaptığı kaprisin onu üzdüğü, kederden ve yeisten adeta kahrettiği oluyor, işte bu gibi durumlarda onu teselli etmeyi kendine vazife bilen Klâs Hıdır'la kafa kafaya vererek, bir rakı açıp dertleşiyorlardı. Aylar geçtikten sonra nihayet, çingenenin bir planını uygulamaya başladılar. Klâs Hıdır, Bursa'da hiç tanınmadığı için kendisine Sansız Kâmil denilen bir bestekârın eserini Fezai'ye verdi. Bununla sevgilisinin gönlüne girip o cennette dört dönmesi ve kaprislerine yine kaprisle karşılık vermesi mümkün görünüyordu. Bu adeta bir ölüm kalım meselesi olduğundan Fezai canla başla çalıştı. Elinde yayla,

önce notalara bakıp aşkına günler ve geceler boyu kur yaptı. Büyük gün en sonunda gelmişti. Çingenenin huzurunda eseri çalarken ruhu sevgilisiyle birleşti ve aşkı ona, o tatlı, buğulu sesiyle ve fevkalade bir âhenkle karşılık verdi.

Bu muhteşem günden sonra Fezai bütün zamanını, uğruna adadığı ruhunu nihayet kabul eden sevgilisiyle geçirmeye, onunla meşk edip sefa sürmeye başladı. Kemanla adeta yekvücut olmuştu. Günlerce ve haftalarca o ve aşkı, sabahtan akşama kadar şarkılar söylediler, gülüştüler ve ağlaştılar. Doğrusu, mutluluklarına diyecek yoktu. Fakat günlerden bir gün, Fezai eve geldiğinde kemanını göremedi. Beyninden vurulmuşa dönmüştü. Etrafı aradı, taradı, ama sevgilisinden ne bir iz ne de eser bulabildi. Bir fikirle, derhal koşup evin bahçesinde rakısını içen babasının yakasına yapıştı ve adamdan hesap sordu. Duyduğu cevap aklını başından almıştı: Zalim baba, âlim Usturadavarus tarafından yapılan kemanı, Davut Hoşdurak adında bir musikîşinasa tam 49 altına okuttuğunu söylüyordu. Üstelik müşteri, kemanı alır almaz Bursa'yı terketmişti. Ayrıca babasının görebildiği sezebildiği kadarıyla, bu musikîşinas kendi dalında dillere destan biriydi. Sülale, asırlardan bu yana ilk kez bu kadar şöhretli biriyle iş yaptığına göre, delikanlının karşı çıktığı alışveriş aslında şeref telakki edilmeliydi. İşte bu felaketten sonra Fezai'nin dünyası yıkıldı; gönlünü gam ve ıstırap bastı; yemeden içmeden kesildi. Uçup giden bülbülün özlemini çeken gül gibi sararıp soldu; eriyip kurudu. Fakat oğlunun göz göre göre bitip tükendiğini gören baba, bir akşam ona bir paket getirdi. Bir heves ve umutla pakedi açan Fezai bir kemanla karşılaşmıştı. Gel gör ki eline yayı alıp çalmaya başladığında, sevgilisinin o tatlı ve buğulu sesini işitemedi. İki keman arasında gerçekten de dağlar kadar fark vardı ve üzerindeki imzaya bakılırsa, bu çalgıyı Sındırgılı bir marangoz yapmıştı. Kemanı duvara fırlatıp parampar-

ça eden Fezai, artık hem kaderin hem de öfkenin pençesine düşmüştü. Ne var ki kendini toparlamak, sevgilisinin peşine düşüp bir fırsatını bularak onu kaçırmak zorundaydı. Derken günün birinde, gazetede bir haber okudu: Babasının sözünü ettiği şöhretli kemancı, büyük şehirlerden birinde resital verecekti.

Reisicumhurun bile hazır bulunduğu bu büyük resitalde kemancı Davut Hoşdurak alkışlar arasında sahnedeki yerini aldı. Usturadavarus tarafından yapılan keman elindeydi. Nihayet alkışlar kesildi ve adam çalmaya başladı. Fakat keman ona, sanki direniyormuş gibiydi. Adam zanaatının bütün imkânlarından ne kadar yararlansa da, arzu ettiği mükemmelliğe bir türlü ulaşamıyordu. Bunun sebebi de olsa olsa, o ve keman arasında bir ruh birliği değil de, evlilik akdi gibi sunî bir bağın bulunmasıydı. Kemandan istediği cevabı alamayan adam huzursuz ve şaşkındı. Belki de bu haleti ruhiyeyle dikkati dağıldı ve bakışları, salonun en arkasındaki karanlık bölüme kaydı. Burada bir çift düşman göz öfkeyle kendisine doğru bakıyordu. Aradan bir süre geçtikten sonra gözler, artık salonun ortasında bir yerdeydi. Gariptir ki bu sırada kemandan, umut dolu ve sevinçli nağmeler yükselmeye başlamıştı. Üstelik bu sevinç bir kreşendoyla zafere doğru yükseliyor gibiydi. Bu sırada kemancı, o öfkeli gözlerin büyük bir hızla yaklaştığını farketti. Ama iş işten geçmişti. Salondaki dinleyicilerin arasından koşarak sahneye fırlayan delikanlı, adamın elinden kaparak, sevgilisini kurtarıverdi. Olan bitene bir anlam veremeyen seyirciler ayağa kalkmış, salonda az önceki nağmelerin yerini bir uğultu almıştı. Kemancının şaşkın bakışları karşısında sevgili kemanını koynuna sokan Fezai, vakit geçirmeden koşarak kulise girdi. Daha şimdiden hademelerin hepsi ve birkaç emniyet görevlisi peşine düşmüştü. Kulisten çıkış kapısına yönelen delikanlı, burada bile bazı adamların üzerine doğru koş-

tuğunu gördü. Böylece çaresiz, merdivenlere koşup yukarı çıktı. Ama herkes peşindeydi ve bütün çıkışlar tutulmuştu. Bu kovalamaca uzun bir süre devam etti. Nihayet Fezai kendini çatıda buldu. Artık hemen hemen hiç kurtuluş umudu kalmamıştı. Çatının kenarına doğru ilerledi. Çok geçmeden ahali aşağıda toplanmış onu seyrediyordu. "Yaklaşmayın! Atarım kendimi!" diye bağırınca, peşinden çatıya çıkıp ona yaklaşmaya çalışan görevliler durdular. Kemanından ayrılmaktansa, elbette ölmeyi tercih ederdi. Ama sevgilisiyle son bir kez hasbıhal etmek istedi. Çatının hemen yanıbaşında, sevgilisini koynundan çıkardı. Yayı teller üzerinde gezdirerek en içli, en hüzünlü nağmeleri döktürdü. Hatta aşağıdaki kalabalıkta bazı hassas kişilerin gözlerinin yaşardığı bile oldu. Ayrılma vakti gelmişti. Fezai kemanını öptükten sonra, bir bebekmiş gibi onu kiremitlerin üzerine, itinayla bıraktı. Her zaman olduğu gibi, onu incitmek istememişti. Yerinden doğrulup gözlerini kapadı ve kendini boşluğa bıraktı.

Hırsız, damdan aşağı böylece göçüp gittikten sonra, bir jandarma eri, çatıyı araştırıp Usturadavarus'un kemanını bulmak için görevlendirildi. Epeyce arayıp dolaştıktan sonra er, yakından bir yerden gelen bir sesle duraksadı. Sağına soluna bakınıp çevrede kimsecikleri göremeyince serçe parmağıyla kulağını karıştırdı. Ne var ki o ses hâlâ duyuluyordu. Eğer yanlış işitmediyse, bir hanım ağlıyor gibiydi. Son derece içli ve hüzünlü olan bu ses insanın içine işliyor, adeta yüreğini oyuyordu. Hatta, az önce şaşırıp aval aval bakan ve bu yüzden alt dudağı sarkan jandarma erinin gözü, bu ağlamaklı feryatla, az buçuk sulanır gibi oldu. Biraz daha araştırdıktan sonra, sesin kaynağını bulduğu anda, "Aneyy!" diye nidâ etti. Bir kemandı bu. Sevgilisinden ayrı düşmüş bir âşık gibi ağlıyordu. Asker kemana dokunduğu anda, nağme kesiliverdi. Hırsız Fezai'den geriye, işte sadece bu sedâ bâki kaldı.

Ölüm hikâyesini bitirdikten sonra Cezzar Dede şunları söyledi:

– "Oyunumuza nasıl başladığımızı hatırlıyorum: Önce birer korku hikâyesi anlatmıştık. Ancak, korku ruhumuzda pek yer etmediği için, daha sonra birer dinî konu seçtik. Şimdi ise aşk hikâyelerimizi anlatıp bitirmiş bulunuyoruz. Anlamadığım şu: Biz buraya nasıl geldik?"

Bunun üzerine Ölüm, ihtiyara şöyle cevap verdi:

– "Her insan ancak bilmediği şeyden korkar. Korkusunu yenmek için bilmek ister. Fakat bilmesi için araması gerekir. İşte, din de bu arayış değil midir? Bununla birlikte, eğer insan bir şeyi arıyorsa, onu bulmuş ve ona kavuşmuş da değildir. Kavuşamadığı şeye erişmek için can atar. Eh! Bu da aşktır işte! Kısacası, yolumuzu şaşırmış değiliz. Korkudan arayışa, arayıştan ise aşka geçtik. Hikâyeleri anlatırken, elimizde olmadan seçtiğimiz üsluba bakılırsa, daha önce geçtiğimiz yerlerden tekrar geçmiş bulunduğumuz kesin. Çünkü bu üç duyguya da çok aşina görünüyoruz. Ne korku, ne arayış, ne de aşk bizi şaşırtıyor. Bu duygular, gönlümüzde çoktan dinmiş fırtınalar gibi. Benim için bu durum fazlasıyla alelâde. Ama senin için fevkalade gözüküyor. Arayış bitince, aranan şey artık bir kez bulunduğu için, korku da aşk da biter."

İhtiyar ise, cevabı hemen yapıştırdı:

– "İşte o zaman meşk başlar!"

Ölüm bozulmuştu. Çünkü ona göre bir ruhu kasıp kavuran fırtınaların dinmesi, duygusuzluk ve kayıtsızlıkla sonuçlanırdı. Bu yetmiyormuş gibi ihtiyar, sözlerine bir de şunu ekledi:

– "Zaten cennet de budur!"

Sanki beklemediği bir şey daha işiten Ölüm'ün dikkatle baktığı ihtiyar, şu son sözü de söylemeden edemedi:

– "... ve gülümseyen herkes cennete bakıyor demektir."

Bunun üzerine Ölüm, binyıllardan sonra ilk kez yutkundu.

Ne var ki bu sırada Naim Mahallesi'ne varmışlardı. Hesaba göre Uzun İhsan burada bir evde olmalıydı. Fakat bu evin önüne geldiklerinde kapkara bulutlar gökyüzünü kapatmış, gök gürlemeye, şimşekler çakmaya başlamıştı. Çok geçmeden, bardaktan boşanırcasına bir yağmur da başladı. Ansızın etraf o kadar çok karardı ve çevreye o kadar büyük bir kasvet çöktü ki, birdenbire gece bastırmış gibiydi. En kötüsü, devasa ve karanlık yağmur bulutları sanki alçaldıkça alçalıyordu. Nihayet, taşıdıkları nem, pus, kasvet ve karanlıkla, bulutlar mahalleye kâbus gibi indi. Şimdi göz gözü görmez olmuştu. Gelgelelim zaten hemen önünde olduklarından, Uzun İhsan'ın kaldığı evin kapısını el yordamıyla bulmaları zor olmadı. Her odasında farklı ailelerin kaldığı bir binaya benziyordu burası. Kilitli olmadıkları için kolayca açılan kapıdan içeri girdiklerinde Ölüm, çakmağını yakıp çevreye göz gezdirdi. Bir merdiven yukarı doğru çıkıyordu. O karanlıkta ikinci kata tırmanmayı başardıklarında, sahanlığa açılan bir kapının aralığından kuvvetli bir ışığın sızdığını farkettiler. Kapıya eriştiklerinde, gözleri kamaşan Ölüm, güneşe bakar gibi elini siper edip odaya bir göz atınca, gariptir, lamba ya da fener gibi en küçük bir ışık kaynağı bile göremedi. Sadece pembe yanaklı, kanlı canlı bir oğlan, resim sehpasının başına oturmuş, elinde paletiyle bir resim yapıyordu. Fakat yaptığı resim o kadar canlı ve neşeliydi ki, odadaki bütün ışığın ondaki renklerden geldiği açıktı. Bir manzaraydı boyadığı; ancak tamamlanmış değildi. Çünkü güneş, tabloda yerini henüz almamıştı. Oğlan işiyle uğraşırken, Uzun İhsan da arkası kapıya dönük olduğu halde, pencereden yağmuru seyrediyordu. Kısacası, tam bir gaflet ânıydı bu ve Ölüm'ün onu

yakalayamaması için hiçbir engel yok gibiydi. Fakat Ölüm, kurbanına doğru tam atılıyordu ki, tablodaki güneşi boyamak üzere olan oğlan, paletinden aldığı sarı boyayı birkaç darbede tuvale sürer sürmez, güneş resimde açıverdi; oda, gözleri kör edecek kadar kuvvetli bir ışığa boğuldu. Aydınlığa dayanamayan Ölüm de böylece, iki eliyle gözlerini kapattı. Neden sonra açmaya cesaret ettiğinde, oğlanın resmi bitirmiş ve tuvali bir örtüyle kapatmış olduğunu gördü. Uzun İhsan yine kaçmış gitmişti.

Ancak Ölüm onu bu kez Heyevan Mahallesi'nde bulacağını biliyordu. İhtiyarla dışarı çıktığında, yağmurun dindiğini, güneşin yine açtığını farketti. Gökyüzü masmaviydi ve kuşlar cıvıldıyordu. Sözün kısası her şey, aklı ve duyguları olan her mahlûkta sevinç uyandırmaktaydı. Ama Ölüm'ün duygularını ifade etmek gibi bir imkânı yoktu. Çünkü taş bir maskeden farksız olan yüzündeki ezelî ve ebedî mührü kırması çok zordu. Bununla birlikte, ihtiyarın sözlerini hatırladığından olsa gerek, şunları söyledi:

– "Gülümseyen herkesin cennete baktığını söyledin az önce. Gerek ben gerek sen hikâye anlattığımız sırada, gülümsemek için hiçbir fırsatı kaçırmadığına göre, en azından bu konuda iddialısın herhalde. Arzu edersen, bu defaki konumuz "cennet" olsun; ne dersin?"

İhtiyar ise, "Bana kalırsa cenneti, ancak orayı görenler anlatabilir," dedi, "İstersen deneyelim ama, başarılı olacağımız oldukça şüpheli. Çünkü fikrime göre, cennete sadece çocuklar gider."

Bu söz üzerine Ölüm şöyle dedi:

– "Cennetin ağırbaşlı, ciddî bir yer olduğuna herhalde inanmıyorsun. Doğrusu merak ettim fikrini. İstersen bu kez sen başla."

Böylece ihtiyar, *Şarap ve Ekmek* adlı hikâyeyi anlatmaya başladı.

Vaktiyle Kayseri'de ihtiyar bir kadının, yaşı yirmi yediyi geçmesine rağmen evlenmeye bir türlü yanaşmayan Zeynelabidin adında bir oğlu vardı. Bu nankör ve anlayışsız oğul, zavallı anasının bütün rica ve ısrarlarına rağmen, en güzel, en iyi huylu ve en hamarat gelin adayıyla bile başgöz olmayı inatla reddediyor, ahrete göçmeden önce kendisinin mürüvvetini görmeye, ama özellikle torunlarını okşamaya can atan kadıncağızı mahzun ve bedbaht ediyordu. Çünkü Zeynelabidin çok titiz, hesaplı ve düzenli bir insandı. Çocukları şaşkın, sersem ve dikkatsiz bulur, misafirliğe gittiklerinde kucağına verilen bir bebeğin ütülü pantolonunu ıslatması, kendisine verilen tatlıyı az bulan bir çocuğun arsızca zırlaması, bir veledin sofrada ağzındaki lokmayı saça saça konuşması, hele hele bütün bunların ana baba tarafından hoş görülmesi karşısında küplere binerdi. Her şey bir yana, hayatında onun beynini attıran en büyük şey, bir çocuğun ağlamasıydı. Yakın köylerden onların iki katlı evlerine gece yatıya gelen bir düzine kadar akrabanın çocuklarından biri lokum kalmadığı için gecenin bir vakti feryadı basınca, Zeynelabidin'in cinleri tepesine üşüşmüş, misafirleri gücendirmemek için öfkesini içine atınca da ertesi sabah, hayatı boyunca kaybolmayacak bir sinir tiki yüzüne yerleşmişti. Öyle ki, Zeynelabidin bir çocuk gördüğü zaman sinirden sağ kaşı iner iner kalkardı. Ne yazık ki çocuklar, kalkıp inen kaşı nedeniyle onun kendilerine göz kırptığını zannederler, bu davranışı bir oyun davetiyesi addedip pis elbiseleriyle kendilerini zavallının kucağına atarlardı.

Hal böyle olunca, bir babada bulunması gereken sabra ve müsamahaya Zeynelabidin'in sahip olması çok zordu. İşte bu nedenle evlenmek de istemiyor, torun okşamak arzusuy-

la yanıp tutuşan zavallı anasını üzüyordu. Nihayet bir gün ihtiyar ana, oğlunun zürriyetsiz kalacağı gerçeğini kabul etti. Düğünde gelinine takmayı düşündüğü bütün bilezikleri ve altınları oğluna verip, bunları sermaye yaparak bir baltaya sap olmasını ve kendi ekmeğini kazanmasını istedi. Böylece Zeynelabidin, tam da bekârlara uygun bir iş tuttu: Artık kasabaları ve köyleri dolaşıyor, Yasin-i Tebareke, Kuran cüzleri, namaz hocaları, mızraklı ilmihaller ve benzeri kitapçıkları, ayrıca, karınca duaları ve esnaflar için camlanıp çerçevelenmiş, "hakkımda ne düşünüyorsan Allah sana iki mislini versin" gibi temennileri dindar ahaliye satıp geçiniyordu.

Günlerden bir gün yolu Kayseri'nin bir kasabasına düştü. Nedense uzun zamandan beri hayatında bir boşluk olduğunu hissediyor ve içi sıkılıyordu. Bu nedenle, cuma namazını cemaatle birlikte kılmak ve hutbe dinlemek için camiye gitti. Gelgelelim namazdan sonra imam konuşmasına başlayınca, hutbenin çocuklar üzerine olduğunu anladı. Tıpkı ayyaşlar gibi kırmızı yüzlü biri olan imam, neredeyse gözlerinden yaşlar akıtarak çocukları öve öve bitiremiyor, yerlerde ve göklerde onları koyacak yer bulamıyordu. Nitekim sonunda evladını kaybetmiş bir baba gibi hıçkırmaya başlayınca, konuşmasını yarıda bırakmak zorunda kaldı. Hatta ön saflarda namazlarını kılmış olanlardan birkaç kişi, yerlerinden kalkıp imam efendinin koluna girdi ve zavallıyı aptes alınan şadırvana götürerek elini yüzünü suyla meshedip ferahlatmayı bile denedi.

İmam efendinin çocuk sevgisi Zeynelabidin'i bir parça şaşırttığı için, cemaat dağıldıktan sonra, verilen hutbe üzerinde akşama kadar düşündü taşındı. Gelgelelim kafası o kadar karıştı ve içi o kadar sıkıldı ki, gece olunca bir meyhaneye gidip demlenmeye karar verdi.Fakat bu günah yuvasına girip rakısını ve mezelerini ısmarlar ısmarlamaz, gördüğü şey karşısında gözleri yuvalarından uğradı: İmam efendi,

bir masada tek başına oturmuş, içip içip ağlıyordu; üstelik o erken saatte daha şimdiden bir şişeyi boşaltmıştı. Anlaşılan bu, hayırı olduğu kadar şerri de bilen, sevaplar kadar günahların da ilmine vâkıf bir imam, adeta bütün gayb âlemini arzdan arşa sular seller gibi yutmuş bir kozmoğraftı.

Ne var ki Zeynelabidin dindar biriydi ve bu yüzden utanması sıkılması da vardı. Böylece, her ne kadar kendisi bile içki içiyor olsa da, bir imamın gözü önünde rakı yuvarlamak ayıp bir şey olacaktı. Ancak onun kızarıp bozardığını gören meyhaneci yanına geldi ve kulağına, sıkılıp mahçup olmamasını, çünkü imam efendinin uzun yıllar önce hem hovarda hem de içkiye kumara düşkün biri olduğunu, beş yaşındaki zavallı kızı kendisini terkettikten sonra teselli için ilâhîyat tahsili yaptığını ve imam olduğunu, ancak zavallı kızını yâdetmek için her akşam meyhaneye gelerek içip içip ağladığını fısıldadı. Bunları duyan Zeynelabidin'in merakı kabardı ve meyhaneciden, imam efendinin bütün hikâyesini anlatmasını rica etti. Meyhaneci ise yüzünde kederli bir ifadeyle, bir sandalye çekti ve Sefa adlı bu imam ile beş yaşındaki kızının acıklı hikâyesini anlatmaya başladı:

Vaktiyle Anadolu'nun kasabalarından birinde fazlasıyla mesuliyetsiz bir adam yaşıyordu. Sefa adlı bu adam o kadar gamsız ve adamsendeciydi ki, babasından miras kalan mandırayı bizzat işletip rızkını taştan çıkarmak yerine, içindeki yirmi bir inekle burayı, düzenbaz ve batakçı bir kâhyaya emanet etmiş, fakat böylece bütün gününü dünya nimetlerinden kâm almaya hasretme talihine nail olmuştu. Kasaba hayatı elbette ki fazlaca zengin olmadığından bu dünya nimetleri, içki, kumar ve hafifmeşrep kadınlarla düşüp kalkmaktan öteye gidemiyordu. Fakat her ne kadar havai ve gamsız olsa da Sefa, aslında iyi niyetli ve tok gözlü olduğu

için bu kadarıyla bile haydi haydi yetiniyor, kötü kalpli kâhyanın yönettiği mandırasından gelen az buçuk gelirle bu kadar nimetten feyz aldığı için kendisini mesut ve bahtiyar addediyordu. Kısacası adamcağız gerçekte mütevazi ve hüsnüniyet sahibi biriydi. Öyle ki, fitresini masa parası çıkışmayan fakir kumarbazlara verir, mallarını mülklerini işret âleminde eriten düşmüş ayyaşları çilingir sofrasına buyur eder, aşkı servet telakki ettikleri için dünyevî servetlerini kadınlar uğruna feda eden yaşlı zamparaları da, ramazan ve kurban bayramı arefelerinde bedavadan giydirirdi. Bu nedenle adam, sefahat ve kumar camiasında hayırsever biri olarak anılırdı.

Gel gör ki günlerden bir gün bohçacı bir kadın, kucağında nur yüzlü bir bebekle Sefa'nın kapısını çaldı ve ondan, kendisinin iffetiyle oynayıp peydahladığı bu çocuğa bakmasını istedi. Bilindiği gibi Sefa, ricaları kırıp hayır diyebilecek cinsten biri değildi. Uysal ve mülayim mizacı gereği, öfkeli kadını kıramadı; bebeği evlatlığa kabul etmek zorunda kaldı ve ona Bestenur adını verdi. Ne var ki kalender ve havaî olduğundan babalığın yükümlülüklerini yerine getirmesi çok zordu. En başta, bu nur yüzlü bebeğin derhal emzirilmesi gerekiyordu. Bu iş için en uygun kişi de, Sefa'nın yıllar önceki sütninesiydi. Ancak kendisinin bu yaşlı kadından böyle bir şey isteyecek yüzü yoktu. Çünkü Sefa delikanlılığa yeni adım attığı yıllarda hamamda tütün içerken sütnine onu gafil avlamış, onca tenbihe ve ikaza rağmen aklıselim sahibi bir çocuk olmayı ısrarla reddedip, kötü arkadaşlarının teşvikiyle körpecik ciğerlerini berbat ettiği için, emdirdiği onca sütü zavallıya haram kılmıştı. Yaşı yetmişe varan kadın, aksi gibi, erişilmesi epeyce zor bir dağ köyünde, inzivaya çekilmiş, ölümü bekliyordu. Fakat Sefa'nın başka bir çaresi olmadığı için onca yolu tepip, kucağında Bestenur'la sütninenin yanına vardı ve el öpüp hatır sorduktan sonra ondan, ayaklanıp büyüyünceye kadar bu zavallı bebeciğe bakmasını rica

etti. Ne var ki olanları işitince kadın alt dudağını ısırıp ayıplar gibi adama baktı ve ona, yıllarca emzirdiği onca çocuğun hemen hepsinin sorumsuzlukları ve nefislerine hâkim olamamaları nedeniyle işledikleri günah ve kabahatlerle artık sütten kesildiğini, başta Sefa olmak üzere topuna sütünü haram ettiğini, ama bu nur yüzlü bebeği yaşatacak sütün göğsünden gelmesi için şimdiden tezi yok dua edeceğini anlattı. Gerçekten de bu sütnine, duası makbul bir kadındı. Böylece nur yüzlü Bestenur, onun göğsünden gelen semavî ve galaktik sütü eme eme büyüdü, serpildi. Aradan beş yıl geçince, tertemiz yüzlü, uslu mu uslu, mazbut ve terbiyeli bir kız çocuğu oldu. Onun iffetini, terbiyesini ve hamaratlığını gören ihtiyar kadın da bu kız çocuğa bütün sütünü helal etti ve onu kucağına oturtup şu sözleri söyledi:

– "Sevgili kızım. Sen hariç, şimdiye kadar emzirdiğim bütün çocuklar haşarı ve sorumsuz çıktı. Onları sütten kestikten sonra daima yaramazlık ve terbiyesizlik haberleri kulağıma geldi. Bu çocukların üstlerini başlarını pisletmeleri, nefislerine hâkim olamayıp her gördüklerini istemeleri ve ana babalarını üzmeleri beni o kadar bedbaht etti ki, sonunda sütten kesildim ve bu dağ köyünde inzivaya çekildim. İşte, bu çocuklardan biri olan baban Sefa, ölümü beklediğim bu dönemde seni bana getirdi. Göğsümden süt gelmesi ve seni emzirmek için çok dua ettim. Sonunda göğsümdeki iman süte dönüştü ve sen bunu içtin. Bu, benim dünyadaki son görevimdi ve artık fazla vaktim kalmadı. Bu nedenle sana vasiyetimi açıklıyorum: Senden son isteğim, her şeyden önce baban Sefa'yı adam edip ona insan içine çıkabilir biri olması için gerekli terbiyeyi verecek, ikinci olarak da ölümümden sonra bana bir anıtkabir yaptıracaksın. Bir başka sütnine olsaydı, sen bu iki şeyi yaptıktan sonra sütünü helal ederdi, ama ben peşinen helal ediyorum. Çünkü senin bunları yapacağına yürekten inanıyorum."

Sütnine bunları söyledikten sonra, kilitli, küçük, eski bir sandık getirdi. Boynunda taşıdığı muskayı çıkarıp çözdü ve içinden bir anahtar çıkardı. Belki de onlarca yıl kilitli duran sandığı açtı. Burada ikişer tane bembeyaz iç çamaşırı, fırfırlı kırmızı bir etek, beyaz bir gömlek, ponponlu iki çift çorap, iki beyaz kurdela, kirazlı, kırmızı, hasır bir şapka, kırmızı bir hırka, aynı renkte bir pelerin ve yine parlak kızıl bir çift ayakkabı vardı. Elbette ki bu, beş yaşlarındaki bir kız için bir hazine sandığıydı. Sütnine, Bestenur'un bu kırmızı, ponponlu ve fırfırlı şeyler karşısında kendinden geçtiğini görünce ona şunları söyledi:

– "Sevgili kızım. Bunlar, büyükannesini bir kurt yediği için hayatta kendisini bekleyen bütün tehlikeleri idrak etmiş, bu nedenle ömrünü sadece iffetini korumaya adamış küçük bir kızındı. Namusuna düşkün olduğu için gelin bile olmadı ve iffetiyle kocadı. O, ömrünün son yıllarını yaşarken ben de senin gibi küçük bir kızdım. Terbiyeli, uslu ve hamarat olduğumu görünce beni o kadar beğendi ki, bu elbiseleri bana verdi. Ama lâyık olduğumu düşünmediğim için onları asla giymedim. Sandıkta ayrıca, bir kafa kemiği içinde asma dalından yapılmış bir kalem ile bir buğday tanesi vardı. Baban Sefa seni bana getirdikten sonra asma çubuğunu toprağa daldırıp buğdayı ekmiştim. Ertesi yıl asma büyüdü ve tane bire kırk verdi. Nihayet bu yıl, bir ekmek yapacak kadar buğdayım ve suyunu sıkıp bir şişeyi dolduracak kadar üzümüm oldu. Şimdi sen bu elbiseleri giyerken, babana ekmek pişirip üzüm sıkacağım. Ancak şunu sakın unutma: Bunları sen değil, yaşadığı sefil hayattan kurtulmak için baban yemeli ve içmeli. Eğer emanete hıyanet edip bunları ağzına götürürsen, ömrü billah, artık ne şeker yiyebilir ne de şerbet içebilirsin. O yüzden, sağda solda oyalanmadan bunları doğruca babana götür. Baba kız, bir ömür boyu mutlu yaşayın."

Böylece Bestenur, sütninenin elini öptükten sonra, için-

de üzümsuyu şişesi ve ekmek olan sepeti koluna takıp dağdan aşağı inmeye başladı. Ancak civarda kötü niyetli biri dolaşıyordu ve küçük kızı gözüne kestirmişti. Peşinde melun bir yaratık olduğundan habersiz, Bestenur yokuş aşağı inerken yoruldu ve tam da bir yol ayrımında bu hain karşısına çıktı. Bestenur irkilerek, "Sen de kimsin?" diye sordu. Melun ise ona, "Ben senin babanım," diye bir yalan kıvırdı. Bunun üzerine küçük kız sevinçle, "Babacığım! Ben senin küçük kızın Bestenur'um! Bu ekmekle üzümsuyunu sütninem sana gönderdi. Al! Ye ve iç!" diye bağırdı. Kötü niyetli yaratık bunları reddetmedi; ekmekten bir parça koparıp yemeye başladı ve şişeden dolu dolu birkaç yudum aldı. O yiyip içerken küçük kız merakla inceliyordu. Sonunda dayanamayıp sordu: "Babacığım! Elbiselerin ne kadar güzel! Timsah derisi iki renk ayakkabıların, kaşmir ceketin ve geniş kenarlı devetüyü şapkan harika! Neden bu kadar güzel giyindin?" Beriki ise, "Ben şöhret ve itibara açım. İnsanlar görünüşüme aldanıp bana saygı duysunlar diye böyle giyindim," dedi. Bestenur, "Koltuğunun altında kocaman, kalın birkaç kitap görüyorum. Bu kitapları neden okuyorsun?" diye sorunca o, "Ben bilgiye de açım. Bu nedenle tıpkı kötü çocuklar gibi üstüme vazife olmayan şeyleri kurcalayıp öğrenmek için okuyorum. Ha! Bu arada, yediğim bu güzel ekmeği ve lezzetli üzümsuyunu sana kim vermişti?" deyiverdi. Küçük kız ise, "Sütninem bir kafa kemiği içindeki bir asma çubuğu ve buğday tanesini yetiştirerek senin yediğin ekmeği pişirdi ve üzümün suyunu sıktı. Peki söyle bana! Dişlerin neden sivri?" diye sordu. Melunun yüzüne bir kasvet çöktü ve şunları söyledi: "O dişler senin içindi. Fakat şimdi hiçbir anlamı yok. Çünkü bana verdiğin ekmeği yiyip üzümsuyunu içtiğim için, artık acıkmayacak ve susamayacağım. Bir insan için bu bir kurtuluş olabilirdi, ama benim için bu, ölüm ve sonsuz acı demektir." Bunları anlattıktan sonra yüzünde-

ki kasvet daha da arttı. Bestenur, "Neden bu kadar mutsuzsun?" diye sorunca o, "Mutsuz etmek için," diye cevap verdi. Bir süre sonra, gözlerinde zalim pırıltılar belirdi ve küçük kıza şöyle dedi: "Sen, sütninenin sözüne aldırma. İyisi mi, gel bu ekmekten sen de ye ve üzümsuyundan iç. Eğer bunu yaparsan bir daha şeker ve şerbet istemez, çocukluğunu yaşayamazsın. Ama çocukluk dediğin nedir ki? Bir sürü görev ve yükümlülük! Onu yap, bunu yapma! Şuraya git, buraya gitme! Hem, bak dediğimi yaparsan cennete gidersin!" Bestenur yolda zaten acıkmış ve susamıştı. Bu nedenle kendisine uzatılan ekmek parçasını ve şişeyi alıp denileni yaptı. Ekmek bitip şişe boşaldıktan sonra diğeri kaybolmuştu. Küçük kız böylece onun kim olduğunu anladı. Ancak çocukluk cennetinden bir kez çıkmış, artık iyi nedir, kötü nedir biliyordu. Büyük bir üzüntüyle, kendi kendine şöyle dedi:

– "Eyvahlar olsun! Ne yaptım ben? Sütninemin sözünü dinlemeyip ekmek ve üzüm suyunu, hidayete ererek ahlâklı bir insan olması için babam Sefa'ya değil, yanlışlıkla bu melun yaratığa verdim. Şimdi zavallı babacığım bu ekmek ve sudan mahrum olduğu için, içkiye, kumara ve hafifmeşrep kadınlarla düşüp kalkmaya yine devam edecek. Aksi gibi bunları ben de yiyip içtiğim için tez zamanda cennete gideceğim. Vaktim çok az kaldığından, ekmek ve su olmasa da, babamı bizzat ben terbiye etmeliyim. Bu yüzden derhal, artık lâyık olduğum cennete vakitsiz giderek babam Sefa'yı, bu ahlâksız haliyle tek başına bırakmamak için dua etmeliyim."

Böylece küçük kız, bir meşe palamudunu oracıkta toprağa gömdü ve oturup dua etmeye başladı. Gözyaşları dökerek, babasını ıslah etmek için, cennete gidişinin, palamut meşe ağacı oluncaya kadar ertelenmesini diledi. Ama yerinden kalkıp yola koyulduğunda palamut filizlenmişti bile. Belki de duasının bir sonucu olarak kader, küçük kızı göklere yükseltmeyi şimdilik bırakmış, tohumun doğasını zorluyordu.

Bestenur kasabaya erişip babasının yanına vardığında onu çilingir sofrasında demlenirken gördü. Ellerini yumup beline dayayarak tehditkâr bir tavırla, ayıplar gibi, "Babacığım! Ben senin küçük kızın Bestenur'um. Ninem artık beni sütten kesti ve seni, ahlâklı, terbiyeli bir adam yapmam için yanına gönderdi," dedi. Gelgelelim babası Sefa, ikinci şişenin dibine gelmiş, henüz zilzurna olmasa da çakırkeyifliği çoktan aşmış, kafası dumanlı bir haldeydi. Üstelik, kan çanağına dönen gözleri çift görüyordu.Ancak bu haliyle bile, kırmızı pelerinli ve kırmızı şapkalı sevimli kızın kendi çocuğu olduğunu idrak etti ve yerinden doğrularak, "Kızım! Yavrum! Sevgili evladım! Bunca yıldır neredeydin?" diye feryat edip Bestenur'u kucakladı. Ne var ki, gökler kendisini daha şimdiden yukarıya çağırdığı için küçük kız adamakıllı hafiflemişti. Bunu farkeden baba, "Sevgili kızım, ne kadar hafifsin! Sütninen sana iyi bakmadı mı? Eğer böyleyse yazıklar olsun ona! Seni biraz şişmanlatıp ağırlaştırmasını beklerdim. Neyse! Ben seni ballar, börekler, bademler ile beslerim. Sen hiç merak etme," dedi. Bestenur ise ona şunları söyledi:

– "Sevgili babacığım. Bunları unut. Çünkü sütninemin aslında sana hazırladığı ekmeği yiyip üzümsuyunu içtiğim için artık acıkmayacak ve susamayacağım. Hafif olmamın nedeni de bu. Bu ekmek ve su artık içimde olduğundan ben şu anda cennete aitim. Pek yakında ayaklarım yerden kesilecek ve oraya yükseleceğim. Ama cennete gitmeden önce seni mazbut, ahlâklı ve dindar biri yapmayı bir kez kafama koydum. Bu nedenle derhal, içkiyi, kumarı ve diğer kötü alışkanlıkları bırakacak, malını mülkünü fakirlere dağıtıp hidayete ereceksin. Sen bunları yaparken ben sana nezaret edecek ve nefsine yenilmene engel olacağım. Ayrıca artık yağlı mezeler ve aburcubur yemeyecek ve zayıflayacaksın. Çünkü ben pek yakında cennete yükselirken, senin de ayaklarıma asılarak benimle gelmeni istiyorum. Ne

var ki, bu kadar şişman ve ağır olduğun sürece seni taşıyamam. Bu nedenle, ayaklarım yerden kesildiğinde, senin zayıf, sıska biri olman gerekir. Eğer söylediklerimi yaparsan seni kurtarmış ve cennete götürmüş olacağım. Orada baba kız, sonsuza kadar mutlu yaşayabiliriz. Ama her şey sana bağlı. Yarın yapacağın ilk iş, senin gelirinden durmadan kırpan ve bu iş için gerekli parayı halihazırda biriktirmiş bulunan kötü kalpli kâhyaya mandıranı satmak olsun. Bu parayla, bir zamanlar seni emzirmiş ve şimdi artık çoktan ölmüş olan zavallı sütnineme bir anıtkabir yaptıracaksın. Bunun ardından, seninle birlikte bahçedeki kulübede yaşamaya başlayacağız. Sütninemin bana ezberlettiği duaların hepsini sana da öğreteceğim. İçkiyi, kumarı ve kadınlara yan gözle bakmayı bıraktıktan sonra bu kulübede, günde sadece bir somun ekmek ve bir maşrapa sudan başka hiçbir şey yemeyecek ve içmeyeceksin. Bu hayata devam ederken seni daima gözetleyecek ve iyiliğin için denetleyeceğim. Çünkü ben, iyi, terbiyeli ve iffetli bir kızım."

Hal böyle olunca adam çaresiz, küçük kıza boyun eğdi ve ertesi gün mandırasını satarak, dağbaşında bir anıtkabir yapması için bir ustayla anlaştı. Kalanını fakirlere dağıttı. İçkiye, kumara ve diğer günahlara da tövbe edip, kızı Bestenur'la, bahçedeki kulübede yaşamaya razı oldu. Çünkü denildiği gibi, aslında pek uysal, pek tokgözlü biriydi. Sefa, terbiyeli ve mazbut kızı Bestenur'u o kadar çok seviyordu ki, günler boyunca onun sözünden çıkmayıp sadece ekmek ve suyla yaşamayı sürdürdü. Böylece, aradan haftalar geçti. Sonunda sıska, zayıf biri olmuştu. Perhiz konusunda bu kadar titiz olması çok yerindeydi: Çünkü küçük kızın cennete yükselmesinin eli kulağındaydı. Bestenur'un ektiği meşe palamudu, adeta göklere yükselmek için büyük bir hızla büyümüş, gölgesinde beş yüz başlık bir sürünün bile otlayabildiği ulu bir ağaç olmuştu.

Tıpkı cinayet işledikleri yere katillerin er ya da geç tekrar gelmeleri gibi, vaktiyle Bestenur'un karşısına çıkıp çocukluk cennetini onun elinden alan melun yaratık da dayanamayıp olay yerine geldiğinde, işte bu ulu meşe ağacını görmüştü. Hiçbir ağacın bu kadar kısa sürede büyüyemeyeceğini bildiğinden, küçük kızın kendi başına bir işler çevirdiğini anladı. Bu nedenle doğruca kasabaya inip onu aradı. Sonunda Bestenur ve babası Sefa'yı bahçedeki küçük kulübede gördü ve her şeyi kavrayıverdi. Derhal pazara gidip, et, sebze, bir güveç ve uzak iklimlerden gelen envai çeşit baharat aldı. Bir tas kebabı hazırlayıp fırında pişirtti ve bu yemeği, kulübenin penceresine, Sefa'nın görebileceği bir şekilde bıraktı.

Bestenur'un fırından ekmek almak üzere dışarı çıktığı bir sırada Sefa'nın burnuna lezzetli bir yemeğin kokusu geldi. Çok geçmeden pencerede, melun yaratığın bıraktığı taskebabını gördü. Ancak kızına verdiği sözü hatırlayıp nefsine hâkim oldu. Fakat Bestenur, fırından bir türlü gelmek bilmiyordu. Böylece aradan saniyeler, dakikalar geçti. Nihayet Sefa dayanamayıp yemekten önce birkaç lokma aldı, sonra ise bütün güveci silip süpürdü. Karnı doyunca da işlediği günahı idrak edip ağlamaya başladı. Bu sırada küçük kız geldi ve ona, "Babacığım! Fırından sana bayat ekmek almak istemedim. Bu yüzden taze ekmeğin çıkmasını bekledim. Çünkü dünyada yediğin son ekmeğin taze ve sıcak olmasını istedim. Hem, sen neden ağlıyorsun?" diye sorunca o, "Sevgili kızım, cennete gideceğiz ya! Bu nedenle sevinçten ağlıyorum," diye yalan kıvırmak zorunda kaldı. Çünkü çok utanıyordu. Aksi gibi melun yaratık, taskebabına haddinden fazla yağ doldurmuş, ağır bir yemek hazırlamıştı. İşte Sefa, midesinde bu ağırlığı da hissediyordu. Yemeği sindirmekte zorlandığı ve içi sıkıldığı için temiz hava almak istedi ve küçük kızıyla bahçeye çıktı. Fakat ne olduysa bundan sonra oldu.

Bir rüzgâr, Bestenur'un ayaklarını yerden kesiverdi. Küçük kız bağırıyordu:

– "Babacığım müjde! Göklere, cennete uçuyorum! Haydi gel! Ayaklarıma tutun!"

Kız, yerden bir adam boyu uçmuştu ki, Sefa içinde az bir umutla onun ayaklarına tutundu. Ancak fazla yükselemediler. Çünkü sorumsuz adam, terbiyeli kızın sözünden çıkmış, bir güveç dolusu taskebabını mideye indirmişti. Bestenur da babasının ne yaptığının farkına varmış ve onu azarlamaya başlamıştı:

– "Babacığım! Sözümü neden dinlemedin? Bak! Ağır bir yemek yemişsin. Bu yüzden seni taşıyamıyorum. Ne güzel, cennette baba kız, sonsuza kadar mutlu yaşayacaktık! Ama nefsine hâkim olamayıp yine bir günah işledin. Böylece beni de kırdın ve üzdün. Artık sen benim babam değilsin! Gidip başkasının kızı olacağım!"

Büyük bir pişmanlık duyan Sefa, kızının sözlerini duyunca onun ayaklarını bıraktı ve Bestenur, ait olduğu göklere yükselmeye başladı. Bir süre sonra, sonsuz maviliğin içinde bir nokta olup kayboluverdi.

Çok sevdiği biricik kızından böylece ayrılan Sefa, günlerce onu yâdetti durdu. Sonunda, o olmadan yaşayamayacağını anladı. Üstelik onun nerede olduğunu biliyordu. Bu yüzden, ne pahasına olursa olsun cennete gitmeye and içti. Dolayısıyla, o yaşına rağmen imam hatip mektebine gidip imam oldu ve kendini dine adadı. Ancak biricik kızından ayrı düştüğü için bağrı yanıyor, ölüp ölüp diriliyordu. Kendini Hak yoluna adamasına rağmen her akşam meyhaneye gelerek içip içip ağlamasının sebebi de bu idi.

Meyhaneci, imam Sefa'nın hikâyesini bitirdikten sonra, hisleri coşan Zeynelabidin hüngür hüngür ağlamaya başla-

mıştı. Öyle ki, hıçkırmaktan zaman zaman soluksuz kalıyor, gözlerinden yaşlar aktığı halde çehresi kızarıp morarıyordu. Hatta meyhaneci, müşterisi tıkanıp boğulmasın diye yerinden kalkıp zavallının sırtına pat pat vurmaya bile yeltendi. Ancak Zeynelabidin'in gönlü yatışacak gibi değildi. İçtiği onca rakı böylece yaş olup gözlerinden akıp gittiği için, bir yenisini söylemek zorunda kaldı. Karşı masada imam da iki gözü iki çeşme ağlayıp duruyordu. Aslında Zeynelabidin, zavallı anasının haklı olduğunu, yani dünyada, terbiyeli, intizamlı ve ağırbaşlı çocukların da olduğunu ancak şimdi anladığı için, pişmanlıktan gözyaşı döküyordu. Gerçekten de sabah olur olmaz ilk iş olarak otobüse atlayacak, derhal anasının yanına varıp bu mübarek kadının elini öptükten sonra, ondan kendisini evlendirmesini istirham edecekti. Çünkü bizzat, selametini istediği hakikatsiz oğlu tarafından yıllarca çileye maruz bırakılan bir ananın, torunlarını okşamak elbette en temel hakkıydı.

Cezzar Dede hikâyesini bitirdiğinde Ölüm şunları söyledi:

– "Hal böyle iken, cennet gerçekten de çocuklara lâyık bir yer gibi görünüyor. Eğer doğru anladıysam, senin kafandaki cennet tablosunda ciddî ve ağırbaşlı insanlara yer yok. Peki oranın böyle bir yer olduğuna inanıyor musun?"

İhtiyar ise ona, "Bak, orasını bilemem" dedi, "Ama surat asmayı huy edinmiş birinin cenneti görebileceğine aklım yatmıyor. Çocuklar böyle değiller. Onlar için her şey oyun."

Ölüm'ün suratında kıl kıpırdamıyordu. Gözleri her zamankinden bile soğuk baktığı halde sordu:

– "Yoksa sen cenneti bir oyun bahçesi mi sanıyorsun? Senin asık suratlı ya da vakur dediğin birçok kişinin oraya gittiği açık. Değil mi?"

Bu soru üzerine ihtiyar, "Sözünü ettiğin bu kişilerin asık suratlı olduklarına inanmıyorum" dedi, "Ayrıca, cennete buna rağmen girebilmiş olsalar da, orayı görebildiklerini çıkaramayız bundan."

Bir an duraksadıktan sonra Ölüm, "Peki, öyleyse tam tersi de olabilir" dedi, "Cennete girmeyi başarabilen biri, yine orayı göremiyorsa, cennette olmayan biri de, buna rağmen orayı görebilir öyleyse."

İhtiyar da, "Ben bilgili biri değilim" dedi, "Ama bana kalırsa, orayı görmek, orada olmaktır."

Biraz içerlediği belli olan Ölüm, "Peki sen orayı gördüğünü mü söylemek istiyorsun?" diye sordu.

Bu soruya ihtiyar şöyle cevap verdi:

– "Bilmiyorum. Aldırdığım da yok. Gördüklerim bana yetiyor."

Uzun bir süre sustular. Ne var ki Ölüm'ün zihninin bu meseleyle meşgul olduğu belliydi. Nitekim, sessizliği de o bozdu:

– "Anladım en sonunda! Sen bu yüzden benden korkmuyorsun! Henüz yaşamayı sürdürdüğün şu anlarda bile cennette olduğunu sanıyorsun. Hatta beni bile oranın bir parçası olarak görüyorsun. Oysa, seni götüreceğim yerde ebedî bir uykuya dalacağın aklına gelmiyor."

İhtiyar, hayır der gibi başını iki yana salladıktan sonra, "Bunun bir sakıncası yok," diye cevap verdi, "Ebedî bir uykuda, ebedî düşler vardır. Cennet, düşlerin olduğu yerde değil midir? Sadece, bir düş bitip diğeri başlayacak işte."

Ölüm ise ona, "Ama bu uykudan asla uyanamayacaksın" dedi. "Asla sabah olmayacak, asla güneş doğmayacak, gözlerin asla açılmayacak."

İhtiyar ise, "Cenneti görmemiz için gözlerimizi açmamız değil, belki de kapamamız gerekir," diye cevap verdi.

Ölüm hemen atıldı:

– "Bak! Sen hâlâ cenneti arıyorsun işte. Çünkü gözlerini açıp dünyaya baktığında hoş şeyler görmüyorsun. Gözlerini bu yüzden kapatıyorsun. Bir kaçış seninki! Gördüklerin seni mutsuz ettiği için olsa gerek, cenneti hâlâ arıyorsun. Dolayısıyla, henüz oraya erişmiş değilsin. Sonuç olarak sen daha, Dünyadasın. Yoksa gözlerini niye kapatasın ki?"

Bu sözlere ihtiyar, "Ne yapayım! Gözlerimi kapatınca Dünya daha güzel görünüyor," diye cevap verdi, "Böyle yapmasaydık, bunca hikâyeyi nasıl düşleyebilir ve anlatabilirdik?"

Ölüm, "Yani şimdi biz cennette miyiz?" diye sordu.

İhtiyar ise ona şöyle cevap verdi:

– "Belki, bunu ancak gülümsediğinde anlayabilirsin."

Ne var ki, yüzüne vurulan mühür nedeniyle Ölüm'ün gülümsemesi neredeyse imkânsızdı. Göklerin takdiriyle bu yüzde en ufak bir duygu kırıntısının bile görünmesi yasaklanmıştı. İmtiyaz tanımanın asla olamayacağı, can almak gibi adaletli ve ciddî bir iş söz konusu olduğu için, ölümün soğuk yüzünde asırlardır ne merhamet, ne intikam, ne de başka bir duygu, bir tek istisna dışında hiç açığa çıkmamıştı. Zaten böyle bir şeyin olması, yüzündeki ilâhî mührün çatlamasına, ya da hasar görmesine yol açabilirdi.

Bu sırada zaten Heyevan Mahallesi'ne gelmişlerdi. Ölüm, kara kaplı defterini çıkarıp bir göz gezdirdikten sonra sağına soluna bakındı ve aradığı evi gördü. Gerçi buraya ev demek biraz zor olurdu. Yıkılmaya yüz tuttuğuna ve tamir maksadıyla orasına burasına rastgele çakılmış kalaslara bakılırsa, belki buraya bir baraka demek icap ederdi. Tahmin edileceği üzere, bu binada kalan kişinin de, barındığı mekândan pek farkı olmasa gerekti. Nitekim Ölüm'ün çaldığı kapıyı, pasaklı ve perişan biri açtı. Adam, elli yaşlarında görünüyordu. Altında mavi çizgili bir pijama, üstünde ise bir atlet vardı. Temiz olduğu pek söylenemeyecek zemine yalınayak basan bu adamın sakal tıraşı uzamış ve uykudan

yeni kalktığını akla getirecek şekilde, şiş gözleri çakmak çakmak olmuştu. Ağzındaki, külü uzamış cıgara, adamın çizmeye çalıştığı perişanlık tablosunu tamamlıyordu. Gelgelelim, son rötuşları da vurup bu tabloyu daha da görkemli kılmak istediğinden midir, hem tırnaklarını kesmeyi uzunca bir zaman ihmal etmiş, hem de yüzünü yıkamaya, gözlerindeki çapakları temizlemeye üşenmişti. Ayrıca, beyaz olması gereken atletinin önündeki yemek lekeleri adeta, bu sanatkârane tabloya attığı bir imza gibiydi. Her şey bir yana, adamın ismi de onun muhteşem görünüşüne uygun düşüyordu. Dediği doğruysa, ismi Aptülkehribar'dı. Yemin billah ederek Ölüm'e, evinde kimseleri saklamadığını, çünkü suçlulara yataklık etmeyi bırakalı yıllar olduğunu söylüyordu. Uzun İhsan'ı bulmak için evi karış karış incelemek gerçekten de gereksizdi. Çünkü bu baraka zaten bir tek odadan ibaretti. İçeride iki sandalye, bir masa ve bir sandıktan başka bir şey görünmüyordu. Aradığını bulamayan Ölüm buradan da çekip gitmek zorunda kaldı. İhtiyarla birlikte tam bir sokak boyunca yürüdükten sonra, aklına bir şey gelmiş gibi ansızın geri döndüğünde, tâ uzakta Uzun ihsan'ı barakadan çıkarken gördü. Tabana kuvvet koşup onu yakalamak istedi. Ama iş işten geçmişti. Derhal eve girip Aptülkehribar'ın yakasına yapıştı. Uzun İhsan, evdeki sandıkta saklanmış olmalıydı. Gel gör ki Aptülkehribar, bu sandığı kırıp ocakta yakmak için birkaç kuruşa satın alarak eve getirdiğini, fakat Ölüm gider gitmez kapağının açılıp içinden esrarengiz bir adamın fırlayıverdiğini iddia ediyordu. Sözün kısası, Aptülkehribar'ın ağzından çıkan yalanın bini bir paraydı. Ölüm, Uzun İhsan'ı elinden yine kaçırmış gibiydi. Fakat onun, artık kaçacak sadece bir tek yeri kalmıştı ki, burası da Firdevs Mahallesi'ydi.

Güneş artık iyice alçaldığında, Cezzar Dede'yle buraya yollanan Ölüm, hikâye anlatma sırasının kendisinde oldu-

ğunu hatırladı. İhtiyarın sözleri onu etkilemiş olduğundan mıdır, bu kez, *Gökten Gelen Çocuk* isimli hikâyeye başladı:

Yakın zamanda, Anadolu'nun orta yerinde bir kasabada, yaşları elliyi çoktan geçmesine rağmen henüz çocuk sahibi olamamış bir karı-koca yaşıyordu. Zavallı adam, hoşgörüsüz kasaba ahalisi adını "tohumsuza" çıkaracak diye oldum olası korktuğu için, konu komşuya mesafeli davranıyor, karşılığını da aynı şekilde beklediğinden kimselere saygıda kusur etmiyor, üstelik cuma namazını kaçırmayıp fitresini ve zekâtını fazlasıyla veriyordu. Kadıncağızın hali ise daha bir içler acısıydı. Çünkü o, çocuğunun üstelik bir de kız olmasını istiyordu. Bunun için onlarca yıldır babalara evliyalara gidip teller bağlamış, şifalı ve büyülü sular içmiş, okuyup üfletmişti. Bir kızı olması için o kadar can atmıştı ki, bebeğin odasını daha yıllar öncesinden hazırlamış, ona etekler zıbınlar dikmiş, taşbebekler ve oyuncak mutfak takımları bile almıştı. Hatta bebeğin adı bile belliydi: Kadıncağız, hayallerini kurduğu bu kız çocuğa Güler adını yakıştırmıştı. Ne var ki kocası bir süre sonra, ille de oğlan diye tutturmaya, bir türlü dünyaya getiremedikleri bu çocuğa Berke, Erke gibi yeni icat isimler yakıştırmaya başlamıştı.

Sonunda, bekledikleri çocuk bir gece vakti gökten bahçelerine düştü. O sırada karı koca akşam yemeklerini yiyorlardı. Bir an şimşek çaktığını sandılar. Fakat pencereden dışarı baktıklarında yağmur yağmadığını farkettiler. Bu, tuhaf bir durum olduğu için adamcağız elinde keserle bahçeye çıktı. Bir süre sonra karanlıkların içinden, elinden tuttuğu beş yaşlarındaki, şişman, gürbüz bir veletle geri geldi. Diğer elinde ise bir leylek ölüsü vardı. Anlaşılan oğlanı getiren leylek yükü ağır olduğundan bitap düşmüş ve derhal bahçele-

rine çakılmıştı. Asıl mucize, leyleğin bir çocuk getirmesi değil, oğlanın bu kazadan salimen kurtulması gibiydi. Bu nedenle adam sevinç içinde hamdü sena etmeye ve talihin kendilerine bağışladığı oğlanı kucağına alıp hoppala yapmaya başladı. Ancak kadın suratını asıp bir köşeye çekilmiş, oğlan ile babasını seyrediyordu. Çünkü kız çocuk hayali suya düşmüş, gele gele gökten evlerine, sümüklü, kıkırdadığına bakılırsa hayli haşarı bir oğlan gelmişti.

Adam öfkesi burnunda, kadın ise mendille gözlerini silerek aynı gece bu nedenle tartışıp durdular. Kız çocuk hasretiyle hâlâ yanan kadın, kocasının daha şimdiden Erke adını koyup kulağına ezan okumaya hazırlandığı oğlana, kız elbiseleri giydirmek, yani onu bir kız gibi yetiştirmek istiyordu. Gel gör ki adam, ne kendisinin ne de oğlunun erkekliğinden taviz verecek biriydi. Bu nedenle küplere binmiş ve kadına, "Sen bu oğlanı mebun yapar, lağımcılara meze edersin!" diye bağırıp masaya bir yumruk indirmiş, zavallıyı ağlatmıştı. Kocasını razı edemeyeceğini anlayan kadın da, "Ne yapayım? Evin erkeği sensin. Dediğin gibi olsun. Ben de bağrıma taş basarım. Ama hiç olmazsa, çocuğun adını Güler koyalım" deyince adam, yine burnundan soluyarak, "Olmaz! O, kız ismi. Ama hatırın için Gülerk koyalım bari!" diye cevap vermişti. Bu ismi duyunca kadıncağızın gözlerinden yaşlar yine boşanmış, sinirini yatıştırmak isteyen kocasına rakısını ve kavununu getirdikten sonra kendini yatağa atıp ağlamaya başlamıştı.

Adam, yeterince rakı içtikten sonra kafasında kimbilir neler kurmuştu ki, doğruca çocuğun uyuduğu divana seğirtti ve oğlunu uyandırıp ona şu öğütleri verdi:

– "Sevgili oğlum. Aslında erkek olduğun için şanslısın. Fakat bu dünyada seni, zor ve mücadelelerle dolu bir hayat bekliyor. Hayatta karşına daima, iti kopuğu, arlısı arsızı çıkacak. Bu badireler ve şahıslarla başedebilmen için, er-

kek olman ve öyle kalman gerekir. Güçlü, daima güçlü olmalısın. Yarından itibaren, mahallede oynayacağın arkadaşların içinde en hızlı koşan, en yüksek atlayan, en uzun ağaçlara tırmanan, yel olup esen, ateş olup yakan çocuk sen olmalısın. Bak! Halihazırda zaten gürbüz ve toplu bir çocuksun. Ama bu kadarı yetmez. Başkalarının aynı zamanda sana saygı da duyması gerekir. Bunun için ahlâklı, törelerimize uygun işler de yapmalı, mazlumlara ve muhtaçlara yardım etmeli, felaketlere uğrayanların imdadına yetişmelisin. Yani, güçlü olduğun kadar kahraman da olmalısın. Herkes seni gösterip, işte bu gürbüz, yel gibi koşan, haysiyetli ve kahraman çocuk, 'Muhasebeci Muhittin Kent'in oğludur' demeli. O yüzden sana, çocukluğumda giydiğim mavi elbiseyi ve kırmızı pelerini vereceğim. Yarından tezi yok, sana söylediklerimi yapmak için fırsat kollayacaksın. Sana inanıyor, aynı zamanda baban olarak emrediyorum."

Bunca sözü söyledikten sonra adam, oğlanı alnından öpüp üstünü örttü ve yatmaya gitti. Çocuk tam dalıyordu ki, başucuna bu kez kadın geldi ve ona şu öğütleri verdi:

– "Sevgili Gülerk. Keşke oğlan değil de kız olsaydın! Çünkü oğlan çocukları çok haylaz, çok da pis olurlar. Zaten bütün erkekler biraz pis ve hissizdir. Bunca yıllık evliliğimizde senin babanın bana dokunmasına işte bu yüzden izin vermedim. Hatta onunla gerdeğe bile girmedim. Bu katı kalpli ve intizamsız adam seni tertemiz ve uslu bir kız gibi yetiştirmemi ne yazık ki istemiyor. Ama ben senin tertipli, söz dinler, temizpak bir çocuk olmanı istiyorum. Sen babanın sözüne bakma! Yarından itibaren kötü arkadaşların seni sokağa, oyun oynamaya çağıracaklar. Onlara yüz verme. Sokağa çıkıp üstünü başını batırma. Evde kalırsan sana kurabiyeler, reçeller yapar, seni çilekler, bademlerle büyütürüm. Ancak ve ancak sokağa çıkıp üstünü başını pisletmezsen senin annen olabilirim. Sözümü dinleyip dinlemediğini de bak, na-

sıl anlayacağım: Yarın hemen çarşıya çıkıp sana papyon ve gömlek, bir takım elbise, bir çift de gıcır gıcır ayakkabı alacağım. Bunlar o kadar temiz, pırıl pırıl, gıcır gıcır şeyler olacaklar ki, sokağa çıkıp da toz toprakta oynadığın anda hemen kirlenecekler. Çünkü bunlar uslu çocuk elbiseleridir. Eğer onların üstünde kir görürsem, beni kandırıp üzdüğünü anlayacak ve artık senin annen olmayacağım. Ha! Sana ayrıca bir gözlük de alacağım. Gözlerin elbette sağlam. Ama bunu takınca her şeyi bulanık görecek, böylece uslu çocuklar gibi, her gördüğünü istemeyeceksin."

Kadın onu öpüp yatmaya gittikten sonra Gülerk'i uyku tutmadı. Çünkü babası ve annesi birbirlerinden habersiz görünüyor, farklı şeyler talep edip onu tereddütte bırakıyorlardı. Annesinin dediklerini yapsa babası gücenecek, babasının arzularına boyun eğse, kadın artık annesi olmayacaktı. Böylece kara kara düşünerek sabahı etti. Aksi gibi o saatte, babası sandığını açmış, vaktiyle çocukluğunda giydiği mavi elbise ile kırmızı pelerini arıyordu. Sonunda buldu ve oğlana gösterdi. Biraz buruşuk olduğuna bakılırsa bu elbiseyi giyen şahıs oldukça hareketli, dur otur anlamaz biri olmalıydı. Adam oğluna şunları söyledi:

– "Güçlü, haysiyetli ve kahraman bir çocuk olmam için bu elbiseyi bana babam diktirmişti. Tıpkı benim sana doğru yolu göstermem gibi o da beni öğütleriyle uyardı, hizaya getirdi. Babamın adı Sabri idi. Ona minnetim ve hayranlığım sonsuz olduğu için adının baş harfini mavi elbiseme sırma ile işledim. Ama borcumu asıl, onun dediklerini bir bir yaparak ödedim. Böylece hem üstün, hem de saygıdeğer bir insan oldum."

Adam bu sözleri fiyakacı bir tavırla söylüyor, böylece çalım satarak durumunu adeta, çocuğun kendisininkiyle kıyaslamasını sağlamak istiyordu. Güya bu sayede çocuk ona gıpta edecek ve hayatını onun gibi biri olmaya adayacaktı. Gel gör

ki, babasının onu özendirdiği şeylere aslında Gülerk'in pek hevesi yoktu. O sadece, adamı kırıp gücendirmek istemiyordu. Bu yüzden babasının kendine uzattığı elbiseleri aldı. Ne var ki adam ona, "Al bunları giy. Ben şimdi sokağın başındaki muhasebe büroma gidiyorum. Derhal sokağa çık. Arkadaşlarına kim olduğunu göster. Onlardan daha yükseğe zıpla, herkesten daha hızlı koş. Ayrıca on beş gün içinde birinin hayatını kurtar. Mühim biri olduğunu herkese göster. Dükkânımın camından seni izleyeceğim," diyordu.

Babası gittikten sonra Gülerk mavi elbiselerini giyip kırmızı pelerinini taktı ve sokağa fırladı. Kaldırıma çıkar çıkmaz, bisikletli bir adamla tabana kuvvet yarışmaya başladı ve köşeye varmadan onu geçti. Ayrıca bu adam bir sağlık memuru, daha doğrusu, oğlan çocuklarının korkulu rüyası bir sünnetçiydi. Bütün olanlar, mahalle çocuklarının gözlerinden elbette kaçmamıştı. Hepsi, zalim iğneciyi bir koşuda geçen çocuğun çevresini sardı ve ona, nerede oturduğunu, anasının babasının kimler olduğunu sordu. Ancak oğlan, bu soruları cevapsız bıraktı, çünkü olan bitenlerin annesinin kulağına gitmesini istemiyordu. Üstelik, eve gitme zamanı gelmişti. Kendisine üstbaş almaya giden annesi döndüğünde onu bulamazsa üzülürdü. Bu yüzden bir koşu evin yolunu tuttu. Çocuklar onu gözden kaybolana kadar izlediler. Çok geçmeden onun kimi dövüp kimi dövemeyeceğini tartışmaya başladılar. Biri, onun yedi cüceleri dövebileceğini iddia etti. Bazıları ise karşı çıkarak, eğer teke tek olursa onun cüceleri yeneceğini, ama yedisini birden aynı anda tepeleyemeyeceğini söylediler. Ancak çoğunluğun fikri, oğlan az buçuk hırpalansa da, onun cücelerden en az dört-beşinin hakkından gelebileceği şeklindeydi. Bu tartışma dur durak bilmeden akşama kadar sürdü.

Oğlan eve geldiğinde annesini, çarşıdan alınan paketleri açarken gördü. Kadıncağız bir yandan da gözyaşı dökü-

yordu. Ancak, için için ağlamasına rağmen, paketlerden çıkardığı elbiseleri tekrar muntazam bir şekilde katlayıp, gıcır gıcır ayakkabıları hohlayarak parlattığına bakılırsa, herhalde ona çok acı verdiği için olsa gerek, hislerini bastırmaya çalıştığı belliydi. Anlaşılan, oğlunun sokakta olması onu son derece üzmüş, adeta yıkmıştı. Gel gör ki annelik şefkati, elbette onun üzüntüsünden daha fazlaydı. Kederini bu yüzden oğluna yansıtmak istemiyor, gizliden gizliye ağlayıp ara sıra mendille gözlerini siliyordu.

Gülerk annesini ne kadar üzdüğünü görünce telaş içinde bir odaya girip üstünü değiştirdi. Sanki nice zamandan beri evdeymiş de, bu odada kendi başına oynuyormuş gibi, annesinin yanına çıkageldi. Fakat ona kalırsa, kadın yine de işin farkındaydı. Bu numara karşısında kendisine ses etmemesi, belli ki onu utandırmak, "Sen ne yaparsan yap sana söylemem, ama her şeyi bilirim," fikrini uyandırmak içindi. Annesi oğlanı görünce onu öptü; kadının gözyaşları çocuğun yanağına bulaştı. Neden ağladığını ona sormadı. Çünkü biliyordu.

Yeni elbiselerini giydirmeden önce, annesi Gülerk'i mahalle hamamına götürdü. Onca kadın arasında oğlanı pirpâk etti ve başını dört sabun yıkadı. Zavallıyı o kadar keseledi ki, oğlanın cildi kızardı. Eve geldiklerinde ona temiz iç çamaşırlarını, beyaz gömleğini, ütülü pantolonunu giydirdi. Papyonunu bağlayıp ayaklarına pabuçlarını geçirdikten sonra, kalın, kemik çerçeveli gözlüğünü de taktı. Ceketini sırtına geçirip düğmelerini iliklediv ve mutfağa giderek kendine bir kahve yaptı. Bunca işten sonra koltuğa çöküp yorgunluk kahvesini yudumlarken oğlanı yanına çağırdı. Biraz ileride ayakta durmasını söyleyerek eserini uzun uzun seyretti. Arada bir Gülerk'e, "Şöyle biraz sağa dön, bakayım vatkası çökmüş mü? Biraz eğil de ütüsü bozuk mu göreyim" diyor, bir kusura rastlayınca oğlanı yanına çağırıyor, bazan bir

lekeyi çitileyip bazan da ağzındaki iğnelerden birini çıkararak, daraltılacak ya da bollaştırılacak yerleri tespit ediyordu. Kahvesini bitirdikten sonra oğlana şunları söyledi:

– "Sevgili Gülerk. Artık uslu çocuk elbiseleri giymiş bulunuyorsun. Bu güzel elbiseleri kirletme, buruşturma. Yoksa beni üzersin. Ben de senin annen olmam, başka bir anne ararsın. Geçmiş, geçmiştir. Bundan sonra efendi, uslu bir çocuk olacaksın. Bak, sana bir de iş buldum. Kasabamızda çıkan *Seyyare* gazetesinde çalışacak, tertip, düzen, mesuliyet nedir öğreneceksin. İşyerinde kılığınla ve kıyafetinle herkese örnek olacak, orada şahsiyetini kazanacaksın. Gazete patronu, 'Gelsin, bir göreyim' diyor. Git ve onun gözüne gir, kibar, nazik davran. Artık hayatı öğren. Bana da anlat. Ama sakın üstünü pisleteyim deme. Yoksa beni üzer, yıkarsın."

Seyyare adlı gazeteyi kasabanın ihtiyar matbaacısı çıkarıyordu. Ne var ki, başlangıçta düğün ve sünnet davetiyeleri basan bu adamın okuma yazması yoktu. Bu yüzden yanında, imlâsı kuvvetli üç oğlan, bir de kız çocuk çalıştırıyordu. Bu çocuklar önceleri mahalle ilkokulunun duvar gazetesini hazırlıyorlardı. Ancak matbaacı, okul müdürünün bayramlarda öğrencilere çektiği nutukları, aile birliği toplantı kararlarını, yılsonu müsameresi ve ront gibi haberleri basacağını vaat ederek, bu kalemi kuvvetli öğrencileri müdürün onayıyla gazetesine kazandırmıştı. Ayrıca *Seyyare*'de pastacıların, bakkalların ve manavların reklamları yayımlanıyor, kasaba eşrafından kibar kadınların günleri, bu günlerde yaptıkları poğaça, kurabiye, kek cinsleri ve tarifleri halka duyuruluyordu. Gazete patronu, çalışanlarının aylıklarını nakit değil aynî olarak öderdi. Cumaları, yani ödeme gününde çocuklara üç seçenek sunar, onlara, artık işlerine nasıl gelirse, ya üç avuç fıstık, ya on şeker, ya da bir çikolata verirdi. Kız daima çikolata, oğlanlar ise hep fıstık alırlardı. Fıstığı zaten adam matbaasının önünde bir çuvalda satardı. Oğlanlar ücretlerini bu-

radan kendileri almaz, daima patronlarının vermesini beklerlerdi. Çünkü elbette, adamın avucu daha büyüktü.

Ertesi günü Gülerk, her iki elbiseyi de giymek zorundaydı. Bu yüzden önce, babasının kendisine armağan ettiği mavi elbiseyi ve kırmızı pelerini kuşandıktan sonra, annesinin aldığı takım elbise ve beyaz gömleği bunların üzerine giydi, papyonunu da bağlayıp işine yollandı. Matbaaya vardığında çocukları harıl harıl çalışırken buldu. Hepsinin işleri başlarından aşkındı, çünkü her biri, muhabirlik, yazarlık, mürettiplik ve satıcılığı aynı zamanda yapmak zorundaydı. Kılık kıyafetine bakıp oğlanın tertipli olduğunu gören matbaacı, onu ileride mürettip yapmayı kafaya koydu. Fakat elbette, oğlanın aslî işini savsaklamaması, yani haber toplamayı öğrenmesi gerekiyordu. Bunun için, görevinin inceliklerini ona öğretme işini kıza verdi. Gülerk, Yeldâ adlı bu kızı görür görmez içi eridi. Ancak terbiyeli bir oğlan gibi, hislerini saklamak zorundaydı. Üstelik kız, galiba başka birine âşıktı: Laf arasında ikide bir, yel gibi hızlı koşan, mavi elbiseli ve kırmızı pelerinli, gürbüz bir oğlandan hayranlıkla söz ediyor, gözlerini devirip iç geçiriyordu. Gülerk, bu gürbüz oğlanın aslında kendisi olduğunu ona söylemeyi isterdi. Ama bütün bunlar annesinin kulağına gidecek olursa, kadıncağız üzülür, bir daha onun annesi olmazdı.

Gülerk akşama doğru eve geldiğinde babası onu yanına çağırdı. Adam gözlerini kısmış, ona şüpheli şüpheli bakıyor, adeta ruhunu okuyordu. Oğlanı kulağından tutup kendine doğru çekti, ardından babacan bir tavırla, acıtmadan yanağına şap şap vurdu. Kararlı ve korkutucu bir sesle ona şunları söyledi:

– "Duyduğuma göre bir iş bulmuşsun. Annen, 'Ben bir şey söylemedim; ne yaptıysa kendi başına yapmıştır' diyor. Anlaşılan sen birtakım dolaplar çeviriyorsun. Neler karıştırdığını yakında elbette anlarız. O zaman senden hesap sorarım.

Ayrıca bugün matbaacının orada tıpkı sana benzeyen, takım elbiseli ve sünepe bir çocuk görmüşler. 'Nereden biliyorsun?' diye sorma. Ben her şeyi bilirim. Şu kapalı kapının arkasını bile görürüm. Kim var arkasında, biliyor musun? Kulağını kapıya dayayan annen. Haydi! Git aç bakalım inanmıyorsan. Ama sessiz yürü."

Adam son kelimeleri fısıltıyla söylemişti. Oğlan tıpkı babasının dediği gibi sessizce yürüyüp aniden kapıyı açınca, gerçekten de annesiyle burun buruna geldi. Kadın, kapıyı dinlerken gafil avlandığını anlamış, elinde bezle toz alıyormuş numarası yapıyordu. Ancak fazlasıyla incinmiş olmalı ki, bu bezle daha sonra gözlerini silmeye başladı. Adam ise olan bitenden memnun, anlatmaya devam ediyordu:

– "Bana, 'Bu takım elbiseli, dört gözlü, sünepe çocuk senin oğluna benziyor,' dediklerinde onları tersledim. 'Benim oğlum ne pısırıktır, ne de hanım evladıdır. Yel olup eser, ateş olup kavurur,' dedim. O yüzden ayağını bundan sonra denk at. Ne sana ne de bana laf gelsin. 'Muhasebeci Muhittin Kent'in oğlu muhallebi çocuğu çıktı' demesinler."

Gülerk'in gözüne o gece pek uyku girmedi. Ayrıca ertesi günü Ramazan'ın ilk günüydü. Anne ve babası sahura kalktığında o hâlâ uyumuş değildi. Aksi gibi ertesi günü hem adamın hem de kadının oruç kafasına vuracak, her ikisi de daha bir aksi, daha bir kılı kırk yarar olacaklardı. Sabah olunca oğlan bu karamsar haliyle işe gitti. Gelgelelim diğer çocuklar gece boyunca Ramazan imsakiyesi dizdikleri için öğlene kadar izinliydiler. Böylece bütün işler oğlana kaldı. Matbaacının kendisine verdiği ilk görev bir muhabirlik işiydi: Oğlan doğruca kasaba meydanına gidip bekleyecek, olağanüstü bir hadise olduğunda hemen matbaaya koşup durumu rapor edecekti.

Böylece Gülerk meydanda beklemeye başladı. Öğle vaktine kadar sıkıntıyla bu işi sürdürdü. Aksi gibi olağanüstü hiç-

bir şey vâki olmuyor, alelâde olaylar cereyan etmeye devam ediyorlardı. Zamanla dikkati dağılır olmuş, artık güvercinleri kışkışlamaya, sokak köpekleriyle oynamaya başlamıştı. Fakat sonunda beklenmedik bir şey gerçekleşti: Şişman, başörtülü, yaşlıca bir kadın kışlık kömür almış, bunu at arabasına yükleterek arabacının yanına oturmuş, adama yolu tarif ederek bu yükü evine götürtüyordu. Ancak yola çıkan bir fare atı ürküttü ve oruç kafasına vuran kasketli arabacı hayvana hâkim olamayarak yola yuvarlandı. Fareyi görünce dehşete kapılan hayvan, deli gibi dörtnala sağa sola koşturuyor, arkasından da arabayı ve donakalan zavallı kadını sürüklüyordu. Gülerk babasının sözlerini hatırladı ve bir koşu kasaba postanesine giderek annesinin aldığı uslu çocuk elbiselerini bir telefon kulübesinde çıkardı. Mavi elbisesi ve kırmızı pelerini zaten içindeydi. Bu haliyle uçarcasına meydana yetişti ve atı dizginlerinden yakalayıp durdurdu. Zavallı hanımı arabadan indirip yatıştırdı. Artık babasının istediği gibi biri olmuş, yani bir insanın hayatını kurtarmıştı. Kasaba meydanından bir koşu yine postaneye geldi ve annesinin aldığı elbiseleri yine üstüne giydi. Yaptığı işten o kadar kıvanç duyuyordu ki, bir banka oturup saatlerce hayal kurdu. Matbaaya gidip haberi baskıya yetiştirmesi gerektiğini ancak güneş iyice alçalınca farketti.

Seyyare'ye gidince patronu ona, kasaba meydanında üstün bir çocuğun zavallı bir kadını mutlak bir ölümden kurtardığını, böylesi bir olayın bu kasabada ancak yüz yılda bir meydana geleceğini, muhabirinin hımbıllığı nedeniyle asırlık bir fırsatı kaçırdığını söylüyordu. Çünkü ertesi günün baskısı çoktan dizilmiş ve basılmıştı. Eğer bu haberi yayımlamış olsalardı, matbaacının hesabı doğruysa, tirajları yüz kırkı, hatta yüz elliyi bulacaktı. *Seyyare*'nin patronu o kadar köpürmüştü ki, Gülerk'in suratına bu yüzden bir tokat bile çarptı. İşin kötüsü bu olay Yeldâ'nın gözleri önünde olmuştu. Zaten

kız olanları duymuş, hatıra defterine mavi elbiseli, kırmızı pelerinli oğlan hakkındaki hislerini yazıyor, bir yandan da iç geçiriyordu. Bütün bunlar Gülerk'e çok ağır geldi ve kararını verdi: Kasaba caminin minaresinden kendini atacak, canına kıyacaktı. *Seyyare*'deki haberi görür gibiydi. Manşet, muhtemelen şöyle olacaktı:

MUHASEBECİ MUHİTTİN BEY'İN OĞLU GÜLERK KENT MİNAREDEN ATLADI.

Bu manşetin altına, onlarca yıldır sıradan, alelâde olayların cereyan ettiği kasabalarında, sırf haber olabilecek olağanüstü bir hadise vâki olsun diye, bir *Seyyare* muhabirinin kendisini minareden atarak, gazetesinin tirajını yükseltmek uğruna hayatından feragat ettiğini yazacaklardı.

Kasaba ahalisi iftar sofralarının başındayken güneş dağların ardında battığı halde akşam ezanının hâlâ niye okunmadığını merak edip birer ikişer pencerelere çıkmaya başladı. Bu insanlar iftarlarını açma umuduyla minareye baktıklarında, şerefede müezzini değil, mavi elbiseli ve kırmızı pelerinli çocuğu gördüler. Oğlanın elinde bir yaba vardı. Anlaşılan, şerefenin kapısını kilitlemiş, müezzinin ezan okumasına bile izin vermiyordu. Bunun yanında itfaiye de gelmiş, üstelik merdiven bile kurulmuştu. Ama merdivenden şerefeye tırmanan itfaiyeciyi çocuk, elinde yaba ile korkutuyor, adamın yaklaşmasına izin vermiyordu. Ahali aşağıda çaresizce bekleyen müezzini tartaklayıp ondan yüksek bir yere çıkmasını ve derhal ezan okuyup iftarı ilan etmesini istiyordu. Çünkü oruç artık başlarına vurmuştu. Müezzin ise, işi gereği ezanı sadece minarede okuyacağını, fakat şerefenin kapısının kilitli olduğunu söylüyordu. Sonunda, merdivenden şerefeye tırmanmaya çalışan itfaiyeciden ezan okunması istendi. Fakat bu adam da, iştirakî mezhebine kayıtlı olduğu için itikadı olmadığını söylüyor, ahalinin arzusunu reddediyordu. Kısacası bir curcunadır, bir tarrakadır sürmekteydi. Minare-

nin altında olayı seyredenler arasında oğlanın anne ve babası da vardı. Ele güne kepaze olduğunu hisseden kadın yine ağlıyor, bir yandan da çocuğa bağırıyordu:

– "Sevgili Gülerk! Bak, beni konu komşuya rezil ettin. Şimdi onların yüzüne nasıl bakacağım. Bundan sonra annen değilim. Kendine başka bir anne bul!"

Babası ise dayanamayıp oğluna bağırdı:

– "Haydi oğlum! Göreyim seni! At aşağıya kendini! Yel olup esecek, ateş olup yakacaksın! Haydi, bırak kendini aşağı! Çünkü artık uçman da gerekir. Baban olarak sana emrediyorum!"

Bütün bunlar olup biterken caminin kubbesine yuva yapan leylek olanlara daha fazla seyirci kalamadı. Kasabalıların uğur saydıkları bu hayvan yuvasından havalandı ve minarenin çevresinde birkaç tur attı. Bu sırada oğlan, şerefenin korkuluğuna çıkmıştı. Bir süre duraksadıktan sonra kendini boşluğa bırakıverdi. O anda aşağıdaki kalabalıktan bir uğultu koptu. Çocuk düşerken leylek, gagasıyla oğlanı uçkurundan yakaladı ve var gücüyle kanatlarını çırpmaya başladı. Aşağıdan babası bağırdı:

– "Uçuyor! Aslan oğlum benim! Babasının oğlu! Bak! Bak! Uçuyor işte!"

Kadın ona cevap verdi:

– "Salak! Benim Gülerk'im öyle şeyler yapmaz. Onu leylek uçuruyor."

Ne var ki oğlan çok ağırdı. Bunun üzerine leylek ona, "Haydi, ağla artık. Gözyaşların boşanırsa hafiflersin. Ben de seni geldiğin cennete geri götürebilirim. Artık tutma kendini," dedi. Bunun üzerine çocuk kendini koyverdi. Gözlerinden yaşlar akıta akıta göklere yükseldi. Cennete ağlayarak giden tek çocuk da o oldu.

Bir leylek oğullarını göklere götürünce kadın ve adam yine o eski, sıkıcı hayatlarına döndüler. Eskiden olduğu gibi

hâlâ mutsuzdular. Üstelik, ara sıra da olsa, oğullarını özlemiyor değillerdi. Kadının bazan hislendiği oluyor, böyle anlarda mendilini çıkarıp gözlerini siliyordu. Adam ise karısının bu hallerine zaten alışkın olduğundan üzerinde pek durmuyordu. Ancak gecelerden bir gece, dışarıda yine şimşek çakar gibi oldu. Ardından kısa bir patırtı işitildi. Sanki yere bir iki şey düşmüştü. Adam elinde keserle yine bahçeye çıktı. Bir süre sonra karanlıklardan, elinde birkaç elmayla geri geldi. Kadın sordu:

– "Ne var? Leylek çocuk mu getirmiş yine?"

Kocası can sıkıntısıyla cevap verdi:

– "Yok bir şey. Sadece gökten üç elma düşmüş."

Ölüm, *Gökten Gelen Çocuk* isimli hikâyeyi bitirdiğinde Cezzar Dede ona, "Benimkine benzer bir hikâye anlattın" dedi, "Galiba seninle cennet konusunda hemfikir olduk. Değil mi?"

Bu soruya cevap vermek istemediği anlaşılan Ölüm, "Oyunumuz hâlâ sürüyor" dedi, "Şimdi hangi konuya geçeceğiz?"

Fakat ihtiyarın cevabı şaşırtıcıydı:

– "Bundan öte bir konu yok benim için. Artık hikâye anlatmak istemiyorum. Oyun bitti. Benden alman gerekeni alabilirsin."

Bu sözleri duyunca Ölüm, "Neden böyle söylüyorsun?" dedi, "Hikâye anlatmaya devam edebilirsin. Her biri için sana bir saat vereceğimi söylemiştim."

İhtiyar ise şunları söyledi:

– "Aslında sana, şu âna kadar anlattığımız bütün hikâyeleri kapsayan bir hikâye anlatabilirim ve bu sonsuza kadar sürer. Ne var ki anlatıcı ben olduktan sonra, tahmin edeceğin gibi fazlasıyla sıkıcı bir şey olur bu. Ben, hikâyelerin bir

sonu olması gerektiğine inananlardanım. Hayat da bana kalırsa böyle. Şu âna kadar hoşça vakit geçirdik. Ama artık zaman geldi. Baksana: Güneş de az sonra batacak."

Fakat bu sırada Firdevs Mahallesi'nde, Uzun İhsan'ın kaldığı evin önüne gelmişlerdi. Konuşma bu nedenle yarıda kaldı. Onca zaman peşinden koştuktan sonra, Ölüm işini bir an önce yapmak zorundaydı. Eve doğru yürürken, kapının hemen önünde fazlasıyla iri bir köpeğin ya da kurda benzer bir hayvanın, burnunu kuyruğuna sokmuş bir halde, iki büklüm kıvrılıp kestirmekte olduğunu gördü. Gerçekten de bu hayvana köpek demek az olurdu. Uyukluyor olmasına rağmen, kulaklarını sağa sola kıpırdadıp sokaktan gelen sesleri dikkate aldığına bakılırsa, çevreyi kolaçan edip evi korumayı kendisine vazife telakki ettiği aşikârdı. Nitekim Ölüm biraz yaklaştığında, hayvan tek gözünü açıverdi. İşin kötüsü, tam da bir canavardan umulduğu gibi, gözbebeği kırmızıydı ve derinliğinde vahşî ışıltılar oynaşıyordu. Kısacası, hasmını sindirip yıldırması için, aslında sadece bu gözünü açıp, sivri dişleri yerine vahşî bakışını batırması bile kâfi görünüyordu. Her şey bir yana, gücünden kuvvetinden emin olduğundan mıdır, keyifle iki büklüm kıvrılıp yatan hayvan, muhtemel kurbanını tek gözüyle takip etmesi sayılmazsa, istifini pek bozmuyor, belki dişlerini geçirip cezalandırma hazzını tatmak için, onu adeta suça azmettiriyordu. Hayvanın huyunu suyunu bilmeyen Ölüm, tepki alıp bir fikir sahibi olmak için ona "kuçu kuçu" diye seslendiyse de, canavar istifini yine bozmadığından, bu çağrının bile bir kıymeti harbiyesi olduğu söylenemezdi. Sözün kısası, bu canavarın teşkil ettiği dev engeli aşıp kapıdan girmeye yeltenmek, tabiri caizse, kumar oynamak olacaktı. Öyle ki hayvan, bu işe teşebbüs edeni umursamayabilir, ya da Alimallah, dişlerini etine geçirebilirdi. Zaten onun bir amacının da, bu tavrıyla ikircikli bir durumda bıraktığı kurbanını mânen

ezmek ve yıldırmak olduğunu söylemek mümkündü. Hal böyle olunca, Ölüm içeriye kapıdan giremezdi. Başka bir yol bulmak gerekiyordu.

Cezzar Dede'yle birlikte evin çevresini dolaştıktan sonra, aşağı yukarı yerden iki adam yükseklikte bulunan bir pencere gördü. Görünüşe bakılırsa, buradan tırmanıp içeri girmek mümkündü. Cezzar Dede ona yardım edebilirdi. Bu yüzden ihtiyara, "Sen şöyle duvara dayan; ben de omuzlarına basıp pencereye erişeyim," deyince beriki duraksadı. Çünkü kendisinden istenen işi lâyıkıyla ancak bir genç yapabilirdi. Onun bu tereddütünü gören Ölüm ise, "Canım, uzun süre kalmayacaksın böyle; pencereye tutunur tutunmaz hemen çekilirsin altımdan, ben de başımın çaresine bakarım," demek zorunda kaldı. Bu söz üzerine ihtiyar denileni yaptı. Ölüm, adamın önce sırtına, sonra omuzuna basarak açık pencereye erişti ve içeri baktı. Uzun İhsan gerçekten de içerideydi. Bir sedirde kıvrılmış uyuyordu. Canını almak için onu uyandırmak gerekliydi. Fakat bu esnada beklenmedik bir şey oldu. Ölüm, odada biriyle yüzyüze gelmişti.

Evet! Bu kişi Ölüm'ün kız kardeşi Uyku'ydu.

Düşmemek için pencereye var gücüyle asılan Ölüm, o haliyle Uyku'ya sordu:

– "Abla! Ne arıyorsun burada?"

Onun bu nidâsına içerlemiş görünen kadın, işaret parmağını ağzına götürerek, fısıltıyla, "Şşşşt! Uyandıracaksın onu!" diyerek erkek kardeşini payladı.

Ölüm sesini alçaltarak, "Ama abla!" dedi, "Onun bir daha uyanmaması gerekiyor. Sen ona böyle bir uyku veremezsin, onu bu şekilde ancak ben uyutabilirim, biliyorsun."

Uyku ise kardeşine şöyle dedi:

– "Ablana karşı geliyorsun ha! Peki öyleyse! Kolaysa onu uyandır bakalım. Ama bunu ben olmadan asla yapamazsın. Çünkü onu terketmeyi düşünmüyorum."

Bunun üzerine Ölüm, Uyku'ya, "Sevgili ablacığım!" dedi, "Onu terketmeyeceğini söylüyorsun ama, bu pek mümkün görünmüyor. Çünkü sen yüksek seslerden ürkersin. Şimdi bağırıp çağırmaya başlarsam buradan hemen kaçacağını biliyorum. İstersen bir deneyelim."

Erkek kardeşinin niyetini sezen Uyku, yüzünde bir öfke ve şaşkınlık ifadesi olduğu halde iki eliyle kulaklarını kapatıp gözlerini yumdu. Kuvvetli kollarıyla pencereye tutunmuş olan Ölüm, bu garip durumda içeriye doğru, "Hey! Hop! Uyan! Haydi, gidiyoruz!" diye bağırmaya başlamıştı. Bu feryatlar beklenen etkiyi doğurmuşa benzerdi. Sedirde yatan Uzun İhsan, rahatsız olmuş gibi, bir iki kıpırdandıktan sonra öte yanına döndü. Gel gör ki henüz uyanmış değildi. Bunun üzerine Ölüm daha bir kuvvetle bağırmaya başladı. Fakat bunu yapmakla büyük bir hata işlemişti: Çünkü az ileride, kapının önünde yatıp bekleyen devasa kurt köpeği, Ölüm'ün gürültüsünü işitir işitmez kulaklarını dikmiş, seslerin evin yanından geldiğini idrak ettiğinde ise yıldırım hızıyla yerinden fırlayıp bir koşu pencerenin altına erişmişti. Ölüm, ayaklarının hemen dibinde havlayıp hırlayan sivri ve uzun dişli canavarı görünce ablasına bağırarak, kendisini yukarı çekip kurtarmasını istedi. Ne var ki kadın, kulaklarını tıkadığı için onu işitemiyordu. Ancak Ölüm avazı çıktığı kadar bağırınca Uyku, bir hayal gibi kayboluverdi. Uzun İhsan uyanmıştı. Yerinden doğrulup pencereye baktığında Ölüm'ü gördü. Uyku sersemi haliyle, gözlerini oğuşturarak ona, "Sen kimsin? Burada ne arıyorsun?" diye sordu. Ölüm de, "Ben Ölüm'üm. Tahmin ettiğin gibi, canını almaya geldim. Haydi kurtar beni! Yardım et de pencereden tırmanayım," diye cevap verdi. Bunun üzerine adam, "Yardım için genellikle karşılık istemem ama, bu kez durum farklı. Dediğini yaparsam bana ne vereceksin?" diye sorunca Ölüm, ayağının hemen dibindeki, avını yakalamak için sıçrayıp du-

ran canavara baktıktan sonra, büyük bir öfkeyle, dişlerinin arasından, "Yaşaman için biraz süre daha!" diye cevap vermek zorunda kaldı. Kurbanının dokuz canından sadece sekizini alabilmişti.

Uzun İhsan'ı ebediyete intikal ettirme teşebbüsü böylece fiyaskoyla sonuçlanan Ölüm, dışarıda üstünü başını temizledi. O kadar koşuşturmasına rağmen bir sonuç alamadığı için hayli sıkkındı. Cezzar Dede yolun karşısında onu bekliyordu. Ölüm'ün kılık kıyafetinin toz toprak içinde olduğunu görünce, "Bugünlerde, can borcu olanlardan alacaklarını tahsil etmekte zorlanıyorsun herhalde" dedi, "İşine neden bu kadar düşkünsün?"

Ölüm bu soruya içerlemişti. "Orası beni ilgilendirmez, ben sadece vazifemi yaparım" diye cevap verdi, "Hem, insanın borcuna sadık olması gerekir. Öyle cabadan, bedavadan yaşamak olmaz. Hayat sorfasındaki arsız ve yüzsüz misafirler bunlar. Üç beş dakikalık ömrü bile gözetiyorlar. Bu kadarcık bir süre yaşamışsın ya da yaşamamışsın, ne çıkar sanki?"

İhtiyar, "Haklısın" dedi, "Ama can tatlı. Üstelik gidecekleri yer hakkında neredeyse hiçbir doğru fikre sahip değiller. İşte bu insanı ürkütür. Belki senin bu konuda onlara bilgi vermen gerekir."

"Orası öyle!" dedi Ölüm, "Gelgelelim bu kez de onları kandırdığımı sanıyorlar. Ayrıca, ölmeleriyle ortaya çıkacak bütün sorunları çözmemi isteyip duruyorlar. Senet sepet, miras, vasiyetname gibi sorunlar bunlar. Kolaysa gel de çık işin içinden. Bu yüzden, kestirip atmak en doğrusu. Hem, danışman değilim ki ben, alt tarafı bir tahsildarım."

Ölüm bunları yakınır gibi anlatmıştı. Belki de ona yardım etmek istediğinden, ihtiyar ona şunları söyledi:

– "Senden korkmalarının sebebi, bana kalırsa şu asık suratın! Baksana! Yüzünden düşen bin parça. Ayrıca hiçbir ifade

görünmüyor. Kısacası, duygunun zerresi yok. Bu halinle insanlar elbette korkar senden!"

İhtiyarın bu sözleri üzerine Ölüm, "Yüzümde elbette ifade olmayacak" dedi, "Çünkü ben duygularımı işime karıştıran biri değilim. Eğer öyle olsaydım, intikam duygusuyla bazı insanlar vaktinden önce ölür, merhametle de bazıları haddinden fazla yaşarlardı. İşte, yüzüm bu nedenle mühürlendi: Duygularımı içime gömmem için."

– "Peki öyleyse!" dedi ihtiyar, "Ya sonsuz sevinç ve mutluluk demek olan cenneti görseydin! Duygularını o zaman da göstermez miydin?"

Ölüm ise şöyle cevap verdi:

– "Yüzümde bu mühür oldukça ne gülümseyebilir ne de ağlayabilirim."

Konuşma bitmiş görünüyordu. Ebedîyete gitmek üzere, kasabanın çıkışına doğru yola koyuldular. İkisi de susuyordu. Artık kenar sokaklara gelmişlerdi. İşte tam da bir köşeyi döndükleri anda, yedi yaşlarında bir veletle gözgöze geldiler. Bu velet, Cezzar Dede'nin on bir torunundan biriydi. Dedesini görür görmez, çok uzakta olmadıkları anlaşılan kardeşlerine bağırdı:

– "Koşun! Gelin! Dedemiz burada! Adamla birlikte! Koşun! Burada!"

Dedelerinin kendileri olmaksızın Efrâsiyâb'ın hazinesini aramaya gittiğini düşünen çocuklar, sabah uyandıklarında onu bulamayınca, dört bir yana dağılarak kasabayı adeta karış karış taramışlar ve ancak şimdi muradlarına ermişlerdi. Kardeşlerinin feryadı üzerine çevreden koşup gelen çocukların yüzlerindeki ifadeler birbirine benziyordu: Bütün gün aradıktan sonra dedelerini nihayet bulmaları gerçi onları sevince boğmuştu ama, kendilerine bir söz verildiği halde kandırılmaları hepsini gücendirmiş gibiydi. Bununla birlikte, işte hak yerini bulmuş, gün boyu koşturup orayı bu-

rayı aramalarının semeresini görmüşlerdi. Sevinçten gözleri parlayan bazıları, aşırı coşku nedeniyle, oldukları yerde tepinip bağrışırken, küskün küskün bakan bir iki torun da yaşlarına başlarına bakmadan, ahdine vefa etmeyen dedelerinden hesap sormaya hazırlanıyorlardı. Durumun ciddîyetini idrak edemeyen iki velet ise, "Nasıl olsa dedemizi bulduk!" diye meseleyi kapanmış sayarak, birbirlerine el şakaları yapıp tekmeleşmekteydi. Bu sırada en küçük kız torun, tıpkı bir kedi yavrusu gibi yaklaşıp ihtiyarın bacağına sarılarak, "Dede! Bizi niye bırakıp gittin? Ayıp değil mi?" diye mızmızlanıyordu. Sözün kısası bu iş, kolay kolay içinden çıkılacağa benzemiyordu.

İhtiyar, torunlarına dönerek, "Bakın!" dedi, "Söz! Efrâsiyâb'ın hazinesini aramaya birlikte gideceğiz. Ama önce birine uğrayıp haritayı almamız lazım. Şimdi eve gidin. Akşama, sizler uyumadan haritayla birlikte gelirim. Sabaha da cümbür cemaat evden çıkar, buluruz hazineyi."

Fakat çocuklar bu yalana kanacak gibi değillerdi. Hep birlikte, "Olmaz! Olmaz! Olmaz! Bizi de götür! Bizi de götür!" diye bağırmaya başladılar.

Cezzar Dede nice diller döküp onları ikna etmeye çalıştıysa da, torunların hepsi parmaklarıyla kulaklarını tıkayıp, "Bana ne! Bana ne! Bizi de götür! Bana ne!" diye yaygaraya devam ediyorlardı.

Torunlarının tutturup dayatması ve ısrarı kırılacak gibi olmadığından ihtiyar onlara gerçeği söylemek zorundaydı. Bunun için uygun kelimeleri seçmesi gerekiyordu. Çocukların susmasını bekledikten sonra şunları söyledi:

– "Bakın! Keşke size baştan anlatsaydım. Ben artık aranızdan ayrılıyorum ve geri dönmeyeceğim. Gideceğim yer de size göre değil. Orası çok karanlık. Eğer sizler de gelirseniz, çocuk yaşınızla canınız çok sıkılır."

Bu sözler bitmeden, en küçük kız torun ihtiyara, "Olsun

dede!" dedi, "Sen bize orada da masal anlatırsın, canımız sıkılmaz."

Cezzar Dede ise, "Bu çok zor" diye cevap verdi, "Orada suspus olup hiç kımıldamadan beklenir. Öyle ileri geri konuşulmaz!"

Ancak, torun hâlâ üsteliyordu:

– "Ama dede! Madem ki bu kadar kötü bir yer orası, peki o halde niçin gidiyorsun?"

Bir açıklama bulamayan ihtiyar, bu söz üzerine Ölüm'e baktı. Konuşma sırasının artık kendisine geldiğini anlayan Ölüm, çocuklara şunları söyledi:

– "Bunu anlamanız ve kabul etmeniz çok zor. Dedeniz kendi isteğiyle gelmiyor. Onu ben götürüyorum."

Sesi, bir çocukla konuşmak için fazlasıyla soğuktu. Ama torunların hepsi, onun halinden tavrından etkilenmişe benziyorlardı. Fakat bu esnada veledin biri heyecanla bağırdı:

– "Kardeşlerim! Tanıdım onu! Bu asık suratlı adam, Ölüm! Sinemada görmüştüm! Yüzünü nerede görsem hatırlarım! Tevekkeli değil, tâ baştan beri gözüm onu bir yerlerden ısırıyordu!"

Çocuklarda bet beniz atmıştı, korkuyla bir iki adım gerilediler. Ancak, erkek torunlardan yaşça büyük olan dördü, göğüslerini siper edip korumak amacıyla dedeleri ile Ölüm adasına girdiler. Yumrukları sıkılı, bakışları kararlıydı. Canları pahasına da olsa, ihtiyarı korumayı kafalarına koymuş gibiydiler. Hatta içlerinden biri, Ölüm'e, "Dedemizi alamazsın!" diye haykırdı.

Ne var ki Ölüm, bu meseleyle başedebilecek kadar akıllı olduğunu düşünüyordu. İşte bu nedenle çocuklara şöyle bir çözüm teklif etti:

– "Peki, madem böyle diyorsunuz, o halde sizinle bir oyun oynayalım. Bakın, güneş neredeyse batacak. Size, güneş

ufukta kaybolana kadar süre veriyorum. Bu süre içinde beni güldürmeyi ya da gülümsetmeyi başarabilirseniz, dedenizi bırakırım. Ama başaramazsanız, onu götürürüm. Var mısınız bu oyuna!"

Dedelerini korumaya and içmiş görünen büyük torunlardan en kabadayı görüneni, "Tamam varız!" diye haykırınca oyun başlamış oldu. Derhal Ölüm'ün önüne fırlayan çocuklar türlü maskaralıklar yapıp onu hiç olmazsa bir gülümsetmek için bütün yeteneklerini kullanmaya başladılar. Küçükler dillerini çıkarıp gözlerini faltaşı gibi açarken, ortancalardan bazıları alt gözkapaklarını parmaklarıyla aşağı çekip yanaklarını şişiriyor, bazıları ise gözlerini elleriyle yandan çekerek yüzlerini Çinlilere benzetiyorlardı. Hatta latifeperdaz bir torun, sezdirmeden Ölüm'ün arkasına geçerek, şişirdiği kesekâğıdını bile patlattı. Bir başkası ise, altta kalmak istemediğinden midir, büyük bir maharetle birkaç parende atıp takdirleri topladı. Ne var ki Ölüm gülmek bilmiyordu. Aksi gibi, güneşin batmasına çok az bir zaman kalmıştı. Bu durumu farkeden bir velet, dehşetle bağırdı:

– "Kardeşlerim! Güneş batmak üzere! Dedemiz elden gidiyor!"

Bu feryat üzerine, en küçük kız torun Ölüm'e yaklaştı ve ona, "Sen ne kadar da asık suratlıymışsın!" dedi, "Onca çocuk, seni güldüremedik bir türlü. Aslında sen somurtkan değil, inatçısın. Adım gibi biliyorum."

Ölüm, kendisine hayli içerlemiş görünen küçük kıza baktı. Sanki oyunbozanlık edildiği için kız, küsmüş gibi dudaklarını büzmüştü. Belki de küskünlüğü sonucu, elleri arkasında sımsıkı kenetliydi. Bir yandan da, boyası aşınmış kırmızı pabuçlarının ucuyla toprağı eşelediğine göre, mızıkçılık edip etmemek arasında bir seçim yapmaya çalışıyordu. Oyunu çok ciddîye aldığı muhakkaktı. Bu da zaten, koşma-

ca oynarken düştüğü sıralarda dizlerinde açılmış yaralardan belliydi. Ancak onu büyük bir üzüntünün beklediği, daha şimdiden dolu dolu olan gözlerinden sezilebilirdi. Gerçekten de, kurdelesini düzeltirken, kızın gözünden bir damla yaş geliverdi. İşte Ölüm, bu gözyaşını gördü. Ardından çocuğun yüzünü, o yüzdeki harfleri, masalları ve cenneti farketti. Evet, çocukluk, cennetin tâ kendisiydi ve cennet de seyredilmeye değerdi. Ölüm, seyrettikçe yüzünün yumuşadığını ve göklere yükselir gibi gerçek şekline erişmeye çalıştığını farketti. Bu sırada bir şey çatırdadı.

Mühür kırılmış, Ölüm gülümsüyordu.

Güneş battıktan epeyce sonra, çocukların yatma zamanı artık gelmişti. Zaten hepsinin gözlerinden uyku akıyor, buna rağmen yine de, hikâyeye kulak kesilmeyi ihmal etmiyorlardı. Cezzar Dede son sözü de söyledikten sonra, merakı kabarmış olacak ki, en küçük kız torunu sordu:

– "Peki dede, Efrâsiyâb'ın hazinesini bulduktan sonra onu ne yaptılar?"

Torunlarının bu gibi sorularına cevap yetiştirmekte zaten ustalaşmış olan ihtiyar, hiç düşünmeden cevap verdi:

– "Elmasların, yakutların ve zümrütlerin ışıltısını doya doya seyrettiler!"

Gelgelelim, torununun merakı yatışmış değildi:

– "Peki, ne kadar zaman seyrettiler dede? Hayatları boyunca hep ona mı baktılar? Seyretmekten bıkmadılar mı?"

İhtiyar ise gülerek, "Hiç bıkılır mı? Ben seni seyretmekten bıkıyor muyum?" diye cevap verdi.

Uykusu adamakıllı bastırdığı için gözkapakları ağırlaşan çocuk, "Öyleyse, ben büyüyene kadar yanımdan hiç ayrılma dede. Beni hep seyret," diye mırıldandı.

İhtiyar, uyandırmamaya özen göstererek, gözleri kapanan

torununu kucağına aldı ve yatağına yavaşça yatırıp üstünü örttü. Pencereden ayışığı sızıyor ve küçük kızın yüzünü aydınlatıyordu. Cenneti görmek için aslında bu kadar ışık bile yetmez miydi?

SON